

พิพิธภัณฑ์ประชาชน: แนวทางปรับเปลี่ยนการใช้สอยอาคาร
ถนนราชดำเนินกลาง กรณีศึกษา อาคารเทเวศร์ประกันภัย

โดย

กัญญาภัค สุวรรณหาร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2565

PEOPLE'S MUSEUM: TRANSFORMATIVE GUIDELINES OF
RATCHADAMNOEN KLANG BUILDING, THE CASE OF
DEVES INSURANCE BUILDING

BY

KANYAPAK SUWANNAHARN

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARCHITECTURE
ARCHITECTURE
FACULTY OF ARCHITECTURE AND PLANNING
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2022

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง

วิทยานิพนธ์

ของ

กัญญภัค สุวรรณหาร

เรื่อง

พิพิธภัณฑ์ประชาชน: แนวทางปรับเปลี่ยนการใช้สอยอาคาร
ถนนราชดำเนินกลาง กรณีศึกษา อาคารเทศประกันภัย

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

เมื่อ วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2566

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

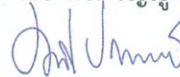
(รองศาสตราจารย์ สันติรักษ์ ประเสริฐสุข)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(อาจารย์ ดร. วิญญู อารักษ์ษา)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ศาสตราจารย์ ดร. ชาตรี ประกิตนันทการ)

คณบดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาสาพร สุวรรณฤทธิ์)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	พิพิธภัณฑสถานประชาชน: แนวทางปรับเปลี่ยนการใช้สอย อาคารถนนราชดำเนินกลาง กรณีศึกษา อาคารเทเวศ ประกันภัย
ชื่อผู้เขียน	กัญญาภัค สุวรรณหาร
ชื่อปริญญา	สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	อาจารย์ ดร. วิญญู อัจฉริภา
ปีการศึกษา	2565

บทคัดย่อ

จุดมุ่งหมายสำคัญประการหนึ่งในการสร้างกลุ่มอาคารบนถนนราชดำเนินกลางในยุค
คณะราษฎรเป็นไปเพื่อเพิ่มสิทธิ์การใช้พื้นที่สาธารณะโดยสามัญชน แม้จะมีการเคลื่อนไหวทางสังคม
โดยภาคพลเมืองบนถนนราชดำเนินในหลายยุคสมัย และแม้จะมีอาคารดั้งเดิมถูกปรับเป็นอาคาร
สาธารณะ อาทิ พิพิธภัณฑสถาน หรือ ห้องสมุด พบว่า ยังไม่มีอาคารใดได้ทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวของ
ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ โดยตรง วิทยานิพนธ์นี้ได้ทำการศึกษาศักยภาพอาคารเทเวศประกันภัย
ถนนราชดำเนินกลาง และรูปแบบการจัดเตรียมพื้นที่ซึ่งเหมาะสมในการปรับเปลี่ยนการใช้สอยเป็น
พิพิธภัณฑสถาน โดยใช้แนวคิด “พื้นที่ทางสังคม” (Social Space) ที่ขยายความจากหนังสือ
The Production of Space (1974, 1991) โดย Henri Lefebvre ร่วมกับแนวคิด “สภาพแวดล้อม
บอกเล่าเรื่องราว” (Narrative Environment) และแนวคิด “การพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกในพิพิธภัณฑสถาน”

กระบวนการวิจัยประกอบด้วยการศึกษาวิเคราะห์ 1) สภาพทางกายภาพของอาคาร
เทเวศประกันภัยในปัจจุบัน 2) ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพในพื้นที่
อนุรักษ์ 3) ศักยภาพที่เป็นไปได้ในการเปลี่ยนแปลงพัฒนาอาคาร 4) กรณีศึกษาอาคารพิพิธภัณฑสถานและ
พื้นที่สาธารณะในอาคารเกี่ยวกับภาคประชาชน และ 5) การศึกษาพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราว
บุคคลด้วยภาพตัวแทนในแต่ละรูปแบบ ผลการศึกษาพบว่าอาคารเทเวศประกันภัยมีศักยภาพในการ
ปรับปรุงเป็นอาคารสาธารณะและอาคารทางวัฒนธรรม โดยสามารถเชื่อมต่อได้โดยตรงกับสถานีรถไฟ
ใต้ดินสองสาย และเป็นสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ทรงคุณค่าที่รูปแบบภายนอกมีความแตกต่างจาก

อาคารต้นแบบอื่น ๆ บนถนนราชดำเนินกลาง ซึ่งควรได้รับการอนุรักษ์ไว้ในระดับสูง ขณะเดียวกัน พื้นที่ภายในส่วนใหญ่สามารถรองรับการพัฒนาเป็นอาคารประเภทพิตธิภัณฑ์ขนาดกลางได้ อย่างไรก็ตาม ต้องหาแนวทางสร้างสมดุลระหว่างการออกแบบพื้นที่ขนาดเล็กสำหรับจัดแสดงและพื้นที่โถงขนาดใหญ่สำหรับการรวมตัวของผู้คน

การทดลองออกแบบพิตธิภัณฑ์ประชาชนมีการดำเนินการ 2 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) การสร้างความสมดุลระหว่าง พื้นที่เชิงการคิดเตรียมล่วงหน้า (Conceived Space) กับ พื้นที่เชิงการใช้สอยในภายหลัง (Lived Space) ผ่านการทดลองเชื่อมต่อการจัดแสดงและสัญจรแนวตั้ง 2 แบบ คือ รูปแบบทางลาดตายตัว (Ramp Type) และรูปแบบแผ่นพื้นขนาดใหญ่เคลื่อนที่ได้ (Platform Type) ความสมดุลที่หนึ่งนี้มีหน้าที่เป็นปรับเปลี่ยนในภาพรวมของพิตธิภัณฑ์ประชาชนให้เหมาะสมกับการจัดแสดงหรือแสดงออกซึ่งเรื่องราวของประชาชน 2) กระบวนการพัฒนาแบบตัวเลือกรูปแบบแผ่นพื้นเคลื่อนที่ซึ่งมีความยืดหยุ่นสูงไปสู่ข้อสรุปทางสถาปัตยกรรมที่เป็นรูปธรรม พร้อมเลือกโจทย์ทดลองด้านเนื้อหาจัดแสดงชั่วคราวคือ “นิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516” ผลการออกแบบ พบว่าพิตธิภัณฑ์ประชาชนสามารถมีบทบาทเป็นพื้นที่สำหรับการนำเสนอเรื่องราวของประชาชนให้ได้ปรากฏเพิ่มขึ้นบนพื้นที่ถนนราชดำเนินกลางโดยประชาชนเหล่านั้นเอง

คำสำคัญ: พิตธิภัณฑ์ประชาชน, พื้นที่ทางสังคม, ถนนราชดำเนินกลาง, สถาปัตยกรรมคณะราษฎร, การปรับเปลี่ยนทางสถาปัตยกรรม

Thesis Title	PEOPLE’S MUSEUM: TRANSFORMATIVE GUIDELINES OF RATCHADAMNOEN KLANG BUILDING, THE CASE OF DEVES INSURANCE BUILDING
Author	Kanyapak Suwannaharn
Degree	Master of Architecture
Major Field/Faculty/University	Architecture Architecture and Planning Thammasat University
Thesis Advisor	Instructor Winyu Ardruga, Ph.D.
Academic Year	2022

ABSTRACT

One important objectives in the construction of buildings on Ratchadamnoen Avenue during the Khana Ratsadon's era (People's Party) was to increase rights in public space for the general public. Despite social movements by civic groups on Ratchadamnoen Avenue in various historical periods and the conversion of some original buildings into public facilities such as museums or libraries, no building directly serves the purpose of narrating the stories of different groups of people. This thesis examines the potential of the Deves Insurance Building, Ratchadamnoen Avenue, and the spatial design suitable for transforming it into a public museum, using the concepts of “Social Space” derived from Henri Lefebvre's The Production of Space (1974, 1991), along with the principles of “Narrative Environment” and “The Development of Museum’s Facilities”.

The research process consists of the study and analysis on the following topics: 1) the present physical characteristics of the Deves Insurance Building, 2) relevant requirements for building redevelopment in conservation area, 3) the potential for renovation and transforamtion of the building, 4) case studies of people history exhibitions and interior public spaces, and 5) the development of narrative

spaces through individuals' representative images in various formats. The study reveals that the Deves Insurance Building has the potential to be transformed into a major public facility and a cultural building, directly connected to two new subway stations, and represents valuable Modern Architecture that differs from other prototypical buildings of Ratchadamnoen Avenue, which should be highly preserved. Simultaneously, the majority of the interior space can accommodate the development of a medium-sized museum. However, a balance must be sought between small exhibition spaces and large halls for public gatherings.

The experimental design of the People's Museum proceeded in two stages: 1) the search for a balance between the predetermined Conceived Space and the extemporaneous Lived Space through the testing of two spatial models for vertical and exhibiting connection, the spirally fixed Ramp Type and large movable Platform Type. This first balance serves as an overall transformation of the museum, determining how the building can be used appropriately to exhibit the people's stories and opened for public expression. 2) the design development process, based on the highly flexible model of the Platform Type, leading to concrete architectural solutions in parallel to formulating the exhibition "50th Anniversary of the Human of 14 October 1973 Event" as a temporary content. The experimental results show that the People's Museum can serve as a space for presenting the stories of the people to exist more prominently on Ratchadamnoen Avenue by the people themselves.

Keywords: People's Museum, Civic Space, Ratchadamnoen Klang Avenue, People's Party Architecture, Architectural Transformation

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือและความใส่ใจจากอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร. วิญญู อาจรรักษา ขอขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูงที่ช่วยให้ความรู้ และช่วยติดตาม การศึกษาวิจัยตลอดปีการศึกษา อาจารย์ได้ช่วยพัฒนาการวิจัยนับจากวันแรกที่เริ่มค้นหาหัวข้อ วิทยานิพนธ์มาจนสามารถแสดงผลการวิจัยเป็นรูปร่างและสรุปผลได้ ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ไม่ยอม แพ้ในตัวผู้วิจัยเพราะการที่วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดีเป็นการเติบโตที่ยิ่งใหญ่อีกขั้นหนึ่งของชีวิต ผู้วิจัยอย่างแท้จริง และขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ สันติรักษ์ ประเสริฐสุข ประธานกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ และศาสตราจารย์ ดร. ชาตรี ประกิตนนทการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ช่วยให้คำแนะนำในการศึกษาวิจัยที่สำคัญต่าง ๆ และองค์ความรู้ที่มีคุณูปการต่อวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณครอบครัว ป๊ะ แม่ น้องชาย และครอบครัวสี่ขาที่บ้านจังหวัดร้อยเอ็ด ที่คอยเป็นกำลังใจตลอดระยะเวลาที่ได้เข้าศึกษาระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาโท ขอขอบพระคุณที่ ให้ความเข้าใจในทุกความสุขและทุกข์ สบายและลำบาก รวมทั้งความคิดถึงที่ส่งถึงผู้วิจัยจากทางไกล จนในที่สุดก็เรียนจบนำความสำเร็จกลับมาหาที่บ้านได้ด้วยดี

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ในรั้วคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมืองตั้งแต่วันแรกที่เข้า เรียนจบจนวันสุดท้ายที่ได้ใช้อาคารคณะฯ ด้วยกัน “OT9 (แป้ง จูน ไช้ ผักกาด มิน พันธ์ ว่าน ป้อปี้)” ขอขอบคุณที่เราได้มาเป็นเพื่อนกัน ให้กำลังใจกันและกันอย่างดีเสมอ รวมไปถึงเพื่อน ๆ ที่ได้ทำ วิทยานิพนธ์กับอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมกันทั้ง 2 คน (มัดหมี่และมายด์) ขอขอบคุณที่คอยให้ข้อมูลที่สำคัญ ต่าง ๆ และคอยให้คำปรึกษาที่ดีโดยเสมอมา

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณผลการศึกษาวิจัยที่ทำให้ตระหนักได้ว่าความเป็นมนุษย์นั้นไม่เพียง คงอยู่ในเลือดอุ่น กายหยาบ หรือลมหายใจ แต่ยังมีสิ่งที่เรียกว่าอุดมการณ์และความปรารถนา ที่ใน ระหว่างทางจะนำพาซึ่งความสัมพันธ์ต่าง ๆ มากมายของมนุษย์ด้วยกันให้เกิดเป็นความผูกพันที่ทำให้ มนุษย์คนนั้นสำคัญขึ้นมา หวังว่าความเป็นมนุษย์จากนิยามนี้จะเติบโตงอกงามไปพร้อมกับ ประชาธิปไตยไทยมากยิ่งขึ้น ให้เหตุการณ์ทางการเมืองที่โหดร้ายและไม่สมควรเกิดขึ้นกับมนุษย์ที่ ยังมีมนุษย์อีกหลายคนที่ยังรักและห่วงหาชีวิตของเขาเหล่านั้นเป็นเหตุการณ์สุดท้ายและฉีกเป็นอดีต ไม่เกิดซ้ำอีกไปตลอดกาล

กัญญาภัค สุวรรณหาร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(13)
สารบัญภาพ	(14)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	2
1.2 คำถามวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.5 ขอบเขตการวิจัย	4
1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา	4
1.5.2 ขอบเขตด้านพื้นที่	5
1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 ประวัติศาสตร์ถนนราชดำเนินกลางและอาคารห้างไทยนิยมผ่านฟ้า	7
2.1.1 โครงการตัดถนนราชดำเนินในสมัยรัชกาลที่ 5	7
พ.ศ. 2442 - 2447	

2.1.2 การพัฒนาถนนราชดำเนินกลางหลังการอภิวัฒน์สยามโดย คณะราษฎร พ.ศ. 2475 - 2490	8
2.1.3 พัฒนาการของอาคารเทศประกันภัยในอดีตถึงปัจจุบัน	11
2.1.4 ช่วงเหตุการณ์ทางการเมือง พ.ศ. 2490 - 2540	12
2.1.4.1 วันแรงงานแห่งชาติ	14
2.1.4.2 เหตุการณ์ 14 ตุลา 2516	14
2.1.4.3 เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535	16
2.1.5 ช่วงเหตุการณ์ทางการเมือง พ.ศ. 2541 - 2559	17
2.1.5.1 เหตุการณ์การชุมนุมพันธมิตรเพื่อประชาธิปไตย 2551	17
2.1.5.2 เหตุการณ์สลายการชุมนุมคนเสื้อแดง 2553	17
2.1.5.3 เหตุการณ์การชุมนุมของกลุ่มกปปส. 2557	18
2.1.6 กลุ่มราษฎร 2563 และการใช้พื้นที่ถนนราชดำเนินกลาง	19
2.1.7 แผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2540 - 2564	21
2.1.7.1 ฉบับ พ.ศ. 2540	22
2.1.7.2 ฉบับ พ.ศ. 2546	22
2.1.7.3 ฉบับ พ.ศ. 2564	24
2.1.8 โครงการพัฒนาศถานีระบบขนส่งสาธารณะ ถนนราชดำเนินกลาง พ.ศ. 2570	26
2.1.8.1 รถไฟฟ้าสายสีม่วงใต้ สถานีผ่านฟ้า	26
2.1.8.2 รถไฟฟ้าสายสีส้ม สถานีอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย	27
2.1.8.3 โครงการวางผังพัฒนาพื้นที่บริเวณ ถนนราชดำเนินกลาง	28
2.2 ทฤษฎีและแนวคิดด้านการออกแบบพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับ ภาคประชาชน	29
2.2.1 แนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space)	29
2.2.2 แนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment)	31
2.2.3 แนวคิดการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ในพิพิธภัณฑ์	32
2.3 พัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชน	33

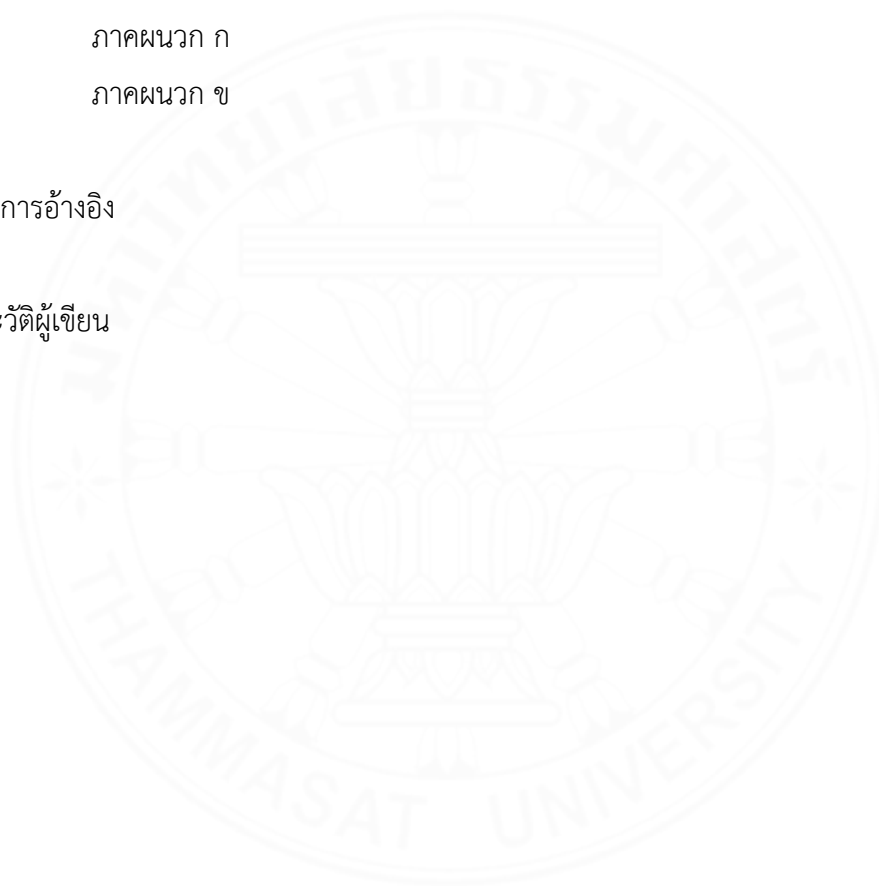
2.3.1	หมวดหมู่ที่ 1: บอกเล่าหลักฐานและชีวิต (Evidence & Life Story)	33
2.3.1.1	ห้องอนุสรณ์สถานปรีดี พนมยงค์	34
2.3.1.2	นิทรรศการล่องรอยราชดำเนิน มิวเซียมสยาม	34
2.3.1.3	พิพิธภัณฑ์สามัญชน	35
2.3.2	หมวดหมู่ที่ 2: บอกเล่าการสังหารหมู่ (Massacre)	36
2.3.2.1	อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา	36
2.3.2.2	โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ 6 ตุลา	37
2.2.3	หมวดหมู่ที่ 3: บอกเล่าบนสถานที่เกิดเหตุจริง (Scene of Action)	39
2.2.3.1	สดมภ์อนุสรณ์ นวมทอง ไพรวลัย	39
2.2.3.2	ลานอากง อำพล ตั้งนพกุล	40
2.2.3.3	นิทรรศการ For Those Who Die Trying	40
2.4	กรณีศึกษาแนวคิดและการออกแบบการนำเสนอเรื่องราวประชาชน	41
2.4.1	อาคารสถานที่นำเสนอเรื่องราวประชาชน People's History Museum (PHM), Manchester, UK	41
2.4.2	พื้นที่ออนไลน์นำเสนอเรื่องราวประชาชน The Humans of New York	42
2.5	สรุปแนวคิด วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	43
บทที่ 3 วิธีการวิจัย		45
3.1	แหล่งข้อมูลในการศึกษา	45
3.1.1	แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ	45
3.1.2	แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ	46
3.2	ขั้นตอนใช้ในการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล	46
3.2.1	การสำรวจลักษณะทางกายภาพของกรณีศึกษา	46
3.2.2	วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลกรณีศึกษา	46
3.3	วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการออกแบบพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับภาค ประชาชน	46

	(9)
3.3.1 การออกแบบสถาปัตยกรรมแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space)	46
3.3.2 การออกแบบสถาปัตยกรรมด้วยแนวคิดสภาพแวดล้อม บอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment)	47
3.3.3 การออกแบบสถาปัตยกรรมแนวคิดการพัฒนาพื้นที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์	47
3.3.4 สรุปแนวทางการออกแบบจากแนวคิดและทฤษฎีที่ศึกษา	47
3.4 การทดลองออกแบบ	34
3.5 การประเมินการทดลองออกแบบ	48
3.5.1 การประเมินการทดลองออกแบบประเมินตามวัตถุประสงค์ และทฤษฎี	48
3.5.1.1 การประเมินจากวัตถุประสงค์การวิจัย	48
3.5.1.2 การประเมินจากแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบ	48
3.5.2 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะในการวิจัย	49
3.6 แผนภาพแสดงขั้นตอนการวิจัยที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์การวิจัย	50
 บทที่ 4 การจัดทำรายละเอียดโครงการ	 51
4.1 การสำรวจและการวิเคราะห์ทางกายภาพของอาคารเทศประกันภัย	52
4.1.1 ลักษณะทางกายภาพในปัจจุบัน	52
4.1.1.1 โครงสร้างและลักษณะของอาคาร	55
4.1.1.2 ผนังภายนอก	57
4.1.1.3 ช่องเปิดและประตูหน้าต่าง	57
4.1.2 ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพ	57
4.1.2.1 แผนผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2564	58
4.1.2.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงอาคาร ถนนราชดำเนินกลาง	58
4.1.2.3 ข้อเสนอจากโครงการวางผังพัฒนาพื้นที่บริเวณ ถนนราชดำเนินกลาง	58

	(10)
4.1.3 ศักยภาพที่เป็นไปได้ทางกายภาพในการปรับปรุงอาคารเทเวศ ประกันภัย	59
4.1.3.1 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ต้องมีการบูรณะ	64
4.1.3.2 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เสนอการปรับปรุงได้	64
4.2 การออกแบบพื้นที่จากแนวคิดด้านการออกแบบพิพิธภัณฑ์ เกี่ยวกับภาคประชาชน	65
4.2.1 กรณีศึกษาโรงพื้นที่สาธารณะขนาดใหญ่ในอาคาร ศิลปวัฒนธรรม	65
4.2.1.1 Tate Modern, Bankside London, UK	65
4.2.1.2 Fondaco dei Tedeschi, Venice, Italy	66
4.2.1.3 การเปรียบเทียบลักษณะโรงของกรณีศึกษา	67
4.2.2 กรณีศึกษาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์	68
4.2.2.1 People’s History Museum (PHM), Manchester	69
4.2.2.2 MOCA Museum, Bangkok, TH	70
4.2.2.3 การเปรียบเทียบกรณีศึกษาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวก	72
4.3 การศึกษาพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทน ในแต่ละรูปแบบ	73
4.3.1 การวิเคราะห์ด้วยแนวคิดด้านการออกแบบพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับ ภาคประชาชน	78
4.3.1.1 การวิเคราะห์ด้วยแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space)	78
4.3.1.2 การวิเคราะห์ด้วยแนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่า เรื่องราว (Narrative Environment)	80
4.4 สรุปการจัดทำรายละเอียดโครงการเพื่อการออกแบบ	82
 บทที่ 5 การทดลองออกแบบ	 58
5.1 กรอบการทดลองออกแบบ	86
5.1.1 การออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน	86
5.1.1.1 ความสมดุลระหว่างพื้นที่จัดแสดงและการรวมตัว	86

	(11)
5.1.1.2 การเพิ่มพื้นที่ใหม่เพื่อการเชื่อมต่อการจัดแสดง และสัญจรแนวตั้ง	88
5.1.2 นิทรรศการครบรอบ 50 ปี เหตุการณ์ 14 ตุลา 2516	92
5.2 การทดลองออกแบบตัวเลือก (Design Alternative)	94
5.2.1 การออกแบบพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ในพิพิธภัณฑ์ประชาชน	94
5.2.2 การออกแบบตัวเลือกที่ 1 แบบทางลาด (Ramp Type)	98
5.2.3 การออกแบบตัวเลือกที่ 2 แบบแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type)	102
5.2.4 พื้นที่รวมตัวของประชาชนและจัดแสดงขนาดใหญ่ ที่เปลือกอาคาร	106
5.2.5 การเชื่อมต่อของพิพิธภัณฑ์ประชาชนกับบริบทเมืองโดยรอบ	107
5.3 การทดลองออกแบบนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516	110
5.3.1 รายละเอียดของนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516	111
5.3.2 แบบทดลองของนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516	113
5.3.3 แบบทดลองและบรรยากาศของนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516	120
5.3.3.1 การปรับแปลงอาคารเป็นพิพิธภัณฑ์ประชาชน	120
5.3.3.2 การจัดวางการจัดแสดงของนิทรรศการของพิพิธภัณฑ์ ประชาชน	126
5.3.3.3 ภาพรวมของการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน	128
5.3.4 สรุปการทดลองออกแบบนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516	134
5.4 สรุปผลการทดลองออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน	140
5.4.1 ความสมดุลของกรอบการออกแบบ	140
5.4.2 ความสมดุลของกระบวนการทดลองออกแบบตัวเลือก	141
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	142
6.1 การประเมินการทดลองออกแบบตามวัตถุประสงค์และทฤษฎี	142
6.1.1 การประเมินจากวัตถุประสงค์การวิจัย	142

	(12)
6.1.2 การประเมินจากแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบ	143
6.2 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะในการวิจัย	144
6.2.1 ข้อจำกัดในการวิจัย	146
6.2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัย	147
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	155
ภาคผนวก ข	165
รายการอ้างอิง	149
ประวัติผู้เขียน	174

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1	61
เกณฑ์ระดับการปรับปรุงอาคารเพื่อประกันภัยจากการศึกษา Levels of Participation	
4.2	67
ตารางเปรียบเทียบลักษณะของโถงกลางอาคารจาก 2 กรณีศึกษา	
4.3	72
ตารางเปรียบเทียบพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกจาก 2 กรณีศึกษา	
4.4	74
ตารางการศึกษาพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทน ในแต่ละรูปแบบ	
4.5	79
ตารางการจัดประเภทพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยแนวคิดพื้นที่ทางสังคม	
5.1	91
ตารางการวิเคราะห์การเพิ่มพื้นที่ใหม่เพื่อการเชื่อมต่อการจัดแสดงและสัญจร แนวตั้งทั้ง 2 รูปแบบ	
5.2	99
ตารางองค์ประกอบการออกแบบตัวเลือกที่ 1 แบบทางลาด (Ramp Type)	
5.3	103
ตารางองค์ประกอบการออกแบบตัวเลือกที่ 2 แบบแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type)	
5.4	112
ตารางสรุปแบบตัวเลือกที่ 2 แบบแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type) ที่จะใช้ทดลองออกแบบ	
5.5	115
ตารางตัวอย่างการจัดแสดงและกิจกรรมของนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516 ในพิพิธภัณฑ์ประชาชน	

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 แสดงการประชุมชมุทางารเมืองวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และ 2563	2
1.2 กลุ่มอาคารถนนราชดำเนินกลางและอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย	2
1.3 อาคารที่ถูกปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอย อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา หอสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร และอาคารนิทรรศน์รัตนโกสินทร์	3
1.4 ขอบเขตการวิจัยด้านพื้นที่	5
2.1 สะพานมฆวานรังสรรค์และสะพานผ่านพิภพลีลา	8
2.2 ตำแหน่งของอาคารถนนราชดำเนินกลาง	9
2.3 แผนภาพแสดงพัฒนาการใช้งานอาคารห้างไทยนิยมผ่านฟ้าสู่อาคารเทศประกันภัย	11
2.4 กองสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. 2501 และกรมประชาสัมพันธ์ พ.ศ. 2506	13
2.5 อาคารถนนราชดำเนินที่ยังไม่ผ่านการทาสีทับและในปัจจุบันที่ทาสีเหลือง	13
2.6 การเดินขบวนวันแรงงานแห่งชาติ สันนิษฐานว่าเป็นเหตุการณ์ พ.ศ. 2500	14
2.7 เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 หน้ากองสลากฯ และอาคารอื่นที่ถูกเผาทำลาย	15
2.8 ศาลาเฉลิมไทย พ.ศ. 2502, พ.ศ. 2505 และ พ.ศ. 2532 ก่อนถูกรื้อถอน	16
2.9 การสลายการประชุมพฤษภาทมิฬ 2535 และอาคารกรมสรรพากรถูกเผาทำลาย	17
2.10 กลุ่มคนเสื้อเหลืองเคลื่อนขบวนการประชุมผ่านถนนราชดำเนินกลาง	17
2.11 ประชาชนกลุ่มคนเสื้อแดงและการสลายการประชุมในวันที่ 10 เมษายน	18
2.12 กลุ่มกบปส. ปักหลักที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย. โดย ไทยรัฐออนไลน์	19
2.13 การใช้พื้นที่ถนนราชดำเนินกลางในการชุมนุมทางการเมืองต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2563 - 2564	20
2.14 ตู้คอนเทนเนอร์ที่ถูกวางทิ้งไว้บนที่ดินกองสลากฯ. โดย Google Maps	21
2.15 แผนแม่บทฯ ฉบับ พ.ศ. 2540 - 2544	22
2.16 โครงการที่เกี่ยวข้องกับถนนราชดำเนินกลาง	23
2.17 นิทรรศน์รัตนโกสินทร์. โดย นิทรรศน์รัตนโกสินทร์	23
2.18 หอสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร	24
2.19 การกำหนดให้ถนนราชดำเนินกลางอยู่ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นนอก	25

2.20 Ratchadamnoen Knowledge & Culture Avenue	26
2.21 สถานีและทางขึ้น-ลงรถไฟฟ้าสายสีม่วงใต้สถานีผ่านฟ้า	27
2.22 สถานีและทางขึ้น-ลงรถไฟฟ้าสายสีส้ม สถานีอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย	27
2.23 รูปตัดของอาคารเทศประกันภัยและอาคารข้างเคียง	28
2.24 แผนภาพ Henri Lefebvre's Social Spatiality Triad	30
2.25 แผนภาพ Tripartite Network Model of Narrative Environment	32
2.26 การจัดแสดงภายในห้องอนุรักษ์สถานปริทัศน์ พนมยงค์	34
2.27 นิทรรศการร่องรอยราชดำเนิน. โดย วารสารเมืองโบราณ	35
2.28 วัตถุประสงค์และการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์สามัญชนที่ Kinjai Contemporary	36
2.29 อนุรักษ์สถาน 14 ตุลาคมในปัจจุบัน	37
2.30 นิทรรศการประจักษ์ พยาน	38
2.31 นิทรรศการแขวน	38
2.32 นิทรรศการชั่วคราว “6 ตุลาเผชิญหน้าปีศาจ”	38
2.33 พิธีเปิดสดมภ์อนุรักษ์ วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2556	39
2.34 กิจกรรม “ยื่น หยุด ชัง” ที่เคยจัดพร้อมพิธีฝังหมุด “อากง”	40
2.35 นิทรรศการ For Those Who Die Trying	41
2.36 People’s History Museum, Manchester, UK	42
2.37 The Human of New York โดย Brandon Stanton	43
3.1 แผนภาพแสดงขั้นตอนการวิจัยที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์การวิจัย	50
4.1 แผนภาพกรอบการวิเคราะห์ข้อมูล	51
4.2 โครงสร้างเสาและคานคอนกรีตเสริมเหล็กของอาคาร	53
4.3 โถงบันไดมุขกลางอาคารเทศประกันภัย	54
4.4 ผนังภายนอก	55
4.5 ช่องเปิดประตูและหน้าต่าง	56
4.6 โครงการวางผังพัฒนาพื้นที่บริเวณถนนราชดำเนินกลาง	57
4.7 สถานีและทางขึ้น-ลงรถไฟฟ้าสายสีม่วงใต้สถานีผ่านฟ้า	59
4.8 Tate Modern	59
4.9 Fondaco dei Tedeschi	62
4.10 แบบจำลองสามมิติอาคารเทศประกันภัย	63
4.11 Tate Modern	65
4.12 Fondaco dei Tedeschi	66

4.13	พื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวก PHM Museum	69
4.14	พื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวก MOCA Museum	70
4.15	การวิเคราะห์ด้วยแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space)	78
4.16	การวิเคราะห์ด้วยแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space)	81
4.17	สรุปการจัดทำรายละเอียดโครงการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน	83
4.18	สรุปการจัดทำรายละเอียดโครงการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน	84
5.1	แผนภาพกระบวนการทดลองออกแบบ	85
5.2	แผนภาพความสมดุลในการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน	86
5.3	แสดงลักษณะกายภาพต่าง ๆ ของอาคารพิเศษประกั้นภัย	87
5.4	สถาปัตยกรรมที่มีการเชื่อมต่อและสัญจรแนวตั้ง	88
5.5	แสดงตำแหน่งของพื้นที่ใหม่สำหรับทดลองออกแบบ	89
5.6	การเชื่อมต่อแบบ Ramp Type	90
5.7	การเชื่อมต่อแบบ Platform Type	90
5.8	งานรำลึก 50 ปี 14 ตุลา	93
5.9	กรอบแนวคิด Design Alternative	94
5.10	การออกแบบพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ประชาชน	96
5.11	การออกแบบพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ประชาชน	97
5.12	กรอบการออกแบบ Design Alternative ที่ 1	98
5.13	การออกแบบตัวเลือกที่ 1 แบบทางลาด (Ramp Type)	101
5.14	กรอบการออกแบบ Design Alternative ที่ 2	102
5.15	การออกแบบตัวเลือกที่ 2 แบบแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type)	104
5.16	พื้นที่โดยรอบอาคารและพื้นที่ของเปลือกอาคาร	106
5.17	การติดตั้งป้ายเหนือหลังคาโถงกลางอาคาร	107
5.18	อาคารพิเศษประกั้นภัยกับการเป็นทางสัญจรผ่านในการชุมนุมทางการเมือง	107
5.19	การเชื่อมต่อของพิพิธภัณฑ์ประชาชนกับบริบทเมือง	108
5.20	ตัวอย่างการใช้ Transparent LED screen	109
5.21	ตัวอย่างการออกแบบผนังฝั่งพื้นที่ทางเท้าหน้าปีกอาคาร	110
5.22	ตำแหน่งของครุฑตราตั้งในปัจจุบันและตัวอย่างการจัดแสดง	113
5.23	พื้นที่จัดแสดงขนาด 4x4 - 6x6 เมตร ตามลำดับหมายเลข	113
5.24	พื้นที่จัดแสดงขนาด 6x6 - 12x12 เมตร ตามลำดับหมายเลข	113
5.25	พื้นที่จัดแสดงขนาด ขนาด 24x24 เมตรขึ้นไป ตามลำดับหมายเลข	114

5.26	สรุปกรอบที่ใช้ในการออกแบบแบบทดลองของนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516	120
5.27	แกนการเปลี่ยนแปลง (Asymmetric Transformation)	121
5.28	กระบวนการปรับเปลี่ยนพื้นที่ของอาคารเดิมเป็นพิพิธภัณฑ์ประชาชนและส่วน นิทรรศการภายใต้รูปแบบแผ่นพื้นเลื่อน	123
5.29	กระบวนการกำหนดตำแหน่งพื้นที่อำนวยความสะดวกของพิพิธภัณฑ์ ประชาชน	125
5.30	กระบวนการจัดวางการจัดแสดงของนิทรรศการของพิพิธภัณฑ์ประชาชน	127
5.31	ภาพรวมของการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน	129
5.32	รายละเอียดภาพรวมของการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน	130
5.33	รูปตัดแสดงรายละเอียดภาพรวมของการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน	131
5.34	รูปตัดภาพรวมของการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน	133
5.35	นิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516 จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ประชาชน	135
6.1	นิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516	146
6.2	อาคารพิเศษประกันภัยในปัจจุบันเทียบกับพิพิธภัณฑ์ประชาชน	146

บทที่ 1

บทนำ

ถนนราชดำเนินกลางคือถนนสายประวัติศาสตร์เส้นสำคัญของประเทศไทยโดยพื้นที่ถนนและอาคารได้รองรับและเป็นฉากทางการเมืองมาอย่างยาวนาน จนเป็นสถานที่ถาวรสำหรับรองรับการแสดงออกของประชาชนจากทุกกลุ่มและกระแสแนวคิด ถนนราชดำเนินกลางซึ่งตั้งอยู่ในเขตอนุรักษณ์เมืองเก่ากรุงเทพฯ ได้ถูกกำหนดให้อยู่ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นนอกโดยแผนแม่บทอนุรักษณ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2564 (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2564) ทำให้มีโครงการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของถนนราชดำเนินกลางและสถาปัตยกรรมต่าง ๆ โดยรอบมาแล้วหลายครั้ง และการพัฒนาระบบขนส่งมวลชนด้วยรถไฟฟ้าคือโครงการในอนาคตอันใกล้ที่จะมีผลต่อถนนราชดำเนินกลางและสถาปัตยกรรมบนด้วยเช่นกัน ในขณะนี้พบว่ายังมีอาคารถนนราชดำเนินกลางหลายหลังที่ถูกปล่อยทิ้งร้างไม่ถูกใช้งานให้เต็มศักยภาพ ประกอบกับความต้องการที่เพิ่มขึ้นต่อพื้นที่ทางสังคมในการบันทึกเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชนอย่างถาวรและเปิดเผย จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจค้นหาแนวทางการปรับเปลี่ยนการใช้สอยอาคารอาคารถนนหลักราชดำเนินกลางเป็นพิพิธภัณฑ์ประชาชน โดยมีรายละเอียดเนื้อหาดังต่อไปนี้

- 1.1 ที่มาและความสำคัญ
- 1.2 คำถามวิจัย
- 1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย
- 1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
- 1.5 ขอบเขตการวิจัย
- 1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย

1.1 ที่มาและความสำคัญ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ของสถานที่และช่วงเวลาสำคัญทางประวัติศาสตร์การเมืองไทยโดยเฉพาะตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน กล่าวได้ว่ามีสถานที่สำคัญไม่กี่แห่งที่ผู้คนในสังคมจะระลึกถึงและเชื่อมโยงได้ ซึ่งได้แก่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย สนามหลวง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ สีแยกคอกวัว หรือพื้นที่อื่น ๆ ที่กลายเป็นจุดนัดพบใหม่ในการชุมนุมทางการเมืองของประชาชนหลังจากเหตุการณ์การ

รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 เช่น ถนนราชประสงค์ ทางเชื่อมสกายวอล์คแยกปทุมวัน เป็นต้น แม้ว่าพัฒนาการในการเลือกพื้นที่ชุมนุมหรือแสดงออกทางการเมืองของประชาชนจะผันเปลี่ยนจากพื้นที่ของรัฐในย่านเมืองเก่าเป็นพื้นที่ของเอกชนในย่านธุรกิจมากขึ้น แต่เกือบทุกเหตุการณ์พบว่าผู้ชุมนุมมักเลือกหรือตั้งเป้าหมายในการเคลื่อนขบวนหรือเรียกร้องพลกลับมายังสถานที่ที่นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการมีประชาธิปไตยและเป็นประวัติศาสตร์การเมืองสมัยใหม่ของไทยอยู่เสมอ “ถนนราชดำเนินกลาง” จึงหมายถึงสถานที่ซึ่งได้บรรจุช่วงเวลาเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์การเมืองไทย เปี่ยมไปด้วยคุณค่าของความเปลี่ยนแปลงในหลากหลายมิติ

ภาพที่ 1.1 แสดงการชุมนุมทางการเมืองวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และ 2563.
โดย มติชนสุดสัปดาห์, 2563.

ภาพที่ 1.2 กลุ่มอาคารถนนราชดำเนินกลางและอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย. โดย พินัย สิริเกียรติกุล, 2563.

ถนนราชดำเนินกลางนี้ขนาบข้างด้วยกลุ่มอาคารลักษณะทันสมัยโมเดิร์น (Modern) อาร์ต เดโค (Art Deco) จำนวน 21 หลังที่มีการออกแบบตามความนิยมแบบตะวันตก มีก่อสร้างในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2482 - 2494 (พีรศรี โปวาทอง, 2565) กลุ่มอาคารเหล่านี้ผ่านการใช้งานมาอย่างยาวนาน ผ่านทั้งการรื้อถอนทำลายและบำรุงรักษา ปัจจุบันด้วยวิทยาการอนุรักษ์ที่ทันสมัยและมีความเป็นสากลมากขึ้นทำให้กลุ่มอาคารถนนราชดำเนินกลางหลายอาคารมีการปรับเปลี่ยน

ประโยชน์ใช้สอยแตกต่างกันไปจากในอดีต (ลลิตา มีสุข, 2555) การอนุรักษ์บางส่วนยังสะท้อนวาทกรรมการรักษาประวัติศาสตร์แบบอนุรักษ์นิยมจากภาครัฐอีกด้วย

ผู้วิจัยพบว่าประเภทของการเปลี่ยนแปลงการใช้สอยที่พบได้มากที่สุดคือประเภทอาคารสาธารณะที่มีลักษณะพิเศษ เช่น หอสมุด หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์สถานฯ ยังไม่มีอาคารถนนราชดำเนินกลางหลังใดอีกเลยที่มีการใช้สอยใหม่นี้รวบรวมและเรียบเรียงเหตุการณ์ประวัติศาสตร์สำคัญทางการเมืองภาคพลเมือง โดยมีประชาชนเป็นจุดศูนย์กลางในการจัดแสดงพร้อมนำเสนออย่างเปิดเผยและถาวร ยกเว้นอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา ที่ถูกสร้างขึ้นเมื่อภายหลังใน พ.ศ. 2544

ภาพที่ 1.3 อาคารที่ถูกปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอย อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา หอสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร และอาคารนิทรรศน์รัตนโกสินทร์. โดย วิกิพีเดีย, 2563.

ในประเด็นด้านการพัฒนาพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชนนี้ บทบาทของประชาชนในภาพเหตุการณ์ทางการเมืองไทย เปรียบเพียง “ฉากหลัง” (Background) จนแทบจะไม่มี การถูกกล่าวถึงหรือยกมาเป็นประเด็นสำคัญให้เทียบเท่าการเชิดชูสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ทางการเมืองเลย จึงเกิดเป็นประเด็นศึกษาที่ยกความสำคัญของคนธรรมดาสามัญชน (Ordinary People) ทั้งปัจเจกและกลุ่มผู้ไม่เคยถูกเลือกให้เป็นจุดศูนย์กลางในการบันทึกเหตุการณ์ของแต่ละช่วงเวลาสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการเมืองไทย ด้วยการปรับเปลี่ยนสถาปัตยกรรมบนถนนราชดำเนินกลางเป็นพิพิธภัณฑ์ ซึ่งจะมีประวัติศาสตร์ประชาชน แนวคิดทฤษฎีกระบวนการศึกษาและออกแบบในบทต่อไปของวิทยานิพนธ์

1.2 คำถามวิจัย

การปรับเปลี่ยนอาคารหลักบนถนนราชดำเนินกลาง (อาคารเทเวศร์ประกันภัย) เพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์ประชาชนมีแนวทางการออกแบบอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาประวัติศาสตร์และศักยภาพของอาคารหลักบนถนนราชดำเนินกลางในการปรับเปลี่ยนเป็นอาคารสาธารณะประเภทพิพิธภัณฑ์
2. จัดทำรายละเอียดโครงการพิพิธภัณฑ์ประชาชนในอาคารเทเวศร์ประกันภัย ถนนราชดำเนินกลาง
3. นำเสนอแนวทางการออกแบบพื้นที่พิพิธภัณฑ์ด้วยแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) แนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราวบุคคล (Narrative Environment of People) และแนวคิดการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจศึกษาการปรับเปลี่ยนการใช้สอยอาคารหลักบนถนนราชดำเนินกลางให้เป็นอาคารสาธารณะ
2. เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจศึกษาทฤษฎีและแนวคิดด้านการออกแบบพิพิธภัณฑ์ด้วยแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space)
3. เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจศึกษาทฤษฎีและแนวคิดด้านการออกแบบพิพิธภัณฑ์ด้วยแนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราวบุคคล (Narrative Environment of People)
4. เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจศึกษาทฤษฎีและแนวคิดด้านการออกแบบพิพิธภัณฑ์ด้วยแนวคิดการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์

1.5 ขอบเขตการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาของวิทยานิพนธ์นี้ประกอบไปด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์ถนนราชดำเนินกลางและอาคารห้างไทยนิยมผ่านฟ้า การศึกษาพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชน และการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดด้านการสร้างพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับภาคประชาชนให้เป็นพื้นที่ทางสังคม ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่ออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน

1.5.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

อาคารเทศประกันภัยเป็นอาคารแบบปีก 2 ฝั่งขนาด 5 ชั้นที่เชื่อมต่อด้วยโถงบันไดวน 6 ชั้น ขนาดพื้นที่รวมประมาณ 6,005 ตารางเมตร

ทิศเหนือ ติดกับอาคารพาณิชย์กรรม 2 ชั้น และถนนพระสุเมรุ

ทิศใต้ ติดกับถนนราชดำเนินกลาง และสะพานผ่านฟ้าลีลาศ

ทิศตะวันออก ตรงข้ามหอศิลปสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ทิศตะวันตก ติดกับอาคารถนนราชดำเนินกลางที่เคยเป็นโรงแรมสุริยานนท์

ปัจจุบันคือธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขาราชดำเนิน

ภาพที่ 1.4 ขอบเขตการวิจัยด้านพื้นที่. จาก Google Maps, ปรับปรุงโดยผู้วิจัย, 2566.

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย

1. อาคารหลัก หมายถึง อาคารที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแตกต่างไปจากอาคารอื่น ๆ บนถนนราชดำเนินกลาง ในที่นี้ผู้วิจัยหมายถึงอาคารเทศบาลประกันภัยซึ่งเป็นกรณีศึกษาด้วยเช่นกัน

2. พื้นที่ทางสังคม (Social Space) เป็นพื้นที่ที่มนุษย์ที่สามารถเข้าไปมีประสบการณ์ เกิดการปฏิสังสรรค์ ปรับเปลี่ยน และครอบครองได้ (สันต์ สุวัจนราภิรานนท์, 2557)

3. สภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment) คือ เรื่องราวที่เกิดขึ้น หรือถูกเล่า อธิบาย สื่อความหมายผ่านสภาพแวดล้อมหรือพื้นที่ เช่น พื้นที่ทางวัฒนธรรม พื้นที่ทางพลเมืองและการเมือง และพื้นที่ทางเทคโนโลยีและดิจิทัล มีความผสมผสานให้เกิดเป็นพลวัต (Dynamic) ได้ (Austin, 2020)

4. พิพิธภัณฑสถานพื้นฐานเพื่อสังคม (Civic Space) คือ พิพิธภัณฑสถานประกอบไปด้วย พื้นที่ที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Human Interaction) พื้นที่ที่ก่อให้เกิดวาทกรรมทางสังคม (Civic Discourse) และเป็นพื้นที่ให้บริการทางสังคม (Social Service) (ณัฐธินี กาญจนารักษ์, 2564)

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์และศักยภาพของอาคารหลักบนถนนราชดำเนินกลางในการปรับเปลี่ยนการใช้สอยเป็นอาคารสาธารณะประเภทพิพิธภัณฑ์ ในบทนี้ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของถนนราชดำเนินกลางตั้งแต่การริเริ่มแนวคิดโครงการตัดถนนในสมัยรัชกาลที่ 5 จวบจนถึงที่มาของแนวคิดและข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของห้างไทยนิยมผ่านฟ้าในอดีต (อาคารเทเวศร์ประกันภัย) โดยรวมถึงการศึกษาถึงพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชนโดยเฉพาะ เพื่อการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดด้านการออกแบบพิพิธภัณฑ์ และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้แนวทางการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน โดยมีรายละเอียดเนื้อหาดังต่อไปนี้

- 2.1 ประวัติศาสตร์ถนนราชดำเนินกลางและอาคารห้างไทยนิยมผ่านฟ้า
- 2.2 ทฤษฎีและแนวคิดด้านการออกแบบพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับภาคประชาชน
- 2.3 พัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชน
- 2.4 กรณีศึกษาแนวคิดและการออกแบบการนำเสนอเรื่องราวประชาชน
- 2.5 สรุปแนวคิด วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ประวัติศาสตร์ถนนราชดำเนินกลางและอาคารห้างไทยนิยมผ่านฟ้า

2.1.1 โครงการตัดถนนราชดำเนินในสมัยรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2442 - 2446

ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นช่วงเวลาที่ตรงกับประวัติศาสตร์สากลยุคการล่าอาณานิคมโดยจักรวรรดิต่าง ๆ จากตะวันตก ทำให้หลายประเทศรวมทั้งสยามต้องมีกลยุทธ์ทางการเมืองทั้งในและระหว่างประเทศเพื่อใช้ในการรักษาอำนาจอธิปไตยเอาไว้ หนึ่งในนั้นคือการใช้วิธีปฏิรูปทางสังคมและวัฒนธรรมให้มีความคล้ายคลึงไปจนถึงเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก (พินัย สิริเกียรติกุล, 2553) ในด้านที่ชัดเจนที่สุดด้านหนึ่งคือการใช้ความรู้ ทฤษฎี และแนวคิดจากตะวันตกในการออกแบบสรรค์สร้างสถาปัตยกรรม โครงการที่มาจากพระราชดำริโดยตรงและนับเป็นโครงการใหญ่ที่มีความสำคัญในสมัยนั้นก็คือ “โครงการตัดถนนราชดำเนิน” จากพระบรมมหาราชวังไปสู่พระราชวังสวนดุสิต ในช่วง พ.ศ. 2442 - 2446 นั้นเอง (พิรศรี โปวาทอง, 2565)

ถนนราชดำเนิน คือถนนที่ประกอบไปด้วยถนน 3 ช่วงได้แก่ ถนนราชดำเนินนอก ถนนราชดำเนินกลาง ถนนราชดำเนินใน สำหรับรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 ถนนราชดำเนินนอกคือถนนที่ถูกให้ความสำคัญมากที่สุด เกิดจากการตัดถนนตั้งแต่ลานพระราชวังสวนดุสิตข้ามคลองผดุงกรุงเกษม

ไปยังคลองรอบกรุง มีการปลูกต้นไม้เรียงกัน 4 แถวตลอดแนวถนน จากนั้นมีโครงการอื่น ๆ เพิ่มขึ้นมา เช่น การก่อสร้างพระที่นั่งอนันตสมาคม พ.ศ. 2450 การก่อสร้างพระบรมรูปทรงม้า พ.ศ. 2451 ทำให้ถนนราชดำเนินนอกมีความเป็นบูเลอวาร์ด (Boulevard) ที่ยิ่งใหญ่ มีลักษณะเมืองแบบในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Neo-Classic Period) ส่งผลให้ภาพลักษณ์และการใช้งานของถนนราชดำเนินกลางนี้เป็นไปอย่างยิ่งใหญ่มาก่อนให้เกิดความสง่างามและน่าเกรงขามที่ไม่มีถนนสายใดในประเทศไทยอีกเลยที่สามารถสร้างให้สวยงามและสื่อความหมายได้เทียบเท่า (กำธร กุลชล, 2563) มีความหมายโดยสัญลักษณ์ที่สื่อถึงการปกครองแบบศูนย์รวมด้วยเส้นสายของถนนที่วิ่งตรงสู่พระที่นั่งอนันตสมาคม อันเป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและได้ทรงพระราชกรณียกิจด้านงานราชการการปกครองในรัชสมัยของพระองค์

ภาพที่ 2.1 สะพานมฆวานรังสรรค์และสะพานผ่านพิภพลีลา. โดย มุลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์, 2559. (ซ้าย) มิวเซียมสยาม, 2563. (ขวา)

2.1.2 การพัฒนาถนนราชดำเนินกลางหลังการอภิวัฒน์สยามโดยคณะราษฎร

พ.ศ. 2475 - 2490

ช่วงการอภิวัฒน์สยาม หลังจากการอ่านคำประกาศคณะราษฎรที่หน้าลานพระบรมรูปทรงม้าบนถนนราชดำเนินนอก พ.ศ. 2475 แล้วนั้น ด้วยการเปลี่ยนแปลงอำนาจการปกครองส่งผลให้มีโครงการพัฒนาอันสำคัญต่อมาคือ “โครงการพัฒนาถนนราชดำเนินกลาง” โครงการนี้มีความสำคัญและเป็นผลงานอันโดดเด่นที่สุดของรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2482 ที่มีการเปลี่ยนชื่อประเทศจากสยามเป็นไทย (ศิลปวัฒนธรรม, 2560) และตรงกับประวัติศาสตร์สากลยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 (World War II)

ถนนราชดำเนินกลางเป็นถนนที่มีการตัดเส้นทางจากสะพานผ่านฟ้าลีลาศไปจนถึงสะพานผ่านพิภพลีลา เดิมมีการปลูกต้นไม้สองก้านเรียงกัน 4 แถวตลอดแนวถนนเช่นเดียวกับถนนราชดำเนินนอกตามพระราชประสงค์ของรัชการที่ 5 แต่ก็ได้ถูกตัดออกไปจนเรียบเนียน ประกอบกับมีการปรับปรุงให้เพิ่มเกาะกลางถนนขึ้นใหม่ (พินัย สิริเกียรติกุล, 2553) เพื่อนำสายตาและรองรับ 2 โครงการสำคัญ “อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย” ที่จะสร้างแล้วเสร็จ พ.ศ. 2483 ประกอบ

พิธีเปิดในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2483 ซึ่งเป็นวันครบรอบ 8 ปีการปฏิวัติสยามพร้อม ๆ กับ “กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมสมัยใหม่” (ชาตรี ประภิตนนทการ, 2558) ชุดแรกทั้งหมด 13 หลัง สภาพแวดล้อมใหม่ที่ถูกร่างขึ้นสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของภาพลักษณ์แบบถนนของ เซลีเซ (Champs Elysees) ในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส (พีรศรี โปวาทอง, 2565)

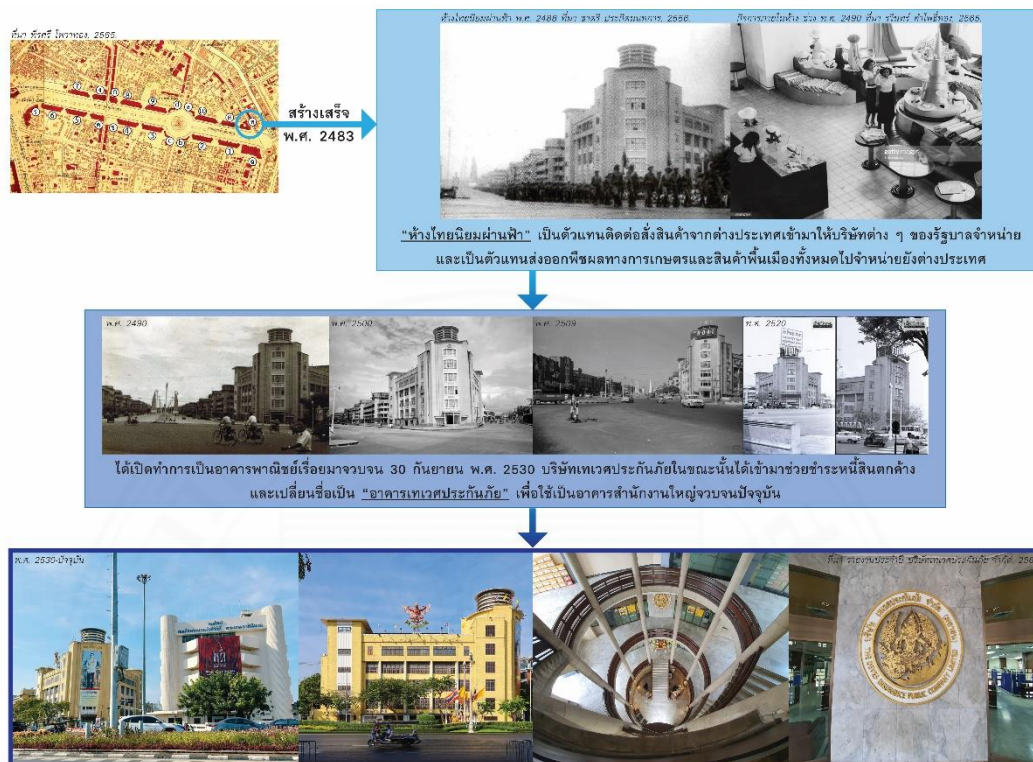
ภาพที่ 2.2 ตำแหน่งของอาคารถนนราชดำเนินกลาง. หมายเลข 1 – 10 คืออาคาร 1 - อาคาร 10; ก – ง คืออาคารสี่แยกคอกวัว; a – d คืออาคารอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย; ส คือโรงแรมสุริยานนท์; ท คือห้างไทยนิยม; ฉ คือศาลาเฉลิมไทย; ร คือโรงแรมรัตนโกสินทร์. โดย พีรศรี โปวาทอง, 2565.

กลุ่มอาคารถนนราชดำเนินกลาง 13 หลังแรกที่ก่อสร้างแล้วเสร็จ พ.ศ. 2483 ออกแบบโดยสถาปนิกนายจิตรเสน (หมีว) อภัยวงศ์ ได้รับอิทธิพลจากการออกแบบชุมชนเมืองยุค City Beautiful จากยุโรปและอเมริกา (กัธธ กุลชล, 2540) มีการใช้รูปแบบ “สถาปัตยกรรมสมัยใหม่” หรือการเลียนแบบรูปแบบสถาปัตยกรรม Modern Architecture ของตะวันตก (ชาตรี ประภิตนนทการ, 2558) ก่อสร้างด้วยซีเมนต์ที่ผลิตโดยบริษัทสยามซีเมนต์คอมพานี (พินัย สิริเกียรติกุล, 2553) ผิวอาคารมีการเซาะร่องเลียนแบบหิน ลดทอนการตกแต่งประดับประดา ทำหลังคาแบบตัดเรียบหรือก่อผนังปิดบังหลังคาจั่วไว้ให้ดูเรียบ (ชาตรี ประภิตนนทการ, 2558) เมื่อก่อสร้างแล้วเสร็จมีการประกาศให้เข้าเปิดกิจการพาณิชย์กรรมที่ประชาชนโดยทั่วไปสามารถเป็นเจ้าของกิจการและมาเช่าได้ แบ่งการเช่าได้ทั้งแนวตั้งและแนวนอน พร้อมทั้งประโยชน์ใช้สอยแบบใหม่ “อะพาร์ตเมนต์ (Apartment)” เป็นที่อยู่อาศัยประเภทใหม่ที่คนธรรมดาสามัญชนไทยไม่คุ้นเคย (พินัย สิริเกียรติกุล, 2553)

จวบจนใน พ.ศ. 2485 - 2488 ได้มีการก่อสร้างอาคาร อาคารถนนราชดำเนิน กลางหลังอื่น ๆ ได้ถูกสร้างขึ้นจนมีจำนวนถึง 21 หลัง 4 หลังบริเวณสี่แยกคอกวัว และศาลาเฉลิมไทย แต่ในยุคนี้ตรงกับประวัติศาสตร์สากลช่วงภาวะสงครามมหาเอเซียบูรพา จึงทำให้อาคารราชดำเนิน กลางบางหลังถูกระเบิดทำลายจนมีการรื้อถอนและสร้างใหม่แล้วเสร็จครบทุกหลัง พ.ศ. 2490 (พีรศรี โปวาทอง, 2565)

กล่าวว่าพัฒนาการสภาพแวดล้อมของถนนราชดำเนินกลางมีความเปลี่ยนแปลง ไปมาจากถนนราชดำเนินนอก แม้จะมีความยิ่งใหญ่แบบบูเลอวาร์ด (Boulevard) เหมือนกันแต่ ภาพลักษณ์และประโยชน์ใช้สอยนั้นต่างกันมาก ถนนราชดำเนินกลางมีการเชื่อมโยงและมอบคุณสิทธิ ในการใช้พื้นที่ให้แก่คนธรรมดาสามัญชนมากกว่าถนนราชดำเนินนอก (ผู้วิจัย, 2565) ตั้งแต่การ ออกแบบสถาปัตยกรรมที่ไร้ฐานานุศักดิ์สื่อถึงสัญลักษณ์ของความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย (ชาติรี ประกิตนันทการ, 2558) แม้จะมีบางแนวคิดได้ระบุว่าอาคารถนนราชดำเนินกลางเป็นตัวแทน ของพระราชวิสัยทัศน์และพระบรมราโชบายของรัชกาลที่ 5 และจากพระมหากรุณาธิคุณของรัชกาล ต่อ ๆ มาในการสนับสนุนการลงทุนก่อสร้าง (พีรศรี โปวาทอง, 2565) แต่การมีสิทธิ์เป็นเจ้าของอาคาร อันสำคัญโดยที่ไม่ได้เป็นพระราชวังหรือวังเจ้านายผ่านการเช่าเพื่อเปิดกิจการพาณิชย์กรรมหรือเช่า เพื่ออยู่อาศัย ในประเด็นเรื่องการอยู่อาศัยแม้จะมีผู้เช่าอยู่อาศัยจริงไม่มากนักแต่ก็นับว่าเป็นการ เปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญถึงการให้บทบาทกับประชาชนในการมีสิทธิ์ใช้พื้นที่ที่ถูกสร้างโดยรัฐบาล ผู้มีอำนาจปกครองมากขึ้น รวมทั้งการมีประโยชน์ใช้สอยใหม่ เช่น โรงแรมรัตนโกสินทร์ โรงแรมสุริยานนท์ และโดยเฉพาะห้างไทยนิยมผ่านฟ้าที่มีการเปิดให้ประชาชนได้ใช้และเข้าถึง ได้ทุกวันรวมทั้งวันสำคัญอย่างงานฉลองรัฐธรรมนูญ ด้วยสภาพแวดล้อม บริบท และกิจกรรม ที่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์เหล่านี้ทำให้องค์ประกอบต่าง ๆ เช่น อาคารที่ถูกสร้างขึ้นบนถนนราช ดำเนินกลางนั้นมีความแตกต่างจากองค์ประกอบของถนนราชดำเนินนอกอย่างชัดเจน (ผู้วิจัย, 2565)

2.1.3 พัฒนาการของอาคารทเวศประกันภัยในอดีตถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 2.3 แผนภาพแสดงพัฒนาการใช้งานอาคารห้างไทยนิคมผ่านฟ้าสู่อาคารทเวศประกันภัย. ปรับปรุงโดยผู้วิจัย, 2566.

“ห้างไทยนิคมผ่านฟ้า” เป็นอาคารที่สร้างอยู่บนที่ดินรูปสามเหลี่ยมชายธงเชิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ เป็นอาคาร 1 ใน 13 หลังกลุ่มแรกที่สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2483 ห้างไทยนิคมผ่านฟ้ามีลักษณะสถาปัตยกรรมแตกต่างออกไปจากอาคารหลังอื่น ๆ ด้วยการวางมุขทางเข้าที่มุมของที่ดิน ใช้ปริมาตรทรงกระบอกสูงผสมกับปริมาตรทรงสี่เหลี่ยม (พีรศรี โปวาทอง, 2565) จุดประสงค์ของอาคารคือเป็นห้างสรรพสินค้าที่ทันสมัยตามเอกสารที่ระบุใน พ.ศ. 2482 ห้างไทยนิคมผ่านฟ้าซึ่งอยู่ภายใต้การบริหารของบริษัทไทยนิคมพาณิชย์ จำกัดมีรูปแบบพาณิชย์กรรมเป็นตัวแทนติดต่อส่งสินค้าจากต่างประเทศเข้ามาให้บริษัทต่าง ๆ ของรัฐบาลจำหน่าย และเป็นตัวแทนส่งออกพืชผลทางการเกษตรและสินค้าพื้นเมืองทั้งหมดไปจำหน่ายยังต่างประเทศ

ห้างไทยนิคมผ่านฟ้ายังถูกใช้งานอาคารในโอกาสสำคัญอื่น ๆ เช่น เมื่อถึงวันสำคัญทางการเมืองอย่างงานฉลองรัฐธรรมนูญจะมีการจัดงานเลี้ยงลีลาศและเป็นพื้นที่ให้นางสาวไทยได้มาปรากฏตัว (ศิลปวัฒนธรรม, 2535) จากนั้นได้เปิดทำการเป็นอาคารพาณิชย์เรื่อยมาจวบจน

30 กันยายน พ.ศ. 2530 บริษัทเทเวศประกันภัยในขณะนั้นได้เข้ามาช่วยชำระหนี้สินตกค้าง และเปลี่ยนชื่อเป็น “อาคารเทเวศประกันภัย” เพื่อใช้เป็นอาคารสำนักงานใหญ่จวบจนปัจจุบัน

2.1.4 ช่วงเหตุการณ์ทางการเมือง พ.ศ. 2490 - 2540

การเมืองการปกครองในช่วงนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่หลายประการ ทั้งจากผลกระทบเดิมของสงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามมหาเอเชียบูรพา และเหตุการณ์ครั้งสำคัญอย่างกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ 8 พ.ศ. 2489 ที่ส่งผลให้เกิดการรัฐประหารติดต่อกันถึง 3 ครั้งใน พ.ศ. 2490 พ.ศ. 2491 และ พ.ศ. 2494 (ทวิศ ศรีเกตุ, 2564) เหตุการณ์ทางการเมืองเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดความผืดเคืองของเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก กิจกรรมที่เคยมีในพื้นที่ถนนราชดำเนินกลางหายไป งานฉลองรัฐธรรมนูญเลิกจัด ห้างไทยนิยมผ่านฟ้าที่เคยมีการค้าขายคึกคักกลับซบเซาลงจนต้องปิดกิจการไปในที่สุด เหลือไว้เพียงการใช้งานชั้นล่างที่ถูกเปิดเช่าเป็นกิจการไนต์คลับ (อภิัญญา นนทนาท, 2548)

จวบจน พ.ศ. 2502 เป็นต้นมา ในยุคสมัยของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เป็นยุคสมัยที่มีการปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ การรื้อฟื้นพระราชประเพณีต่าง ๆ ของสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือเรียกว่ากลุ่มอนุรักษนิยม (Royalist) เช่นจัดงานเฉลิมฉลองวันพระราชสมภพ การสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ (มดิชน, 2563) ร่วมกับผลกระทบหลังสงครามเวียดนามจบลงทหารอเมริกันที่ปลดประจำการได้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในกรุงเทพฯ เป็นจำนวนมาก องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือ อ.ส.ท ได้ประชาสัมพันธ์ส่งเสริมให้มีการเดินเที่ยวในพื้นที่ถนนราชดำเนิน ประโยชน์ใช้สอยของอาคารถนนราชดำเนินกลางจึงถูกเน้นไปที่กิจกรรมการใช้สอยแบบพาณิชยกรรม มีผู้เข้ามาเปิดกิจการร้านอาหารและสถานบันเทิง โรงเรียนกวดวิชาและอุปกรณ์การศึกษา เช่น ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์ สำนักงานของบริษัทเอกชนต่าง ๆ เช่น สำนักงานหนังสือพิมพ์สยามรัฐ สำนักงานธนาคารนครหลวงไทย หรือกิจการอื่น ๆ ประปราย (นิทรรศการล่องรอยราชดำเนิน, 2563) ส่วนประโยชน์ใช้สอยเดิมที่ยังหลงเหลืออยู่คือการเป็นสำนักงานราชการต่าง ๆ เช่น กองสลากกินแบ่งรัฐบาล กรมประชาสัมพันธ์ สำนักงานกองติดตามผลการปฏิบัติราชการ (กำธร กุลชล, 2540)

ภาพที่ 2.4 กองสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. 2501 และกรมประชาสัมพันธ์ พ.ศ. 2506. โดย penangantiques, 2018. (ซ้าย) David Pirmann, 2016. (ขวา)

อาคารถนนราชดำเนินกลางได้มีการถูกบูรณะผ่านลักษณะทิศทางของสังคมในยุคสมัยที่เป็นอนุรักษนิยม (Royalist) เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเฉลิมฉลองสำหรับสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดคือการทาสีทับลงบนพื้นผิวเดิมของอาคารราชดำเนินกลางที่ได้มีการทำผิวอาคารมีการเซาะร่องเลียนแบบหินไว้ ครั้งแรกที่มีการทาสีทับคือเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ รัชกาลที่ 9 ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 25 ปี พ.ศ. 2514 เป็น “สีไขไก่” พระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2525 เป็น “สีน้ำตาล” และ “พระราชพิธีประจำปีกาญจนาภิเษก” รัชกาลที่ 9 ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 คณะทำงานโครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมบนถนนราชดำเนินกลาง พ.ศ. 2538 ได้ดำเนินการทาสีอาคารใหม่อีกครั้งเป็น “สีไขไก่” โดยได้มีมติร่วมกันว่าเป็นการทาสีตามสีดั้งเดิมที่ถูกทาสีครั้งแรกของอาคารราชดำเนินกลาง (กำธร กุลชล, 2540)

ภาพที่ 2.5 อาคารถนนราชดำเนินที่ยังไม่ผ่านการทาสีทับและในปัจจุบันที่ทาสีเหลือง. โดย Harrison Forman, 1978. (ซ้าย) ธนภัทร์ ลิ่มห้สนัยกุล, 2563. (ขวา)

2.1.4.1 วันแรงงานแห่งชาติ

สืบเนื่องจากการอภิวัฒน์สยาม พ.ศ. 2475 ที่ได้เปลี่ยนโครงสร้างของระบอบการปกครอง ส่งผลให้การแก้ไขและจัดการสิทธิที่พึงมีของชนชั้นแรงงานได้เริ่มต้นขึ้น เริ่มมีการจัดการบริหารแรงงานซึ่งเป็นการจัดสรรและพัฒนาแรงงานรวมถึงคุ้มครองดูแลสภาพการทำงาน เพื่อสร้างรากฐานและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ซึ่งในวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2499 คณะกรรมการจัดงานที่ระลึกแรงงานได้จัดประชุมขึ้น โดยมีความเห็นตรงกันว่าควรกำหนดให้วันที่ 1 พฤษภาคม ให้เป็นวันที่ระลึกถึงแรงงานไทย เป็นวันเดียวกันกับวันแรงงานสากล หรือที่เรียกว่า เมย์เดย์ (May Day) ที่ได้มีการกำหนดขึ้นมาตั้งแต่ในปี ค.ศ. 1889 ในสหรัฐอเมริกา จึงกลายเป็นวันกรรมกรแห่งชาติจนต่อมาก็ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วันแรงงานแห่งชาติ” ต่อมา พ.ศ. 2500 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดวิธีระงับข้อพิพาทแรงงานที่ได้กำหนดให้ลูกจ้างมีสิทธิหยุดงานในวันแรงงานแห่งชาติได้ จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2517 ได้เปิดโอกาสให้มีการเฉลิมฉลองตามสมควร (กรมประชาสัมพันธ์, 2566)

ภาพที่ 2.6 การเดินขบวนวันแรงงานแห่งชาติ สันนิษฐานว่าเป็นเหตุการณ์ พ.ศ. 2500. โดย ชมรมอนุรักษ์ฟิล์มเก่า, 2562.

2.1.4.2 เหตุการณ์ 14 ตุลา 2516

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 คือ เหตุการณ์สลายการชุมนุมของนักศึกษาและประชาชนที่มาชุมนุมกันกว่า 5 แสนคน ณ บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย จากการต่อสู้เรียกร้องให้ปล่อยตัวนักเคลื่อนไหวทางการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากการจับกุมของทหาร หรือ “13 ขบถรัฐธรรมนูญ” (ไทยรัฐ, 2557) และเรียกร้องสิทธิเสรีภาพประชาธิปไตยจากรัฐบาลนายกรัฐมนตรีจอมพลถนอม กิตติขจร ณ บริเวณถนนราชดำเนินในไปจนถึงถนนราชดำเนินกลาง (หนังสือพิธีเปิดอนุสรณ์สถานวีรชนประชาธิปไตย, 2544) โดยเหตุการณ์นี้ส่งผลให้อาคารถนนราชดำเนินกลางถูกเผาทำลายไปอย่างน้อย 4 หลัง ได้แก่อาคารกรมประชาสัมพันธ์ อาคารกอง

สลากกินแบ่งรัฐบาล อาคารสำนักงานกองตีดตามผลการปฏิบัติราชการ และกรมสรรพากร ซึ่งอาคารสำนักงานกองตีดตามผลการปฏิบัติราชการนี้ตั้งอยู่บนอาคารถนนราชดำเนินกลางกลุ่มสี่แยกคอกวัว ฝั่งทิศใต้ และได้เป็นพื้นที่สำหรับก่อสร้างเป็นอนุสรณ์สถานวีรชนประชาธิปไตย หรืออนุสรณ์สถาน 14 ตุลา ที่ได้มีการคัดเลือกจากการประกวดแบบ พ.ศ. 2517 และเปิดใช้งาน พ.ศ. 2544

ภาพที่ 2.7 เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 หน้ากองสลากฯ และอาคารอื่นที่ถูกเผาทำลาย.
โดย ศิลปวัฒนธรรม, 2565. (ซ้าย) downmerngc.blogspot.com, 2012. (ขวา)

สืบเนื่องจากการรื้อฟื้นความเป็นอนุรักษนิยม หลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้เพียง 16 ปี ในปีเดียวกันที่มีจัดการพระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2525 ได้มีมติจากคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จากแนวคิดของคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ (สรวิชัย ฤทธิจรูญโรจน์, 2563) ศาลาเฉลิมไทยได้ถูกรื้อถอนเพื่อก่อสร้างลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์ ที่มีจุดประสงค์เพื่อเปิดมุมมองทัศนียภาพของวัดราชนันทดาและโลหะปราสาท

“ศาลาเฉลิมไทย” คือ โรงภาพยนตร์ที่สร้างขึ้นในยุคหลังการอภิวัฒน์สยามโดยคณะราษฎร ได้เริ่มสร้าง พ.ศ. 2483 แต่ก็ได้หยุดไปช่วงหนึ่งเนื่องจากสงครามโลกครั้งที่ 2 และได้เปิดอย่างเป็นทางการครั้งแรกเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบเดียวกันกับกลุ่มอาคารถนนราชดำเนินกลาง สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักและประกอบกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อแสดงถึงความ เป็น “อารยะ” ของประชาชนคนไทยในสมัยสงครามมหาเอเซียบูรพา (อิสริย์ คุณากรบดินทร์, 2562)

ภาพที่ 2.8 ศาลาเฉลิมไทย พ.ศ. 2502, พ.ศ. 2505 และ พ.ศ. 2532 ก่อนถูกรื้อถอน.

โดย Harrison Forman, 1978. (ซ้าย) วิกิพีเดีย, 2565. (กลาง) เมืองเก่าเล่าใหม่, 2563. (ขวา)

โดยกรณีการรื้อถอนศาลาเฉลิมไทยนี้เป็นที่ถกเถียงกันในสังคมอยู่มากทั้งความคิดเห็นที่สนับสนุนและคัดค้าน แต่มีหนึ่งในความคิดเห็นที่สนับสนุนในการรื้อถอนที่ถูกให้นำหน้ามากอยู่มาก นั่นคือความคิดเห็นของปัญญาชนอนุรักษ์นิยม หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมชว่า “...เป็นเรื่องที่ควรยินดีและเป็นที่น่าภูมิใจของคนในกรุงเทพมหานครทั้งหมด...” เพราะการสร้างถนนราชดำเนินคือการไม่เห็นความสำคัญของพระพุทธรูปศาสนา และยังเสริมอีกว่าอาคารอื่น ๆ ที่มีการก่อสร้างด้วยสถาปัตยกรรมจากคณะราษฎรเป็น “ตึกงามที่น่าเกลียดน่ากลัว” (ศิลปวัฒนธรรม, 2565)

2.1.4.3 เหตุการณ์พฤษภาคม 2535

เหตุการณ์สลายการชุมนุมวันที่ 17 - 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 เป็นการชุมนุมต่อต้านการสืบทอดอำนาจของ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) และเรียกร้องให้ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ที่ขึ้นสู่อำนาจจากการรัฐประหารรัฐบาลของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ พ.ศ. 2534 ซึ่งขัดกับหลักประชาธิปไตยออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เหตุการณ์นี้ นับว่า “ชนชั้นกลาง” ได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง “บนท้องถนน” อย่างมากมายที่ไม่เคยมีมาก่อนหน้านี้ โดยเชื่อว่าภาวะเศรษฐกิจของประเทศเริ่มถดถอยมาจากการทำรัฐประหาร (มดิชน, 2565) โดยเริ่มต้นจากประชาชนรวมตัวกันที่ท้องสนามหลวง และถูกทหารใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุมบริเวณถนนราชดำเนินกลาง โดยบริเวณสะพานผ่านฟ้าลีลาศ หน้าอาคารห้างไทยนิคมผ่านฟ้าเดิมที่ได้เปลี่ยนมาเป็นอาคารสำนักงานใหญ่ของบริษัทเทเวศประกันภัยตั้งแต่ พ.ศ. 2535 ได้ถูกใช้เป็นพื้นที่ที่ผู้ชุมนุมถูกสั่งให้นอนคว่ำหน้าบนพื้นถนน (บีบีซีนิวส์ไทย, 2565)

ภาพที่ 2.9 การสลายการชุมนุมพฤษภาทมิฬ 2535 และอาคารกรมสรรพากรถูกเผาทำลาย.
โดย มติชน, 2565.

2.1.5 ช่วงเหตุการณ์ทางการเมือง พ.ศ. 2541 - 2559

2.1.5.1 เหตุการณ์การชุมนุมพันธมิตรเพื่อประชาธิปไตย 2551

พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย หรือกลุ่มคนเสื้อเหลือง หลังจากประกาศจัดการชุมนุมใหญ่ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 เคลื่อนขบวนการชุมนุมผ่านถนนราชดำเนินกลางมุ่งหน้าสู่ทำเนียบรัฐบาลเพื่อปักหลักเวทีการชุมนุม แต่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เข้าปิดกั้น จึงทำให้กลุ่มคนเสื้อเหลืองเปลี่ยนมาชุมนุมบริเวณสะพานมอฆวานรังสรรค์ ถนนราชดำเนินนอกแทน การชุมนุมในครั้งนี้ได้ถูกสลายการชุมนุมครั้งใหญ่และรุนแรงโดยนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี ในขณะนั้น ในวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2551 เนื่องจากกลุ่มผู้ชุมนุมได้เคลื่อนขบวนและบุกกรุกเข้าทำลายทรัพย์สินภายในทำเนียบรัฐบาล (ไทยรัฐออนไลน์, 2562)

ภาพที่ 2.10 กลุ่มคนเสื้อเหลืองเคลื่อนขบวนการชุมนุมผ่านถนนราชดำเนินกลาง.
โดย ไทยรัฐออนไลน์, 2562.

2.1.5.2 เหตุการณ์สลายการชุมนุมคนเสื้อแดง 2553

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2553 โดยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้ใช้ “ปฏิบัติการขอคืนพื้นที่” จากการชุมนุมของประชาชนนำโดยแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือกลุ่มคนเสื้อแดง จากบริเวณสี่แยก

คอกว๊ว อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย หน้าโรงเรียนสตรีวิทยา จนถึงสะพานผ่านฟ้าลีลาศซึ่งเป็นที่ปักหลักของเวทีการชุมนุม จากนั้นจึงได้มีการสลายการชุมนุมอีกครั้งในวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2553 บริเวณเวทีการชุมนุมสี่แยกราชประสงค์ซึ่งเป็นย่านศูนย์กลางทางธุรกิจและแหล่งท่องเที่ยวของกรุงเทพฯ (บีบีซีนิวส์ไทย, 2563)

ภาพที่ 2.11 ประชาชนกลุ่มคนเสื้อแดงและการสลายการชุมนุมในวันที่ 10 เมษายน. โดย วันเพ็ญ มอลเลอร์, 2563. (ซ้าย) มติชน, 2564. (ขวา)

2.1.5.3 เหตุการณ์การชุมนุมของกลุ่ม กปปส. 2557

คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือ กลุ่ม กปปส. มีเป้าหมายมุ่งตรงไปที่การต่อต้านการกระทำของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2556 จนถึงกลางปี พ.ศ. 2557 ซึ่งสามารถรณรงค์ระดมมวลชนเข้าร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ จำนวนมาก อย่างไรก็ตาม แม้จุดกำเนิดก่อเกิดของกลุ่ม กปปส. ที่เป็นทางการจะเริ่มต้นขึ้นเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 โดยการประกาศจัดตั้งเป็นองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองซึ่งประกอบด้วย นายสุเทพ เทือกสุบรรณและอดีตสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์จำนวนหนึ่ง (สถาบันพระปกเกล้า, 2562) มีภาพจำที่สำคัญคือใช้การเป่านกหวีดเป็นสัญลักษณ์ของการประท้วง และถูกระบุจากสื่อว่าเป็น “มือบงกชหวีด” ได้เริ่มปักหลักการชุมนุมที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยตั้งแต่วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 โดยมีนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เลขาธิการ กปปส. เป็นผู้ปราศรัยและเป็นแกนนำหลัก (ไทยรัฐออนไลน์, 2557) ผลกระทบจากการเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวคือการเกิดรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่มี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะ

ภาพที่ 2.12 กลุ่มกปปส. ปักหลักที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย. โดย ไทยรัฐออนไลน์, 2557.

2.1.6 กลุ่มราษฎร 2563 และการใช้พื้นที่ถนนราชดำเนินกลาง

การรวมตัวกันของกลุ่มนักกิจกรรมทางการเมืองหลากหลายกลุ่ม นิสิต นักศึกษา นักเรียน และประชาชน และเรียกกลุ่มใหม่นี้ว่า “คณะราษฎร 2563” ที่ระบุว่ามียุทธศาสตร์ทางการเมืองแบบ “ใช้คำตอบเชิงอุดมการณ์ในลักษณะเดียวกันกับที่คณะราษฎร 2475 เรียกร้องคือ ปฏิรูปให้สถาบันพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ” (สมชาย ปรีชาศิลปกุล, 2563)

โดยจุดเริ่มต้นคือกลุ่มเยาวชนปลดแอก ได้จัดการชุมนุมทางการเมืองที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 โดยได้ใช้พื้นที่นี้เป็นพื้นที่หลักในการชุมนุม และมีบางกิจกรรมย่อยที่จัดบนสถานที่อื่น ๆ เช่น อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา จนกระทั่งเกิดเป็นกระแสการนัดชุมนุมทางการเมืองแบบแฟลชม็อบ (Flash Mob) ตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หรือพื้นที่ของเอกชน ในย่านธุรกิจ เช่น ทางเชื่อมสกายวอล์คแยกปทุมวัน ห้าแยกลาดพร้าว แยกราชประสงค์ เป็นต้น (วีรชน เกษสกุล และศิริวิชญ์ จามพัฒน์, 2565)

ตัวอย่างของกิจกรรมการแสดงออกทางการเมือง พ.ศ. 2563 ที่จัดขึ้นโดยกลุ่มราษฎร 2563 ที่มีการใช้พื้นที่ถนนราชดำเนินกลาง เช่น ชุมนุมวิ่งกันนะแฮมทาโร่ เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 มีกิจกรรมการวิ่งรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย (ปีชีนิวสไทย, 2563) ชุมนุมเสกคาถาผู้พิทักษ์ปกป้องประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2563 มีกิจกรรมปราศรัยที่ตั้งเวทีขึ้นหน้าร้านแมคโดนัลด์ (McDonald's) สาขาราชดำเนินและชุมนุมม็อบไม่มั่งมั่งแต่ตั้งตั้งคะคุณรัฐบาล ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 และ ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 มีกิจกรรมเดินขบวนแห่งธงสายรุ้งเลียนแบบการเดินขบวนเฉลิมฉลองความหลากหลายทางเพศ (Pride Parade) ของต่างประเทศ เป็นต้น (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2564)

ภาพที่ 2.13 การใช้พื้นที่ถนนราชดำเนินกลางในการชุมนุมทางการเมือง พ.ศ. 2563 - 2564. โดย ประชาชาติไทย, 2563. (บน) บีบีซีนิวส์ไทย, 2563. (ล่าง)

โดยตัวอย่างของการชุมนุมข้างต้น จะมีการนัดหมายอย่างล่องหนอย่างรวดเร็วทางสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เพื่อให้สามารถนัดหมายรวมพลผู้ชุมนุมได้โดยไม่ถูกสกัดกั้นหรือปิดพื้นที่บริเวณโดยรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยจนไม่สามารถจัดการชุมนุมขึ้นได้ เนื้อหาในแต่ละวาระการชุมนุมนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีความสร้างสรรค์และแปลกใหม่ (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2564) เพราะผู้ปราศรัยไม่จำเป็นต้องเป็นแกนนำของกลุ่มราษฎร 2563 แต่จะเป็นประชาชนคนใดก็ได้ ไม่จำกัดอายุและเพศ ใช้ความสนใจในประเด็นการเมืองที่ตรงกันหรือเกี่ยวข้องกันมาใช้เป็นหัวข้อ (Topic) ในการชุมนุม เช่น ข้อเรียกร้องด้านการปฏิรูปการศึกษา ข้อเรียกร้องด้านการแก้ไขข้อกฎหมาย ม.112 ที่ไม่ยุติธรรม ข้อเรียกร้องการจดทะเบียนสมรสเพศเดียวกันหรือการให้สิทธิสมรสอย่างเท่าเทียม เป็นต้น

ต่อมาการชุมนุมที่เกิดขึ้นปลาย พ.ศ. 2563 จนเกือบตลอดทั้ง พ.ศ. 2564 รัฐบาลได้มีมาตรการควบคุม รวมทั้งมีการสลายการชุมนุมที่เข้มงวดและรุนแรงขึ้น เริ่มจากการใช้น้ำแรงดันสูงสลายการชุมนุมในวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2563 ณ แยกปทุมวัน รัฐบาลได้ใช้วิธีการนี้เรื่อยมาจนมีเพิ่มระดับความรุนแรงด้วยการผสมสี แก๊สน้ำตา สารเคมีไม่ระบุชนิด (ไทยรัฐ, 2564) ไปจนถึงการใช้กระสุนยางกว่า 60 ครั้งสำหรับสลายการชุมนุม พ.ศ. 2564 (ศูนย์ข้อมูลกฎหมายและคดีเสรีภาพไอลอร์, 2564) และในที่สุดมีการเพิ่มวิธีวางแนวรั้วลาดหนาม สังกะสี รั้วแผงเหล็ก แบริเออร์ (Barrier) รถโดยสารประจำทาง และตู้คอนเทนเนอร์ (Shipping Container) เพื่อปิดกั้นถนนจากการเดินทางของผู้ชุมนุมโดยรอบเส้นทางถนนราชดำเนินใน โดยมีการวางตู้คอนเทนเนอร์ครั้งแรกในการชุมนุมเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 จากเดิมที่จะมีการรวมพลที่สำนักสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เปลี่ยนมาเป็นสำนักงานใหญ่ธนาคารไทยพาณิชย์ (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2563) หรือการ

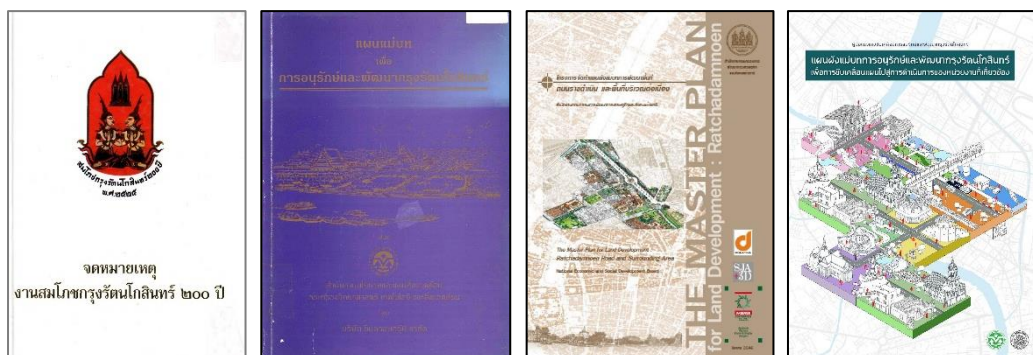
วางเพื่อกั้นพื้นที่บริเวณท้องสนามหลวงในวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 เป็นต้น (ไทยรัฐ, 2564) ซึ่งปัจจุบันพบว่าตู้คอนเทนเนอร์ที่หลงเหลืออยู่ถูกนำไปตั้งไว้บนที่ดินเปล่าซึ่งเคยเป็นอาคารกองสลากกินแบ่งรัฐบาลเดิมที่ถูกเผาทำลายไป

ภาพที่ 2.14 ตู้คอนเทนเนอร์ที่ถูกวางทิ้งไว้บนที่ดินกองสลากฯ. โดย Google Maps, 2564.

2.1.7 แผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2540 - 2564

มีจุดเริ่มต้นจากการแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2523 เพื่อดูแลและจัดงานพระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2525 และมีผลต่อเนื่องมาถึงการจัดทำแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2540 ที่ได้มีการระบุไว้ว่า “ยึดถือผลงานด้านสถาปัตยกรรมและการออกแบบผังเมืองเพื่อสภาพแวดล้อมที่พึงปรารถนาสำหรับกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2525” (บริษัท ชินครอนกรุ๊ป จำกัด, 2540) โดยมีการอนุรักษ์ที่เน้นไปในการจัดระเบียบพื้นที่ การซ่อมแซม และการท่องเที่ยว เช่น การวางระบบท่อระบายน้ำ การวางแผนเพิ่มพื้นที่สวนสาธารณะ เมื่อศึกษาถึงสภาพสังคมแล้วพบว่า พ.ศ. 2540 เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจระดับชาติ “วิกฤติการต้มยำกุ้ง” ที่ทำให้รัฐบาลนายกรัฐมนตรีนวน หลีกภัยในสมัยนั้นได้มีนโยบาย “ไทยเที่ยวไทย” พ.ศ. 2540 หรือ Amazing Thailand 1998 – 1999 เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศให้มีการฟื้นตัว (มิวเซียมสยาม, 2563) ส่งผลให้การพัฒนาแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2546 ฉบับนี้ได้มีการเน้นการผลักดันเพื่อผลประโยชน์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวมากกว่าในด้านอื่น

ภาพที่ 2.15 แผนแม่บทฯ ฉบับ พ.ศ. 2540 - 2544. โดย คลังสารสนเทศสถาบันนิติบัญญัติ, 2565.

2.1.7.1 ฉบับ พ.ศ. 2540

งาน “พระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี” พ.ศ. 2525 ที่ได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์และทำนุบำรุงศาสนสถานและงาน ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวในการอนุรักษ์และการพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ครั้งสำคัญสำหรับโอกาสพิเศษโดยเฉพาะคราวฉลองการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบตามวาระ ทำให้มีการขยายมาสู่การแต่งตั้งที่ได้รับความเห็นชอบและอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีในสมัยนั้นโดยตรง นั่นคือ คณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งได้จัดทำ “แผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนางานรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2540” ออกมาเป็นครั้งแรก (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2564) ซึ่งในแผนแม่บทฉบับนี้ได้ปรากฏผังแนวคิด “โครงการจัดระเบียบย่านพักอาศัยบริเวณหลังอาคารราชดำเนิน” และ “โครงการอนุรักษ์ และปรับปรุงป้อมมหากาฬ” ที่อ้างอิงการออกแบบจากแนวคิดเดิม พ.ศ. 2525 อีกด้วย (บริษัท ชินครอนกรุ๊ป จำกัด, 2540)

2.1.7.2 ฉบับ พ.ศ. 2546

จากการจัด “พระราชพิธีประจำปีกาญจนาภิเษก” พระราชพิธีสำคัญในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 คณะทำงานโครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมบนถนนราชดำเนินกลาง พ.ศ. 2538 และปลัดกรุงเทพมหานครในขณะนั้นพิจารณาเห็นว่าถนนราชดำเนินกลางในขณะนั้นมีสภาพเสื่อมโทรมมาก (กำธร กุลชล, 2540) จึงทำให้คณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีความเห็นว่าแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนางานรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2540 ยังขาดหลักการอนุรักษ์ตามบริบทแวดล้อมแบบสากล ทำให้มีการศึกษาและจัดทำ “แผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนางานรัตนโกสินทร์ ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนางานรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. 2546” ขึ้นมาใหม่ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2564)

รูปที่ 3.1.1-1 รูปตัดบริเวณถนนราชดำเนินกลาง

รูปที่ 3.1.1-2 ภาพแนวความคิดบริเวณถนนคนเดินหลังอาคารบริเวณถนนราชดำเนินกลาง

ภาพที่ 2.16 โครงการที่เกี่ยวข้องกับถนนราชดำเนินกลาง. โดย สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2546.

ในช่วงเวลาของแผนแม่บทฉบับ พ.ศ. 2546 นี้ เกิดปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยอาคารถนนราชดำเนินกลางอาคารที่ 1 (ตรงข้ามอาคารเทเวศระกันภัยในปัจจุบัน) ให้เป็นอาคารนิทรรศน์รัตนโกสินทร์ เปิดใช้งานอย่างเป็นทางการ พ.ศ. 2551 ที่มีประโยชน์ใช้สอยใหม่เป็นศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมของกรุงรัตนโกสินทร์ โดยไม่แสวงหากำไร

ภาพที่ 2.17 นิทรรศน์รัตนโกสินทร์. โดย นิทรรศน์รัตนโกสินทร์, 2560.

ซึ่งพบว่ายังมีข้อเสียด้านการจำกัดจำนวนผู้เข้าชม เพราะสามารถเข้าชมได้เพียงรอบละ 32 คน (มี 2 เส้นทาง เส้นทางละ 16 คน) ภายในเวลา 20 นาที ทำให้ต้องมีการลงทะเบียนเพื่อจำกัดจำนวนคนก่อนเข้าชมนิทรรศการ ด้วยข้อจำกัดด้านปริมาณผู้เข้าชมนี้ทำให้ไม่สามารถรองรับการเข้าชมแบบทัศนศึกษาของนักเรียนได้อย่างที่ควร (ลลิตา บุญมี, 2555)

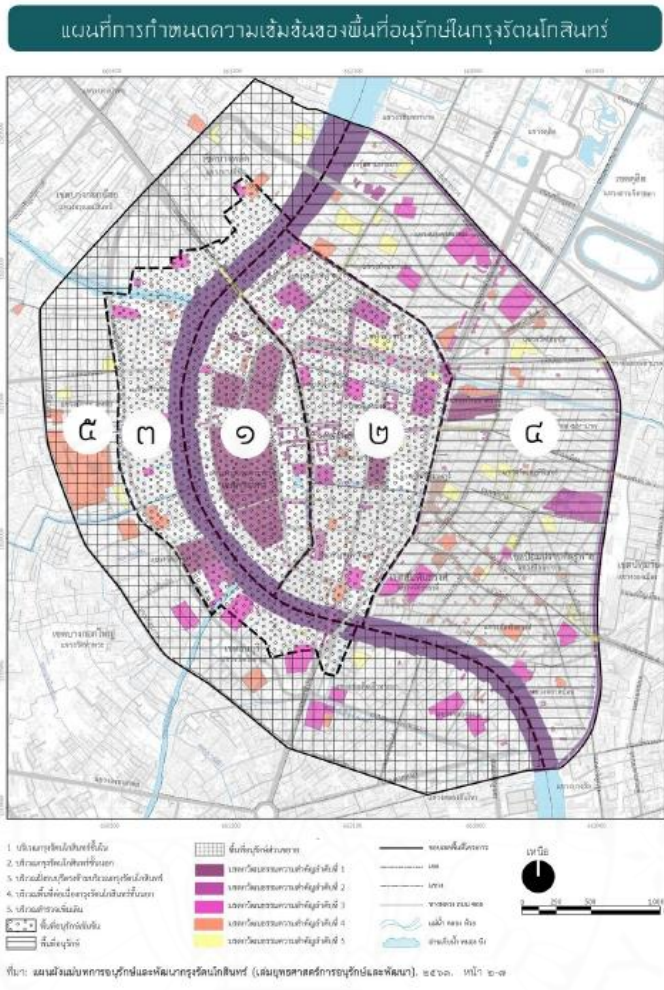
ภาพที่ 2.18 หอสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร. โดย สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2565.

ต่อมามีการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยอาคารถนนราชดำเนินกลางที่สี่แยกคอกวัว (ตรงข้ามอนุสรณ์สถาน 14 ตุลาในปัจจุบัน) ให้เป็นหอสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร (Bangkok City Library) เปิดใช้งานอย่างเป็นทางการ พ.ศ. 2560 ซึ่งสำนักงานนันทนาการและส่งเสริมการเรียนรู้หน่วยงานที่ดูแลโครงการหอสมุดเมืองกรุงเทพมหานครได้ระบุว่าเป็นการปรับปรุงอาคารเพื่อตอบสนองการได้รับการคัดเลือกจากองค์การยูเนสโก (UNESCO) ให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองหนังสือโลก ประจำปี พ.ศ. 2556 (Bangkok World Book Capital 2013) และแนวคิดของโครงการและประโยชน์ใช้สอยใหม่ที่หน่วยงานระบุไว้ว่า “เพิ่มแหล่งการเรียนรู้แห่งใหม่ที่รวบรวมองค์ความรู้อันทรงคุณค่าและแหล่งภูมิปัญญา ด้วยเทคโนโลยีการเรียนรู้ที่ทันสมัยครบวงจร” (สำนักงานนันทนาการและส่งเสริมการเรียนรู้, 2563)

2.1.7.3 ฉบับ พ.ศ. 2564

แผนผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อการขับเคลื่อนแผนไปสู่การดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พ.ศ. 2564 โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแผนผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ฉบับล่าสุด ได้ระบุว่ากลุ่มอาคารราชดำเนินกลางอยู่ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นนอก เป็นพื้นที่อนุรักษ์เข้มข้น และเป็นสถาปัตยกรรมที่เป็นมรดกวัฒนธรรมความสำคัญลำดับที่ 3

ด้านประโยชน์ใช้สอยการใช้ที่ดิน กลุ่มอาคารราชดำเนินกลางอยู่ในที่ดินประเภทพาณิชยกรรม ซึ่งภาพรวมของแผนผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ฉบับนี้ได้มีแนวทางในการพัฒนาให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวย่านเมืองเก่ากรุงเทพ (Bangkok Old Town) (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2564)

ภาพที่ 2.19 การกำหนดให้ถนนราชดำเนินกลางอยู่ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นนอก. โดย สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2564.

ความเปลี่ยนแปลงด้านประโยชน์ใช้สอยของอาคารถนนราชดำเนินกลางล่าสุดที่สัมพันธ์กับการใช้แผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ คือ โครงการ Ratchadamnoen Knowledge & Culture Avenue ที่จะตั้งอยู่บนที่ดินเปล่าที่เคยเป็นอาคารประชาสัมพันธ์ที่ถูกเผาทำลายไปในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 รวมกับการใช้อาคาร 7 ที่อยู่ติดกัน มีเจ้าของคือสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ หรือ OKMD โดยโครงการนี้เกิดขึ้นเพื่อตอบโจทย์เป้าหมายการพัฒนาศักยภาพคนไทยในพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ที่จะสามารถตอบโจทย์การพัฒนาศักยภาพของคนไทยได้อย่างเต็มที่ โดยได้มีงานจ้างออกแบบ Ratchadamnoen Knowledge & Culture Avenue โดยวิธีประกวดแบบ ผู้ที่ได้รับการคัดเลือก ได้แก่ กิจการร่วมค้า บริษัท จีโอเดสิก ดีไซน์ จำกัด (Geodesic Design) บริษัท เอ็มสเปซ จำกัด (M Space) และบริษัท จันอาร์คิเทค จำกัด (JUNNARCHITECT) ที่มีการออกแบบพื้นที่ใช้สอยในอาคารที่จะเป็นห้องสมุด

พื้นที่เรียนรู้และพัฒนาทักษะ พื้นที่เพื่อการแสดง พื้นที่สำนักงาน พื้นที่ใช้สอยร่วมกัน และพื้นที่ของผู้บริหาร (กรุงเทพมหานคร, 2565)

ภาพที่ 2.20 Ratchadamnoen Knowledge & Culture Avenue. โดย กรุงเทพมหานคร, 2565.

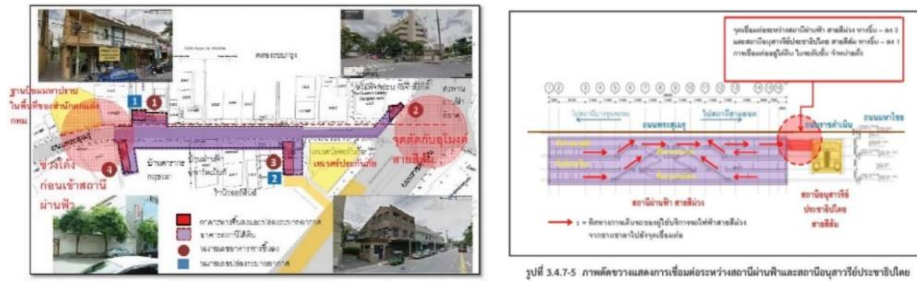
2.1.8 โครงการพัฒนาสถานีระบบขนส่งสาธารณะถนนราชดำเนินกลาง พ.ศ. 2570

โครงการพัฒนาสถานีระบบขนส่งสาธารณะถนนราชดำเนินกลาง จะทำให้พื้นที่นี้มีการเข้าถึงที่สะดวกมากขึ้น มีศักยภาพและโอกาสในการพลิกฟื้นความซบเซาที่ถูกทิ้งร้างของถนนราชดำเนินกลาง ประกอบกับถนนเส้นนี้มีความได้เปรียบทางกายภาพที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ในอนาคต (ศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง (UddC), 2557) นั่นคือโครงการรถไฟฟ้าสายสีม่วง ช่วงเตาปูน - ราษฎร์บูรณะ (วงแหวนกาญจนาภิเษก) และโครงการรถไฟฟ้าสายสีส้ม สถานีอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยโดยการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย (MRTA) คาดว่าจะสามารถเปิดให้บริการได้ พ.ศ. 2570 ทำให้กรณีศึกษาของงานวิจัยอย่างอาคารเทเวศร์ประกันภัยมีความเป็นพื้นที่พื้นที่รอบสถานีขนส่งสาธารณะที่เป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อการเดินทาง (Transit Oriented Development) หรือ TOD ได้ (กระทรวงคมนาคม, 2562)

2.1.8.1 รถไฟฟ้าสายสีม่วงใต้ สถานีผ่านฟ้า

สถานีผ่านฟ้า เป็นสถานีใต้ดิน ตั้งอยู่ใต้ถนนพระสุเมรุ บริเวณหน้าห้องอาหารนิวยอร์ก ลีนส์ ก่อนถึงถนนราชดำเนินกลาง เป็นสถานีเชื่อมต่อกับสถานีอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยของโครงการรถไฟฟ้าสายสีส้ม ช่วงตลิ่งชัน - มีนบุรี คาดว่าจะสามารถเปิดให้บริการได้ พ.ศ. 2570 มีทางขึ้น - ลงสถานี ดังนี้

- (1) สำนักงานก่อสร้างและบูรณะ สำนักการโยธา กรุงเทพมหานคร
- (2) ที่จอดรถหอศิลป์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ
- (3) อาคารพาณิชย์ติดกับอาคารเทเวศร์ประกันภัย
- (4) ที่ดินของเอกชน

รูปที่ 3.4.7-5 ภาพตีความและการเชื่อมต่อระหว่างสถานีผ่านฟ้าและสถานีอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

ภาพที่ 2.21 สถานีและทางขึ้น-ลงรถไฟฟ้าสายสีม่วงใต้สถานีผ่านฟ้า. โดย การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย, 2565.

2.1.8.2 รถไฟฟ้าสายสีส้ม สถานีอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

สถานีอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เป็นสถานีใต้ดิน ตั้งอยู่ใต้ถนนราชดำเนินกลาง เป็นสถานีเชื่อมต่อกับสถานีผ่านฟ้าของโครงการรถไฟฟ้าสายสีม่วงใต้ ช่วงตลิ่งชัน – มีนบุรี คาดว่าจะสามารถเปิดให้บริการได้ พ.ศ. 2570 มีทางขึ้น-ลงสถานี ดังนี้

- (1) อาคารพาณิชย์ติดกับอาคารเทศประกันภัย
- (2) หน้าอาคารนิทรรศน์รัตนโกสินทร์
- (3) หน้าอาคารหอศิลป์ร่วมสมัยราชดำเนิน
- (4) ซอยดำเนินกลางเหนือ หน้าร้านอาหารแสงสว่าง

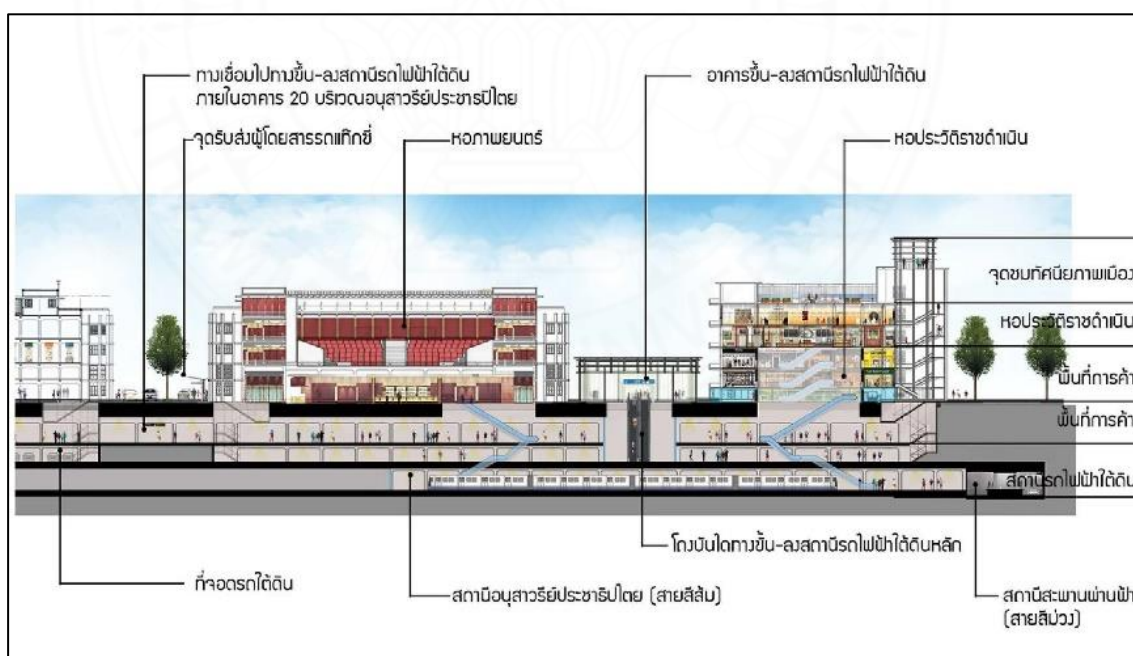

ภาพที่ 2.22 สถานีและทางขึ้น-ลงรถไฟฟ้าสายสีส้ม สถานีอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย. โดย การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย, 2560.

2.1.8.3 โครงการวางผังพัฒนาพื้นที่บริเวณถนนราชดำเนินกลาง

ด้วยแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ฉบับ พ.ศ. 2546 ประกอบกับโครงการรถไฟฟ้าสายสีม่วงใต้ที่สถานีผ่านฟ้าจะช่วยเพิ่มการเข้าถึงพื้นที่ถนนราชดำเนินกลางได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ทำให้มีการศึกษาถึง “โครงการวางผังพัฒนาพื้นที่บริเวณถนนราชดำเนินกลาง” โดยศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง (UddC) และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานทั้งสิ้น 4 เดือน จากเดือนมกราคม - พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ได้มีการออกแบบผังพื้นที่และการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยของถนนราชดำเนินกลางและอาคารโดยรอบ รวมทั้งอาคารเทศประกันภัยให้สามารถรองรับการเป็นพื้นที่สถานีรถไฟฟ้ายกระดับที่ขึ้นใต้ดิน และมีการเสนอแนวคิดให้มีพื้นที่การค้า หอประวัติราชดำเนิน และหอจดหมายเหตุศูนย์ภาพเมือง

อย่างไรก็ตาม ในแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2564 ที่มีนักวิชาการจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยศิลปากรร่วมศึกษาได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการพัฒนาตามโครงการนี้เนื่องจากมีความเห็นว่ากระบวนการ แนวทางการอนุรักษ์ และนโยบายจากแผนแม่บทต่าง ๆ ที่ดำเนินมาในอดีตไม่สอดคล้องกับสภาวะการณ์ในปัจจุบัน (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2564)

ภาพที่ 2.23 รูปตัดของอาคารเทศประกันภัยและอาคารข้างเคียง. โดย ศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง (UddC), 2557.

2.2 ทฤษฎีและแนวคิดด้านการออกแบบพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับภาคประชาชน

พิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับภาคประชาชน คือพิพิธภัณฑ์ที่เน้นการจัดแสดงเรื่องราวของประชาชนชนทั้งปัจเจกและกลุ่มผู้ไม่เคยถูกเลือกให้เป็นจุดศูนย์กลางในการบันทึกเหตุการณ์ของแต่ละช่วงเวลาสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการเมืองไทย โดยจะมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องและสามารถนำไปใช้เป็นการอบทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดในการออกแบบได้ต่อไป ดังนี้

2.2.1 แนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space)

บทความ “พื้นที่ทางสังคม : ผสานรอยแยกของพื้นที่กายภาพและนามธรรม” โดย สันต์ สุวัจฉราภินันท์ (2557) ได้ขยายความแนวคิดและทฤษฎีพื้นที่ทางสังคมจาก The Production of Space โดย Henri Lefebvre (1991) ที่อธิบายว่าพื้นที่คือส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ที่สามารถเข้าไปมีประสบการณ์ เกิดการปฏิสังสรรค์ ปรับเปลี่ยน และครอบครองได้ แนวคิดนี้สามารถใช้อธิบายในมิติของพื้นที่ที่ซับซ้อนของสถาปนิก เช่น พื้นที่สำหรับการต้อนรับ พื้นที่สำหรับการเอาชีวิตรอด และพื้นที่สำหรับการเมืองในระดับปัจเจก โดยมีกรอบความคิดของ “กระบวนการเข้าถึงความรู้ที่ว่าด้วยพื้นที่” ดังนี้

1. การปฏิบัติการเชิงพื้นที่ (Spatial Practice)

หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวพันกับชีวิตของผู้คนในสังคม (Perceived Space) เป็นเครื่องยืนยันถึงการดำรงอยู่ของสังคมที่มีการควบคุมและปฏิบัติตาม

2. ภาพตัวแทนของพื้นที่ (Representations of Space)

มีความใกล้เคียงกับคำว่าพื้นที่ทางนามธรรม (Abstract Space) ซึ่งหมายถึงการกำหนดใส่ภาษา รหัส ตัวเลข สูตร หรือกรอบความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่ผูกโยงกันในพื้นที่ให้ออกมาเป็นภาพสะท้อนตัวแทนของพื้นที่ (Conceived Space) ซึ่งสามารถเห็นได้ เข้าใจได้ จับต้องได้ กำหนดได้ วัดได้

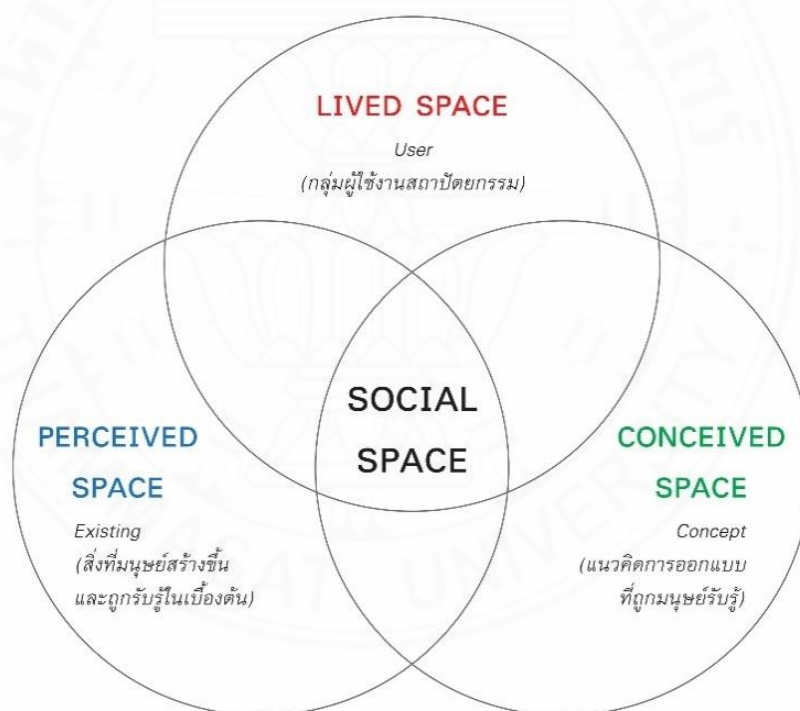
3. พื้นที่เชิงภาพตัวแทน (Representational Spaces)

มีความใกล้เคียงกับคำว่าพื้นที่ของการมีอยู่ของชีวิต (Lived Space) ที่เกิดจากการผสมผสานสัญลักษณ์ที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปแบบของสัญลักษณ์หรือภาพตัวแทนได้มีอิทธิพลเหนือการกระทำและการตัดสินใจ เป็นพื้นที่ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ เข้าใจและตระหนักได้ถึงการทำกระทำของ “ผู้ใช้พื้นที่” (สันต์ สุวัจฉราภินันท์, 2557)

ณัฐวุฒิ อัสวโกวิทวงศ์ (2554) ได้ขยายความกระบวนการเข้าถึงความรู้ที่ว่าด้วยพื้นที่ของ Henri Lefebvre ให้มีความหมายในเชิงสถาปัตยกรรมในบทความ “ภาพตัวแทน ความหมาย และความเป็นการเมือง : บทวิเคราะห์เชิง Lefebvrian สู่สถาปัตยกรรม (2554)” ไว้ ดังนี้

1. Conceived คือ การเข้าใจหรือเกิดความสำนึกในพื้นที่จากคนในสังคมร่วมกัน
2. Perceived คือ การปรับเปลี่ยน และการเข้าไปอาศัยอยู่ในพื้นที่
3. Lived คือ การอยู่อาศัยและดำรงชีพอยู่ในพื้นที่

โดยพื้นที่ทั้งสามนี้จะยึดโยงกันและดำเนินกระบวนการต่อไปเริ่มจากการอยู่อาศัยในพื้นที่ เกิดสำนึกร่วม นำไปสู่การเข้าใช้พื้นที่ และมีการปรับเปลี่ยนในที่สุดจนเริ่มกระบวนการใหม่ (ณัฐวุฒิ อัสวโกวิทวงศ์, 2554)

ภาพที่ 2.24 แผนภาพ Henri Lefebvre's Social Spatiality Triad. ปรับปรุงโดยผู้วิจัย, 2566.

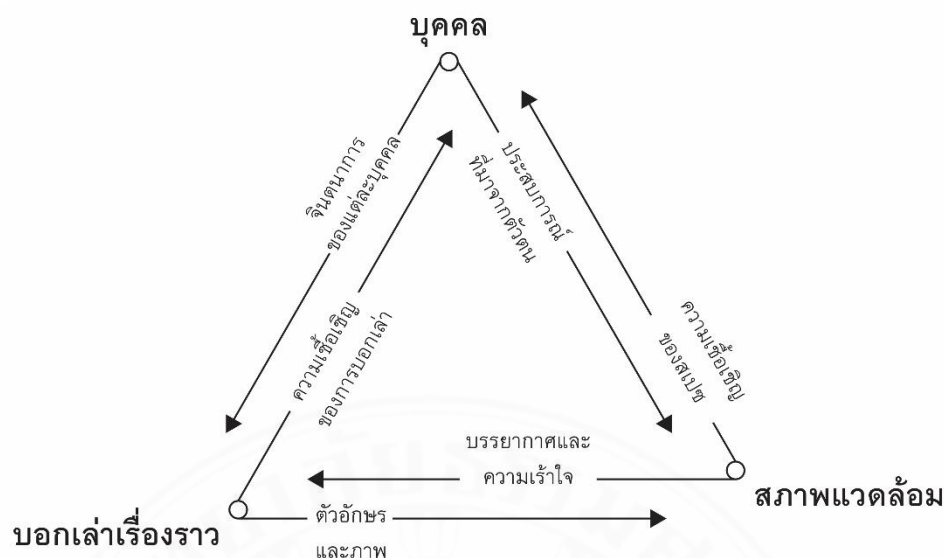
จากการอธิบายนิยามกระบวนการเข้าถึงความรู้ที่ว่าด้วยพื้นที่ของ Henri Lefebvre จาก สันต์ สุวัจนราภิรานนท์ (2557) และณัฐวุฒิ อัสวโกวิทวงศ์ (2554) สามารถสรุปโดยใช้คำอธิบายกับกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมได้ ดังนี้

- 1) Perceived Space คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นถูกรับรู้และมองเห็นได้ในเบื้องต้น
- 2) Conceived Space คือ แนวคิดการออกแบบที่ถูกมนุษย์รับรู้ (Concept or Idea) ซึ่งสะท้อนออกมาจากแนวคิดจากกลุ่มคนที่ใช้การออกแบบในการทำงาน เช่น สถาปนิก นักออกแบบผังเมือง นักภูมิศาสตร์ รวมไปถึงแนวความคิดการออกแบบที่ถูกรับรู้ร่วมกันในวงกว้าง เช่น แนวคิดการออกแบบสถาปัตยกรรมไทย เป็นต้น
- 3) Lived Space คือ กลุ่มผู้ใช้งานสถาปัตยกรรมที่ถูกค้นพบผ่านการตระหนักรู้ จาก 1) Perceived Space และ 2) Conceived Space เช่น สถาปัตยกรรมของกลุ่มคนชายขอบ ซึ่งแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) นี้จะใช้เป็นกรอบในการสำรวจ การวิเคราะห์พื้นที่ และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องต่อไป

2.2.2 แนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment)

สภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment) คือ แนวคิดการกำหนดประเด็นและนำเสนอเนื้อหาผ่านการ อธิบาย สื่อความหมายผ่านสภาพแวดล้อมหรือพื้นที่ เช่น พื้นที่ทางวัฒนธรรม พื้นที่ทางพลเมืองและการเมือง พื้นที่ทางเทคโนโลยีและดิจิทัล มีความผสมผสานให้เกิดเป็นพลวัต (Dynamic) จากหนังสือ “Narrative Environments and Experience Design” โดย Tricia Austin (2022) ได้นำเสนอถึงแนวปฏิบัติ (Practice) ใหม่ที่ผสมผสานของทฤษฎีการบรรยาย (Narrative theory) ทฤษฎีเชิงพื้นที่ (Spatial theory) และทฤษฎีการออกแบบ (Design Theory) ที่มีความแตกต่างเข้าด้วยกัน มีการยกตัวอย่างจากนิทรรศการ การจัดนิทรรศการเชิงประสบการณ์ของแบรนด์ต่าง ๆ การออกแบบชุมชนเมือง และการแทรกแซงอย่างมีส่วนร่วมทางสังคมในพื้นที่สาธารณะ โดยจะมีการสรุปเนื้อหาสำหรับการใช้พื้นที่ให้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางการสื่อสารเรื่องราว (A Medium of Communication) ที่ผ่านการสังเคราะห์เพื่อสร้างเป็นสภาพแวดล้อมจากวัสดุ โครงสร้าง และเทคโนโลยีได้

ชาริณี อรรถจินดา สถาปนิกชำนาญการ สำนักสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร ได้ อธิบายไว้เป็นภาษาไทยในบทความ “การออกแบบเพื่อบอกเล่าเรื่องราวในบริบทของพิพิธภัณฑ์ (Narrative Design in a Context of Museum)” วารสารอาษา ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2556 ว่า สภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราวมีปัจจัยที่ต้องคำนึงถึง 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ผู้เล่า 2) เรื่องราว 3) การเล่า และ 4) ผู้รับฟัง ซึ่งในงานสถาปัตยกรรมนอกจากจะต้องคำนึงถึงกระออกแบบ ประโยชน์ใช้สอยยังต้องคำนึงถึงการออกแบบที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และจดจำที่ครอบคลุมถึงอารมณ์ ความนึกคิด และทัศนคติของผู้ใช้สอย

ภาพที่ 2.25 แผนภาพ Tripartite Network Model of Narrative Environment. ปรับปรุงโดยผู้วิจัย, 2566.

โดยแนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment) ที่จะใช้เป็นแนวทางการวิเคราะห์พัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลเพื่อนำไปสู่แนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมที่เตรียมพื้นที่ให้ประชาชนสามารถสร้างสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment) ได้ต่อไป

2.2.3 แนวคิดการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์

หนังสือพิพิธภัณฑ์ในบทบาทของพื้นที่ทางสังคม: ความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ โดย ณัฐธินี กาญจนภรณ์ (2564) ได้เสนอแนวคิดพิพิธภัณฑ์ในฐานะพื้นที่ทางสังคมจะต้องให้ความสำคัญในการเป็นสถานที่ที่ผู้คนสามารถรวมกลุ่มขนาดใหญ่ในการจัดกิจกรรม และเป็นพื้นที่ที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยองค์ประกอบของพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรมีในพิพิธภัณฑ์เพื่อให้รองรับการเป็นพื้นที่ทางสังคมได้ประกอบไปด้วย

1) พื้นที่ต้อนรับ

พื้นที่รับ-ส่งหน้าอาคาร (Drop-off Service) สามารถบังแดดบังฝนได้ มีการแยกทางเข้าแบบหมู่คณะ เชื่อมต่อกับพื้นที่บริการ เช่น ห้องน้ำ ห้องฝากของ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม และควรมีห้องพยาบาลที่มีเตียงสำหรับผู้ใหญ่และเด็ก อย่างน้อยที่สุดหากไม่มีห้องก็ควรมีเป็นชุดปฐมพยาบาลเบื้องต้น

2) ห้องน้ำ

ควรมีจำนวนที่เพียงพอต่อการให้บริการกับคนจำนวนมากได้ และต้องมีการออกแบบเพื่อมวลชน (Universal Design) สำหรับรองรับผู้พิการ การมีพื้นที่ของแม่และเด็ก

3) พื้นที่สำหรับกิจกรรมสนับสนุน

ที่พักคอย ควรมีการกระจายตัวของพื้นที่พักคอยในบริเวณต่าง ๆ ของพิพิธภัณฑ์ อย่างทั่วถึง ร้านอาหารและเครื่องดื่ม เป็นสถานที่จำเป็นหารเป็นพิพิธภัณฑ์ที่ต้องใช้ระยะเวลาในการเข้าชม ในหลายครั้งผู้ใช้งานตั้งใจมาร้านอาหารและเครื่องดื่มมากกว่าการมาเยี่ยมชมการจัดแสดง ดังนั้นพื้นที่เหล่านี้จึงไม่ควรถูกมองข้าม

4) ร้านขายของที่ระลึก (Museum Shop)

เพื่อแก้ไขปัญหาการพึ่งพารายได้จากการขายบัตรเข้าชมเพียงอย่างเดียวควรใช้เป็นพื้นที่สำหรับการตลาดและการหารายได้หลักของพิพิธภัณฑ์ ควรมีการแยกเป็นร้านค้าสำหรับเด็กและสำหรับผู้ใหญ่ เพื่อลดปัญหาความวุ่นวายในการใช้บริการของผู้ใช้งาน

5) ห้องบริการวิชาการและการสนับสนุนการเรียนรู้

ประกอบไปด้วย ห้องบรรยาย อาจมีการออกแบบคล้ายห้องสำหรับดูภาพยนตร์ (Auditorium) ห้องกิจกรรมการเรียนรู้พร้อมอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์ทางเทคโนโลยี ห้องสมุดและศูนย์ข้อมูล และสามารถออกแบบให้พื้นที่คลังและศูนย์อนุรักษ์กลายเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้เพิ่มเติมได้ เช่น การเปิดให้ดูคลังวัตถุจัดแสดงที่ไม่ได้นำออกไปหมุนเวียนแสดง การรักษาและจัดเตรียมวัตถุจัดแสดง เป็นต้น

2.3 พัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชน

ด้วยเหตุการณ์ทางการเมืองที่ก่อให้เกิดประชาชนเกิดความสนใจที่จะเรียนรู้ศึกษาอย่างละเอียดหลากหลายมุมมองมากขึ้น ทำให้มีการเกิดของพิพิธภัณฑ์หรือนิทรรศการที่บอกเล่าเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชนและกำลังมีจำนวนที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถจัดหมวดหมู่ของตัวอย่างไว้ทั้งหมด 3 หมวด โดยเรียงลำดับตามลักษณะการจัดแสดงและนำเสนอของพิพิธภัณฑ์หรือนิทรรศการ ดังนี้

2.3.1 หมวดหมู่ที่ 1: บอกเล่าหลักฐานและชีวิต (Evidence & Life story)

การบอกเล่าหลักฐานและชีวิตด้วยแนวคิดหอจดหมายเหตุ (Archive) ซึ่งเป็นสถานที่จัดเก็บเอกสาร ภาพถ่าย วิดีทัศน์ แผนที่ แผนที่ แผนผัง หรือสิ่งของอื่น ๆ เพื่อเป็นหลักฐานแสดงประวัติและพัฒนาการ มีความสามารถในการเป็นเป็นหลักฐานสำหรับการค้นคว้าวิจัยและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมได้ (กรมพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ, 2561) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจัดหมวดหมู่ของพื้นที่บอก

เล่าเรื่องราวทางการเมือง บุคคล และภาคประชาชนที่ตรงตามลักษณะดังกล่าวให้อยู่ในหมวดหมู่ที่ 1 ตัวอย่างเช่น

2.3.1.1 ห้องอนุสรณ์สถานปรีดี พนมยงค์

ห้องอนุสรณ์สถานปรีดี พนมยงค์ สร้างโดยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดแสดง ณ บริเวณชั้นที่ 2 ของตึกโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ไม่มีค่าบริการเข้าชม นำเสนอประวัติชีวิตและแนวคิดทางการเมือง โดยแบ่งการจัดแสดงออกเป็น 6 พื้นที่ (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2561) ได้แก่

- (1) นักอุดมการณ์และนักอภิวัฒน์ประชาธิปไตย
- (2) ชีวิตช่วงต้นและการหล่อหลอมทางสังคม
- (3) สามัญชนผู้ยิ่งใหญ่ เกี่ยวกับการอภิวัฒน์เปลี่ยนแปลงการปกครอง และผลงานสำคัญ
- (4) มรสุมทางการเมือง
- (5) ชีวิตช่วงปลาย: ผู้ลี้ภัยกับการตกผลึกทางความคิด
- (6) กอบกู้เกียรติยศแต่คนดีที่เมืองไทยไม่ต้องการ

ภาพที่ 2.26 การจัดแสดงภายในห้องอนุสรณ์สถานปรีดี พนมยงค์. โดยผู้วิจัย, 2565.

2.3.1.2 นิทรรศการล่องรอยราชดำเนิน มิวเซียมสยาม

นิทรรศการล่องรอยราชดำเนิน หรือล่องรอยราชดำเนิน : นิทรรศการ ผสานวัย จัดแสดง ณ มิวเซียมสยาม เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ถึง 31 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ณ มิวเซียมสยาม และเมื่อวันที่ 8 กันยายน - 31 ตุลาคม พ.ศ. 2563 ณ มิวเซียมสยาม โดยมีทิวศักดิ์ วรฤทธิ์เรืองอุไร ภัณฑารักษ์ประจำนิทรรศการ ร่วมกับ ศาสตราจารย์ ดร. ชาตรี ประภิตนนทการ เป็นผู้วิจัยและออกแบบแนวคิดร่างแรก เป็นนิทรรศการที่เกิดขึ้นจากแนวคิดในการเสนอประเด็นประวัติศาสตร์ผ่าน “การมีส่วนร่วมของสังคม” ด้วยกระบวนการพิพิธภัณฑน์ มีกลุ่มผู้สูงวัยที่ผ่านการอบรมปฏิบัติการโดย มิวเซียมสยาม 16 คนให้เป็น “ภัณฑารักษ์วัยเก๋า” ทำหน้าที่เป็นผู้นำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ที่ถูกจัดแสดงในนิทรรศการนี้ ประกอบไปด้วยเส้นทาง 8 เส้น ได้แก่

- (1) ล่องรอย 1 : บทเพลงแห่งราชดำเนิน
- (2) ล่องรอย 2 : อยู่ราชดำเนิน
- (3) ล่องรอย 3 : หนังสือที่มีแต่นิยายชีวิต
- (4) ล่องรอย 4 : วังปารุสก์
- (5) ล่องรอย 5 : ตามรอยทาง
- (6) ล่องรอย 6 : อย่าได้อ้างว่าฉันเป็นผู้หญิงของเธอ
- (7) ล่องรอย 7 : ราชดำเนินเปอร์สเปกทิฟ
- (8) ล่องรอย 8 : รสชาติแห่งยุคสมัย

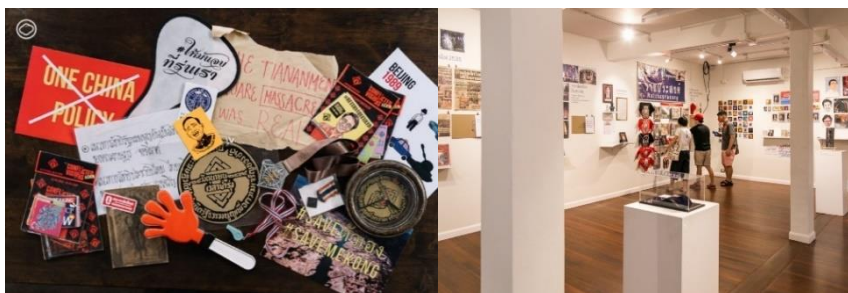

ภาพที่ 2.27 นิทรรศการล่องรอยราชดำเนิน. โดย วารสารเมืองโบราณ, 2563.

2.3.1.3 พิพิธภัณฑ์สามัญชน

พิพิธภัณฑ์สามัญชน เป็นโครงการจัดเก็บวัตถุที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การเมือง หรือมาจากการชุมนุมทางการเมืองจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จัดแสดงแบบหมุนเวียนในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด นิทรรศการนี้จัดขึ้นโดยอานนท์ ขวาลาวัญย์ ซึ่งใช้วิธีการสะสมวัตถุร่วมสมัย (Contemporary Collecting) จากประสบการณ์ในการเข้าร่วมการชุมนุมด้วยตนเอง และการจัดหาวัตถุมาเพิ่มเติมในนิทรรศการ (ปฏิพล รัชตอภา, 2563) วัตถุที่มีการเก็บสะสมสามารถแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่

- (1) เสื้อยืดจากเหตุการณ์การชุมนุมต่าง ๆ
- (2) อุปกรณ์ประกอบการชุมนุม เช่น มือตบ แท้ตบ นกหวีด ตึกตาไก่
- (3) โปสเตอร์ ใบปลิว หรือกระดาษที่เคยถูกชูหรือถือในการชุมนุม
- (4) ข่าวนอกจากหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร
- (5) ภาพถ่าย
- (6) ของที่ระลึกอื่น ๆ เช่น เข็มกลัด พวงกุญแจ สติกเกอร์
- (7) ของหายาก เช่น เหรียญปราบกบฏ พ.ศ. 2476

ภาพที่ 2.28 วัตถุประสงค์และการจัดแสดงของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ Kinjai Contemporary.
โดย ปฏิพล รัชตอภา, 2563. (ซ้าย) พีรภิตต์ ศรีกุล, 2565. (ขวา)

2.3.2 หมวดหมู่ที่ 2: บอกล่าการสังหารหมู่ (Massacre)

การสังหารหมู่ คือ การสังหารที่ดำเนินการโดยกลุ่มต่าง ๆ โดยใช้กำลังอย่างเต็มที่ ต่อเหยื่อที่ไม่มีที่พึ่ง (Mark Levene, 1999) การสังหารหมู่ในประวัติศาสตร์การเมืองไทยควรเป็นเรื่องราวที่สร้างพื้นที่การเรียนรู้ ไม่ผูกขาดการนำเสนอความจริงโดยคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง (พรไทย ศิริสาธิตกิจ, 2564) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจัดหมวดหมู่ของพื้นที่บอกล่าเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชน ที่ตรงตามลักษณะดังกล่าวให้อยู่ในหมวดหมู่ที่ 2 ตัวอย่างเช่น

2.3.2.1 อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา

อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา สร้างบนพื้นที่ของอาคารกองสลากกินแบ่งรัฐบาลเดิมที่ถูกเผาทำลายไปในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2516 ซึ่งได้ผ่านข้อโต้แย้งทั้งเรื่องการเลือกสถานที่ตั้ง การของบประมาณ และการคัดเลือกแบบที่จะใช้ในการก่อสร้างจริง เปิดใช้งานในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2544 หลังการอนุมัติให้ก่อสร้าง พ.ศ. 2517 กว่า 28 ปี โดยมีมูลนิธิ 14 ตุลา เป็นผู้ดูแลจนถึงปัจจุบัน (มูลนิธิ 14 ตุลา, 2544) จากการจัดประกวดแบบที่เปิดกว้าง มีการเว้นที่ว่างไว้ให้ตีความ เป็นการสร้างเป็นการสร้างพื้นที่ทางกายภาพ (Physical space) พื้นที่ทางสังคม (Social Space) และพื้นที่ทางจิตใจ (Mental space) ขึ้นจากการตีความหมายจากการนิยามความหมายแรกเริ่มและการสร้างคุณค่าใหม่ โดยแบบที่ชนะการประกวดเป็นผลงานของเทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง (เบญจวรรณ ทศนสิทธิ์พร, 2563) ได้มีหลักการและความหมายของอนุสรณ์สถาน ดังนี้

(1) อาคารอนุสรณ์สถาน ออกแบบให้เน้นความสงบนิ่ง โลงกว้าง เรียบง่าย ประกอบไปด้วยสวนหย่อม ลานกิจกรรม ห้องสมุด ห้องประชุม พิพิธภัณฑสถานแสดงประวัติศาสตร์ของประชาธิปไตยไทย

(2) ประติมากรรมที่รำลึก ประกอบไปด้วยฐานทรงสี่เหลี่ยมสูง 5 เมตร ทั้ง 4 ด้านจารึกรายชื่อวีรชน 14 ตุลา มียอดสถูปสูง 2 เมตร รวมความสูงทั้งสิ้น 14 เมตร

ภาพที่ 2.29 อนุสรณ์สถาน 14 ตุลาในปัจจุบัน. โดย วิกีพีเดีย, 2560.

อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา มีการจัดงานรำลึก 14 ตุลา 2516 อยู่สม่ำเสมอเป็นประจำทุกปี และได้มีการใช้สถานที่ในการรำลึกเหตุการณ์อื่น ๆ ทางประวัติศาสตร์การเมืองเพิ่มขึ้น เช่น งานรำลึก 12 ปี 10 เมษายน 53 เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2565

2.3.2.2 โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ 6 ตุลา

“พิพิธภัณฑ์ 6 ตุลา” เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือของ ธนาพล อิวสกุล, ภัทรภร ภูทอง, อธิระวัฒน์ รุจินธรรม และเบญจมาศ วินิจจะกุล โดยมีความต้องการให้เป็นสถานที่เก็บวัตถุพยานเกี่ยวกับเหตุการณ์ในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 และเป็นพิพิธภัณฑ์ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถทำความเข้าใจบริบทการเมือง สังคม วัฒนธรรม และแนวคิดที่หล่อหลอมทั้งฝ่ายนักศึกษาและฝ่ายอนุรักษ์นิยมได้ ปัจจุบันดำเนินการอยู่ในช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ชื่อ “โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ 6 ตุลา October 6 Museum Project” มีการจัดนิทรรศการชั่วคราว นิทรรศการออนไลน์ การเสวนา และการให้สัมภาษณ์แนวคิดในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ (สุทธิพัฒน์ กนิษฐกุล, 2564) โดยนิทรรศการชั่วคราวมีการจัดรวมทั้งหมด 3 ครั้ง ได้แก่

(1) “นิทรรศการประจักษ์ | พยาน” ในวันที่ 5 - 6 ตุลาคม พ.ศ. 2562 ที่หอประชุมศรีบูรพา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ โดยมีวัตถุจัดแสดงจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของเหตุการณ์ในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เช่น ประตูดง จังหวัดนครปฐม ที่มีการฆาตกรรมแขวนคอชุมพร ทูมไมยและวิชัย เกษศรีพงษ์ ลำโพงที่มีรอยกระสุน และกางเกงยีนส์ของ ดนัยศักดิ์ เอี่ยมคง นักศึกษาผู้ถูกยิงเสียชีวิต (ประชาไท, 2562)

ภาพที่ 2.30 นิทรรศการประจักษ์ | พยาน. โดย เดอะสแตนดาร์ด, 2562.

(2) “นิทรรศการแฉวน” จัดขึ้นในวันที่ 1 - 25 ตุลาคม พ.ศ. 2563 ที่โถงหอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ โดยมีการจัดแสดงวัตถุ หนังสือพิมพ์ ภาพถ่าย วิดีทัศน์ และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ประกอบ เช่น การจำลองภาพให้เสมือนจริงเพื่อดูรูปถ่ายจริงซ้อนทับกับสถานที่เกิดเหตุในปัจจุบัน เช่น เหตุการณ์ในสนามฟุตบอล เป็นต้น (สุดารัตน์ พรหมสีใหม่ และอิทธิพล โคตะมี, 2563)

ภาพที่ 2.31 นิทรรศการแฉวน. โดย อะเดย์, 2563.

(3) “นิทรรศการ 6 ตุลาเผชิญหน้าปีศาจ” ในวันที่ 1 ตุลาคม - 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 ที่กินใจ คอนเทมโพรารี (Kinjai Contemporary) โดยมีการจัดแสดงภาพเหตุการณ์การสังหารหมู่แบบขยายใหญ่ 60 ภาพ และมีการเพิ่มกรอบสีแดงไปยังบุคคลต่าง ๆ ในภาพ ตามแนวคิด “ปีศาจซ่อนอยู่ในรายละเอียด (Devil in the Details)” และการจัดเสวนาหลากหลายหัวข้อที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ เช่น หัวข้อการเมืองไทยในรอบเกือบ 5 ทศวรรษหลัง 6 ตุลา หัวข้อ 6 ตุลาในสายตาสื่อรุ่นหลัง รวมทั้งหัวข้อพิพิธภัณฑสถานชุมชนในไทยและต่างประเทศ (ศวิตา พูลเสถียร และเดอะแมทเทอร์, 2565)

ภาพที่ 2.32 นิทรรศการ “6 ตุลาเผชิญหน้าปีศาจ”. โดย โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถาน 6 ตุลา, 2565.

2.2.3 หมวดหมู่ที่ 3: บอกเล่าบนสถานที่เกิดเหตุจริง (Scene of action)

การเล่าเรื่องสะท้อนความเป็นจริง หรือการเล่าเรื่องสะท้อนภาพของความเป็นจริง (Reflection of Reality) เป็นทฤษฎีการเล่าเรื่องโดยการประกอบสร้างความเป็นจริง (Construction of Reality) ไม่ใช่เพียงแค่สะท้อนสิ่งเหล่านั้นออกมาแต่กลับสร้างความหมายในเรื่องนั้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2553) โดยเป็นทฤษฎีที่ใช้ในนวนิยาย บทละคร และภาพยนตร์

พื้นที่บอกเล่าเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชนที่บอกเล่าสะท้อนความเป็นจริง (Reflection of Reality) คือ พิพิธภัณฑหรือนิทรรศการที่จัดแสดงขึ้นบนสถานที่จริง เช่น สถานที่เกิดเหตุ สถานที่จริงในเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจัดหมวดหมู่ของพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชนที่ตรงตามลักษณะดังกล่าวให้อยู่ในหมวดหมู่ที่ 3 ตัวอย่างเช่น

2.2.3.1 สดมภ์อนุสรณ์ นวมทอง ไพรวลัย

เป็นอนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้นตรงจุดที่นวมทอง ไพรวลัย อาชีพขับแท็กซี่ ผูกคอตายได้สะพานลอยในวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2549 โดยมีจดหมายลาตายระบุว่า ต้องการลบคำสบประมาทของ พ.อ.อัคร ทิพโรจน์ รองโฆษกคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปก.) ที่ว่า “ไม่มีใครมีอุดมการณ์มากขนาดยอมพลีชีพได้” หลังจากก่อนหน้านี้ในวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2549 นวมทองได้ขับแท็กซี่พุ่งชนรถถังของคณะรัฐประหารที่บริเวณลานพระบรมรูปทรงม้าจนบาดเจ็บสาหัสเพื่อประท้วงการรัฐประหาร (ประชาไท, 2556)

สดมภ์ หมายถึง เสาศู (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) เมื่อนำมารวมกับคำว่าอนุสรณ์ จึงหมายถึงเสาศูที่เป็นที่ระลึกคำนึงถึง โดยมีการออกแบบเป็นเสาทรงสามเหลี่ยมสูง 2 เมตร ด้านที่หันออกสู่ถนนวิภาวดีรังสิตจะปรากฏภาพของนวมทอง ไพรวลัย พร้อมสลักวันชาติ - มรณะ และข้อความจากจดหมายลาตาย “ชาติหน้าเกิดมาคงไม่เจอการปฏิวัติอีก” และ “นีสัยคนไทยฆ่าได้แต่หยามไม่ได้” (พิพิธภัณฑสามัญชน, 2561)

ภาพที่ 2.33 พิธีเปิดสดมภ์อนุสรณ์ วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2556. โดย ประชาไท, 2556.

2.3.3.2 ลานอากง อำพล ตั้งนพกุล

พันธ์ศักดิ์ ศรีเทพ และกลุ่มพลเมืองโต้กลับ จัดกิจกรรม “ยื่น หยุด ชั่ง” เพื่อเรียกร้องสิทธิการปล่อยตัวชั่วคราวให้กับนักเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ถูกคุมขังโดยยังไม่มีคำตัดสิน ซึ่งจะยื่นตั้งแต่เวลา 17.30 - 18.42 น. เป็นเวลา 1 ชั่วโมง 12 นาที ทุกวันจนกว่าเพื่อนจะได้รับสิทธิการประกันตัวที่ลานหน้าศาลฎีกา ถนนราชดำเนินใน ณ วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 ซึ่งในวันเดียวกันนี้ยังเป็นวันครบรอบ 10 ปีการเสียชีวิตของ อำพล ตั้งนพกุล หรือ “อากง” ผู้ต้องหาคดีมาตรา 112 พ.ศ. 2553 (ประชาไท, 2565) จากการด้วยการส่งข้อความสั้น หรือ SMS ไปยังโทรศัพท์มือถือของเลขานุการส่วนตัวของ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีในเวลานั้น จำนวน 4 ข้อความ จนกระทั่ง “อากง” ได้เสียชีวิตที่โรงพยาบาลราชทัณฑ์ด้วยโรคมะเร็ง พ.ศ. 2555 โดยไม่ได้รับอิสรภาพหรือพระราชทานอภัยโทษ จึงได้มีการจัดกิจกรรมรำลึก ทำพิธีกรรมตามความเชื่อทางศาสนา และติดสัญลักษณ์ “หมุดอากง” ไว้ที่ลานหน้าศาลฎีกาหลังกิจกรรมยื่น หยุด ชั่งในวันเดียวกันนี้อีกด้วย (สุภชาติ เล็บนาค, 2564)

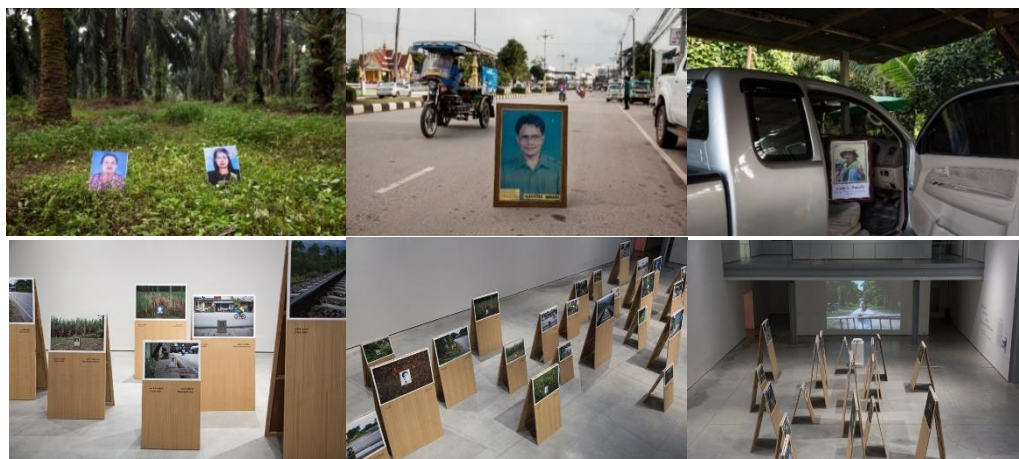
กิจกรรม “ยื่น หยุด ชั่ง” ยังได้มีการจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องอีกหลายครั้ง ตามการนัดหมายกันของผู้ชุมนุม โดยมีการแสดงออกถึงความไม่ยุติธรรมในการจับกุมตัวผู้เข้าร่วมชุมนุมหรือแกนนำคนอื่น ๆ อีกด้วย

ภาพที่ 2.34 กิจกรรม “ยื่น หยุด ชั่ง” ที่เคยจัดพร้อมพิธีฝังหมุด “อากง”. โดย มติชน, 2564.

2.3.3.3 นิทรรศการ For Those Who Die Trying

นิทรรศการที่จัดแสดงภาพถ่ายบุคคล (Portrait) ของนักกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่น นักสิทธิมนุษยชน ไปจนถึงคนธรรมดาสามัญชน ที่ตกเป็นเหยื่อของการตายหรือสูญหายอย่างปริศนา โดยจะมีการวางรูปถ่ายอยู่ในสถานที่ที่เกิดเหตุจริงของการถูกลอบทำร้าย การฆาตกรรม หรือการอุ้มหาย จัดแสดงโดยลูก ดักเกิลบี้ (Luke Duggleby) ช่างภาพชาวอังกฤษ โดยนิทรรศการนี้ถูกนำไปจัดแสดงมาแล้วหลายประเทศในทวีปยุโรปตั้งแต่ พ.ศ. 2559 และเคยมีการจัดแสดงที่หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร และ MAIAM Museum of Contemporary Art (MAIAM) จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 2.35 นิทรรศการ For Those Who Die Trying. โดย MAIIAM, 2562.

2.4 กรณีศึกษาแนวคิดและการออกแบบการนำเสนอเรื่องราวประชาชน

จากการรวบรวมข้อมูลพบว่าการจัดแสดงแบบบันทึกบนเว็บไซต์ในรูปแบบบล็อก (Blog) การเขียนเล่าเรื่องราวบนสังคมออนไลน์ (Social Media) การรวบรวมเป็นหนังสือ และจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นของปรากฏการณ์การบอกเล่าเรื่องราวภาคประชาชนในปัจจุบันที่ไม่จำเป็นต้องจัดแสดงอยู่ภายในอาคารเพียงอย่างเดียว โดยมี 2 กรณีศึกษา ดังนี้

2.4.1 อาคารสถานที่นำเสนอเรื่องราวประชาชน People's History Museum (PHM), Manchester, UK

ตั้งอยู่ในเมือง Manchester สหราชอาณาจักร (UK) เป็นพิพิธภัณฑ์ประชาธิปไตยระดับชาติ บอกเล่าเรื่องราวพัฒนาพัฒนาการและบทบาทพลเมืองตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และอนาคตทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของสหราชอาณาจักร (Britain)

พิพิธภัณฑ์นี้เป็นองค์กรการกุศลที่มีผู้ดูแลผลประโยชน์สูงสุด 20 คนโดยเป็นบุคคลผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมือง พิพิธภัณฑ์ได้รับการรับรองโดย Arts Council England พ.ศ. 2541 (ค.ศ. 1998) ได้รับสถานะรับรองว่ามีการจัดแสดงที่โดดเด่นซึ่งมีความสำคัญระดับชาติ โดย Department of Culture, Media and Sport (DCMS) (People's History Museum, 2009)

ภาพที่ 2.36 People's History Museum, Manchester, UK. โดย phm.org.uk, 2022.

1) เนื้อหาที่ใช้จัดแสดง

(1) Main Gallery One และ Main Gallery Two พัฒนาคั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และอนาคตทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของอังกฤษ (Britain)

(2) Banner Exhibition การจัดแสดงป้ายผ้าที่ใช้ในการเรียกร้องสิทธิหรือแสดงออกทางการเมืองต่าง ๆ จะมีการหมุนเวียนไปในแต่ละปีเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเมืองหรือประเด็นทางการเมืองในปีนั้น ๆ

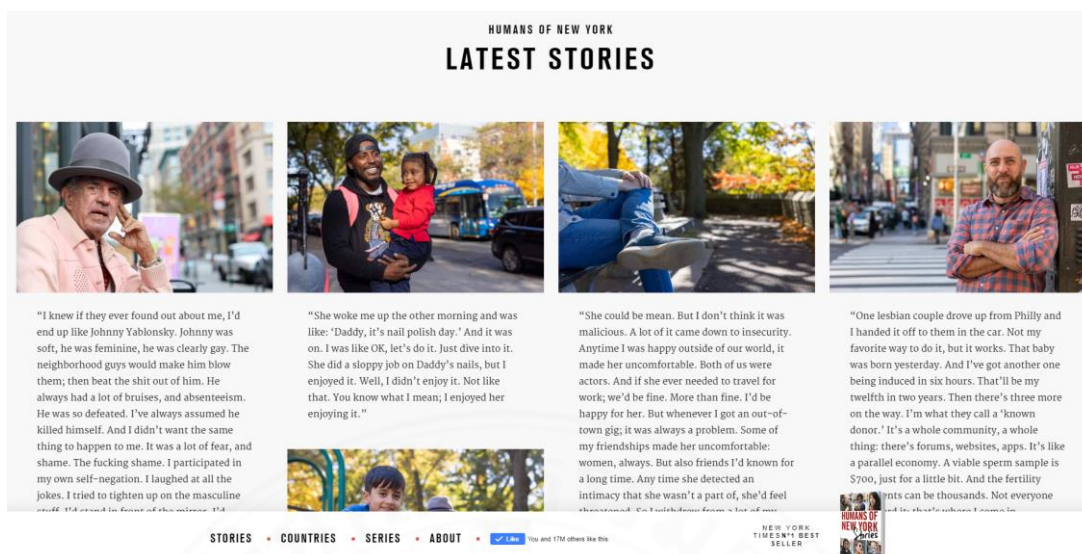
(3) Contemporary Exhibitions พื้นที่จัดแสดงนิทรรศการหมุนเวียน

2) การออกแบบการจัดแสดง

มีหลากหลายพื้นที่และห้องการจัดแสดง ทำให้ผู้เข้าชมไม่รู้สึกรีบและติดตามการหมุนเวียนประเด็นของพิพิธภัณฑ์อยู่เสมอ มีการใช้พื้นที่ภายในพิพิธภัณฑ์ให้เป็นพื้นที่ทางสังคม เช่น พื้นที่เสวนา พื้นที่จัดงานเทศกาล และมีการออกแบบสถาปัตยกรรมการออกแบบเพื่อมวลชน (Universal Design) สำหรับรองรับผู้พิการ การมีพื้นที่ของแม่และเด็ก

2.4.2 พื้นที่ออนไลน์นำเสนอเรื่องราวประชาชน The Humans of New York

แบรนดอน สแตนตัน (Brandon Stanton) ผู้ริเริ่มการจัดแสดงแบบบอกเล่าเรื่องราวผู้คนในกรุงนิวยอร์ก (New York) ได้ระบุในเว็บไซต์ www.humansofnewyork.com ว่า “Humans of New York เริ่มต้นจากโครงการถ่ายภาพในปี 2010 มีเป้าหมายเริ่มแรกคือการถ่ายภาพชาวนิวยอร์ก 10,000 คนบนท้องถนน และสร้างเป็นแคตตาล็อกของผู้อยู่อาศัยในเมืองที่มีการลงรายละเอียดอย่างถี่ถ้วน” (Humans of New York began as a photography project in 2010. The initial goal was to photograph 10,000 New Yorkers on the street, and create an exhaustive catalogue of the city's inhabitants.) โดยในระยะเวลา 5 ปีที่ทำได้ทำขึ้นมาสามารถตีพิมพ์แคตตาล็อกของผู้อยู่อาศัยในเมืองออกมาแล้วถึง 4 ฉบับ และมีฉบับพิเศษ “Little Humans” เป็นแคตตาล็อกของผู้อยู่อาศัยในเมืองที่เป็นเด็กอีกด้วย

ภาพที่ 2.37 The Human of New York. โดย Brandon Stanton, 2022.

1) เนื้อหาที่ใช้จัดแสดง

ภาพถ่ายบุคคล (portrait) ที่ถูกสัมภาษณ์พร้อมการนำเสนอเรื่องราว ประสบการณ์ชีวิต ความใฝ่ฝัน ความต้องการ และอื่น ๆ โดยสรุปย่อให้เสมือนเป็นเรื่องราวสั้น ๆ จากชีวิตของผู้ถูกสัมภาษณ์ (Stanton, 2010)

2) การออกแบบการจัดแสดง

เริ่มจากการบันทึกรูปถ่ายและบทสัมภาษณ์เป็นบล็อก (Blog) ในเว็บไซต์ www.humansofnewyork.com จากนั้นได้มีการเรื่องราวบนสังคมออนไลน์ (Social Media) ชื่อ “Humans of New York” ซึ่งปัจจุบันมีผู้ติดตามมากกว่า 17 ล้านคนในเฟซบุ๊ก (Facebook) จากนั้นจะมีการรวบรวมตีพิมพ์เป็นหนังสือเรียกว่าแคตตาล็อกของผู้อยู่อาศัยในเมือง (Catalogue of The City’s Inhabitants) เพื่อจำหน่ายนํารายได้เข้าสู่โครงการ

2.5 สรุปแนวคิด วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประวัติศาสตร์ของถนนราชดำเนินกลางและอาคารที่ถูกสร้างขึ้นมีการเปลี่ยนแปลงตามเหตุการณ์ทางการเมืองมากมาย สิ่งที่น่าสนใจในข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชุดต่าง ๆ คือความแตกต่างโดยสิ้นเชิงของผู้มีบทบาทในพื้นที่ระหว่างถนนราชดำเนินนอกกับถนนราชดำเนินกลาง ที่ถึงแม้จะมีจุดเริ่มต้นในการตัดถนนเหมือนกันแต่ความมีสิทธิและความเชื่อเชิญให้ใช้พื้นที่โดยประชาชนคนธรรมดาสามัญชน (Ordinary People) นั้นต่างกันมาก

ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจถึงความเป็นประชาธิปไตยในพื้นที่ของถนนราชดำเนิน กลางทั้งทางกายภาพ และทางการสื่อความหมาย จึงทำให้การศึกษาแนวคิด วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนในงานวิจัยนี้นั้นสามารถศึกษาร่วมกับ ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีการออกแบบพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับภาคประชาชนในด้านแนวคิดพื้นที่ทาง สังคม (Social Space) แนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment) และ แนวคิดการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ได้ รวมทั้งจากการศึกษาพัฒนาการ พื้นที่บอกเล่าเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชนที่ได้เคยเกิดขึ้นมาแล้วจำนวนหนึ่งนั้นจะนำไปสู่ การศึกษาและวิเคราะห์พื้นที่การรวมตัวและพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทน ทั้งหมดนี้จะ นำไปสู่พิพิธภัณฑ์ประชาชนที่จะเป็นพื้นที่สำหรับการนำเสนอเรื่องราวของประชาชนให้ได้ปรากฏขึ้น บนพื้นที่นี้มากขึ้นโดยประชาชนเหล่านั้นเอง

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้มีลักษณะเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิและแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ เพื่อศึกษาพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชนผ่านประวัติศาสตร์ถนนราชดำเนินกลางและอาคารห้างไทยนิยมผ่านฟ้า รวมทั้งศึกษาทฤษฎีและแนวคิดด้านการออกแบบพิพิธภัณฑท์เกี่ยวกับภาคประชาชน รวมทั้งกรณีศึกษาของปรากฏการณ์การบอกเล่าเรื่องราวภาคประชาชน โดยกระบวนการวิจัยประกอบด้วย 1) การสำรวจลักษณะทางกายภาพและคุณค่าทางสถาปัตยกรรมของอาคารเทเวศร์ประกันภัยอันเป็นที่ตั้งโครงการ 2) การศึกษาพัฒนาการพื้นที่นำเสนอเรื่องราวบุคคลในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวประชาชนในระดับปัจเจกหรือกลุ่มสังคมย่อย 3) การเปรียบเทียบกรณีศึกษาโถงพื้นที่สาธารณะขนาดใหญ่ภายในอาคารศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นพื้นที่รองรับการรวมตัวทำกิจกรรมทางสังคม โดยมีรายละเอียดเนื้อหาดังต่อไปนี้

- 3.1 แหล่งข้อมูลในการศึกษา
- 3.2 ขั้นตอนที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย
- 3.3 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการออกแบบพิพิธภัณฑท์เกี่ยวกับภาคประชาชน
- 3.4 การทดลองออกแบบ
- 3.5 การประเมินการทดลองออกแบบ
- 3.6 แผนภาพแสดงขั้นตอนการวิจัย

3.1 แหล่งข้อมูลในการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิและแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ดังนี้

3.1.1 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

การเก็บข้อมูลและศึกษาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ วารสาร ข่าวสาร และจนเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องในการศึกษาเบื้องต้นเรื่องพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชนผ่านประวัติศาสตร์ถนนราชดำเนินกลางและอาคารห้างไทยนิยมผ่านฟ้าผ่านยุคสมัยต่าง ๆ ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีการออกแบบพิพิธภัณฑท์

เกี่ยวกับภาคประชาชนในด้านแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) แนวคิดพิพิธภัณฑ์ในฐานะพื้นที่ทางสังคม (Museum as Civic Space) และในด้านแนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment) เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ในการกำหนดหลักการออกแบบและวิธีการประเมินแนวทางการออกแบบ

3.1.2 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

การเก็บแหล่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่จะใช้ในการกำหนดหลักการออกแบบและวิธีการประเมินแนวทางการออกแบบ ได้แก่ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์ สถาปนิกผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบนิทรรศการและพิพิธภัณฑ์ และผู้จัดนิทรรศการและพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชน เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ในการกำหนดหลักการออกแบบและวิธีการประเมินแนวทางการออกแบบ

3.2 ขั้นตอนที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

3.2.1 การสำรวจลักษณะทางกายภาพของกรณีศึกษา

การลงพื้นที่สำรวจอาคารเทเวศร์ประกันภัย ถนนราชดำเนินกลาง แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพฯ อาคารเทเวศร์ประกันภัยเป็นอาคารแบบปีก 2 ฝั่งขนาด 5 ชั้นที่เชื่อมต่อกับตึกโถงบันไดวน 6 ชั้น ขนาดพื้นที่รวมประมาณ 6,005 ตารางเมตร

3.2.2 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลกรณีศึกษา

จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิและแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ในการกำหนดหลักการออกแบบและวิธีการประเมินแนวทางการออกแบบ

3.3 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการออกแบบพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับภาคประชาชน

3.3.1 การออกแบบสถาปัตยกรรมแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space)

1) สภาพปัจจุบันของพื้นที่ (Perceived Space) ที่มีการอยู่อาศัย วิเคราะห์จากการลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิ

2) พื้นที่ตามแนวคิดและหลักการของสถาปนิกผู้ออกแบบอาคาร (Conceived Space) ที่ทำให้การเข้าใจหรือเกิดความสำนึกในพื้นที่จากคนในสังคมร่วมกัน วิเคราะห์จากการศึกษาในบทที่ 2 ถึงจุดประสงค์ในการออกแบบและใช้งานอาคาร มีข้อดีที่สามารถนำไปปรับใช้กับการออกแบบพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับภาคประชาชนได้อย่างไรบ้าง

3) พื้นที่การใช้ชีวิตของผู้คนในอาคาร (Lived Space) วิเคราะห์การอยู่อาศัยและดำรงชีพอยู่ในพื้นที่จากการลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิ

3.3.2 การออกแบบสถาปัตยกรรมด้วยแนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment)

1) การเชื่อมโยงแนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมการด้วยสามทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีการบรรยาย (Narrative theory) ทฤษฎีเชิงพื้นที่ (Spatial theory) และทฤษฎีการออกแบบ (Design theory)

2) แนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมที่เตรียมพื้นที่ให้ประชาชนสามารถสร้างสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment) ได้ด้วยการจัดแสดงหรือกิจกรรมของประชาชนเอง

3.3.3 การออกแบบสถาปัตยกรรมแนวคิดการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์

1) หลักการพื้นที่เพื่อสังคม (Civic Space) ที่พิจารณาใช้ ได้แก่ พื้นที่ที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Human Interaction) พื้นที่ที่ก่อให้เกิดวาทกรรมทางสังคม (Civic Discourse) และพื้นที่ให้บริการทางสังคม (Social Service)

2) การออกแบบและจัดการพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้มาใช้บริการ และการจัดสรรพื้นที่บางส่วนของพิพิธภัณฑ์ให้เป็นพื้นที่สาธารณะที่มีการผสมผสานการใช้งานมากยิ่งขึ้น ได้แก่ การจัดการพื้นที่ พื้นที่ต้อนรับ ห้องน้ำ พื้นที่สำหรับกิจกรรมสนับสนุน ร้านขายของที่ระลึก (Museum Shop) และห้องบริการวิชาการและการสนับสนุนการเรียนรู้

3.3.4 สรุปแนวทางการออกแบบจากแนวคิดและทฤษฎีที่ศึกษา

1) การจัดการข้อมูลที่จะใช้ในการจัดแสดง โดยอิงจากพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชนผ่านประวัติศาสตร์ถนนราชดำเนินกลางและอาคารห้างไทยนิยมผ่านฟ้าผ่านยุคสมัยต่าง ๆ

2) การจัดการข้อมูลที่จะใช้ในการออกแบบ โดยอิงจากแนวคิดและทฤษฎีการออกแบบพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับภาคประชาชนในด้านแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) แนวคิดแนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment) และแนวคิดการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์

3.4 การทดลองออกแบบ

ทดลองออกแบบแบบทางเลือก โดยคำนึงถึงความเกี่ยวข้องในการศึกษาเบื้องต้นเรื่องพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชนผ่านประวัติศาสตร์ถนนราชดำเนินกลาง และอาคารห้างไทยนิยมผ่านฟ้าผ่านยุคสมัยต่าง ๆ ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีการออกแบบพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับภาคประชาชนในด้านแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) แนวคิดแนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment) และแนวคิดการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์เป็นหลัก

3.5 การประเมินการทดลองออกแบบ

3.5.1 การประเมินการทดลองออกแบบประเมินตามวัตถุประสงค์และทฤษฎี

3.5.1.1 การประเมินจากวัตถุประสงค์การวิจัย

เป็นการประเมินว่าผลการทดลองออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนสามารถบรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ในการวิจัยทั้ง 3 ข้อ

- (1) ศึกษาประวัติศาสตร์และศักยภาพของอาคารหลักบนถนนราชดำเนินกลางในการปรับเปลี่ยนเป็นอาคารสาธารณะประเภทพิพิธภัณฑ์
- (2) จัดทำรายละเอียดโครงการพิพิธภัณฑ์ประชาชนในอาคารเทเวศร์ประกันภัย ถนนราชดำเนินกลาง
- (3) นำเสนอแนวทางการออกแบบพื้นที่พิพิธภัณฑ์ด้วยแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) แนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราวบุคคล (Narrative Environment of People) และแนวคิดการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์

3.5.1.2 การประเมินจากแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบ

เป็นการประเมินผลการทดลองออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนที่ใช้แนวคิดในการออกแบบทั้ง 3 แนวคิด

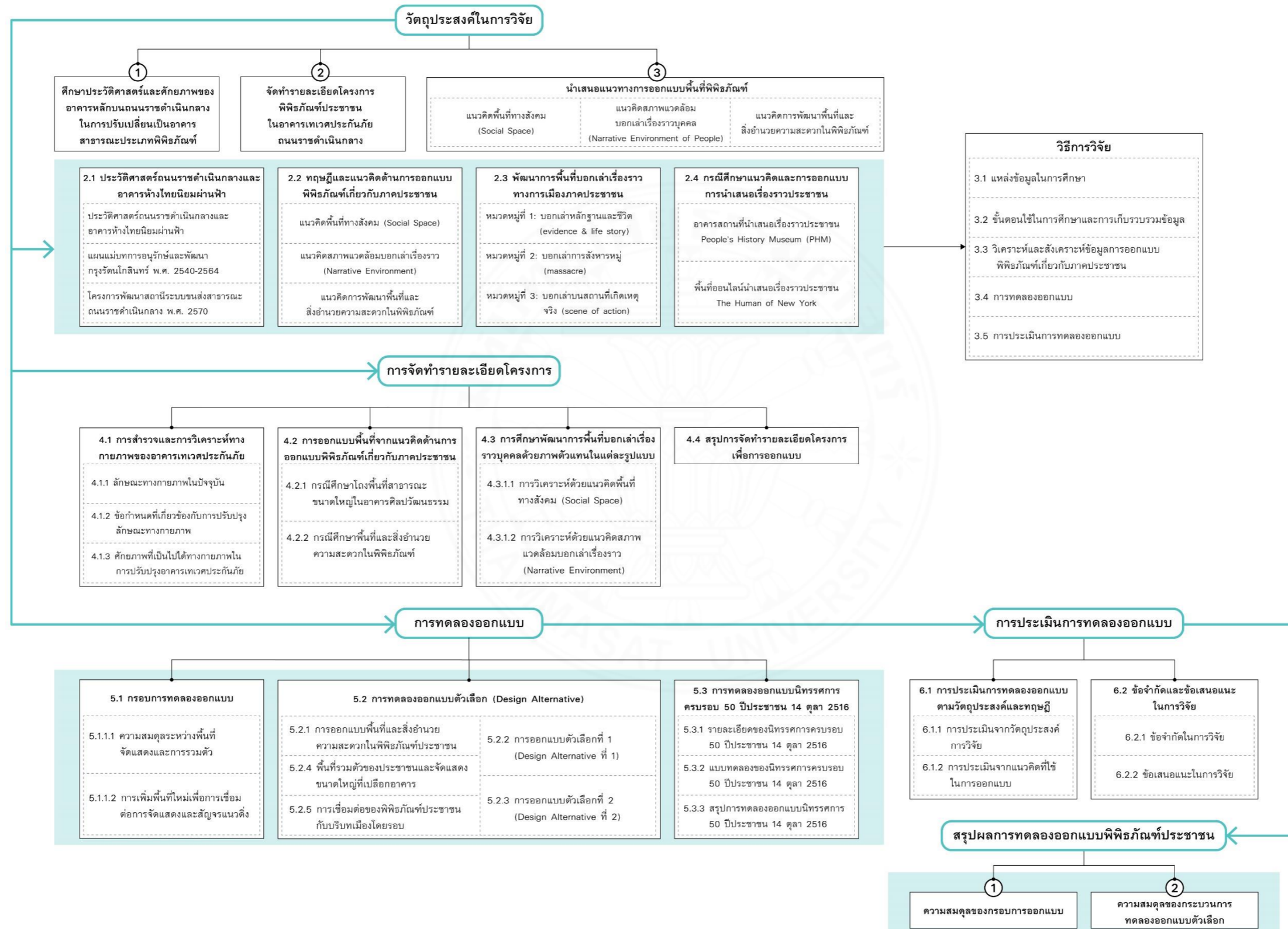
- (1) แนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space)
- (2) แนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment)
- (3) แนวคิดการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์

3.5.2 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะในการวิจัย

- (1) ข้อจำกัดในการวิจัยที่ส่งผลต่อการศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการทดลองออกแบบพิพิธภัณฑสถานประชาชน
- (2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยจากการประเมินจากวัตถุประสงค์การวิจัยและการประเมินจากแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบ

3.6 แผนภาพแสดงขั้นตอนการวิจัยที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์การวิจัย

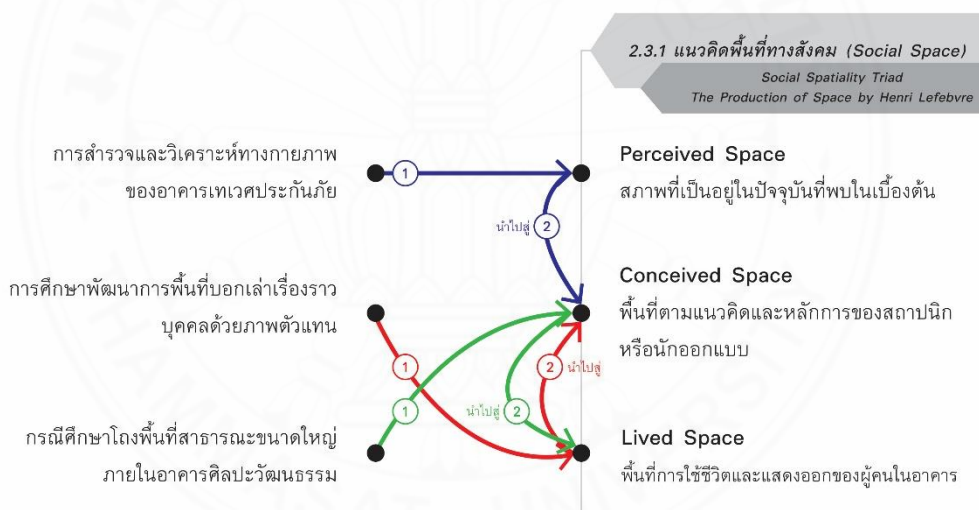

ภาพที่ 3.1 แผนภาพแสดงขั้นตอนการวิจัยที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์การวิจัย. โดยผู้วิจัย, 2565.

บทที่ 4

การจัดทำรายละเอียดโครงการ

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ พบว่าแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) มีความสอดคล้องกับกระบวนการต่าง ๆ ที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ เริ่มต้นจากการลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลอาคารเทศประกันภัยพบว่าสภาพปัจจุบันของพื้นที่ (Perceived Space) เป็นอย่างไรทั้งในลักษณะทางกายภาพ สอดคล้องกับตามแนวคิดและหลักการของสถาปนิกผู้ออกแบบอาคาร (Conceived Space) ในส่วนของการศึกษาพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทน ในพบว่าแต่ละลักษณะกิจกรรมและการแสดงออกถึงสัญลักษณ์ที่ต้องการสื่อความหมาย (Lived Space) นั้นสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์การเข้าใจหรือเกิดความสำนึกในพื้นที่จากคนในสังคมร่วมกัน (Conceived Space) ในแต่ละรูปแบบได้

ภาพที่ 4.1 แผนภาพกรอบการวิเคราะห์ข้อมูล. โดยผู้วิจัย, 2566.

การผสมผสานของทฤษฎีและแนวคิดที่ได้ทำการศึกษาส่งผลต่อการวิเคราะห์ที่จะนำไปสู่แนวคิดการออกแบบพิพิธภัณฑสถานประชาชนได้ต่อไป ซึ่งจะประกอบไปด้วย

- 4.1 การสำรวจและวิเคราะห์ทางกายภาพของอาคารเทศประกันภัย
- 4.2 การออกแบบพื้นที่จากแนวคิดด้านการออกแบบพิพิธภัณฑสถานเกี่ยวกับภาคประชาชน
- 4.3 การศึกษาพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทนในแต่ละรูปแบบ
- 4.4 สรุปการจัดทำรายละเอียดโครงการเพื่อการออกแบบ

4.1 การสำรวจและวิเคราะห์ทางกายภาพของอาคารเทเวศประกันภัย

การสำรวจลักษณะกายภาพของพื้นที่อาคารเทเวศประกันภัย วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจที่จำกัดเนื่องจากไม่ได้รับอนุญาตให้สำรวจและบันทึกภาพภายในอาคาร จึงใช้การสำรวจภายนอกอาคารร่วมกับการศึกษาจากวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับอาคารถนนราชดำเนินรูปแบบอื่น 2 เรื่อง ได้แก่

1. แนวทางการปรับปรุงสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ กลุ่มอาคารราชดำเนิน: กรณีศึกษา อาคารนิทรรศน์รัตนโกสินทร์ โดย ลลิตา บุญมี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2555

2. แนวทางการปรับปรุงอาคารริมถนนราชดำเนินกลาง ด้านกายภาพสถาปัตยกรรม โดยธนพล วัฒนจินดาเลิศ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2560

โดยวิทยานิพนธ์ทั้งสองเรื่องได้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง 3 ส่วน ได้แก่

- 1) การสำรวจอาคารถนนราชดำเนิน
- 2) ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและโครงสร้าง
- 3) ข้อเสนอจากโครงการวางผังพัฒนาพื้นที่บริเวณถนนราชดำเนินกลาง และหน่วยงานผู้ถือสิทธิ์เป็นเจ้าของอาคารในช่วงที่มีการปรับปรุงอาคารถนนราชดำเนินกลางให้เป็นอาคารนิทรรศน์รัตนโกสินทร์ และการปรับปรุงโรงแรมรัตนโกสินทร์

จากการลงพื้นที่สำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษาจากวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง สามารถแบ่งรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลทางกายภาพของอาคารเทเวศประกันภัยได้ดังนี้

4.1.1 ลักษณะทางกายภาพในปัจจุบัน

จากการติดต่อเจ้าหน้าที่ภายในบริษัท เทเวศประกันภัย จำกัด ได้ข้อมูลเบื้องต้นว่าสภาพปัจจุบันของอาคารเทเวศประกันภัยยังอยู่ในสภาพดีเนื่องจากการใช้งานและซ่อมบำรุงเป็นประจำจากการถูกใช้เป็นอาคารสำนักงาน ส่วนที่ชำรุดจากการลงพื้นที่สำรวจเนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ภายในได้จึงพบเฉพาะปัญหาหลักคือผนังภายนอกกรอบน ข้อมูลลักษณะทางกายภาพในปัจจุบันที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ สามารถสรุปได้ดังนี้

4.1.1.1 โครงสร้างและลักษณะของอาคาร

จากการสำรวจและสันนิษฐานแบบสถาปัตยกรรมของอาคาร วิเคราะห์ได้ว่าอาคารเทเวศประกันภัยเป็นอาคารที่ประกอบไปด้วย 3 ส่วน ดังนี้

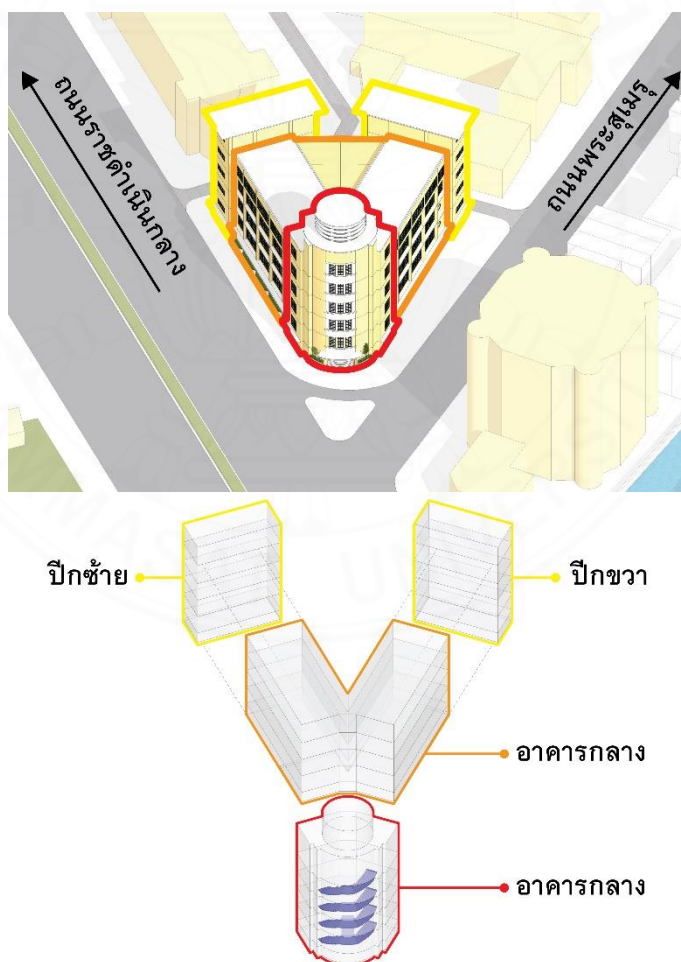
(1) โถงบันไดวน เป็นโถงบันไดวน 6 ชั้นที่มีลักษณะเป็นทรงกระบอก ล้อมรอบทิศทางการสัญจรของบันได ส่วนนี้คือมุขของอาคารที่หันหน้าสู่สะพานผ่านฟ้าลีลาศกลาง ทางแยกระหว่างถนนราชดำเนินกลางกับถนนพระสุเมรุ

(2) อาคารกลาง เป็นอาคาร 5 ชั้นที่วางขนานไปกับทิศทางของถนนราชดำเนินกลางกับถนนพระสุเมรุ จึงทำให้อาคารแยกตัวออกเป็นสองรูปทรงเหมือนกับตัวอักษรวีในภาษาอังกฤษ (V)

(3) ปีกอาคาร เป็นอาคาร 6 ชั้นที่อยู่ปลายของอาคารกลางทั้งสองด้าน โดยจะมีการกำหนดตำแหน่งเพื่อใช้ในการวิเคราะห์และทดลองออกแบบ ดังนี้

ปีกซ้าย คือ ปีกอาคารที่อยู่ฝั่งถนนราชดำเนินกลาง

ปีกขวา คือ ปีกอาคารที่อยู่ฝั่งถนนพระสุเมรุ

ภาพที่ 4.2 สามส่วนของอาคารเทเวศร์ประกันภัย. โดยผู้วิจัย, 2566.

ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างและลักษณะของอาคารที่ได้รวบรวมจากการศึกษาวิทยานิพนธ์วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับอาคารถนนราชดำเนินรูปแบบอื่น 2 เรื่อง และการวิเคราะห์เพิ่มเติมจากภาพถ่ายภายในอาคาร วิเคราะห์ได้ว่าอาคารเทศประกันภัยมืองค์ประกอบของโครงสร้างและลักษณะของอาคาร ดังนี้

- (4) ขนาดพื้นที่ของอาคารโดยประมาณ รวม 6 ชั้น 7,240 ตารางเมตร
 - ชั้นที่ 1 ขนาด 1,440 ตารางเมตร
 - ชั้นที่ 2-5 ขนาด 1,335 ตารางเมตร
 - ชั้นที่ 6 ขนาด 460 ตารางเมตร
- (5) อาคารนี้ก่อสร้างด้วยโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก
 - เสาคอนกรีตเสริมเหล็กหน้าตัดขนาด 0.40x1.00 เมตร
 - คานคอนกรีตเสริมเหล็ก
- (6) ช่วงเสามีระยะอยู่ที่ 4.40-8.20 เมตร
- (7) ความสูงของอาคาร
 - ระดับความสูงจากพื้นชั้นหนึ่งถึงพื้นชั้นสอง 3.50 เมตร
 - ระดับความสูงจากพื้นชั้นสองถึงพื้นชั้นสี่ 5.00 เมตร
 - ระดับความสูงจากพื้นชั้นห้าถึงพื้นชั้นหก 5.50 เมตร
- (8) ลักษณะพิเศษ ส่วนยอดออกแบบไว้สำหรับระบายอากาศ

รูปที่ 4-7 ภายในอาคารราชดำเนิน อาคาร 1: โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กแบบโครงข้อแข็ง (rigid frame) ผสมกับแบบเสาและคานธรรมดาบางช่วง

ภาพที่ 4.3 โครงสร้างเสาและคานคอนกรีตเสริมเหล็กของอาคาร. โดย สลิตา บุญมี, 2555.

ภาพที่ 4.4 โถงบันไดมุกกลางอาคารเทเวศร์ประกันภัย. โดย Google Maps, 2564.

4.1.1.2 ผนังภายนอก

เป็นปูนซีเมนต์ทำผิวขรุขระและตีเส้นเซาะร่อง ทาสี ผนังภายในใช้วัสดุปิดผิวเปลี่ยนไปตามพื้นที่ห้องต่าง ๆ ตัวอย่างวัสดุที่ใช้ได้แก่ แผ่นหินเทียม แผ่นหินอ่อน ไม้ ไม้ ไม้ และทาสีไขไก่ รหัสสีปัจจุบัน Ratchadamnoen Yellow S222 (ชนพล วัฒนจินดาเลิศ, 2562)

ที่มุขหน้าอาคารมีการติดพระบรมฉายาลักษณ์ ขนาด 5x20 เมตร

ภาพที่ 4.5 ผนังภายนอก. โดยผู้วิจัย, 2566.

4.1.1.3 ช่องเปิดประตูและหน้าต่าง

มีสัดส่วนของช่องแสงของประตูและหน้าต่าง (Mass and Void) ถูกออกแบบให้มีสัดส่วนในปริมาณอย่างละเท่าๆ กัน (ชนพล วัฒนจินดาเลิศ, 2562) หน้าต่างเป็นวงกบไม้ ประตูไม้บางส่วนถูกเปลี่ยนเพื่อใช้งานภายในสำนักงาน

ภาพที่ 4.6 ช่องเปิดประตูและหน้าต่าง. โดยผู้วิจัย, 2566.

4.1.2 ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพ

4.1.2.1 แผนผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2564

ระบุว่าอาคารถนนราชดำเนินกลางถูกระบุให้อยู่ในบริเวณที่ 2 กรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอก และอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์เข้มข้นที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์เป็นหลักและจำกัดการพัฒนาที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณค่าของแหล่งมรดกอย่างจริงจัง ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางการควบคุมการดัดแปลงอาคารในพื้นที่นี้ได้

4.1.2.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงอาคารถนนราชดำเนินกลาง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงอาคารถนนราชดำเนินกลางที่ต้องใช้เป็นเกณฑ์สำคัญ ได้แก่

- (1) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร ฉบับ พ.ศ. 2544
- (2) กฎกระทรวง กำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548
- (3) ประกาศกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2531 ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง กำหนดแบบแปลน แผนผัง และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของห้องแถว ตึกแถว ภายในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอก
- (4) ข้อเสนอจากโครงการวางผังพัฒนาพื้นที่บริเวณถนนราชดำเนินกลาง และหน่วยงานผู้ถือสิทธิ์เป็นเจ้าของอาคาร

4.1.2.3 ข้อเสนอจากโครงการวางผังพัฒนาพื้นที่บริเวณถนนราชดำเนินกลาง

จากการว่าจ้างให้ศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง (UddC) และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยศึกษาและจัดทำเล่มรายงาน “โครงการวางผังพัฒนาพื้นที่บริเวณถนนราชดำเนินกลาง” ใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานทั้งสิ้น 4 เดือน จากเดือนมกราคม - พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ได้มีการออกแบบผังพื้นที่และการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยของถนนราชดำเนินกลางและอาคารโดยรอบ

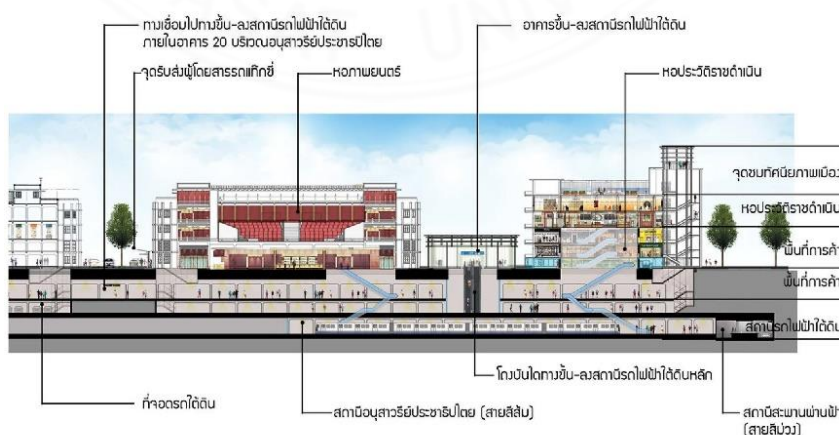
โครงการวางผังพัฒนาพื้นที่บริเวณถนนราชดำเนินกลาง พ.ศ. 2557 ได้เสนอพื้นที่การใช้งานใหม่ภายในอาคารเทศประกันภัย เช่น

ชั้นใต้ดินที่ เชื่อมต่อจากทางขึ้น - ลงรถไฟฟ้าสายสีม่วงสถานีผ่านฟ้า

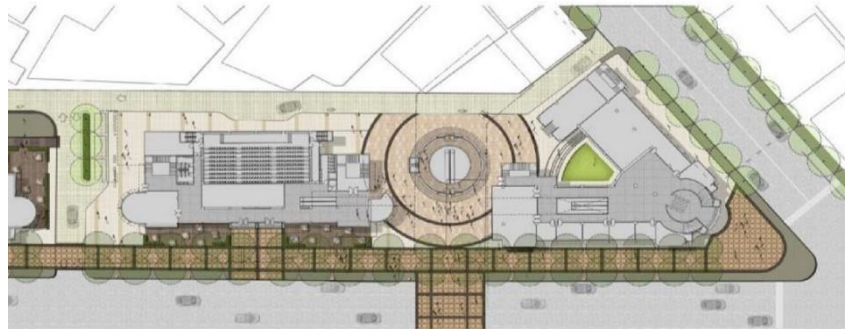
ชั้นที่ 1 - 3 พื้นที่การค้า

ชั้นที่ 4 - 5 หอประวัติราชดำเนิน

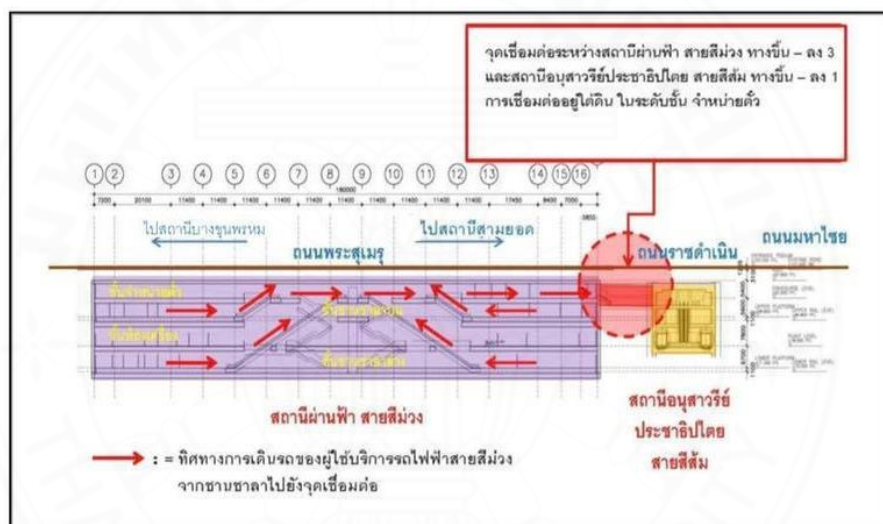
ชั้นที่ 6 จุดชมทัศนียภาพเมือง

ภาพที่ 4.7 โครงการวางผังพัฒนาพื้นที่บริเวณถนนราชดำเนินกลาง. โดย ศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง (UddC), 2557.

ภาพที่ 4.7 (ต่อ) โครงการวางผังพัฒนาพื้นที่บริเวณถนนราชดำเนินกลาง. โดย ศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง (UddC), 2557.

รูปที่ 3.4.7-5 ภาพตัดขวางแสดงการเชื่อมต่อระหว่างสถานีผ่านฟ้าและสถานีอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

ภาพที่ 4.8 สถานีและทางขึ้น - ลงรถไฟฟ้าสายสีม่วงใต้สถานีผ่านฟ้า. โดย การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย, 2565.

4.1.3 ศักยภาพที่เป็นไปได้ทางกายภาพในการปรับปรุงอาคารเทเวศระประกันภัย

การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงอาคารเทเวศระประกันภัยซึ่งเป็นอาคารเก่าให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยที่ต้องการนั้นคือการเป็นเป็นอาคารสาธารณะประเภทพิพิธภัณฑ์โดยรักษาลักษณะสำคัญและคุณค่าของอาคารไว้ แนวคิดและหลักการดังกล่าวคือ “การปรับการใช้สอย (Adaptive Reuse)” ที่ได้ศึกษาและสรุปในเบื้องต้นจากหนังสือการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมและชุมชน โดย รองศาสตราจารย์ ดร. ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐิธิ เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2552 โดยจากการสรุปในเบื้องต้นนี้จะนำไปสู่การขยายความเพื่อวิเคราะห์และสรุปศักยภาพที่เป็นไปได้ทางกายภาพในการปรับปรุงอาคารเทเวศระประกันภัยผ่านกระบวนการของการอนุรักษ์โดยใช้ฐานคุณค่า จากหนังสือ

หลักคิดด้านคุณค่าของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศไทย โดย รองศาสตราจารย์ ดร. ยงรินทร์ พิมลเสถียร เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2563 ได้อธิบายการอนุรักษ์โดยใช้ฐานคุณค่าว่าเป็นกระบวนการที่ใช้หลักเหตุผลเป็นพื้นฐาน มีการดำเนินการเป็นขั้นเป็นตอนต่อเนื่องกัน มี 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1) การระบุคุณค่า เป็นการใช้หลักเหตุผลในการอธิบายว่าเหตุใดจึงต้องมีการอนุรักษ์อาคารสถาปัตยกรรมหลังนี้ อาทิ การใช้เกณฑ์ด้านประวัติศาสตร์ เกณฑ์ด้านอายุ เกณฑ์ด้านความงาม

2) การเลือกวิธีอนุรักษ์ เป็นการดำเนินการใด ๆ ที่จะทำให้เกิดการรักษาและใช้ประโยชน์จากแหล่งมรดกวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับคุณค่าในแต่ละด้าน อาทิ วิธีการจัดหมวดหมู่ Levels of Participation โดย John H. Stubbs ได้แก่

กลุ่มที่ 1 การไม่แทรกแซงใด ๆ

เป็นการปล่อยให้ตามธรรมชาติ (Laissez-Faire) ไม่มีการดำเนินการ ใช้กับภาวะที่ไม่สามารถเข้าไปดำเนินการใด ๆ ได้ วิธีการจากกลุ่มนี้จึงไม่ค่อยถูกใช้อย่างแพร่หลาย

กลุ่มที่ 2 การแทรกแซงในระดับต่ำ

เป็นการอนุรักษ์ที่รักษาให้คงสภาพในขณะที่สำรวจให้ได้มากที่สุด ประกอบไปด้วยการหยุดการเสื่อมสลาย (Arrested Decay) โดยการบำรุงรักษา (Maintenance) การสงวนรักษา (Preservation) และการเสริมโครงสร้าง (Stabilization)

กลุ่มที่ 3 การแทรกแซงในระดับปานกลาง

เป็นการอนุรักษ์โดยตรงกับตัวอาคารและองค์ประกอบอาคารที่มี 2 วิธีการ คือ วิธีการบูรณะ (Restoration) เป็นการทำให้กลับสู่สภาพเดิมเหมือนที่เคยเป็น และวิธีการฟื้นฟู (Rehabilitation) เป็นวิธีการเก็บรักษาส่วนที่มีคุณค่าไว้และใช้วิธีการบูรณะ (Restoration) กับที่จะถูกระบุว่าเป็น “อาคารหรือส่วนที่อนุรักษ์” จากนั้นจะปรับปรุงหรือเพิ่มเติมโครงสร้างเพื่อรองรับการใช้สอยใหม่ของอาคารในส่วนที่ไม่ใช่อาคารหรือส่วนที่อนุรักษ์ต่อไป โดยวิธีการฟื้นฟู (Rehabilitation) มักใช้ควบคู่กับการปรับการใช้สอย (Adaptive Reuse) ซึ่งนิยมใช้กับการปรับปรุงอาคารเก่าที่จะเพิ่มพื้นที่ใช้สอยใหม่ได้โดยไม่ต้องทำลายหรือถอนอาคารเก่าทั้งหมด

กลุ่มที่ 4 การแทรกแซงในระดับสูง

เป็นการอนุรักษ์ที่ใช้กับอาคารเดิมที่อยู่ในสภาพที่ไม่สามารถทำการบูรณะได้ โดยจะใช้การสร้างใหม่ (Reconstruction) การย้ายอาคาร (Relocation) และการสื่อความหมาย (Interpretation)

3) การบริหารจัดการ เป็นขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการอนุรักษ์ที่ได้มาจากกระบวนการพิจารณาและตัดสินใจตามหลักคุณค่าจนได้วิธีอนุรักษ์ อาทิ การบริหารจัดการด้านกฎหมาย ด้านงบประมาณ ด้านการประเมินผลกระทบแหล่งมรดก

จากการศึกษาพบว่าอาคารเทเวศประกันภัยสามารถใช้ Levels of Participation นำมาใช้ระบุเกณฑ์การปรับปรุงอาคารเทเวศประกันภัยในระดับต่าง ๆ ได้ ดังนี้

ตารางที่ 4.1

เกณฑ์ระดับการปรับปรุงอาคารเทเวศประกันภัยจากการศึกษา Levels of Participation

เกณฑ์ระดับการปรับปรุงอาคารเทเวศประกันภัย		
ระดับ	วิธีการจากการศึกษา	
1	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เป็นส่วนอนุรักษ์	การหยุดการเสื่อมสลาย (Arrested Decay) โดยการบำรุงรักษา (Maintenance)
2	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ต้องมีการบูรณะ	การเสริมโครงสร้าง (Stabilization)
3	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เสนอการปรับปรุงได้	การฟื้นฟู (Rehabilitation) ควบคู่กับการปรับการใช้สอย (Adaptive Reuse)

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 4.9 แบบจำลองสามมิติอาคารเทเวศประกันภัย. โดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 4.10 แบบจำลองสามมิติอาคารเทเวศประกันภัย. โดยผู้วิจัย, 2566.

4.1.3.1 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ต้องมีการบูรณะ

(1) เปลือกอาคาร (Facade) เป็นส่วนที่สร้างความเป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมของอาคาร

(2) โครงสร้างอาคาร เนื่องจากยังมีความสมบูรณ์แข็งแรงจากการใช้งานประจำทุกวันไม่ได้ถูกทิ้งร้างเสียหาย สามารถซ่อมแซมส่วนที่เสียหายเฉพาะได้โดยไม่ต้องทุบแบบอาคารนิทรรศน์รัตนโกสินทร์

(3) พื้นที่โถงบันไดวน เป็นส่วนที่สร้างความเป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมของอาคารเทเวศร์ประกนกัย และสามารถใช้งานได้ดีกับประโยชน์ใช้สอยแบบอาคารสาธารณะประเภทพิพิธภัณฑ์

4.1.3.2 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เสนอการปรับปรุงได้

(1) ช่องเปิดผังพื้นที่ชั้นที่ 1

เป็นส่วนที่อยู่ติดกับการเข้าถึงจากทางเท้าและถนน ควรมีการเปลี่ยนเพื่อใช้เป็นช่องเปิดประตู - หน้าต่างที่เหมาะสมกับการใช้งานมากขึ้น ตัวอย่าง อาคารหอสมุดเมืองกรุงเทพฯ ที่เปลี่ยนรูปแบบของประตูให้เป็นประตูกระจกบานสวิง และเปลี่ยนรูปแบบของหน้าต่างให้เป็นกระจกใสติดตั้งตามแนวเสาของอาคาร

(2) ส่วนสนับสนุนด้านความปลอดภัยของอาคาร

เนื่องจากไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าสำรวจพื้นที่ภายในของอาคารเทเวศร์ประกนกัยผู้วิจัยจึงไม่สามารถระบุตำแหน่งที่ถูกต้องของระบบป้องกันอัคคีภัยและบันไดหนีไฟเดิมได้ ดังนั้นข้อเสนอการแก้ไขจึงใช้ผลการศึกษาพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร ฉบับ พ.ศ. 2544 และประกาศกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2531 ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง กำหนดแบบแปลน แผนผัง และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของห้องแถว ตึกแถว ภายในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอก

(3) ส่วนสนับสนุนด้านความสะดวกสบายของอาคาร

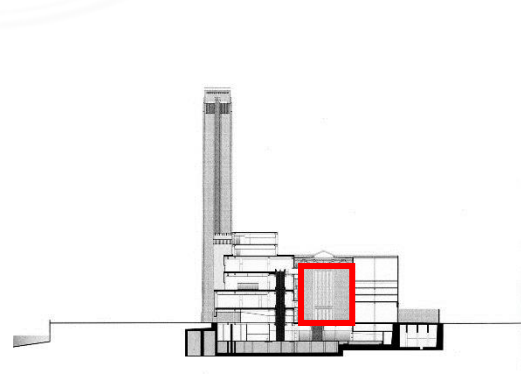
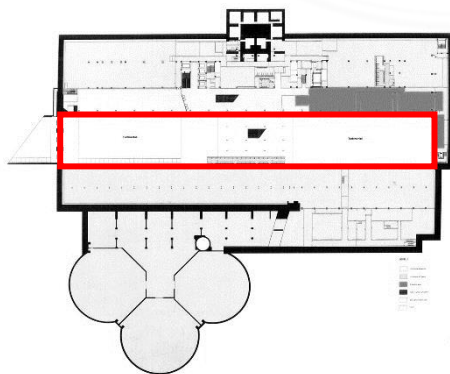
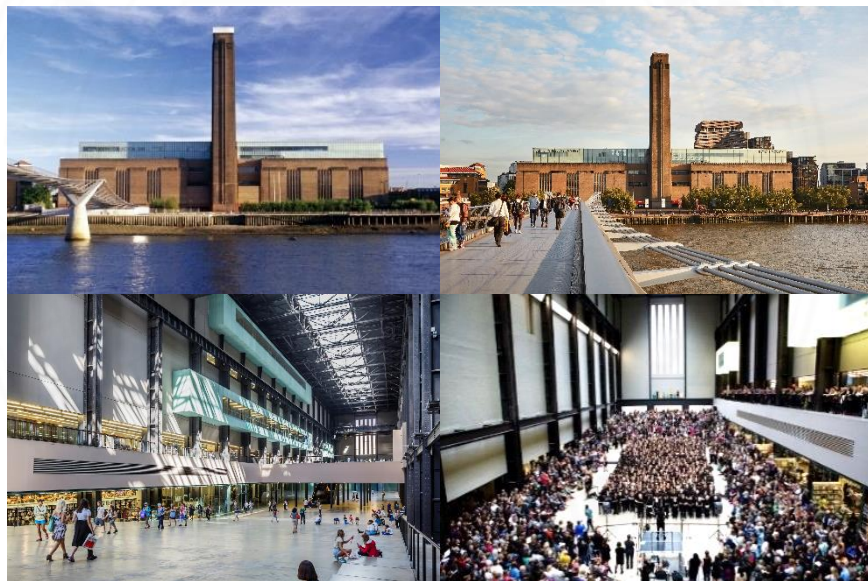
การปรับปรุงให้เป็นอาคารสาธารณะประเภทพิพิธภัณฑ์ จำเป็นต้องมีการอำนวยความสะดวกให้กับผู้มาใช้บริการด้วยการจัดสรรพื้นที่บางส่วนของพิพิธภัณฑ์ให้เป็นพื้นที่สาธารณะ และมีการผสมผสานการใช้งานมากยิ่งขึ้น ดังนั้นข้อเสนอการแก้ไขจึงใช้การศึกษารองคประกอบของพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรมีในพิพิธภัณฑ์เพื่อให้รองรับการเป็นพื้นที่ทางสังคม จาก “พิพิธภัณฑ์ในบทบาทของพื้นที่ทางสังคม” โดยณัฐินี กาญจนารักษ์ (2564) เช่น การออกแบบเพื่อมวลชน (Universal Design) สำหรับรองรับผู้พิการ

4.2 การออกแบบพื้นที่จากแนวคิดด้านการออกแบบพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับภาคประชาชน

4.2.1 กรณีศึกษาโรงพื้นที่สาธารณะขนาดใหญ่ในอาคารศิลปวัฒนธรรม

4.2.1.1 Tate Modern, Bankside London, UK

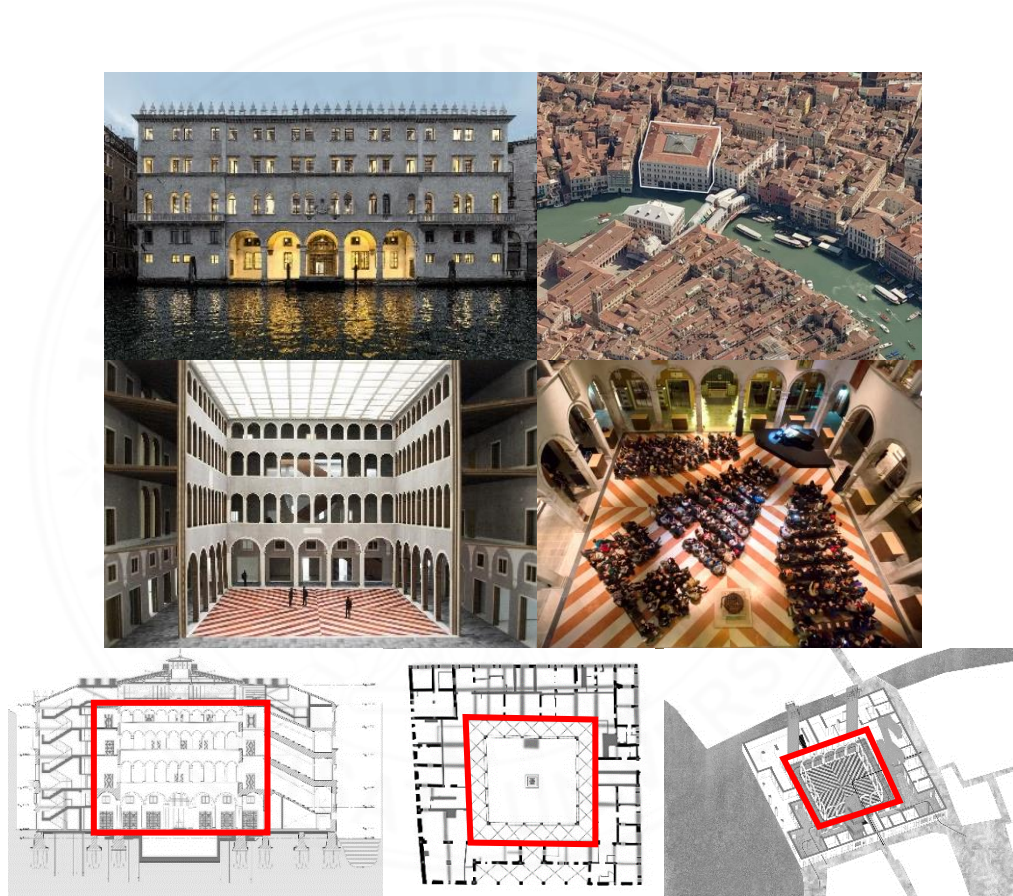
เทต โมเดิร์น (Tate Modern) เป็นหนึ่งในพิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่และร่วมสมัยที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีขนาดประมาณ 34,000 ตารางเมตร พิพิธภัณฑ์นี้ปรับปรุงโดยสถาปนิกสวีตเซอร์แลนด์ Herzog & de Meuron จากอาคารอุตสาหกรรมในช่วง ค.ศ. 1940 ให้เปิดใช้เป็นพื้นที่สาธารณะของเมืองอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 2000 พื้นที่หลักของอาคารคือโรง Turbine Hall ที่ใช้จัดแสดงผลงานศิลปะร่วมสมัยที่เปิดให้ศิลปินได้จัดแสดงและเกิดเป็นพื้นที่ที่ตีความงานศิลปะขนาดใหญ่

ภาพที่ 4.11 Tate Modern. โดย ArchDaily.com, 2020.

4.4.1.2 Fondaco dei Tedeschi, Venice, Italy

Fondaco dei Tedeschi คือ อาคารที่ได้รับการปรับปรุงโดยบริษัทสถาปนิก OMA เป็นอาคารขนาด 9,000 ตารางเมตร โดยมีจุดประสงค์ให้ใช้เป็นอาคารที่มีพื้นที่สาธารณะ แต่ในปัจจุบันมีการใช้งานเป็นอาคารประเภทพาณิชย์กรรมหรือห้างสรรพสินค้าโดยผู้เช่าจากฮ่องกง ลักษณะเด่นของอาคารคือโถงกลางภายในอาคารหรือ Campo หมายถึงเมืองที่ถูกปกคลุม เมื่อถูกปรับปรุงสถาปนิกต้องการให้ใช้เป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดให้ประชาชนเดินเข้ามาภายในอาคารได้ตลอดเวลา

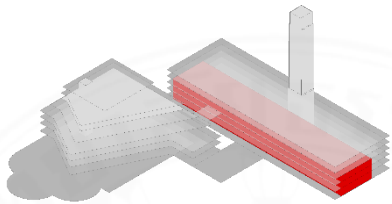
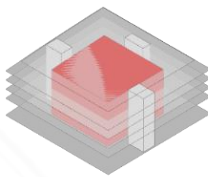

ภาพที่ 4.12 Fondaco dei Tedeschi. โดย ArchDaily.com, 2020.

4.2.1.3 การเปรียบเทียบลักษณะโถงของกรณีศึกษา

ตารางที่ 4.2

ตารางเปรียบเทียบลักษณะของโถงกลางอาคารจาก 2 กรณีศึกษา

การเปรียบเทียบ	กรณีศึกษาโถงพื้นที่สาธารณะ	
	4.4.1 Turbine Hall	4.4.2 Fondacodei Tedeschi
		
1) ขนาดและการใช้งาน	5,030 ตร.ม. ความสูงครอบคลุม 4 ชั้นของอาคาร	640 ตร.ม. ความสูงครอบคลุม 5 ชั้นของอาคาร
	สามารถใช้จัดแสดงได้หลากหลายรูปแบบจากข้อได้เปรียบด้านโครงสร้างอาคาร	ไม่สามารถใช้จัดแสดงได้หลากหลายรูปแบบ จากข้อเสียเปรียบด้านที่ถูกเปลี่ยนจุดประสงค์การใช้งานอาคาร
	สัญจรมาเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม	สัญจรเพื่อเป็นทางเดินในพื้นที่เมือง
2) การรับรู้ของประชาชน	อยู่ภายในพิพิธภัณฑ์ศิลปะ	อยู่ภายในอาคารพาณิชย์

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2566.

(1) ขนาดและการใช้งาน

Turbine Hall เป็นโถงที่มีขนาดใหญ่และสูงจึงมีการใช้งานเป็นประจำ สามารถใช้จัดกิจกรรมได้หลากหลาย และเป็นโถงในอาคารจึงสามารถใช้โครงสร้างอาคารในการจัดรูปแบบการจัดแสดงได้หลากหลาย ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมักสนใจสัญจรผ่านอาคารหลักเข้ามาในพื้นที่โถงนี้โดยเฉพาะ

Fondaco dei Tedeschi มีขนาดโถงที่เล็กกว่าและพื้นที่โดยรอบมีวัสดุปิดผิวและเพดาน จึงไม่สามารถใช้จัดแสดงได้หลากหลายรูปแบบมากนัก แต่ลักษณะพิเศษของอาคารคือทางเดินโดยรอบอาคารทุกด้านหันหน้าเข้าสู่ลานกลาง จึงมีข้อดีในด้านการรวบรวมผู้เข้าร่วมกิจกรรมผ่านความสนใจจากการสัญจรผ่านไปมาได้

(2) การรับรู้ของประชาชน

Turbine Hall อยู่ภายในพิพิธภัณฑสถานศิลปะจึงเป็นที่รับรู้โดยทั่วไปว่าเป็น
โถงสำหรับจัดแสดงหรือจัดกิจกรรมของศิลปินหรือประชาชน

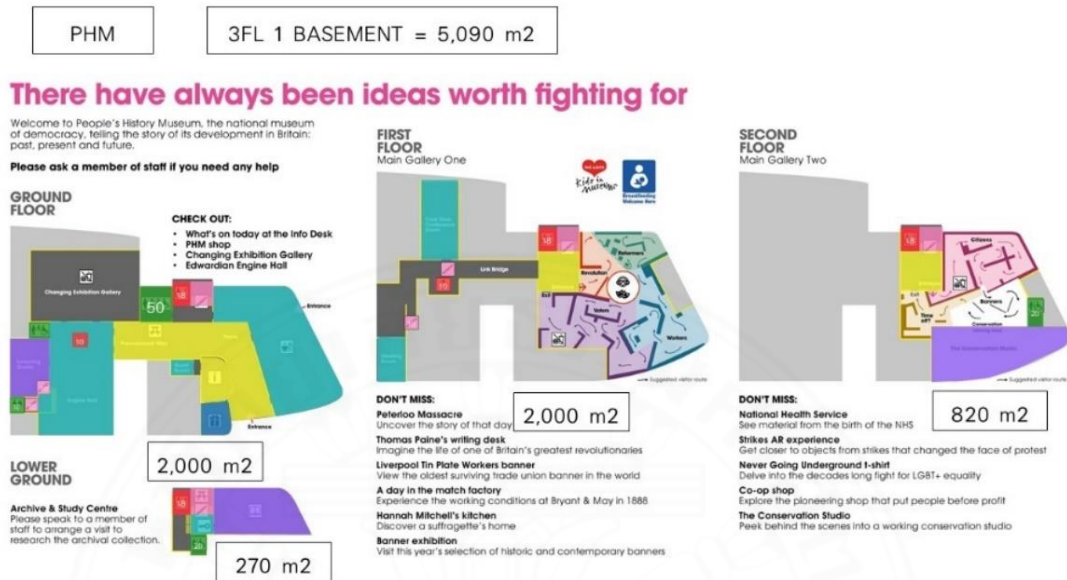
Fondaco dei Tedeschi ด้วยลักษณะการออกแบบที่ทางเดินโดยรอบ
อาคารทุกด้านหันหน้าเข้าสู่ลานกลาง ร่วมกับที่ตั้งของอาคารอยู่ในพื้นที่การค้าที่มีชื่อเสียง สามารถใช้
ประโยชน์ของข้อได้เปรียบด้านสถานที่ตั้งในการรวมตัวของประชาชนเมื่อมีการจัดกิจกรรมได้

4.2.2 กรณีศึกษาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑสถาน

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่ศึกษาจากแนวคิดการพัฒนาพื้นที่และสิ่ง
อำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑสถาน ได้ทำการคัดเลือก 2 พิพิธภัณฑสถานมาเป็นกรณีศึกษา โดยจะมีการ
วิเคราะห์ขนาด ตำแหน่ง และจำนวนของพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ทางหนีไฟ
- 2) ลิฟต์ผู้พิการ
- 3) ห้องงานระบบ (M&E)
- 4) พื้นที่เชื่อมต่อ (Transition Area)
- 5) ห้องน้ำ
- 6) กิจกรรมสนับสนุน เช่น ห้องประชุม ห้องบรรยาย (Auditorium)
- 7) ร้านค้า (Museum Shop) เช่น ร้านอาหาร-เครื่องดื่ม (Café, Coffee Shop)
- 8) บริการวิชาการ เช่น ห้องสมุด ห้องวัตถุสะสม (Collection Archive)

4.2.2.1 People's History Museum (PHM), Manchester, UK

ภาพที่ 4.13 พื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวก PHM Museum. ปรับปรุงโดยผู้วิจัย, 2566.

กรณีศึกษา People's History Museum มีการสัญจรภายในอาคารด้วยลิฟต์และบันไดภายในอาคาร และมีขนาดของอาคารโดยประมาณ 5,090 ตารางเมตร ซึ่งใกล้เคียงกับอาคารเทเวศร์ประกันภัย จึงทำให้ขนาดของพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาสามารถนำไปใช้กับการทดลองออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนได้

4.2.2.2 MOCA Museum, Bangkok, TH

ภาพที่ 4.14 พื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวก MOCA Museum. ปรับปรุงโดยผู้วิจัย, 2566.

กรณีศึกษา MOCA Museum มีการสัญจรภายในอาคารด้วยบันไดเลื่อน และลิฟต์เป็นหลัก มีขนาดของอาคารโดยประมาณ 16,655 ตารางเมตร ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าอาคาร เทศพาณิชย์ประมาณ 2 เท่า รวมไปถึงขนาดของพื้นที่ต่าง ๆ ภายในพิพิธภัณฑ์ที่มีขนาดใหญ่กว่า กรณีศึกษา People's History Museum ประมาณ 2 - 2.5 เท่า จึงใช้การศึกษาวิธีการจัดเรียงพื้นที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ก็กับการทดลองออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน

4.2.2.3 การเปรียบเทียบกรณีศึกษาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวก

ตารางที่ 4.3

ตารางเปรียบเทียบพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกจาก 2 กรณีศึกษา

กรณีศึกษา	ข้อมูลพื้นฐาน	1) ทาง	2) ลิฟต์	3) M&E	4)	5) ลิฟต์	6) กิจกรรม	7) Museum	8) บริการ
		หนีไฟ	ผู้พิการ	storage	ห้องน้ำ	ขนของ	สนับสนุน	Shop	วิชาการ
		ขนาดเป็นตารางเมตร และเป็นขนาดต่อ 1 ชั้นของอาคาร							
1) People's History Museum 	<u>ประเภท</u> พิพิธภัณฑ์สาธารณะ <u>ขนาด</u> 4 ชั้น มีชั้นใต้ดิน 1 ชั้น	20	10	ไม่มี ข้อมูล	20	10	375 (Shop) 130 (ห้องบรรยาย) 50 (ห้องประชุม)	370	170 (ห้องสมุด) 250 (ห้องวัตถุประสงค์)
2) MOCA Museum 	<u>ประเภท</u> พิพิธภัณฑ์ที่ต้องเสียค่าเข้าชม <u>ขนาด</u> 5 ชั้น	35	20	ไม่มี ข้อมูล	35	ไม่มี ข้อมูล	186 (ห้องบรรยาย)	200	ไม่มีข้อมูล

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2566.

4.3 การศึกษาพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทนในแต่ละรูปแบบ

จากการศึกษาพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลพบว่าในแต่ละรูปแบบของพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลนั้นมีความสัมพันธ์กันทั้งในด้านกิจกรรมที่ใช้จัดแสดงและสัดส่วนของพื้นที่จัดแสดง โดยเฉพาะพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทน ซึ่งสามารถรวบรวมได้ 21 รูปแบบ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงลักษณะที่แตกต่างหรือสัมพันธ์กันในแต่ละด้านผ่านตารางสรุปการศึกษาพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทนในแต่ละรูปแบบ รายละเอียดการศึกษาด้วยตาราง มีดังนี้

1. NO. คือ หมายเลขลำดับของรูปแบบพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทน
2. กิจกรรม คือ ชื่อลักษณะของพื้นที่กิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละรูปแบบที่มีความเหมือนหรือมีลักษณะที่ทับซ้อนกันได้
3. แบบจำลอง คือ ภาพจำลองอธิบายประกอบในแต่ละรูปแบบโดยผู้วิจัย
4. ภาพตัวอย่าง คือ ภาพถ่ายตัวอย่างเพื่ออธิบายประกอบในแต่ละรูปแบบ
5. ชื่อ คือ ชื่อของรูปแบบที่ได้จากการวิเคราะห์ลักษณะของพื้นที่กิจกรรมร่วมกับสัดส่วนขอบเขตพื้นที่
6. รายละเอียด คือ รายละเอียดของแต่ละรูปแบบและลักษณะของพื้นที่กิจกรรม
7. สัดส่วนขอบเขตพื้นที่ คือ สัดส่วนและขอบเขตพื้นที่ของแต่ละรูปแบบที่ใช้การวัดขนาดจริงในการวิเคราะห์มีความเหมือนหรือมีลักษณะที่ทับซ้อนกันได้

ตารางที่ 4.4

ตารางการศึกษาพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทนในแต่ละรูปแบบ

NO.	รูปแบบ					สัดส่วนขอบเขตพื้นที่	
	กิจกรรม	แบบจำลอง	ภาพถ่ายอย่าง		ชื่อ		รายละเอียด
1	การตีตราภายในอาคาร		 National Portrait Gallery	 Louvre Museum	Portrait	การตีตราบุคคลในขนาดปกติ	ภายในอาคารที่จัดแสดง 4x4 ถึง 6x6 เมตร
2			 6 ตลาคะขวัญหน้าปีศาจ (2565)	 นันทการแขวน (2563)	Human Scale	การตีตราหรือฉายภาพบุคคลในขนาดเท่ามนุษย์	
3	การตีตราภายนอกอาคาร		 Chiang Mai Design Week 2017 (2560)	 Ralph Lauren 4D Experience (2010)	Mapping Technic	การแสดงภาพบุคคลด้วยเทคนิคการฉายลงบนพื้นผิวขนาดใหญ่ เช่น ฉนังอาคาร	ฉนังภายนอกอาคาร 6x6 ถึง 12x12 เมตร
4			 PORTRAIT OF A GENERATION (2004)	 พระราชพิธีบรมราชาภิเษก (2562)	Portrait at Exterior	การตีตราบุคคลในขนาดปกติที่ภายนอกอาคาร	
5			 Tiananmen Square	 อาคารเทเวศร์ประกนภัย	Over Scale Portrait at Exterior	การตีตราบุคคลในใหญ่กว่ามนุษย์ที่ภายนอกอาคาร	
6			 Face 2 Face (2007)	 Women Are Heroes (Brazil, 2008)	Human Scale or Over Scale	การตีตราบุคคลในขนาดเท่าหรือใหญ่กว่ามนุษย์ที่ภายนอกอาคาร และสถานที่ต่าง ๆ ของเมือง เช่น กำแพงชายแดน กลุ่มอาคาร	

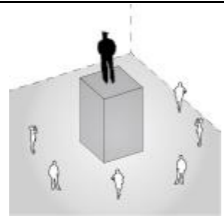

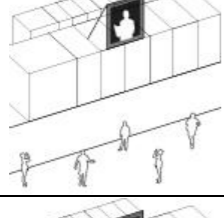

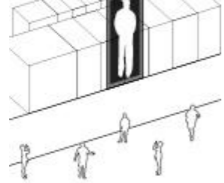

ตารางที่ 4.4

ตารางการศึกษาพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทนในแต่ละรูปแบบ (ต่อ)

NO.	รูปแบบ				รายละเอียด	สัดส่วนขอบเขตพื้นที่	
	กิจกรรม	แบบจำลอง	ภาพถ่ายอย่าง				ชื่อ
7	การติดตั้ง ภายนอกอาคาร		 Inside Out, Times Square (2013)	 Inside Out, Palermo (2018)	Urban Square	การติดตั้งและแสดงภาพบุคคลในขนาดเท่าหรือใหญ่กว่ามนุษย์ ใจกลางเมือง เช่น ย่านการค้า สวนสาธารณะ	ขนาดพื้นที่ระดับย่าน รัศมี 1-3 กิโลเมตร
8	การใช้ภาพและ วัตถุแทน เรื่องราว		 For Those Who Die Trying (2563)	 Snorting Copper (2005)	Portrait With Side Story	การแสดงภาพบุคคลที่ใช้สภาพแวดล้อมซ้อนเข้าไปในเรื่องราว	ภายในอาคารที่จัดแสดง 4x4 ถึง 6x6 เมตร
9			 Homily to Country (2020)	 Giants, Kikito (2017)	Over Scale Portrait With Side Story	การแสดงภาพบุคคลในขนาดใหญ่กว่ามนุษย์ที่ใช้สภาพแวดล้อม ซ้อนเข้าไปในเรื่องราว	ขนาดพื้นที่ระดับโซน 10,000-60,000 ตร.ม.
10			 ประจักษ์ พยาน (2563)	 พิพิธภัณฑ์สามัญชน (2565)	Collection Archive	การจัดแสดงสิ่งของแทนบุคคล	ภายในอาคารหรือ ภายในพื้นที่จัดแสดง 4x4 ถึง 6x6 เมตร
11		 Perfect Strangers (2005)	 Love Me, Love Me Not (2013)	Media	การจัดแสดงภาพบุคคลโดยใช้อุปกรณ์แสดงสื่อ เช่น การฉาย วิดีโอผ่านทีวี		
12		 พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทย	 Madame Tussauds	Human Wax Model	การจำลองภาพบุคคลแบบสามมิติในรูปแบบหุ่นขี้ผึ้ง		

ตารางที่ 4.4

ตารางการศึกษาพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทนในแต่ละรูปแบบ (ต่อ)

NO.	รูปแบบ				รายละเอียด	สัดส่วนขอบเขตพื้นที่	
	กิจกรรม	แบบจำลอง	ภาพถ่ายอย่าง				ชื่อ
13	อนุสรณ์สถาน		 อนุสรณ์สถานแห่งชาติ	 Shot at Dawn Memorial	Human Figure at Memorials	การจำลองภาพบุคคลแบบสามมิติภายในอนุสรณ์สถาน	ภายในอาคารหรือ ภายในพื้นที่จัดแสดง 4x4 ถึง 6x6 เมตร
14	อนุสาวรีย์		 ลานพระบรมรูปทรงม้า	 อุทยานราชภักดิ์	Human Monument	การจำลองภาพบุคคลแบบสามมิติในรูปแบบอนุสาวรีย์ที่มีสถานที่ตั้งเป็นปัจจัยสำคัญร่วมด้วย	ขนาดพื้นที่ระดับโซน 3,000-60,000 ตร.ม.
15	พื้นที่หน้าร้าน		 Because Who is Perfect? (2013)	 Andy Warhol (2011)	Window Display	การจำลองภาพบุคคลแบบสามมิติในรูปแบบหุ่นแสดงหน้าร้านในพื้นที่การค้า	
16	พื้นที่สัญจรในเมือง		 Outdoor only for children (2013)	 Colin Kaepernick by nike (2020)	Advertising Campaign	การจัดแสดงภาพบุคคลโดยใช้ใช้อุปกรณ์แสดงสื่อโฆษณา เช่น บิลบอร์ดในพื้นที่เมือง	ขนาดพื้นที่ระดับโซน 3,000-60,000 ตร.ม.
17			 Mike Bloomberg (2016)	 Glory to the heroes of Russia (2022)	Politics Campaign by Advertising	การจัดแสดงภาพบุคคลทางการเมืองโดยใช้ใช้อุปกรณ์แสดงสื่อโฆษณาขนาดใหญ่ในพื้นที่เมือง	

ตารางที่ 4.4

ตารางการศึกษาพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทนในแต่ละรูปแบบ (ต่อ)

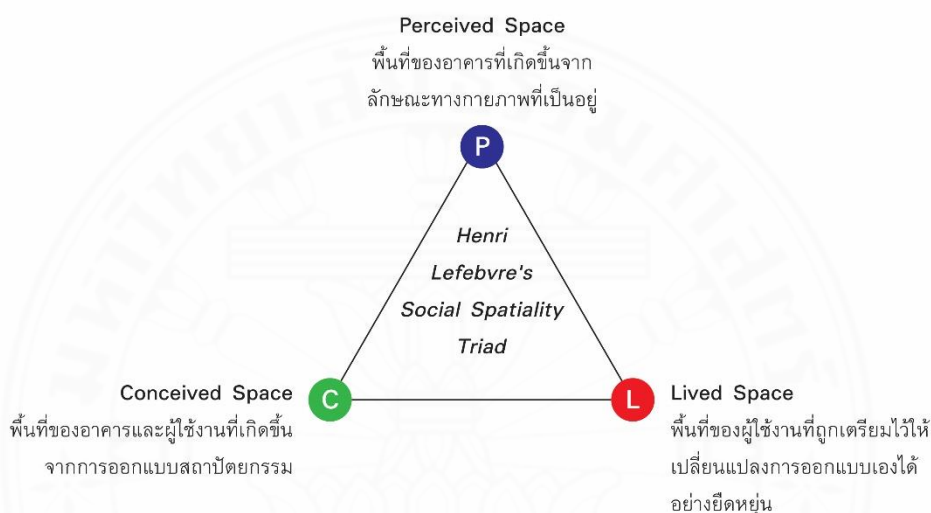
NO.	รูปแบบ				รายละเอียด	สัดส่วนขอบเขตพื้นที่
	กิจกรรม	แบบจำลอง	ภาพถ่ายอย่าง			
18	พื้นที่แสดงออก ของบุคคล		 อ่านมนุษย์ (2565)	 The Artist Is Present (2010)	Social Interaction	การจัดแสดงผ่านพื้นที่แสดงออกของบุคคล ภายในอาคารที่จัดแสดง 4x4 ถึง 6x6 เมตร
19			 The Standard (2022)	 กลุ่มนักเรียนเลว (2021)	Performance	พื้นที่แสดงออกของบุคคลแบบกิจกรรมการแสดง เช่น การแสดงละคร การแสดงเหตุการณ์จำลอง ศิลปะการแสดง
20			 One & Other (2007)	 Hyde Park Speaker Corner	Social Activity	พื้นที่แสดงออกของบุคคลแบบกิจกรรมทางสังคม
21			 “ฮีน หยุด ชัง” และลานอาก (2564)	 สตรมภ์อนุสรณ์ นวมทอง ไพรวลัย	Social Activity as Social Space	พื้นที่แสดงออกของบุคคลแบบกำหนดสถานที่อย่างมีความหมาย เช่น สถานที่เกิดเหตุจริง สถานที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องที่ต้องการแสดงออก

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2566.

4.3.1 การวิเคราะห์ด้วยแนวคิดด้านการออกแบบพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับภาคประชาชน

4.3.1.1 การวิเคราะห์ด้วยแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space)

จากการศึกษาแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) ของ Henri Lefebvre พบว่าหลักการที่สามารถนำมาใช้วิเคราะห์พัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทนจำนวน 21 รูปแบบได้ คือ การจัดหมวดหมู่ของประเภทพื้นที่ผ่านกรอบความคิดของ “กระบวนการเข้าถึงความรู้ที่ว่าด้วยพื้นที่” ดังนี้

ภาพที่ 4.15 การวิเคราะห์ด้วยแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space). ปรับปรุงโดยผู้วิจัย, 2566.

(1) Perceived Space คือ พื้นที่ของอาคารที่เกิดขึ้นจากลักษณะทางกายภาพที่เป็นอยู่ โดยในที่นี้จะนิยามว่าหมายถึงสถานที่ตั้งของพื้นที่ทั้ง 21 รูปแบบ

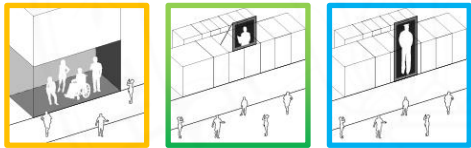
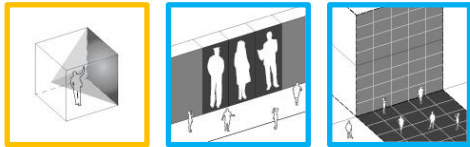

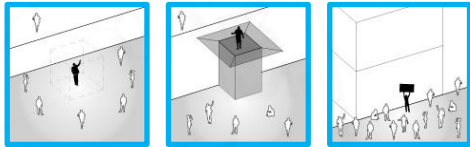
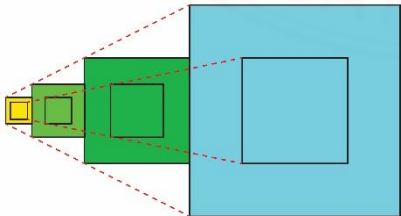
(2) Conceived Space คือ พื้นที่ของอาคารและผู้ใช้งานที่เกิดขึ้นจากการออกแบบสถาปัตยกรรม

(3) Lived Space คือ พื้นที่ของผู้ใช้งานที่ถูกเตรียมไว้ให้เปลี่ยนแปลงการออกแบบเองได้อย่างยืดหยุ่น

เมื่อ Perceived Space ได้ถูกวิเคราะห์ให้มีความหมายเดียวกันจากภาพรวมของพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทนแล้ว การวิเคราะห์นี้จึงจะใช้การจัดประเภทออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เป็นพื้นที่แบบ Conceived มากกว่า Lived และ เป็นพื้นที่แบบ Lived มากกว่า Conceived เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปใช้กับการทดลองออกแบบต่อไป

ตารางที่ 4.5

ตารางการจัดประเภทพื้นที่ที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยแนวคิดพื้นที่ทางสังคม

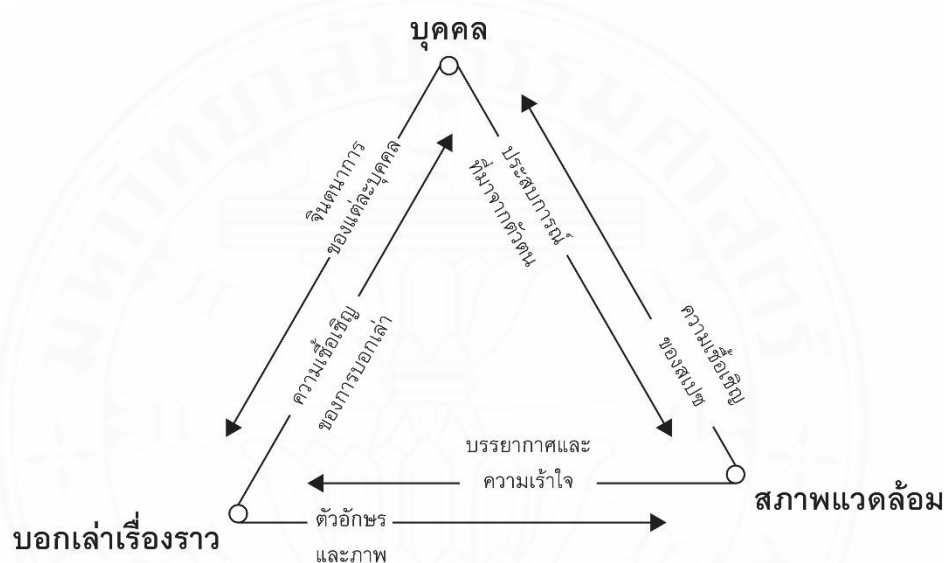
Conceived มากกว่า Lived	Lived มากกว่า Conceived
 <p>NO. 1, 2, 4</p> <p>NO. 5, 10, 11</p> <p>NO. 12, 13, 14</p> <p>NO. 15, 16, 17</p>	 <p>NO. 3, 6, 7</p> <p>NO. 8, 9, 18</p> <p>NO. 19, 20, 21</p>
จำนวน 12 พื้นที่	จำนวน 9 พื้นที่
ระดับของสัดส่วนขอบเขตพื้นที่ที่ใช้จัดแสดง	
	<p>สี่เหลี่ยม ขนาด 4x4 – 6x6 เมตร</p> <p>สี่เหลี่ยมอ่อน ขนาด 6x6 – 12x12 เมตร</p> <p>สี่เหลี่ยมเข้ม ขนาด 12x12 – 24x24 เมตร</p> <p>สี่ฟ้า ขนาด 24x24 – 48x48 เมตร</p>

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2566.

4.3.1.2 การวิเคราะห์ด้วยแนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว

(Narrative Environment)

จากการศึกษาแนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment) ด้วยการวิเคราะห์พัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทนทั้งหมด 21 รูปแบบ พบว่า ทุก ๆ รูปแบบมีความสัมพันธ์กันตาม Tripartite Network Model of Narrative Environment ดังนี้

ภาพที่ 2.25 แผนภาพ Tripartite Network Model of Narrative Environment.

ปรับปรุงโดยผู้วิจัย, 2566.

(1) บุคคลที่ถูกบอกเล่าเรื่องราว

เป็นบุคคลที่ทั้งจัดแสดงเรื่องราวของตนเอง และของผู้อื่น จะนำเสนอเรื่องราวที่มาจากประสบการณ์ส่วนตัวของตนเองที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือเป้าหมายของนิทรรศการ รวมไปถึงการนำเสนอเรื่องราวที่มาจากกรณีศึกษาจินตนาการบุคคลที่ถูกบอกเล่าโดยประชาชนผู้จัดแสดงนำเสนอกรณีศึกษาจินตนาการนั้น ๆ

(2) การบอกเล่าเรื่องราว

การบอกเล่าเรื่องราวในแต่ละรูปแบบทั้ง 21 รูปแบบจะสามารถใช้เทคนิคอุปกรณ์ หรือกลยุทธ์ในการนำเสนอเรื่องราวที่น่าสนใจและเชื่อเชื่องช้า โดยแต่ละพื้นที่จัดแสดงนั้นมีความแตกต่างออกไปตามแต่ละจุดประสงค์ของการจัดแสดง เช่น

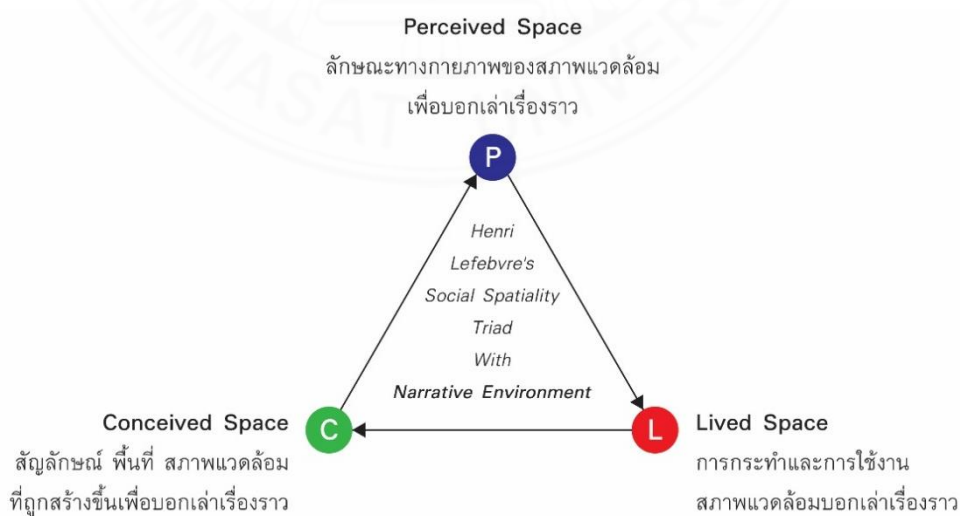
การจัดแสดงที่ต้องการให้ผู้เข้าชมรับรู้รายละเอียด เรียนรู้ และซึมซับ จุดประสงค์ของการจัดแสดงด้วยตนเองจะใช้การจัดแสดงด้วยขนาดพื้นที่แบบภายในอาคารขนาดต่าง ๆ ตั้งแต่ภายในอาคาร

การจัดแสดงที่เป็นกิจกรรมต้องการให้ผู้รับชมมีส่วนร่วม จะใช้พื้นที่ภายนอกอาคาร พื้นที่คอร์ทยาร์ดภายนอกและภายในอาคาร รวมทั้งพื้นที่ภายในอาคารที่มีขนาดใหญ่และมีช่องเปิดเชื่อมต่อสู่ภายนอกเพื่อรองรับการรวมตัวของประชาชนได้

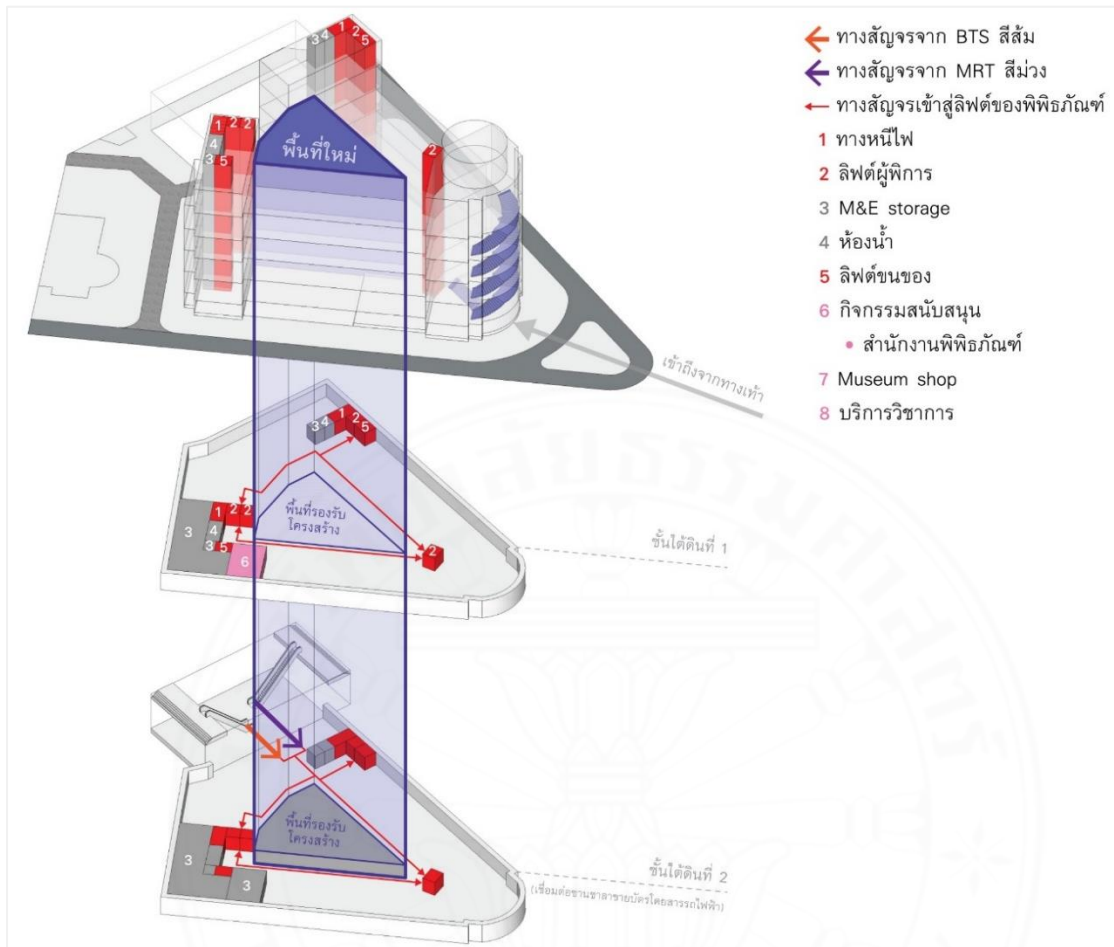
(3) สภาพแวดล้อมที่ใช้ในการบอกเล่าเรื่องราว

สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการผสมผสาน (1) บุคคลที่ถูกบอกเล่าเรื่องราว และ (2) การบอกเล่าเรื่องราว จะทำให้เกิดเป็นสภาพแวดล้อมที่มีความสำคัญในการเป็นเครื่องมือของการบอกเล่าเรื่องราว ไปจนถึงการเป็นสภาพแวดล้อมที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวในตนเองได้ เป็นส่วนสำคัญที่เป็นผลของการผสมผสานบุคคลกับเนื้อหาให้เป็นรูปธรรมของพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคล

อีกทั้งในแต่ละการวิเคราะห์พัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทนทั้งหมด 21 รูปแบบร่วมกับแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) ยังสามารถวิเคราะห์ได้ถึงการสร้างสัญลักษณ์ที่ก่อให้เกิดการรับรู้ (Conceived to Perceived Space) ว่าพื้นที่นั้น ๆ สะท้อนและส่งอิทธิพลต่อการกระทำอย่างไรบ้าง (Lived Space) เช่น พื้นที่ขนาดใหญ่ในพื้นที่เกิดเหตุการณ์จริงส่งอิทธิพลในการสร้างสัญลักษณ์ด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่แสดงออกของบุคคล เป็นต้น

ภาพที่ 4.16 การวิเคราะห์ด้วยแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space). ปรับปรุงโดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 4.17 สรุปการจัดทำรายละเอียดโครงการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 4.18 สรุปการจัดทำรายละเอียดโครงการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

บทที่ 5

การทดลองออกแบบ

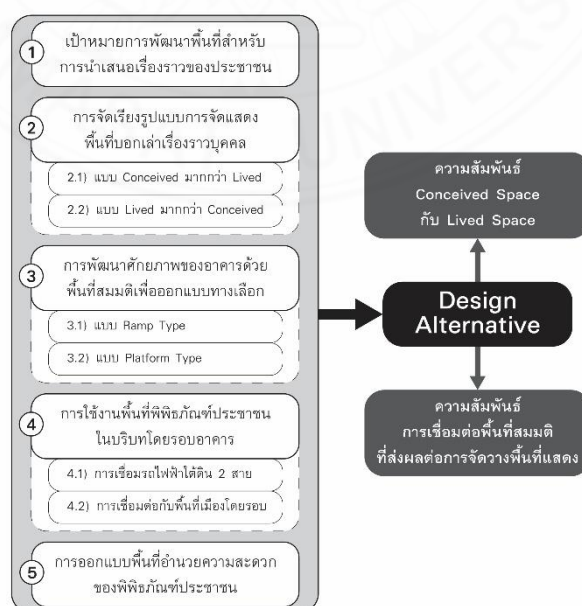
การทดลองออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนในเบื้องต้นจะต้องใช้กรอบในการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนของอาคารเทศประกันภัยที่ได้จากรายละเอียดโครงการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนซึ่งผ่านการวิเคราะห์และจัดทำขนาดของพื้นที่อำนวยความสะดวกของพิพิธภัณฑ์ประชาชนโดยละเอียด ส่วนพื้นที่การจัดเรียงรูปแบบการจัดแสดงพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคล การออกแบบทางเลือกของการเพิ่มพื้นที่ใหม่ รวมทั้งการขยายตัวของการใช้งานพื้นที่พิพิธภัณฑ์ประชาชนในบริบทโดยรอบ จะต้องมีการวิเคราะห์ถึงการออกแบบที่มีความสมดุลกันของความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด Conceived Space กับ Lived Space และความสัมพัทธ์ระหว่างการเพิ่มพื้นที่ใหม่เพื่อการเชื่อมต่อการจัดแสดงและสัญจรแนวตั้ง เพื่อการเมื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการออกแบบทางเลือกได้ แล้ว 2 แบบ จะนำไปใช้วิเคราะห์และออกแบบทดลองกับนิทรรศการ 50 ปี 14 ตุลา 2516 เพื่อนำเสนอเป็นตัวอย่างการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนต่อไป

5.1 กรอบการทดลองออกแบบ

5.2 การทดลองออกแบบตัวเลือก (Design Alternative)

5.3 การทดลองออกแบบนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516

5.4 สรุปผลการทดลองออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน

ภาพที่ 5.1 แผนภาพกระบวนการทดลองออกแบบ. โดยผู้วิจัย, 2566.

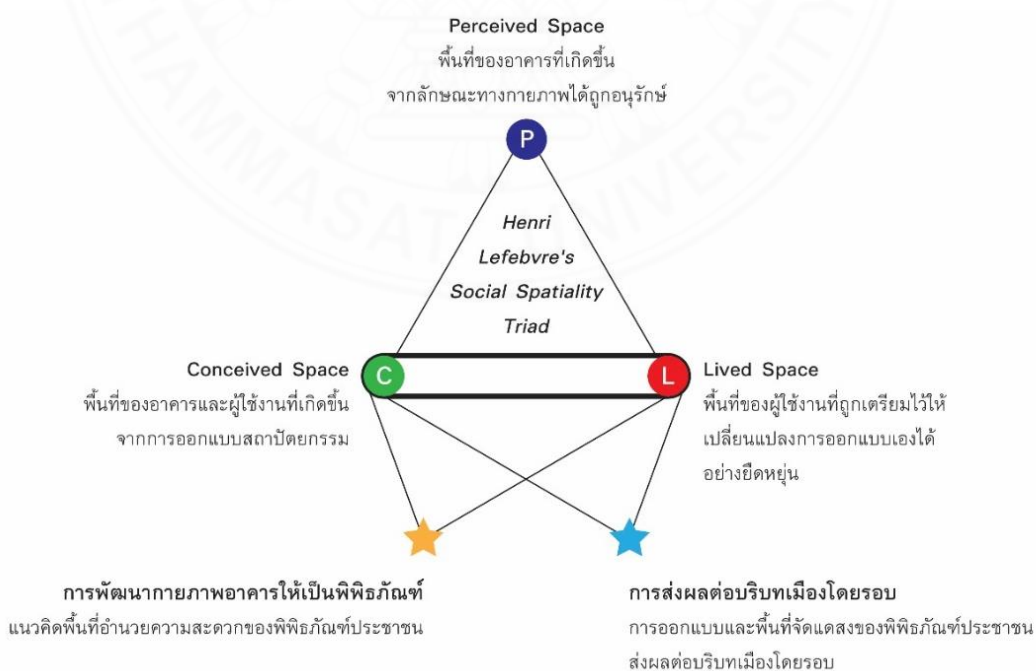
5.1 กรอบการทดลองออกแบบ

กรอบของการทดลองออกแบบพิพิธภัณฑสถานประชาชนที่ได้จากการสรุปการจัดทำรายละเอียดโครงการเพื่อการออกแบบร่วมกับการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ของความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด Conceived Space กับ Lived Space และความสัมพันธ์ระหว่างการเพิ่มพื้นที่ใหม่เพื่อการเชื่อมต่อการจัดแสดงและสัญจรแนวตั้ง เพื่อการเมื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการออกแบบทางเลือกทั้งหมด 2 แบบที่แตกต่างกัน กรอบของการทดลองออกแบบจะมีรายละเอียดการวิเคราะห์และสรุปผล ดังนี้

5.1.1 การออกแบบพิพิธภัณฑสถานประชาชน

5.1.1.1 ความสมดุลในการออกแบบพิพิธภัณฑสถานประชาชน

การวิเคราะห์ถึงการออกแบบที่มีความสมดุลกันของความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด Conceived Space กับ Lived Space และความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์การเชื่อมต่อพื้นที่ใหม่ที่ส่งผลต่อการจัดวางพื้นที่แสดง เพื่อใช้เป็นกรอบในการทดลองออกแบบเพื่อให้ได้แบบทางเลือก 2 แบบนั้น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสรุปคำอธิบายของแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) ของ Henri Lefebvre กับการศึกษาอาคารเทเวศร์ประกันภัย ดังนี้

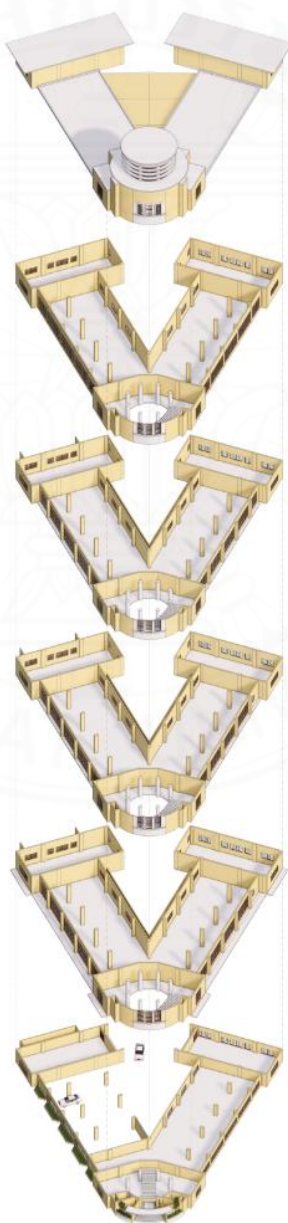

ภาพที่ 5.2 แผนภาพความสมดุลในการออกแบบพิพิธภัณฑสถานประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

1) พื้นที่ของอาคารที่เกิดขึ้นจากลักษณะทางกายภาพได้ถูกอนุรักษ์

(Perceived Space)

คือ ลักษณะกายภาพต่าง ๆ ของอาคารเทศประกันภัย ซึ่งจะพัฒนาเป็น พิพิธภัณฑ์ประชาชน พื้นที่อำนวยความสะดวกภายในพิพิธภัณฑ์ที่ถูกออกแบบผ่านการปรับปรุงพื้นที่ อาคารเพื่อเปลี่ยนเป็นอาคารสาธารณะ และแนวคิดการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกใน พิพิธภัณฑ์ รวมถึงการออกแบบที่ส่งผลต่อบริบทเมืองโดยรอบอาคาร ได้แก่ การออกแบบให้สอดคล้อง กับโครงการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะถนนราชดำเนินกลาง พ.ศ. 2570

ภาพที่ 5.3 แสดงลักษณะกายภาพต่าง ๆ ของอาคารเทศประกันภัย. โดยผู้วิจัย, 2566.

2) พื้นที่ของผู้ใช้งานที่เกิดขึ้นจากการออกแบบสถาปัตยกรรม

(Conceived Space)

อาคารที่เกิดการจัดพื้นที่ต่าง ๆ จากการออกแบบสถาปัตยกรรม ประชาชนที่เป็นผู้ใช้งานจะใช้พื้นที่ที่เกิดขึ้นจากผลของการออกแบบนั้นจัดแสดงนิทรรศการหรือจัดกิจกรรมทางสังคม

3) พื้นที่ของผู้ใช้งานที่ถูกเตรียมไว้ให้อย่างยืดหยุ่น (Lived Space)

อาคารที่การออกแบบสถาปัตยกรรมทำให้เกิดการจัดพื้นที่ที่มีความยืดหยุ่น พื้นที่ของประชาชนผู้ใช้งานที่ถูกเตรียมไว้ให้สามารถเปลี่ยนแปลงการออกแบบเองได้อย่างยืดหยุ่น

5.1.1.2 การเพิ่มพื้นที่ใหม่เพื่อการเชื่อมต่อการจัดแสดงและสัญจรแนวตั้ง

อาคารพิเศษประกันภัย ตั้งอยู่บนที่ดินไม่รวมทางเท้าสาธารณะขนาด 2,180 ตารางเมตร มีขนาดพื้นที่รวม 5 และ 6 ชั้นคือ 6,005 ตารางเมตร คิดเป็นชั้นละ 1,440 - 1,360 ตารางเมตร ข้อจำกัดที่เกิดขึ้นคือขนาดพื้นที่เล็กเกินไป ผู้วิจัยจึงได้มีการเพิ่มพื้นที่ใหม่สำหรับทดลองออกแบบบริเวณคอร์ทกลางอาคาร 280 ตารางเมตร เพื่อใช้ในการเชื่อมพื้นที่แนวตั้งของอาคารให้แต่ละชั้นของอาคารมีปฏิสัมพันธ์กันได้มากขึ้น

Guggenheim Museum,
New York, USA

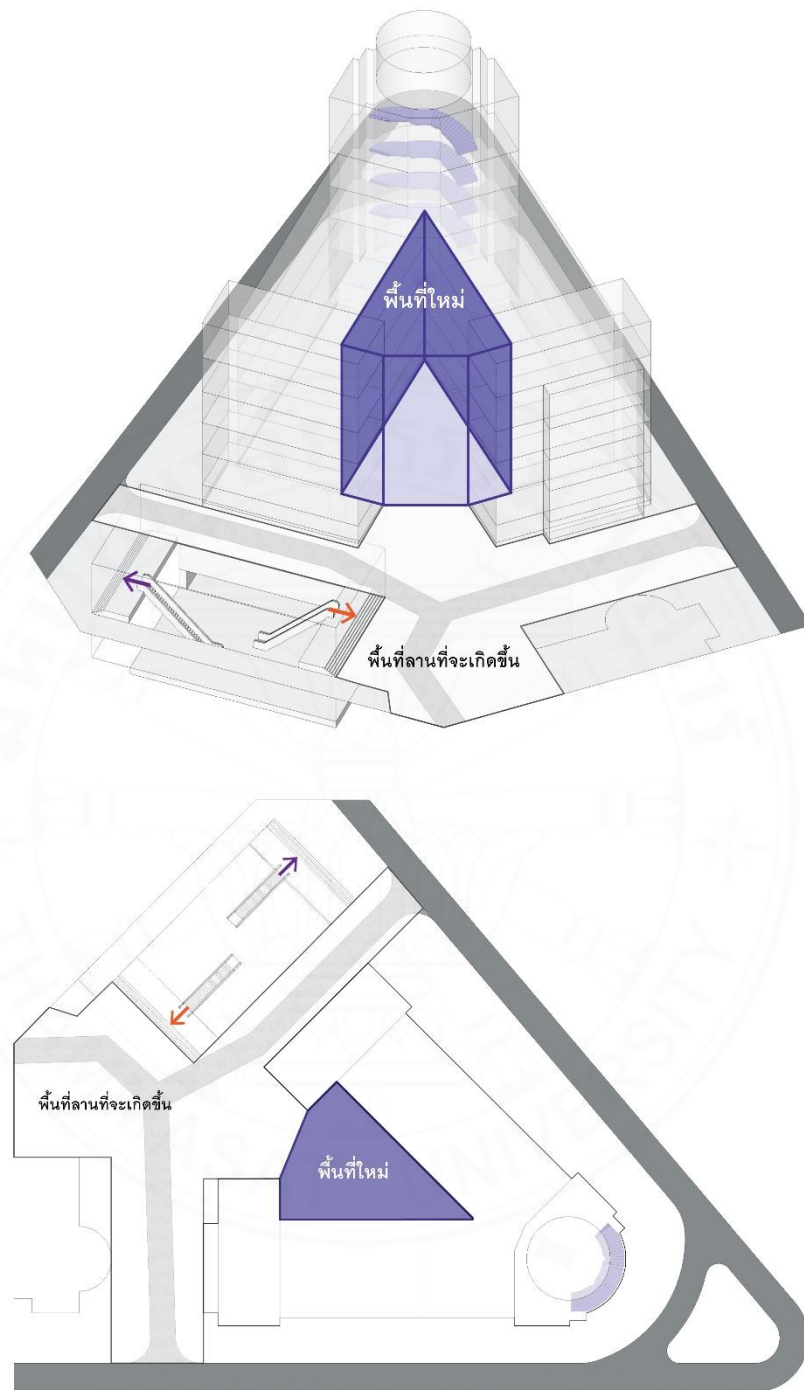

Paris Pompidou Center,
Paris, France

Maison Bordeaux,
Bordeaux, France

ภาพที่ 5.4 สถาปัตยกรรมที่มีการเชื่อมต่อและสัญจรแนวตั้ง. โดย ArchDaily, 2020.

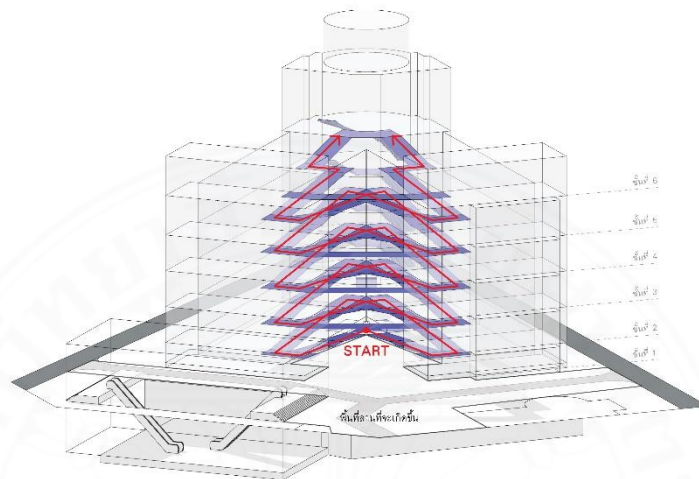

ภาพที่ 5.5 แสดงตำแหน่งของพื้นที่ใหม่สำหรับทดลองออกแบบ. โดยผู้วิจัย, 2566.

โดยพื้นที่ใหม่ดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาทดลองเชื่อมต่อการจัดแสดงและ
สัญจรแนวตั้งทั้งหมด 2 รูปแบบที่ต่างกัน ดังนี้

(1) การเชื่อมด้วยทางลาด (Ramp Type)

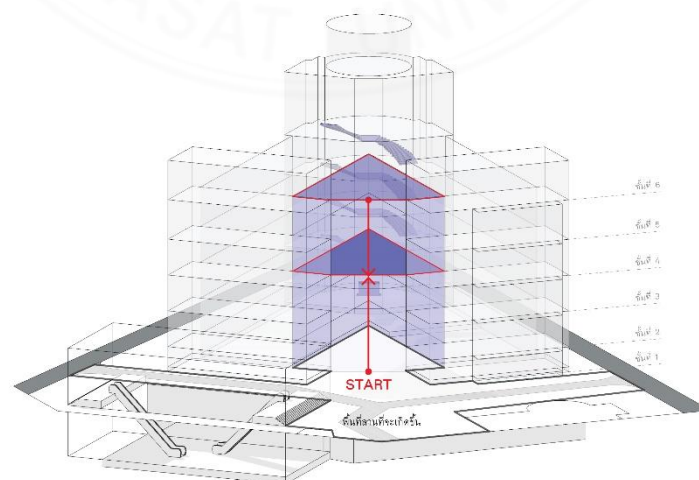
ทางลาดที่สร้างขึ้นล้อมรอบพื้นที่ใหม่ สามารถสัญจรได้จากชั้นที่ 1 ถึงปีกอาคารฝั่งถนนพระสุเมรุ จุดเริ่มต้นของทางลาดคือทางเข้าฝั่งเดียวกับทางขึ้น - ลงสถานีรถไฟฟ้า

ภาพที่ 5.6 การเชื่อมต่อแบบ Ramp Type. โดยผู้วิจัย, 2566.

(2) การเชื่อมด้วยแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type)

แผ่นพื้นขนาดใหญ่สร้างขึ้นโดยใช้ขนาดของพื้นที่ใหม่ เชื่อมต่อพื้นที่ในแนวตั้งจากชั้นที่ 1 ถึงชั้นที่ 5 โดยมีจำนวน 2 แผ่น สามารถรวมกันเป็น 1 ผืนหรือแยกออกเป็นหลังคาและพื้นได้

ภาพที่ 5.7 การเชื่อมต่อแบบ Platform Type. โดยผู้วิจัย, 2566.

ตารางที่ 5.1

ตารางการวิเคราะห์การเพิ่มพื้นที่ใหม่เพื่อการเชื่อมต่อการจัดแสดงและสัญจรแนวตั้งทั้ง 2 รูปแบบ

การเชื่อมต่อ	ข้อเปรียบเทียบ	ภาพถ่ายอย่างบรรยากาศ	Social Space
(1) การเชื่อมด้วยทางลาด (Ramp Type) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. พื้นที่ใหม่เป็นเสมือนพื้นที่สัญจรถาวร 2. มีพื้นที่จัดแสดงขนาดใหญ่ไม่มาก แต่เหมาะกับพื้นที่จัดแสดงขนาดเล็กย่อย เนื่องจากการเชื่อมต่อของพื้นที่มีเท่า ๆ กันทุกชั้น 3. พื้นที่ในแต่ละชั้นไม่ยืดหยุ่น เนื่องจากมีทางเข้าออกที่ถูกกำหนดตายตัวจากทิศทางของทางลาด 	 <p>Guggenheim Museum, New York, USA</p>	Conceived มากกว่า Lived
(2) การเชื่อมด้วยแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. พื้นที่ใหม่สามารถใช้งานได้หลากหลาย เลื่อนขึ้น-ลงได้ 2. ใช้ต่อเติมพื้นที่ภายในอาคารให้มีขนาดใหญ่ขึ้นได้ มีความยืดหยุ่น 3. แผ่นพื้นสามารถประยุกต์ใช้เป็นพื้นที่จัดแสดงภายนอกอาคารได้ เช่น เป็นเวที 4. ใต้แผ่นพื้นที่เมื่อถูกยกขึ้นเกิดเป็นพื้นที่ใต้หลังคา สามารถใช้เป็นพื้นที่โล่งได้ 	 <p>Alibaba's New HQ, Shanghai, China</p>	Lived มากกว่า Conceived

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2566.

จากตารางการวิเคราะห์การเชื่อมพื้นที่แนวดิ่งทั้งหมด 2 รูปแบบที่ต่างกัน สามารถระบุได้ว่าในแต่ละรูปแบบเป็นพื้นที่ประเภทใดในความสัมพันธ์ระหว่าง Conceived Space กับ Lived Space โดยผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลนี้ในการออกแบบตัวเลือกต่อไป

5.1.2 นิทรรศการครบรอบ 50 ปี เหตุการณ์ 14 ตุลา 2516

การจัดกิจกรรมรำลึกเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้จัดขึ้นทุกปีที่อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา โดยเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 เป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดและเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่ถนนราชดำเนินกลางมีบาทบาทมากที่สุดครั้งหนึ่งอีกด้วย จึงเป็นนิทรรศการที่เหมาะสมจะเป็นตัวอย่างของการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน โดยการออกแบบการจัดวางพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวของบุคคลจากประชาชน ในงานวิจัยนี้จะสามารถนำเสนอการบอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment) ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่ไม่เคยถูกกล่าวถึงหรือจัดแสดงมาก่อนอีกด้วย ซึ่งจะตั้งชื่อการทดลองออกแบบนิทรรศการนี้ว่า “นิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516”

นอกจากนี้กิจกรรมรำลึกเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่จัดขึ้นทุกปีที่อนุสรณ์สถาน 14 ตุลาโดยส่วนใหญ่ประกอบไปด้วย

- 1) การจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับเหตุการณ์ 14 ตุลา ทั้งนิทรรศการความรู้ นิทรรศการภาพถ่าย และนิทรรศการสื่อภาพเคลื่อนไหวอื่น ๆ
- 2) การจัดประกวดบทเพลงรำลึกถึงเหตุการณ์ 14 ตุลา
- 3) การจัดประกวดแข่งขันงานศิลปะ และงานจัดประกวดศิลปะเยาวชนที่ใช้หัวข้อเกี่ยวกับเหตุการณ์ 14 ตุลาในการแข่งขัน
- 4) คอนเสิร์ตขนาดเล็ก
- 5) การประชุมวิชาการ สัมมนา และบรรยายเกี่ยวกับเหตุการณ์ 14 ตุลา และหัวข้อด้านการเมือง

5. องค์กรร่วมนัด

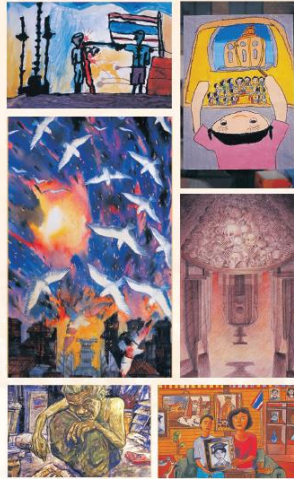
1. รัฐสภา
2. สถาบันพระปกเกล้า
3. กระทรวงอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม
4. มหาวิทยาลัยรังสิต
5. สถาบันปรีดี
6. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย
7. มูลนิธิพัฒนาประชาชน
8. มูลนิธิเด็ก
9. มูลนิธิโกลดสัมทอง
10. มูลนิธิองค์การแรงงาน
11. คณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อประชาธิปไตย
12. มูลนิธิ 14 ตุลา ฯลฯ

6. คณะกรรมการจัดงาน

- 6.1 คณะกรรมการที่ปรึกษา
- 6.2 คณะกรรมการอำนวยความสะดวก
- 6.3 คณะกรรมการดำเนินการ
- 6.4 คณะกรรมการจัดหาทุน
- 6.5 คณะกรรมการคนรุ่นใหม่ (New Gen.)

**ศิลปะเด็กและเยาวชน
จัดสำนึก 14 ตุลา**

อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา
14/16 ถนนราชดำเนินกลาง แขวงบวรนิเวศ
เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
Tel 0-2622-1014-5 Fax 0-2622-1016
Email : oct14_1@hotmail.com

งานรำลึก

**50 ปี
14 ตุลา**

1. ที่มา และความสำคัญ

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่นักเรียน นิสิต นักศึกษา ประชาชนชาวไทยได้แสดงออกถึงความสามัคคี และเสียสละเพื่อสร้างสรรคระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข เพื่อความเจริญพัฒนาสถาพรของประเทศชาติอย่างแท้จริง ศาสตราจารย์ เควก เจ. เวย์นในลด์ ประเมินเหตุการณ์ครั้งนั้นว่า “เป็นจุดหักเหที่สำคัญในประวัติศาสตร์ไทย เหตุการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การเป็นมุมมองทางประวัติศาสตร์ใหม่ ๆ และเริ่มมีการนำศัพท์ใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการศึกษาระบบการทางประวัติศาสตร์มากขึ้น... ซึ่ง... ได้เปลี่ยนแปลงวาทกรรมของวงวิชาการไทยไปตลอดกาล” 14 ตุลาคม 2516 จึงเป็นเหตุการณ์ที่ควรศึกษาและสรุปบทเรียนในวาระโอกาสต่างๆ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่โลกกำลังเผชิญกับปัญหาเราเข้าปัญหาจากการแพร่ระบาดของโควิด การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของภูมิภาค และภัยจากสงครามเย็นรอบใหม่ที่กำลังก่อตัวขึ้นในหลายภูมิภาคของโลก รวมทั้งภูมิภาคอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทย จึงเป็นช่วงเวลาในทุกภาคส่วนจะต้องร่วมแรงร่วมใจกันเตรียมพร้อมเพื่อเผชิญเหตุการณ์ต่างๆ ต่อไป โดยเฉพาะ

ในวาระครบรอบ 50 ปี ของเหตุการณ์ เป็นวาระอันเหมาะสมยิ่งที่จะเหลียวไปยังหลัง และแลไปข้างหน้า ด้วยสติและปัญญา เพราะผู้มีส่วนร่วมและเป็นประจักษ์พยานในเหตุการณ์จำนวนมากยังมีชีวิต ความทรงจำ และความสามารถที่จะร่วมกันสานภารกิจทางประวัติศาสตร์ เพื่ออนาคตของประเทศชาติและประชาชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อทบทวนและบันทึกประวัติศาสตร์ 14 ตุลาคม 2516
2. เพื่อสืบสานเจตนารมณ์ 14 ตุลา 2516 ผู้
 - ความเข้มแข็งยั่งยืนของระบอบประชาธิปไตยของไทย
 - ความเข้มแข็ง มีพลัง ของประเทศไทย และประชาชนผู้ของประชาชนชาวไทย

3. ธีม (Theme) หรือแก่นสาร:

50 ปี 14 ตุลา : รวมพลังสร้างสรรค์สังคมไทย

4. กิจกรรม

4.1 การทบทวนและบันทึกประวัติศาสตร์ 14 ตุลาคม มีกิจกรรมประกอบด้วย

- (1) การจัดทำและเผยแพร่เอกสารประวัติศาสตร์ 14 ตุลาคม 2516
- (2) การจัดทำและเผยแพร่สารคดีทางโทรทัศน์ และสื่ออื่นๆ
- (3) การจัดทำบทวิเคราะห์ 14 ตุลาคม 2516 กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในด้านต่างๆ ได้แก่ การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การสื่อสาร วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม อุสาหกรรม แรงงาน สิทธิมนุษยชน สิทธิเด็ก สิทธิชุมชน ฯลฯ
- (4) การจัดปรากฏา อภิปราย เสวนา

4.2 งานด้านศิลปะและวัฒนธรรม

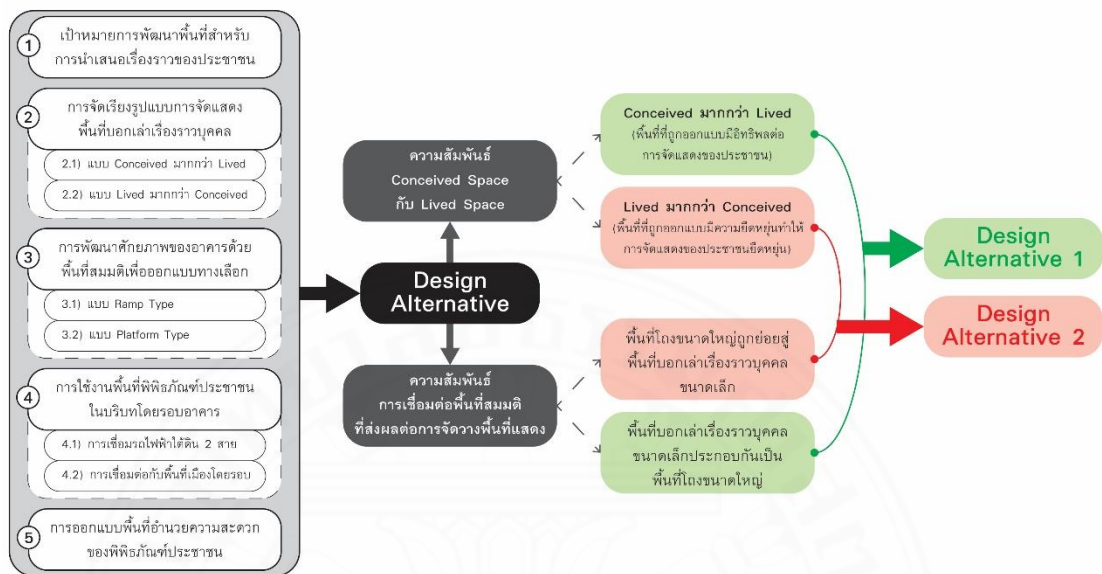
- (1) การจัดคอนเสิร์ต 50 ปี 14 ตุลา
- (2) 50 บทกวีรำลึก 50 ปี 14 ตุลา
- (3) 50 บทเพลงรำลึก 50 ปี 14 ตุลา
- (4) การจัดประกวดศิลปะเด็ก และเยาวชนรำลึก 50 ปี 14 ตุลา (เช่น ภาพเขียน หนังสือ ศิลปเสียง ความเรียง เป็นต้น)
- (5) ภาพเขียน 50 ศิลปิน 50 ปี 14 ตุลา
- (6) การจัดทำโลโก้ 50 ปี 14 ตุลา
- (7) การจัดทำแสตมป์ที่ระลึก 50 ปี 14 ตุลา
- (8) การจัดทำภาพยนตร์ ซีรีส์ 14 ตุลา

4.3 กิจกรรมรำลึก

- (1) พิธีรำลึก 50 ปี 14 ตุลา ณ อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา พิธีรำลึก และนิทรรศการหมุนเวียนตามสถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 14 ตุลา

ภาพที่ 5.8 งานรำลึก 50 ปี 14 ตุลา. โดย มูลนิธิ 14 ตุลา, 2566

5.2 การทดลองออกแบบตัวเลือก (Design Alternative)

ภาพที่ 5.9 กรอบแนวคิด Design Alternative. โดยผู้วิจัย, 2566.

การทดลองออกแบบตัวเลือก (Design Alternative) จะใช้ความสมดุลของ 2 ความสัมพันธ์เป็นกรอบของแนวคิดในการออกแบบ โดยแบ่งเป็น

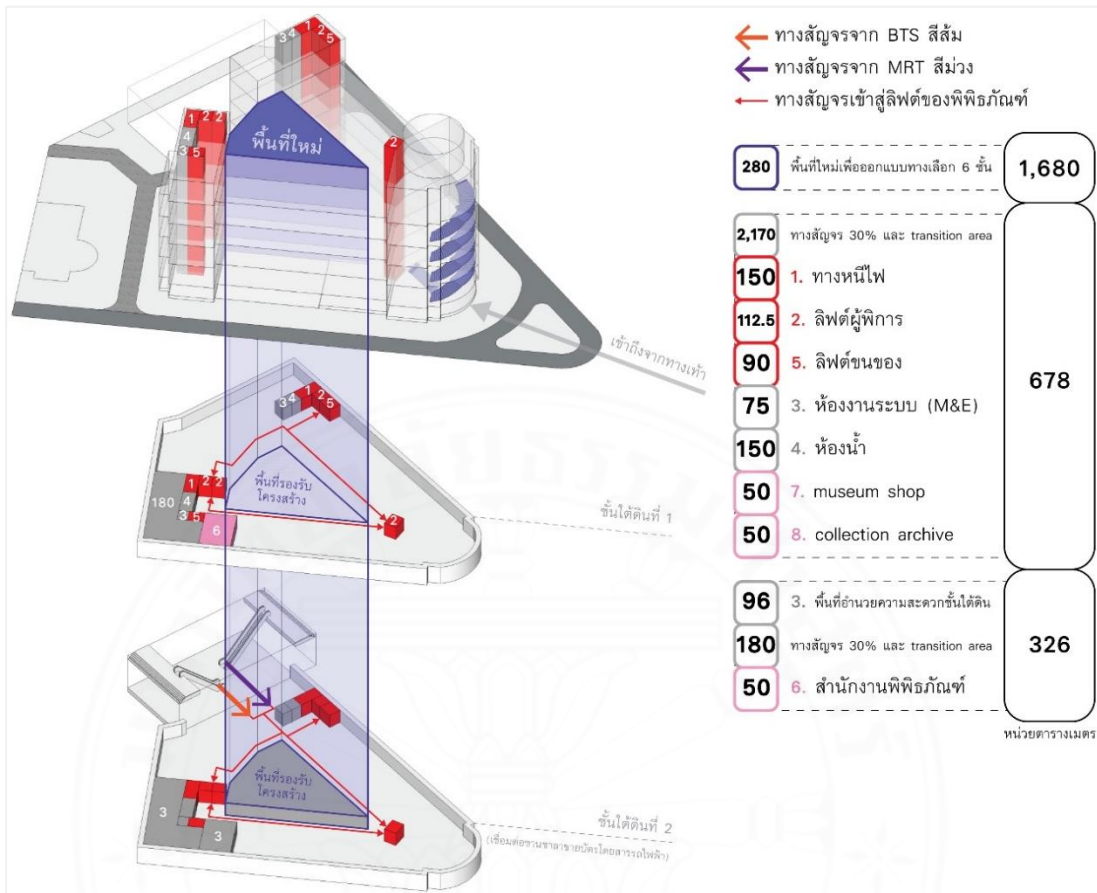
- การออกแบบที่เปรียบเทียบความสัมพันธ์ของ Social Space
 - 1.1) Conceived Space มากกว่า Lived Space
 - 1.2) Lived Space มากกว่า Conceived Space
- การเพิ่มพื้นที่ใหม่เพื่อการเชื่อมต่อการจัดแสดงและสัญจรแนวตั้ง
 - 2.1) การเชื่อมด้วยทางลาด (Ramp Type)
 - 2.2) การเชื่อมด้วยแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type)

5.2.1 การออกแบบพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ประชาชน

พื้นที่อำนวยความสะดวกภายในพิพิธภัณฑ์ที่ถูกออกแบบผ่านการปรับปรุงพื้นที่อาคารเพื่อเปลี่ยนเป็นอาคารสาธารณะ และแนวคิดการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ รวมถึงการออกแบบที่ส่งผลต่อบริบทเมืองโดยรอบอาคาร ได้แก่ การออกแบบให้สอดคล้องกับโครงการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะถนนราชดำเนินกลาง พ.ศ. 2570 ซึ่งพื้นที่อำนวยความสะดวกภายในพิพิธภัณฑ์ที่ถูกออกแบบในอาคารทั้งหมด 6 ชั้น ประกอบไปด้วยพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

ภาพที่ 5.10 การออกแบบพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 5.11 การออกแบบพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

5.2.2 การออกแบบตัวเลือกที่ 1 แบบทางลาด (Ramp Type)

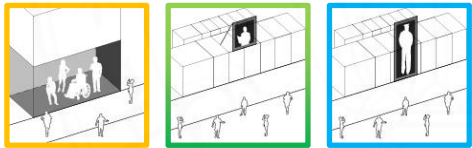
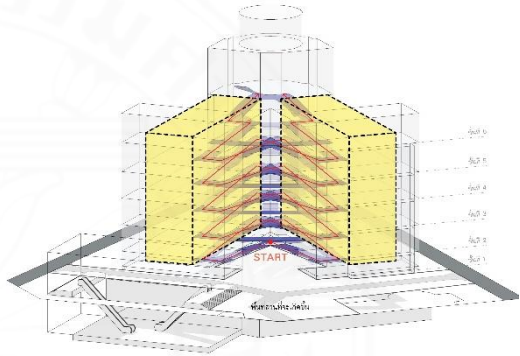
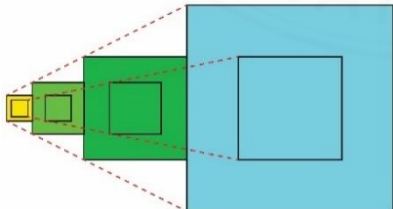

ภาพที่ 5.12 การออกแบบตัวเลือกที่ 1 แบบทางลาด (Ramp Type). โดยผู้วิจัย, 2566.

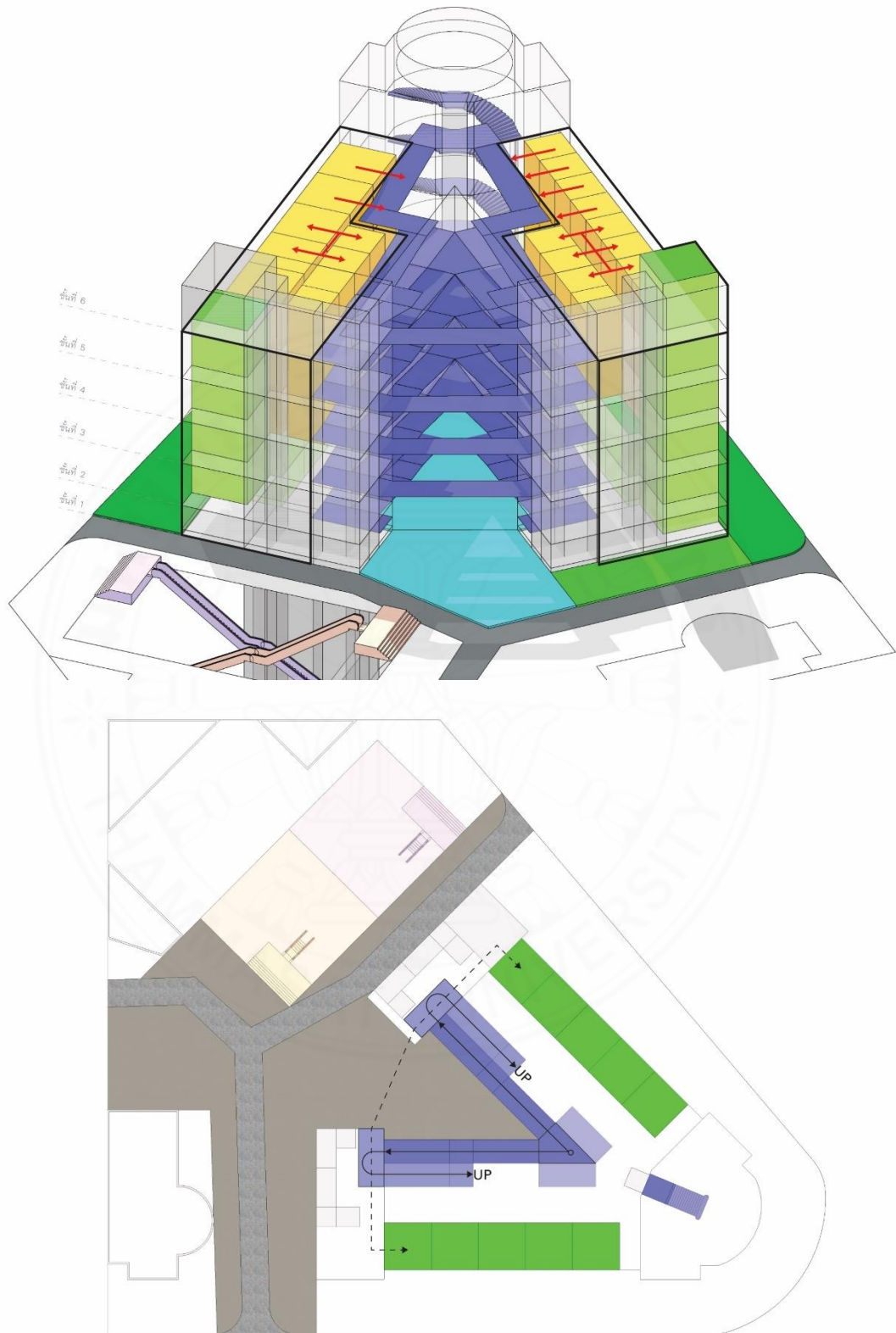
การออกแบบตัวเลือกที่ 1 แบบทางลาด (Ramp Type) จะเป็นการออกแบบโดยใช้กรอบการออกแบบของพิพิธภัณฑ์ประชาชนเป็นสถาปัตยกรรมที่มีความเป็นพื้นที่ทางสังคม (Social Space) แบบ Conceived Space มากกว่า Lived Space โดยผลจากการออกแบบสถาปัตยกรรมนั้นคือการออกแบบการเพิ่มพื้นที่ใหม่เพื่อการเชื่อมต่อการจัดแสดงและสัญจรแนวตั้งในรูปแบบทางลาด (Ramp Type) ส่งผลต่อการใช้พื้นที่จัดแสดงของประชาชน โดยผลที่เกิดขึ้นคือการมีพื้นที่ในการจัดแสดงรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ได้ยึดหยุ่น ใช้การจัดเรียงของพื้นที่แบบเป็นระเบียบ (Uniform) เนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่ที่ถูกใช้เป็นโครงสร้างของทางลาด

ตารางที่ 5.2

ตารางองค์ประกอบการออกแบบตัวเลือกที่ 1 แบบทางลาด (Ramp Type)

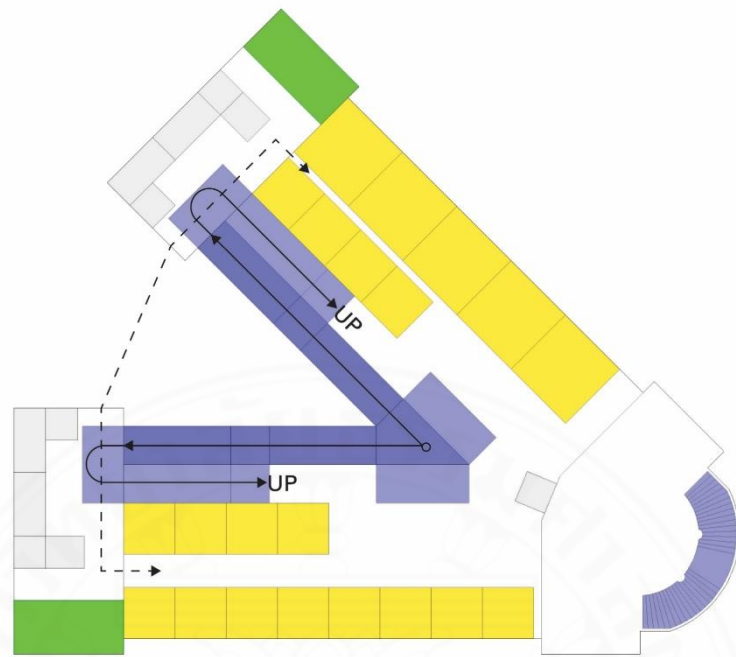
Conceived มากกว่า Lived	
 <p>NO. 1, 2, 4</p> <p>NO. 5, 10, 11</p> <p>NO. 12, 13, 14</p> <p>NO. 15, 16, 17</p>	<p>(1) การเชื่อมด้วยทางลาด (Ramp Type)</p>
จำนวน 12 พื้นที่	
ระดับของสัดส่วนขอบเขตพื้นที่ที่ใช้จัดแสดง	
	<p>สี่เหลี่ยม ขนาด 4x4 – 6x6 เมตร</p> <p>สี่เหลี่ยมอ่อน ขนาด 6x6 – 12x12 เมตร</p> <p>สี่เหลี่ยมเข้ม ขนาด 12x12 – 24x24 เมตร</p> <p>สี่ฟ้า ขนาด 24x24 – 48x48 เมตร</p>

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2566.

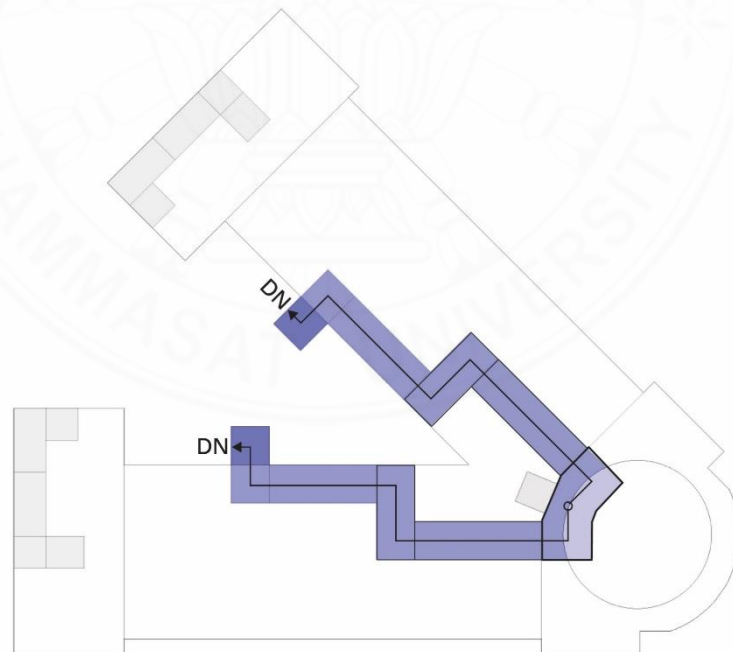

ชั้นที่ 1

ภาพที่ 5.13 การออกแบบตัวเลือกที่ 1 แบบทางลาด (Ramp Type). โดยผู้วิจัย, 2566.

ชั้นที่ 4

ชั้นที่ 5

ภาพที่ 5.13 การออกแบบตัวเลือกที่ 1 แบบทางลาด (Ramp Type). โดยผู้วิจัย, 2566.

5.2.3 การออกแบบตัวเลือกที่ 2 แบบแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type)

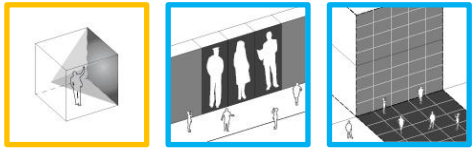
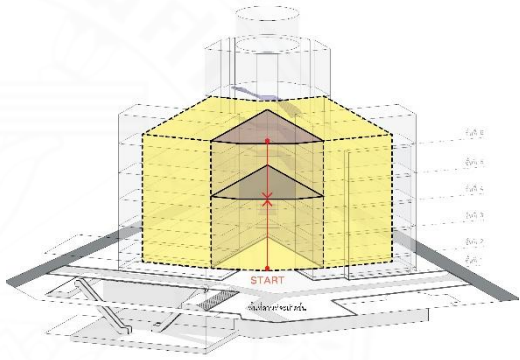
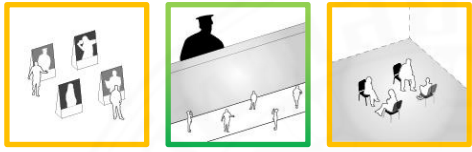
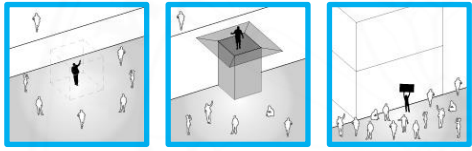
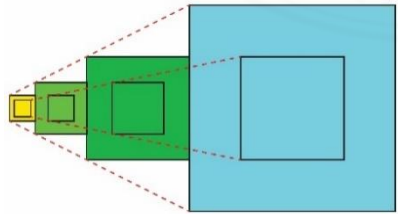
ภาพที่ 5.14 กรอบการออกแบบตัวเลือกที่ 2 แบบแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type).

โดยผู้วิจัย, 2566.

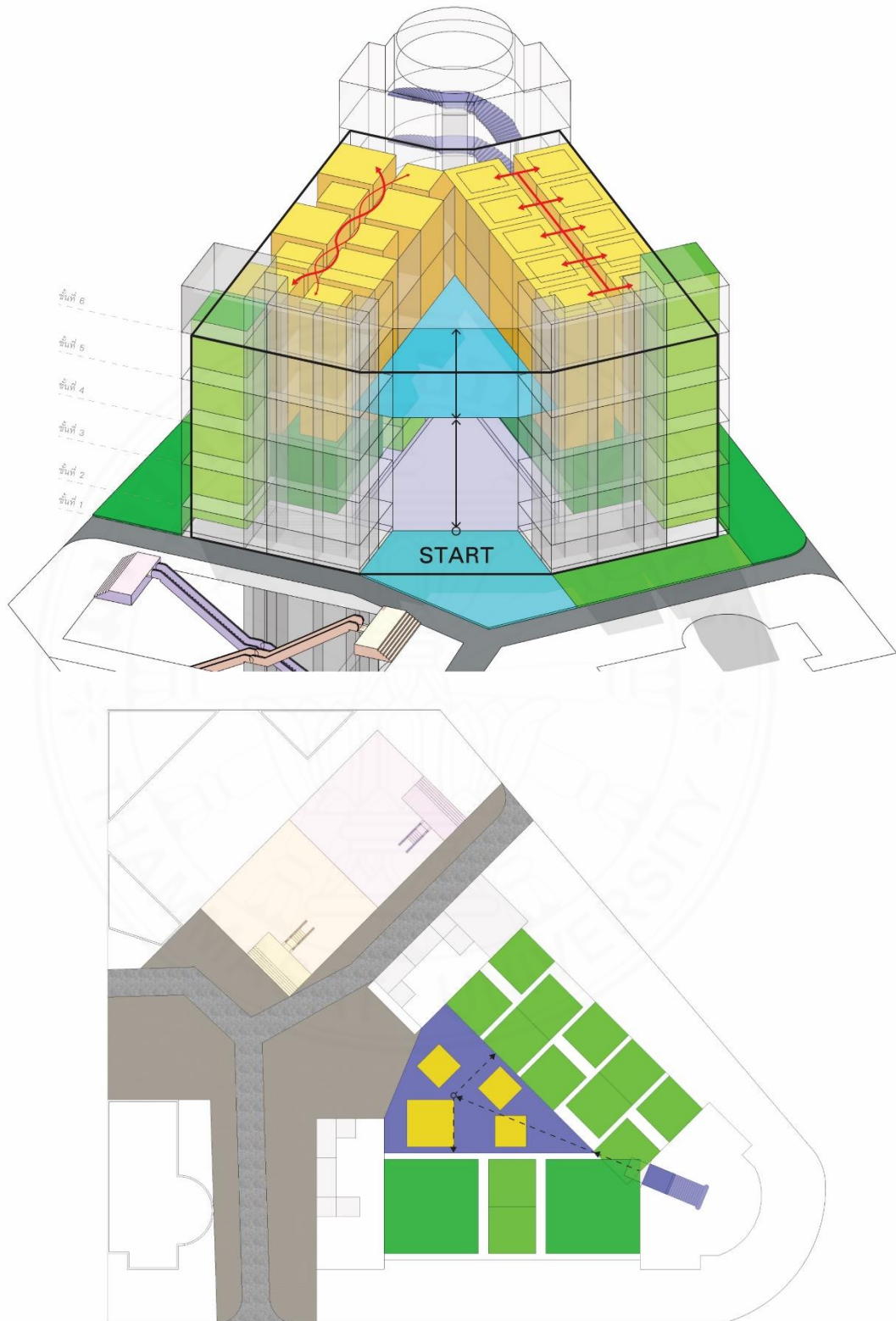
การออกแบบตัวเลือกที่ 2 แบบแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type) จะเป็นการออกแบบโดยใช้กรอบการออกแบบของพิพิธภัณฑ์ประชาชนเป็นสถาปัตยกรรมที่มีความเป็นพื้นที่ทางสังคม (Social Space) แบบ Lived Space มากกว่า Conceived Space โดยผลจากการออกแบบสถาปัตยกรรมนั้นคือการออกแบบการเพิ่มพื้นที่ใหม่เพื่อการเชื่อมต่อการจัดแสดงและสัญจรแนวตั้งในรูปแบบการเชื่อมด้วยแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type) ที่ทำให้สามารถเพิ่มพื้นที่การใช้งานในแต่ละชั้นได้มากขึ้น ไม่เกิดข้อจำกัดของโครงสร้างที่ส่งผลต่อการใช้พื้นที่จัดแสดงของประชาชน โดยผลที่เกิดขึ้นคือการมีพื้นที่ในการจัดแสดงรูปแบบต่าง ๆ ที่ยืดหยุ่น ใช้การจัดเรียงของพื้นที่แบบเป็นระเบียบ (Uniform) และไม่เป็นระเบียบได้ (Non-uniform) มีความหลากหลายของขนาดและการจัดเรียงพื้นที่ของประชาชน

ตารางที่ 5.3

ตารางองค์ประกอบการออกแบบตัวเลือกที่ 2 แบบแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type)

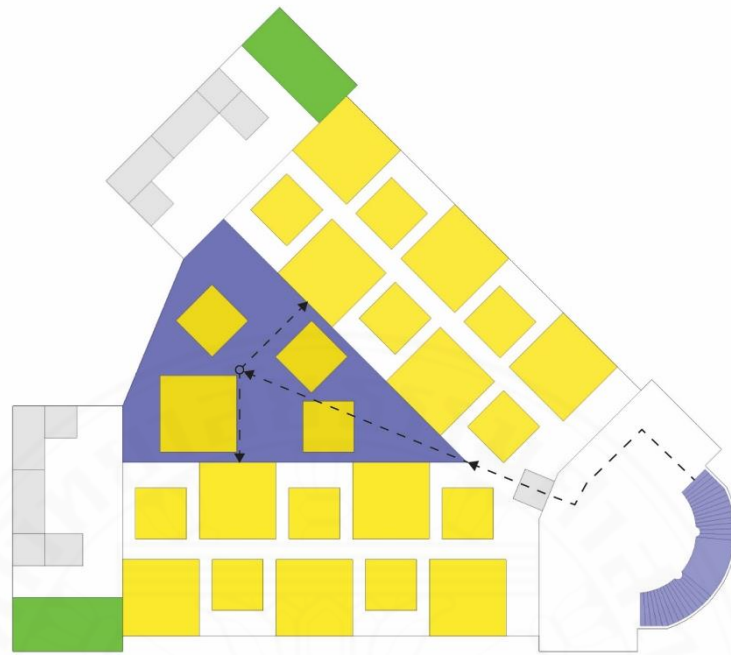
Lived มากกว่า Conceived	
 <p>NO. 3, 6, 7</p>	<p>(2) การเชื่อมด้วยแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type)</p>
 <p>NO. 8, 9, 18</p>	
 <p>NO. 19, 20, 21</p>	
จำนวน 9 พื้นที่	
ระดับของสัดส่วนขอบเขตพื้นที่ที่ใช้จัดแสดง	
	<p>สี่เหลี่ยม ขนาด 4x4 – 6x6 เมตร</p> <p>สี่เหลี่ยมอ่อน ขนาด 6x6 – 12x12 เมตร</p> <p>สี่เหลี่ยมเข้ม ขนาด 12x12 – 24x24 เมตร</p> <p>สี่ฟ้า ขนาด 24x24 – 48x48 เมตร</p>

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2566.

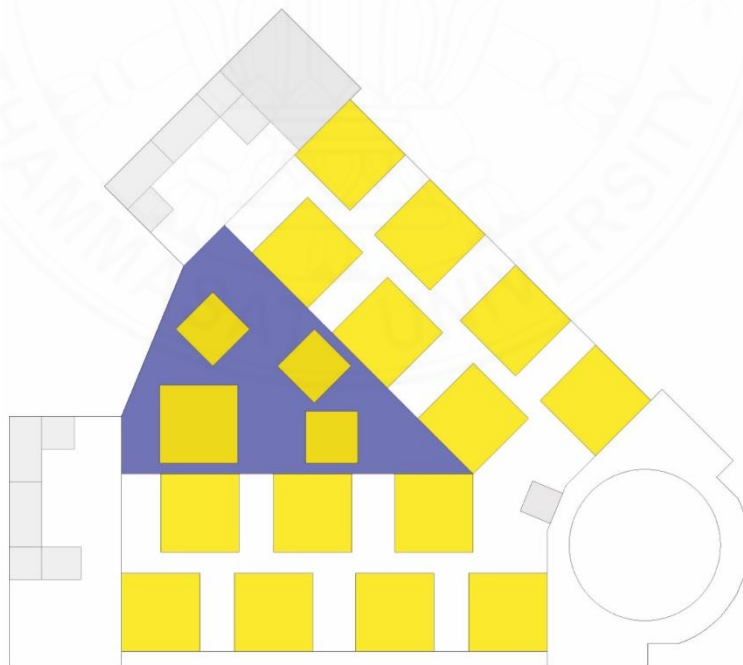

ชั้นที่ 1

ภาพที่ 5.15 การออกแบบตัวเลือกที่ 2 แบบแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type). โดยผู้วิจัย, 2566.

ชั้นที่ 4

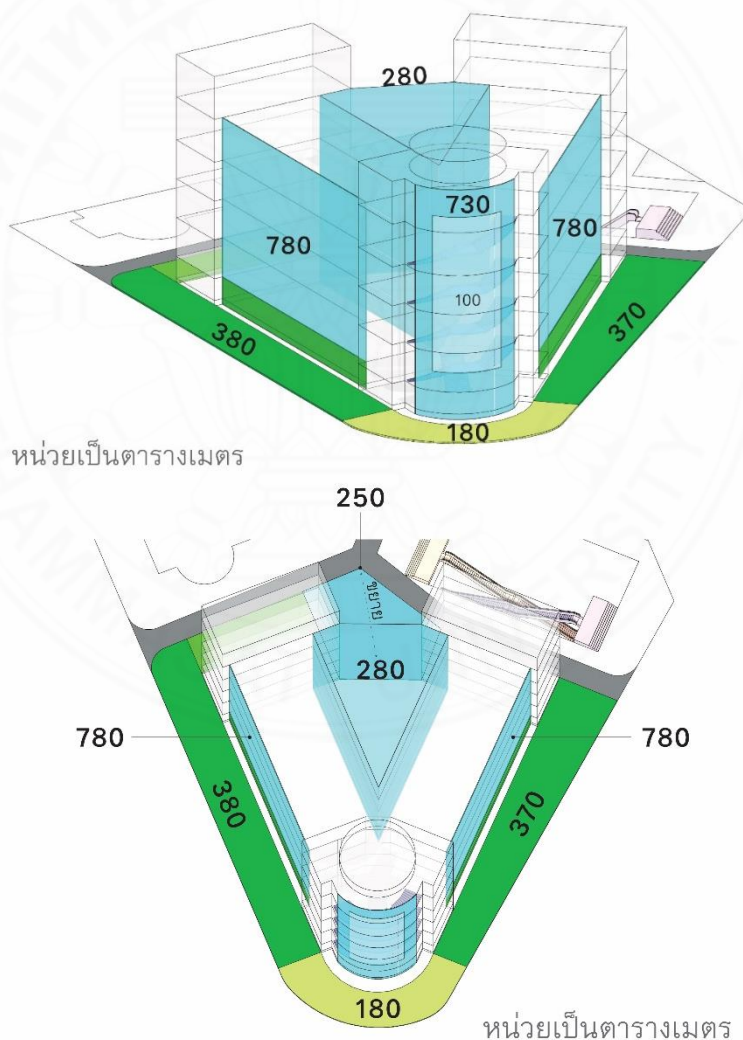
ชั้นที่ 5

ภาพที่ 5.15 การออกแบบตัวเลือกที่ 2 แบบแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type). โดยผู้วิจัย, 2566.

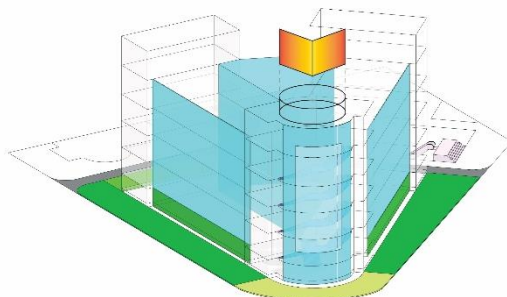
5.2.4 พื้นที่รวมตัวของประชาชนและจัดแสดงขนาดใหญ่ที่เปลือกอาคาร

พื้นที่โดยรอบอาคาร ที่ประชาชนสามารถใช้รวมตัว และใช้จัดแสดงขนาดใหญ่ได้นั้นสามารถแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่อยู่ติดถนนหลักมีขนาด 970 ตารางเมตร และส่วนที่เป็นถนนภายในอาคารติดทางขึ้น – ลงรถไฟฟ้ามีขนาด 790 เมตร

พื้นที่ของเปลือกอาคาร สามารถใช้จัดแสดงแบบ 2 มิติต่าง ๆ ได้ เช่น การติดตั้งจอภาพดิจิทัล เป็นต้น เปลือกอาคารส่วนปีกซ้าย-ขวามีขนาดข้างละ 780 ตารางเมตร และเปลือกอาคารโค้งที่โถงบันไดวนมีขนาด 730 ตารางเมตร ที่ในปัจจุบันได้มีการติดตั้งพระบรมฉายาลักษณ์ขนาด 5x20 เมตร อยู่

ภาพที่ 5.16 พื้นที่โดยรอบอาคารและพื้นที่ของเปลือกอาคาร. โดยผู้วิจัย, 2566.

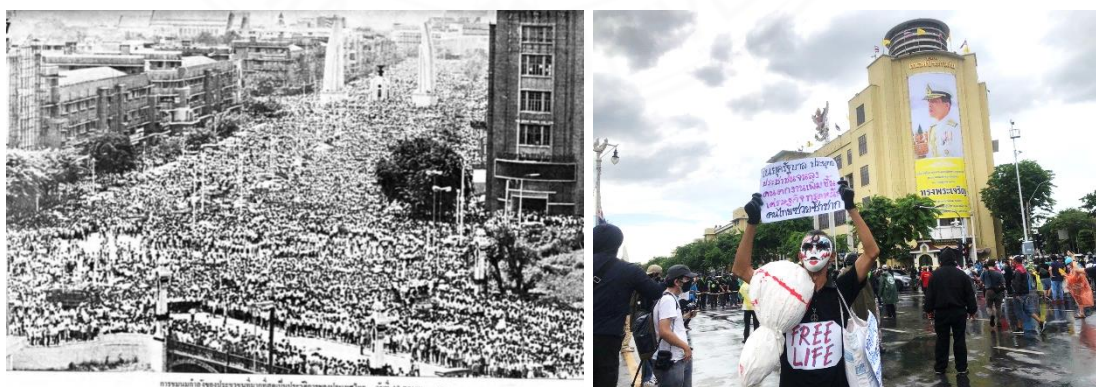

ภาพที่ 5.17 การติดตั้งป้ายเหนือหลังคาโถงกลางอาคาร. ปรับปรุงโดยผู้วิจัย, 2566.

สำหรับการจัดแสดงภาพตัวแทนขนาดใหญ่กว่ามนุษย์ที่เหนือหลังคาโถงกลางอาคาร จะคล้ายกับอาคารห้างไทยนิยมผ่านฟ้าในอดีตที่มีการติดตั้งบิลบอร์ด (Billboard) ขนาดใหญ่สำหรับการโฆษณาไว้ แม้ในปัจจุบันจะไม่สามารถทำได้เนื่องจากมีข้อบังคับของพื้นที่อนุรักษ์เข้มข้น แต่สามารถสมมติฐานรูปร่างหรือลักษณะเมื่อมีการติดตั้งจริงได้

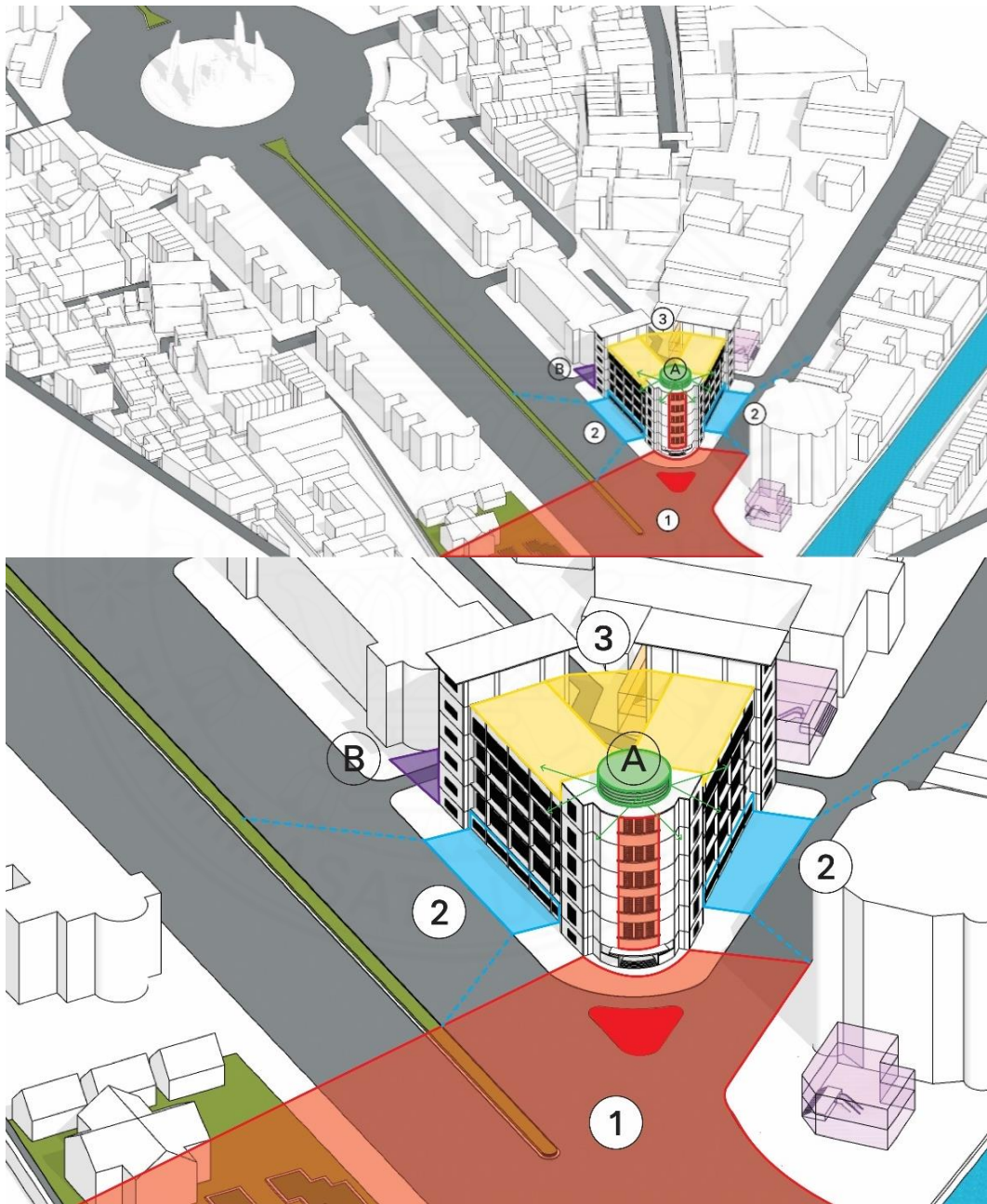
5.2.5 การเชื่อมต่อของพิพิธภัณฑ์ประชาชนกับบริบทเมืองโดยรอบ

จากการวิเคราะห์ร่วมกับผลการศึกษาค่าการใช้พื้นที่ถนนราชดำเนินกลางของประชาชนในกิจกรรมทางการเมืองหรือกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ พบว่า บริเวณโดยรอบอาคารเทศ ประกันภัยมีการถูกใช้งานเป็นทางสัญจรผ่านของขบวนประชาชนอยู่เสมอ ตั้งแต่เหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองในอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งเหตุการณ์ประท้วงประชาชนที่มาชุมนุมกันกว่า 5 แสนคน ณ บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยในวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และเหตุการณ์การชุมนุมใน พ.ศ. 2563 หลายครั้ง

ภาพที่ 5.18 อาคารเทศประกันภัยกับการเป็นทางสัญจรผ่านในการชุมนุมทางการเมือง. โดย มูลนิธิ 14 ตุลา, 2548. โพสต์ทูเดย์, 2563.

ดังนั้น เมื่อมีการออกแบบให้เป็นพิพิธภัณฑสถานที่จะรองรับการทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงสามารถวิเคราะห์การออกแบบที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมพื้นที่เพื่อเชื่อมต่อกับบริบทเมืองโดยรอบของพิพิธภัณฑสถานได้ ดังนี้

ภาพที่ 5.19 การเชื่อมต่อของพิพิธภัณฑสถานกับบริบทเมือง. โดยผู้วิจัย, 2566.

ประเภทพื้นที่ที่ส่งผลต่อการเข้าถึงอาคารในอนาคต

(A) พื้นที่ส่วนยอดของอาคาร สามารถพัฒนาให้เป็นหอชมเมืองหรือเป็นพื้นที่จัดแสดงของประชาชนได้ ทำให้ประชาชนจะสัญจรและใช้งานพื้นที่โถงบันไดวนมากขึ้น

(B) พื้นที่ทางสัญจรสถานีรถไฟฟ้าและลานด้านหลังอาคาร ในอนาคตเมื่อมีการเปิดใช้งาน 2 สถานีจะทำให้พิพิธภัณฑสถานประชาชนนี้เกิดพื้นที่สัญจรหลักใหม่คือพื้นที่ B) และจะเป็นทางสัญจรหลักที่นำประชาชนเข้าสู่อาคารและไปยังถนนราชดำเนินกลาง

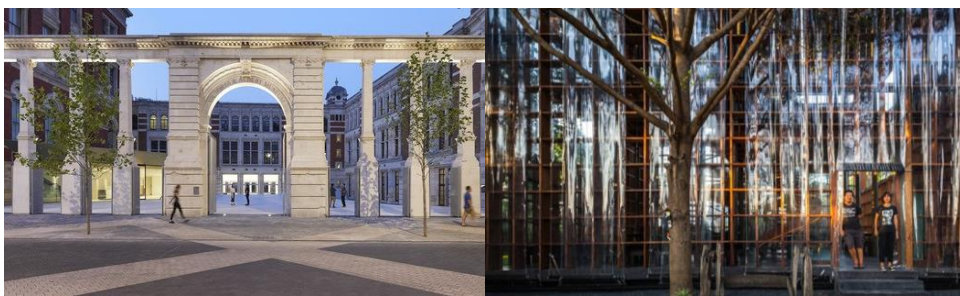
ประเภทพื้นที่ของอาคารที่ถูกพัฒนาเพื่อรองรับการรวมตัวของประชาชน

(1) พื้นที่หน้าอาคาร เป็นพื้นที่สำคัญที่มีความเป็นลานกว้างบนแยกของถนน 2 สายคือถนนราชดำเนินกลางและถนนพระสุเมรุ และยังมีสะพานผ่านฟ้าลีลาศที่เมื่อมีการจัดกิจกรรมของประชาชนมักจะถูกปิดการจราจรทำให้พื้นที่ 1) เกิดเป็นลานกว้างหน้าพิพิธภัณฑสถานได้ และผนังมุขหน้าอาคารที่ในปัจจุบันใช้ติดตั้งพระบรมฉายาลักษณ์ยังสามารถปรับใช้เป็นที่จัดแสดงเรื่องราวบุคคลขนาดใหญ่กว่ามนุษย์ได้ตามโอกาสต่าง ๆ อีกด้วย ตัวอย่างการออกแบบ เช่น การใช้ผนังเป็นจอภาพโปร่งแสง (Transparent LED Screen)

ภาพที่ 5.20 ตัวอย่างการใช้ Transparent LED Screen. โดย YouChip, 2015.

(2) พื้นที่ทางเข้าหน้าปีกอาคาร สามารถใช้เป็นส่วนต่อขยายพื้นที่การจัดแสดงของพิพิธภัณฑสถานได้หากการจัดแสดงมีจำนวนประชาชนเข้าร่วมมากกว่าความจุภายในอาคาร หรือสามารถใช้เป็นช่องเปิดใหม่เพื่อให้สัญจรเข้ามาภายในอาคารจากฝั่งของปีกอาคารได้เช่นกัน และจะสามารถเพิ่มความยืดหยุ่นให้กับพื้นที่จัดแสดงของประชาชนได้มากขึ้น ตัวอย่างการออกแบบ เช่น การใช้ผนังที่สามารถเปิด - ปิดได้ การใช้ผนังแบบชิงผ้าใบ การใช้ผนังแบบชิงพลาสติก

ภาพที่ 5.21 ตัวอย่างการออกแบบผนังฝั่งพื้นที่ทางเท้าหน้าปีกอาคาร. โดย Archdaily, 2023.

(3) พื้นที่ติดตั้งป้ายหรือประติมากรรมขนาดใหญ่ ปัจจุบันอาคารเขตประกันภัยมีการติดตั้งประติมากรรม “ครุฑตราตั้ง” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์พระราชทานให้บริษัทเอกชนหรือกิจการงานหลวงหรือส่วนราชการ (ศิลปวัฒนธรรม, 2561) โดยพื้นที่ในอาคารสามารถปรับใช้เพื่อจัดแสดงภาพตัวแทนขนาดใหญ่กว่ามนุษย์ได้ เช่น การจัดแสดงพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทน NO. 9

ภาพที่ 5.22 ตำแหน่งของครุฑตราตั้งในปัจจุบันและตัวอย่างการจัดแสดง Giants, Kikito (2017). โดย Google Maps, 2564. ศิลปินฝรั่งเศส JR, 2017.

5.3 การทดลองออกแบบ “นิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516”

การทดลองออกแบบนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516 ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติซึ่งให้ความสำคัญกับการเปิดเผยเรื่องราวของปัจเจกและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ อันมีพื้นความคิดจากโครงการ The Humans of New York ซึ่งจะต้องมีจะต้องมีรายละเอียดโครงการที่มาจากการใช้กรอบการออกแบบที่ระบุรูปแบบเชื่อมต่อการจัดแสดงและสัญจรแนวตั้งในรูปแบบการเชื่อมด้วยแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type) ที่จะนำไปสู่แบบทดลองของนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516 ที่ระบุข้อมูลของขนาดพื้นที่ต่าง ๆ ทางสถาปัตยกรรม

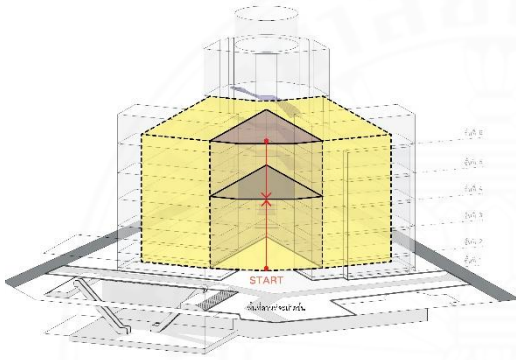

5.3.1 รายละเอียดโครงการของนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516

ผู้วิจัยได้เลือกรายละเอียดโครงการของนิทรรศการในการทดลองออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนเป็นนิทรรศการครบรอบ 50 ปี 14 ตุลา 2516 เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดเหตุการณ์หนึ่ง และมีการจัดกิจกรรมรำลึกเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ทุกปีที่อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา เมื่อมีการทดลองออกแบบร่วมกับการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน จึงใช้ชื่อโครงการว่า “นิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516” โดยให้ความสำคัญกับการจัดวางพื้นที่ที่ประชาชนจะเข้ามาเพื่อใช้งานจัดแสดงพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ด้วยภาพตัวแทนในแต่ละรูปแบบ

รายละเอียดโครงการของ “นิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516” ที่เหมาะสมเนื่องจากเป็นโครงการรำลึกถึงเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ มีประชาชนสนใจเป็นจำนวนมากทุก ๆ ปี ส่งผลให้จำนวนประชาชนที่เป็นทั้งผู้จัดแสดงนิทรรศการเองและผู้เข้าชมนิทรรศการก็มีมากเช่นกัน ดังนั้นเพื่อให้พิพิธภัณฑ์ประชาชนนี้ตอบสนองความต้องการใช้งานได้อย่างสมดุลและเหมาะสม และเพื่อค้นหาแนวทางของโจทย์การทดลองออกแบบที่ต้องเน้นที่ต้องมีความยืดหยุ่นเพื่อรองรับการใช้งานของประชาชนกับกิจกรรมการจัดแสดงพื้นที่บอกเล่าเรื่องราว ผู้วิจัยจึงเลือกแบบทางเลือกแบบตัวเลือกที่ 2 แบบแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type) ซึ่งเป็นแบบทางเลือกที่ใช้กรอบการออกแบบของพิพิธภัณฑ์ประชาชนเป็นสถาปัตยกรรมที่มีความเป็นพื้นที่ทางสังคม (Social Space) แบบส่งเสริม Lived Space มากกว่า Conceived Space โดยมีการเชื่อมต่อการจัดแสดงและสัญจรแนวตั้งในรูปแบบการเชื่อมด้วยแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type) ที่ทำให้สามารถเพิ่มพื้นที่การใช้งานในแต่ละชั้นได้มากขึ้น มีพื้นที่ในการจัดแสดงรูปแบบต่าง ๆ ที่ยืดหยุ่น ใช้การจัดเรียงของพื้นที่แบบเป็นระเบียบ (Uniform) และไม่เป็นระเบียบได้ (Non-uniform) มีความหลากหลายของขนาดและการจัดเรียงพื้นที่ของประชาชน

ตารางที่ 5.4

ตารางสรุปแบบตัวเลือกที่ 2 แบบแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type) ที่จะใช้ทดลองออกแบบ

การเชื่อมต่อ		
<p>(2) การเชื่อมด้วยแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type)</p> 	 <p>ตัวอย่างการออกแบบพื้น Platform ที่เลื่อนขึ้นลงได้</p> <p>ตัวอย่างการออกแบบโครงและผนังชั่วคราว ในส่วนนิทรรศการ</p>	
ข้อเปรียบเทียบ	ภาพตัวอย่างบรรยากาศ	Social Space
<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่ใหม่สามารถใช้งานได้หลากหลาย เลื่อนขึ้น-ลงได้ - ใช้ต่อเติมพื้นที่ภายในอาคารให้มีขนาดใหญ่ ขึ้นได้ มีความยืดหยุ่น - แผ่นพื้นสามารถประยุกต์ใช้เป็นพื้นที่จัด แสดงภายนอกอาคารได้ เช่น เป็นเวทีได้ แผ่นพื้นที่เมื่อถูกยกขึ้นเกิดเป็นพื้นที่ใต้ หลังคา สามารถใช้เป็นพื้นที่โถงได้ 	 <p>Alibaba's New HQ, Shanghai, China</p>	<p>Lived มากกว่า Conceived</p>

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2566.

5.3.2 แบบทดลองของนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลาคม 2516

รายละเอียดโครงการ “นิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลาคม 2516”

1) พื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ประชาชน

ขนาด 678 ตารางเมตร (40% ของอาคาร)

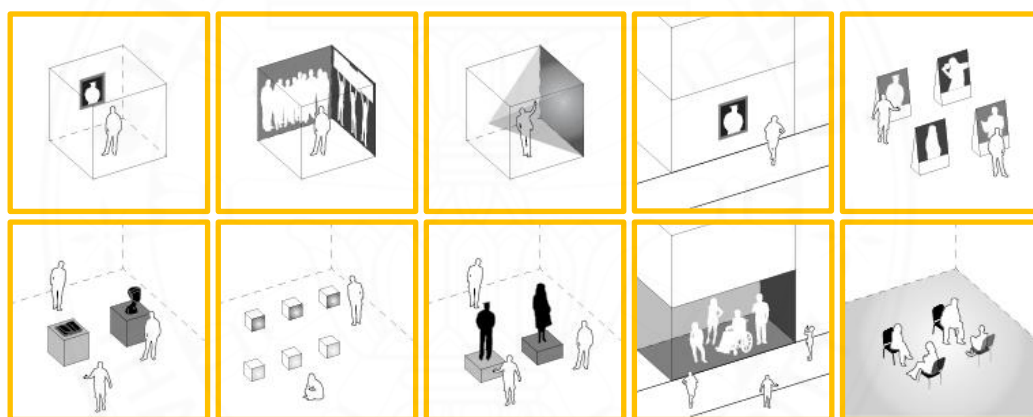
2) พื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ประชาชน ชั้นใต้ดิน

ขนาด 326 ตารางเมตร

3) การจัดเรียงรูปแบบการจัดแสดงพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทน

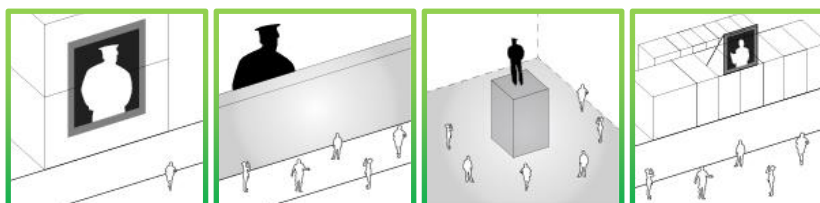
ในแต่ละรูปแบบ ขนาด 6,236 ตารางเมตร (60% ของอาคาร)

พื้นที่จัดแสดงขนาด 4x4 - 6x6 เมตร (สี่เหลี่ยม) ใช้จัดแสดงใช้จัดแสดงรูปแบบหมายเลข 1, 2, 3, 4, 8, 10, 11, 12, 15, 18

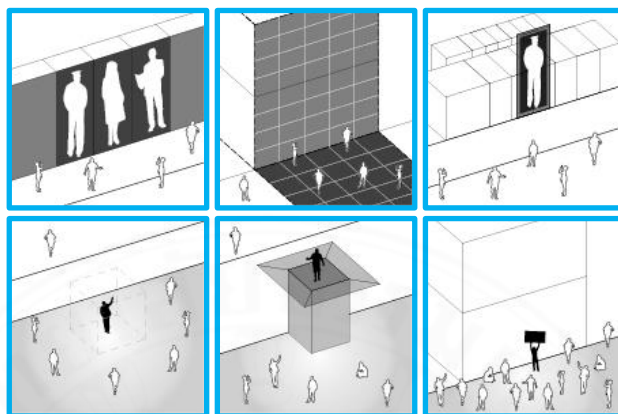
ภาพที่ 5.23 พื้นที่จัดแสดงขนาด 4x4 - 6x6 เมตร ตามลำดับหมายเลข. โดยผู้วิจัย, 2566.

พื้นที่จัดแสดงขนาด 6x6 - 12x12 เมตร (สี่เหลี่ยม) ใช้จัดแสดงรูปแบบหมายเลข 5, 9, 13, 16

ภาพที่ 5.24 พื้นที่จัดแสดงขนาด 6x6 - 12x12 เมตร ตามลำดับหมายเลข. โดยผู้วิจัย, 2566.

พื้นที่จัดแสดงขนาด 24x24 เมตรขึ้นไป คือพื้นที่ใหม่และพื้นที่คอร์ทกลาง
อาคาร ใช้จัดแสดงรูปแบบหมายเลข 6, 7, 14, 17, 19, 20, 21

ภาพที่ 5.25 พื้นที่จัดแสดงขนาด ขนาด 24x24 เมตรขึ้นไป ตามลำดับหมายเลข. โดยผู้วิจัย, 2566.

ตารางที่ 5.5

ตารางตัวอย่างการจัดแสดงและกิจกรรมของนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516 ในพิพิธภัณฑ์ประชาชน

การจัดแสดงหรือกิจกรรม	ตำแหน่ง	ภาพตัวอย่าง	ลักษณะเนื้อหา
 <p>NO. 1 การติดภาพบุคคลในขนาดปกติ (Portrait)</p>	ภายในอาคาร	 <p>งานจากการประกวดแข่งขันงานศิลปะประจำปี นิทรรศการ 14 ตุลา 2516 ในทุก ๆ ปี</p>	<p>การติดหรือจัดแสดงผลงานศิลปะที่ประชาชนร่วมแข่งขันในนิทรรศการ 14 ตุลา 2516</p>
 <p>NO. 2 การติดหรือฉายภาพบุคคลในขนาดเท่ามนุษย์ (Human Scale)</p>	ภายในอาคาร	 <p>ประชาชนที่กำลังถูกควบคุมตัว โดยไม่ทราบถึงตัวตนหรือชื่อสกุล</p>	<p>การติดหรือจัดแสดงภาพถ่ายสำคัญในประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 โดยเป็นภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องกับประชาชนไม่เคยถูกนำเสนอมาก่อน</p>

ตารางที่ 5.5

ตารางตัวอย่างการจัดแสดงและกิจกรรมของนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516 ในพิพิธภัณฑ์ประชาชน (ต่อ)

การจัดแสดงหรือกิจกรรม	ตำแหน่ง	ภาพตัวอย่าง	ลักษณะเนื้อหา
 <p>NO. 8 การแสดงภาพบุคคลที่ใช้ สภาพแวดล้อมซ้อนเข้าไปในเรื่องราว (Portrait With Side Story)</p>	ภายในอาคาร	 <p>ตัวอย่างการใช้สภาพแวดล้อมของอนุสาวรีย์ ประชาธิปไตยซ้อนเข้าไปในเรื่องราวของ เหตุการณ์ 14 ตุลา 2516</p>	การติดตั้งหรือจัดแสดงซ้อนทับกับสถานที่ จริงในเหตุการณ์ โดยสามารถประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีในการจัดแสดงได้ เช่น เทคโนโลยีภาพเสมือน (VR) การใช้ผนัง เป็นจอภาพโปร่งแสง (Transparent LED Screen)
 <p>NO. 18 การจัดแสดงผ่านพื้นที่ แสดงออกของบุคคล (Social Interaction)</p>	ภายในอาคาร	 <p>เสวนาวิชาการ 45 ปี 14 ตุลา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่</p>	การจัดเตรียมพื้นที่สำหรับให้ประชาชน ได้มาบอกเล่าเรื่องราว พูดคุย หรือสนทนา วิชาการเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516

ตารางที่ 5.5

ตารางตัวอย่างการจัดแสดงและกิจกรรมของนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516 ในพิพิธภัณฑ์ประชาชน (ต่อ)

การจัดแสดงหรือกิจกรรม	ตำแหน่ง	ภาพตัวอย่าง	ลักษณะเนื้อหา
 <p>NO. 3 การแสดงภาพบุคคลด้วยเทคนิคการฉายลงบนพื้นผิวขนาดใหญ่ เช่น ผนังอาคาร (Mapping Technic)</p>	<p>ภายในอาคาร และผนัง ภายนอกอาคาร</p>	 <p>ตัวอย่างภาพยนตร์ 14 ตุลา สงครามประชาชน (2544)</p>	<p>การฉายภาพบุคคลหรือสื่อลงบนผนังของอาคาร เช่น สื่อที่ส่งเข้าประกวดภาพยนตร์หรือหนังสือที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516</p>
 <p>NO. 11 การจัดแสดงภาพบุคคลโดยใช้อุปกรณ์แสดงสื่อ เช่น การฉายวิดีโอผ่านทีวี (Media)</p>	<p>ภายในอาคาร</p>	 <p>ตัวอย่างสื่อวิดีโอ บุญช่วง เต็นดวง ศิลปินมรดกอีสาน สาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) ร้องหมอลำจากในเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516</p>	<p>การจัดแสดงภาพบุคคลโดยใช้อุปกรณ์แสดงสื่อ เช่น การฉายวิดีโอผ่านทีวี โดยเนื้อหาที่จัดแสดงเกี่ยวข้องกับมุมมองอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับบุคคลหรือประชาชนที่ไม่ใช่แกนนำ เช่น สื่อของบุคคลที่ถูกใช้ในการประชาสัมพันธ์อุดมการณ์จากฝั่งของรัฐบาลและฝั่งของประชาชน</p>

ตารางที่ 5.5

ตารางตัวอย่างการจัดแสดงและกิจกรรมของนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516 ในพิพิธภัณฑ์ประชาชน (ต่อ)

การจัดแสดงหรือกิจกรรม	ตำแหน่ง	ภาพตัวอย่าง	ลักษณะเนื้อหา
 <p>NO. 5 การติดภาพบุคคลใหญ่กว่ามนุษย์ที่ภายนอกอาคาร (Over Scale Portrait at Exterior)</p>	<p>ผนังภายนอกอาคาร</p>	 <p>งานรำลึกและปาฐกถา 14 ตุลา ประจำปี 2563 วันพุธที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2563</p>	<p>การการติดภาพบุคคลใหญ่กว่ามนุษย์ที่ภายนอกอาคารที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 หรือใช้ในการประกาศประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516</p>
 <p>NO. 21 พื้นที่แสดงออกของบุคคลแบบกำหนดสถานที่อย่างมีความหมาย (Social Activity as Social Space)</p>	<p>ชั้น 1 ที่เปิดออกสู่ทางเท้าภายนอกอาคารได้</p>	 <p>การชุมนุมของประชาชนเมื่อ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2563 หน้าอาคารเทเวศร์ประกกันภัย</p>	<p>การเตรียมพื้นที่แสดงออกของบุคคลให้ประชาชนได้ออกมาชุมนุมทางการเมืองในวันที่ตรงกับเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 ได้ โดยพิพิธภัณฑ์ประชาชนบริเวณชั้นที่ 1 สามารถเข้า-ออกได้โดยสะดวกและจัดกิจกรรมเชื่อมต่อจากในอาคารสู่ถนนได้</p>

ตารางที่ 5.5

ตารางตัวอย่างการจัดแสดงและกิจกรรมของนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516 ในพิพิธภัณฑ์ประชาชน (ต่อ)

การจัดแสดงหรือกิจกรรม	ตำแหน่ง	ภาพถ่ายอย่าง	ลักษณะเนื้อหา
 <p>NO. 7 การติดตั้งและแสดงภาพบุคคลในขนาดเท่าหรือใหญ่กว่ามนุษย์ ณ ใจกลางเมือง เช่น ย่านการค้า สวนสาธารณะ (Urban Square)</p>	<p>ผนังมุขหน้าอาคาร</p>	 <p>พีรศักดิ์ จิตต์วิมลกุล ประชาชนผู้ได้รับบาดเจ็บและเป็นผู้พิการทางร่างกายจากเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ผนังมุขหน้าอาคารที่ในปัจจุบันใช้ติดตั้งพระบรมฉายาลักษณ์สามารถใช้เป็นพื้นที่จัดแสดงเรื่องราวบุคคลในขนาดเท่าหรือใหญ่กว่ามนุษย์ได้ โดยการใช้ผนังเป็นจอภาพโปร่งแสง (Transparent LED Screen) - เนื้อหาที่ใช้จัดแสดงเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 แต่เป็นประชาชนคนธรรมดาที่ไม่เคยถูกกล่าวถึงมาก่อน เช่น ประชาชนที่ได้รับบาดเจ็บจากเหตุการณ์ เพื่อนำเสนอถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประชาชนจากความร้ายแรงของการสลายการชุมนุมทางการเมือง

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2566.

5.3.3 แบบทดลองและบรรยากาศของนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลาคม 2516

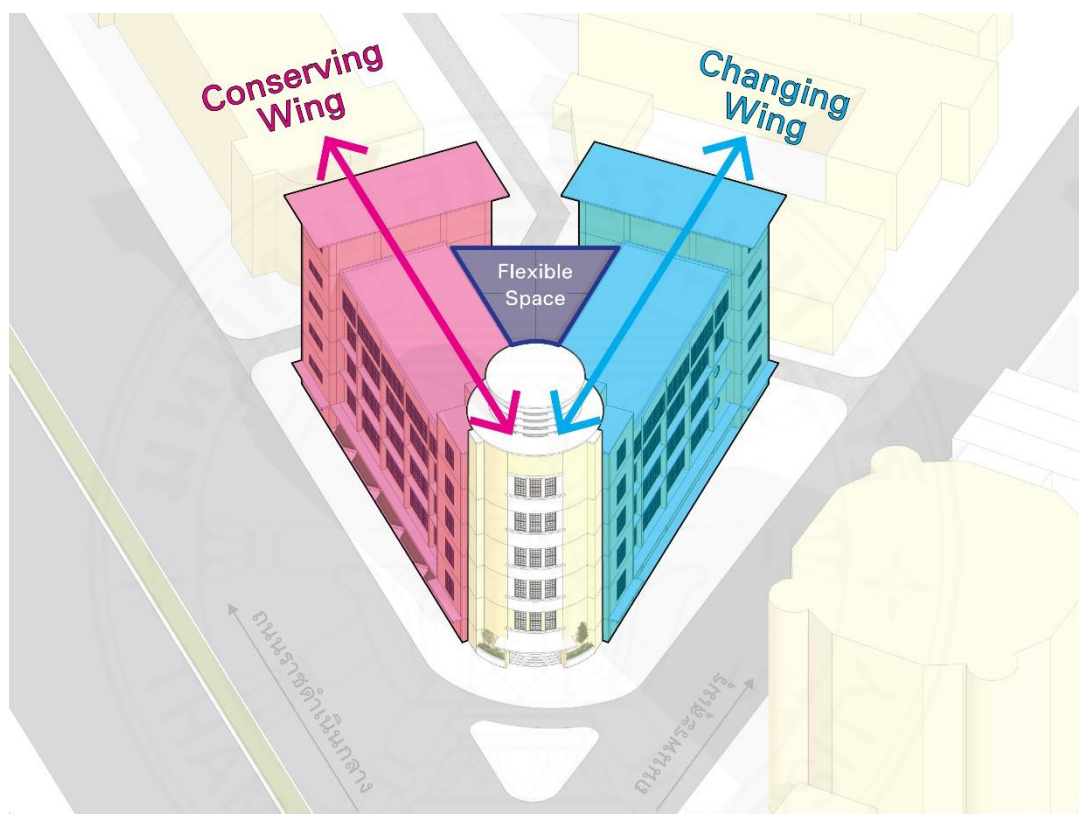
5.3.3.1 การปรับแปลงอาคารเป็นพิพิธภัณฑ์ประชาชน

การปรับแปลงอาคารเทเวศร์ประกันภัยเป็นอาคารสาธารณะประเภทพิพิธภัณฑ์จะใช้การเปลี่ยนโครงสร้างและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของอาคารให้สามารถสนับสนุนด้านความปลอดภัยของอาคาร เช่น บันไดหนีไฟ ลิฟต์โดยสาร ลิฟต์ขนของ และสามารถสนับสนุนด้านความสะดวกสบายของอาคารอำนวยความสะดวกให้กับผู้มาใช้บริการด้วยการจัดสรรพื้นที่บางส่วนของพิพิธภัณฑ์ให้เป็นพื้นที่สาธารณะได้ โดยการปรับแปลงอาคารเทเวศร์ประกันภัยนี้จะใช้ผลการศึกษาจากศักยภาพที่เป็นไปได้ทางกายภาพในการปรับปรุงอาคารเทเวศร์ประกันภัยและการออกแบบพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ประชาชน ดังนี้

ภาพที่ 5.26 สรุปกรอบที่ใช้ในการออกแบบแบบทดลองของนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลาคม 2516. โดยผู้วิจัย, 2566.

โดยการเปลี่ยนแปลง (Transform) อาคารเทเวศร์ประกันภัยเป็นพิพิธภัณฑ์ประชาชนจะเริ่มต้นจากการเสริมการใช้งานใหม่ที่เหมาะสมสำหรับพิพิธภัณฑ์ประชาชนและลดการสมมาตรที่มาจากลักษณะการออกแบบและโครงสร้างเดิมของอาคารลง โดยสามารถแบ่งเป็น แผนการเปลี่ยนแปลง (Asymmetric Transformation) ที่แตกต่างกัน 2 แขน ได้แก่

ภาพที่ 5.27 แผนการเปลี่ยนแปลง (Asymmetric Transformation). โดยผู้วิจัย, 2566.

1) แขนที่เน้นความอนุรักษ์ (Conserving Wing)

เป็นแขนที่ครอบคลุมอาคารด้านปีกฝั่งถนนราชดำเนินกลาง มีความเชื่อมโยงกันของประวัติศาสตร์ในพื้นที่กับอาคาร จึงจะใช้การออกแบบที่ยังคงเอกลักษณ์ดั้งเดิมของอาคารเทเวศร์ประกันภัยไว้ โดยจะใช้ระดับการปรับปรุงอาคารเทเวศร์ประกันภัยจากการศึกษา Levels of Participation ที่ระดับ 2 คือ เป็นลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ต้องมีการบูรณะด้วยวิธีการเสริมโครงสร้าง (Stabilization) และระดับ 3 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เสนอการปรับปรุงได้ด้วยวิธีการฟื้นฟู (Rehabilitation) ควบคู่กับการปรับการใช้สอย (Adaptive Reuse)

2) แกนที่เน้นความเปลี่ยนแปลง (Changing Wing)

เป็นแกนที่ครอบคลุมอาคารด้านปีกฝั่งถนนพระสุเมรุ ซึ่งอาคารด้านนี้อยู่ติดกับทางขึ้น - ลงสถานีรถไฟฟ้า 2 สาย ทำให้มีความเหมาะสมที่จะใช้การออกแบบที่เปลี่ยนแปลงไปให้สามารถรองรับการใช้งานตามยุคสมัยใหม่ได้แต่ยังคงอยู่ภายใต้แนวทางของสถาปัตยกรรมดั้งเดิมของอาคารเทศประกันภัย โดยจะใช้ระดับการปรับปรุงอาคารเทศประกันภัยจากการศึกษา Levels of Participation ที่ระดับ 3 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เสนอการปรับปรุงได้ด้วยวิธีการฟื้นฟู (Rehabilitation) ควบคู่กับการปรับการใช้สอย (Adaptive Reuse)

การเปลี่ยนแปลงอาคารเป็นพิพิธภัณฑ์ประชาชนที่ใช้ผลการศึกษาต่าง ๆ ร่วมกับแกนการเปลี่ยนแปลง (Asymmetric Transformation) ที่ใช้ในการแปลงอาคารและการออกแบบเป็นพิพิธภัณฑ์ประชาชน จะมีขั้นตอนและรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) การเปลี่ยนโครงสร้างและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของอาคาร

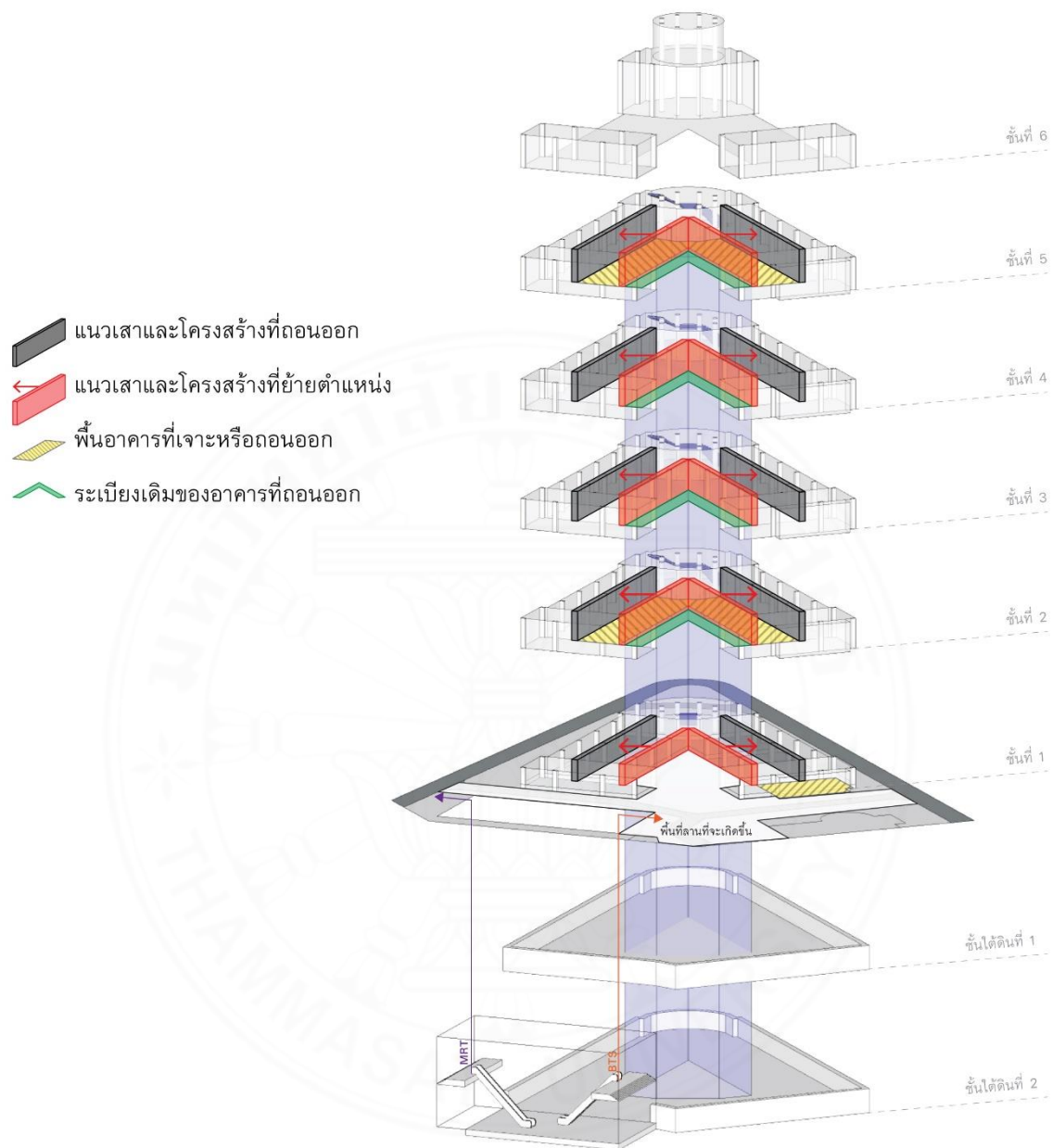
โครงสร้างของอาคารเทศประกันภัยที่ถูกเปลี่ยนเพื่อขยายพื้นที่ภายในสำหรับจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์และการเตรียมพื้นที่เพื่อรองรับการทำกิจกรรมของประชาชนและเชื่อมต่อกับบริบทเมืองโดยรอบ ได้แก่

1) แนวเสาและโครงสร้าง จากเดิมเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กจะถูกเปลี่ยนเป็นการเสริมโครงสร้างด้วยระบบโครงสร้างระบบพื้นอัดแรง (Post-tensioned slab) และระบบโครงสร้างเหล็กที่จะทำให้สามารถถอนโครงสร้างเสาเดิมของอาคารออกได้ และทำให้ช่วงพาดของเสาและคานามีขนาดที่กว้างและยาวขึ้น โดยแนวเสาและโครงสร้างที่ถูกเปลี่ยนจะมี 2 ประเภท ได้แก่ แนวเสาและโครงสร้างที่ถอนออก และแนวเสาและโครงสร้างที่ย้ายตำแหน่ง

2) พื้นของอาคารในแต่ละชั้น พื้นอาคารที่เจาะหรือถอนออกเพื่อเป็นช่องเปิดภายนอกหรือภายในอาคาร

3) ระเบียงเดิมของอาคาร การถอนระเบียงเดิมของอาคารที่อยู่ภายในบริเวณคอร์ทกลางอาคารออกเพื่อเตรียมพื้นที่สำหรับแผ่นพื้นเลื่อน

ซึ่งการเปลี่ยนโครงสร้างและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของอาคารทั้งหมดจะสรุปเป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนพื้นที่ของอาคารเดิมเป็นพิพิธภัณฑ์ประชาชนและส่วนนิทรรศการภายใต้รูปแบบแผ่นพื้นเลื่อน ดังนี้

ภาพที่ 5.28 กระบวนการปรับเปลี่ยนพื้นที่ของอาคารเดิมเป็นพิพิธภัณฑ์ประชาชนและส่วนนิทรรศการ ภายใต้รูปแบบแผ่นพื้นเลื่อน. โดยผู้วิจัย, 2566.

(2) การกำหนดตำแหน่งพื้นที่อำนวยความสะดวกของพิพิธภัณฑสถานประชาชน

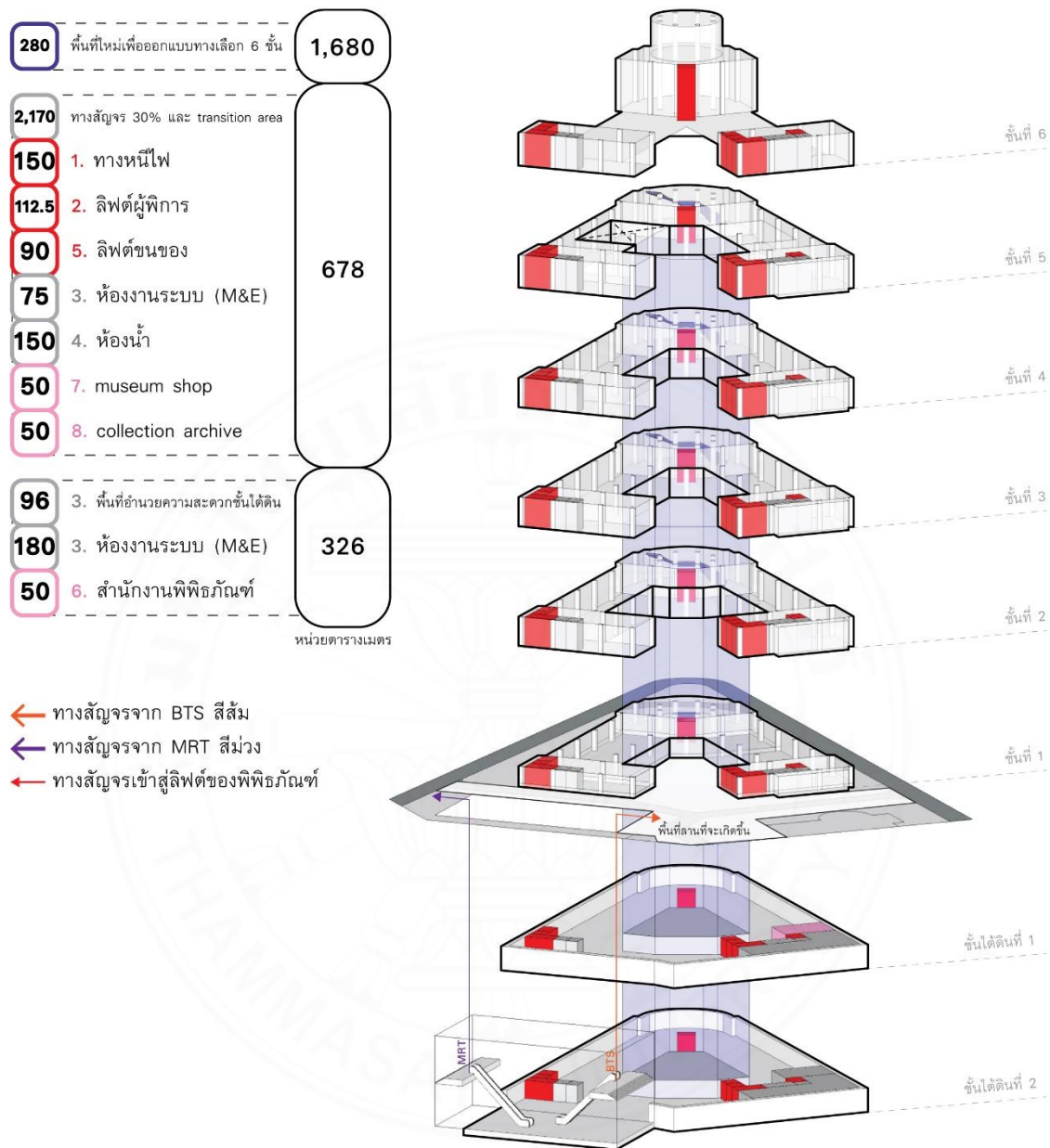
พื้นที่อำนวยความสะดวกของพิพิธภัณฑสถานประชาชนที่ได้ทำการสรุปขนาดของแต่ละห้องหรือพื้นที่แล้วนั้น จะถูกนำมาใช้ในกระบวนการกำหนดตำแหน่งพื้นที่อำนวยความสะดวกของพิพิธภัณฑสถานประชาชนให้สอดคล้องกับทางสัญจรของอาคารทั้งภายในอาคารและภายนอกอาคารที่ต้องคำนึงถึงบริบทเมืองโดยรอบ เช่น การเชื่อมต่อกับทางขึ้น-ลงสถานีรถไฟฟ้า 2 สถานี เป็นต้น รวมทั้งตำแหน่งของแต่ละพื้นที่อำนวยความสะดวกของพิพิธภัณฑสถานจะสอดคล้องกับการออกแบบเพื่อรองรับการจัดแสดงนิทรรศการและพื้นที่แสดงออกของประชาชน โดยมีรายละเอียดของกระบวนการ ดังนี้

1) อาคารกลาง เพิ่มลิฟต์สัญจรขนาดเท่าลิฟต์ขนของที่สัญจรจากชั้นใต้ดินที่ 2 ถึงชั้นที่ 6 ซึ่งเป็นชั้นดาดฟ้า ความสะดวกสำหรับการสัญจรของประชาชนและการขนย้ายวัตถุและอุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับการจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานโดยเฉพาะเมื่อเข้าใช้งานจากหน้าอาคาร

2) ปีกอาคารที่อยู่ฝั่งถนนราชดำเนินกลาง พื้นที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ จะมีตำแหน่งติดกับผนังของปีกอาคารด้านในที่หันหน้าเข้าพื้นที่คอร์ทกลางอาคาร สอดคล้องกับการสัญจรของประชาชนเมื่อขึ้นมาจากสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย (BTS สายสีส้ม)

3) ปีกอาคารที่อยู่ฝั่งถนนพระสุเมรุ พื้นที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ จะมีตำแหน่งติดกับผนังของปีกอาคารด้านในที่หันหน้าเข้าถนนพระสุเมรุ และมีจำนวนลิฟต์สัญจรขนาดรองรับผู้พิการได้ไม่น้อยกว่า 1 ตัว

ซึ่งการกำหนดตำแหน่งพื้นที่อำนวยความสะดวกของพิพิธภัณฑสถานทั้งหมดจะสรุปเป็นกระบวนการ ดังนี้

ภาพที่ 5.29 กระบวนการกำหนดตำแหน่งพื้นที่อำนวยความสะดวกของพิพิธภัณฑ์ประชาชน.
 โดยผู้วิจัย, 2566.

5.3.3.2 การจัดวางการจัดแสดงของนิทรรศการของพิพิธภัณฑ์ประชาชน

การจัดแสดงของนิทรรศการต่าง ๆ ที่พิพิธภัณฑ์ประชาชน เป็นการออกแบบและยกตัวอย่างพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทนในแต่ละรูปแบบที่สามารถจัดขึ้นได้ในตำแหน่งต่าง ๆ ของอาคาร โดยใช้ความสอดคล้องของการสัญจรทั้งภายในและภายนอกอาคาร ร่วมกับความสอดคล้องของโครงสร้างและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของอาคารที่ถูกปรับปรุงแล้ว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ชั้นที่ 1 เนื่องจากมีการออกแบบให้ส่วนของอาคารเชื่อมระหว่างอาคารกลางกับปีกอาคารทั้ง 2 ฝั่งเป็นพื้นที่ใต้ถุนอาคาร จึงทำให้เกิดความต่อเนื่องของพื้นที่ซึ่งครอบคลุมพื้นที่จัดแสดงและกิจกรรมการรวมตัวของประชาชน สามารถต่อขยายพื้นที่การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ได้หากการจัดแสดงมีจำนวนประชาชนเข้าร่วมมากกว่าความจุภายในอาคาร รวมทั้งการมีลักษณะเป็นใต้ถุนที่เป็นช่องเปิดทำให้ประชาชนสามารถสัญจรได้จากถนนทั้งสองสายเข้ามาสู่ภายในอาคารและพื้นที่คอร์ทกลางอาคารซึ่งใช้เป็นตำแหน่งที่ตั้งของแผ่นพื้นเลื่อนได้

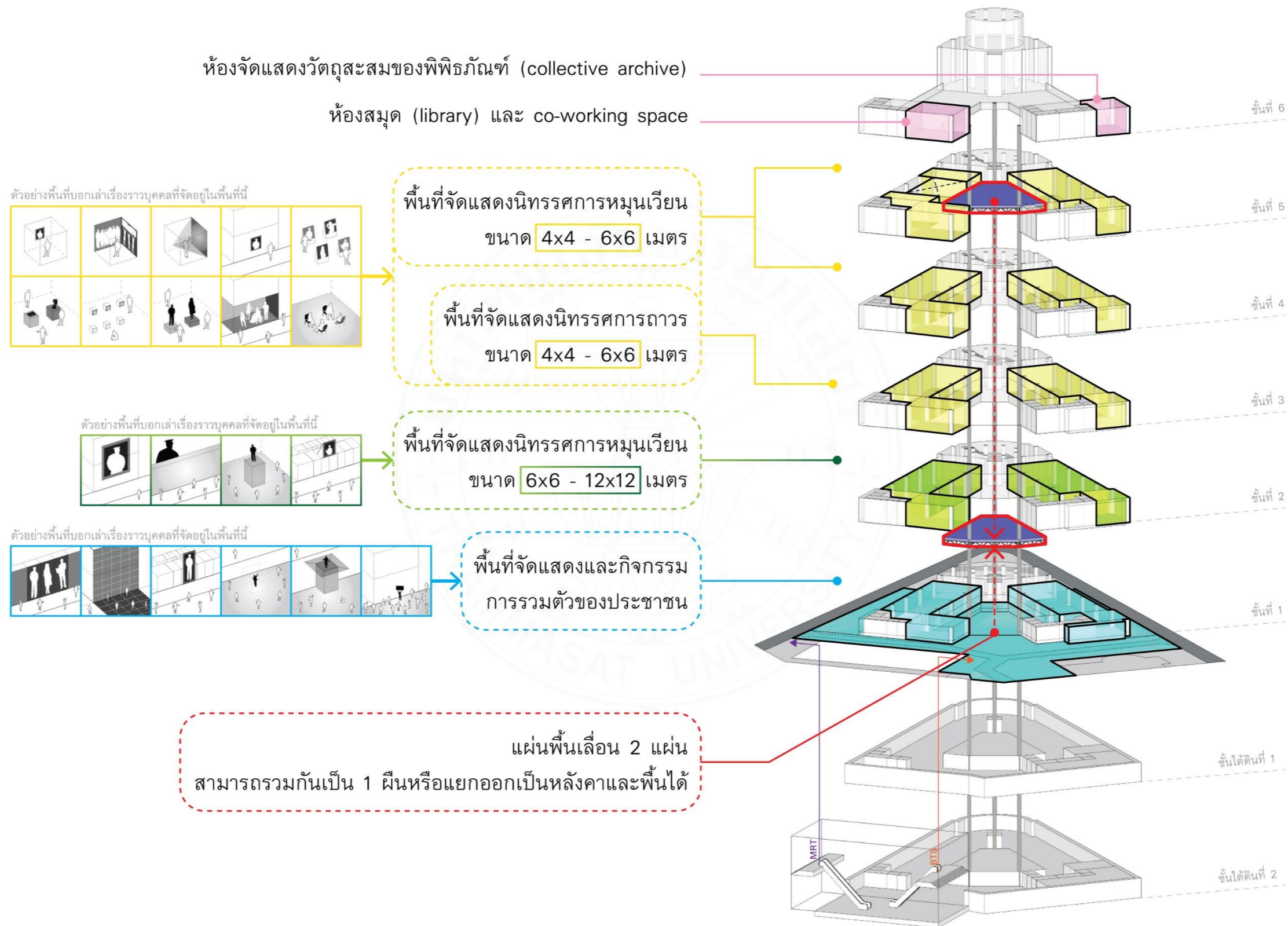
ชั้นที่ 2 คือ พื้นที่จัดแสดงนิทรรศการหมุนเวียน ขนาด 6x6 - 12x12 เมตร สามารถใช้พื้นที่ของชั้นที่ 2 ในการจัดแสดงนิทรรศการหมุนเวียนขนาดใหญ่ที่ต้องการจัดแสดงภายในอาคารโดยเฉพาะได้ และเนื่องจากพื้นที่ของชั้นที่ 2 ยังสามารถต่อขยายพื้นที่การจัดแสดงเพื่อรวมกับชั้นที่ 1 ได้เมื่อแผ่นพื้นเลื่อนมาเชื่อมต่อ ทำให้สามารถจัดแสดงนิทรรศการหมุนเวียนขนาดใหญ่กว่า 12x12 เมตรได้เพิ่มเติมอีกเช่นกัน

ชั้นที่ 3 คือ พื้นที่จัดแสดงนิทรรศการถาวร ขนาด 4x4 - 6x6 เมตร หรือสามารถแบ่งกันห้องภายในชั้นที่ 3 นี้ได้ตามสัดส่วนอื่น ๆ ที่เหมาะสม

ชั้นที่ 4 และ ชั้นที่ 5 คือ พื้นที่จัดแสดงนิทรรศการหมุนเวียน ขนาด 4x4 - 6x6 เมตร โดยลักษณะพิเศษของการเจาะพื้นชั้นที่ 5 ในปีกอาคารฝั่งถนนพระสุเมรุทำให้เกิดเป็นพื้นที่ภายในที่มีช่องโถง (Open Well) เกิดการเชื่อมต่อภายในระหว่างชั้นที่ 4 และชั้นที่ 5 และทำให้พื้นที่ภายในของชั้นที่ 4 มีบริเวณที่เป็นห้องเพดานสูงที่ทำให้สามารถจัดแสดงนิทรรศการหมุนเวียนได้อย่างหลากหลายด้วยเช่นกัน

ชั้นที่ 6 คือ พื้นที่อำนวยความสะดวกของพิพิธภัณฑ์ประเภทการบริการวิชาการ ได้แก่ ห้องจัดแสดงวัสดุสะสมของพิพิธภัณฑ์ (Collective Archive) ตำแหน่งปีกอาคารฝั่งถนนราชดำเนินกลาง และห้องสมุด (Library and Co-working Space)

ซึ่งการจัดวางการจัดแสดงของนิทรรศการของพิพิธภัณฑ์ประชาชนทั้งหมดจะสรุปเป็นกระบวนการ ดังนี้

ภาพที่ 5.30 กระบวนการจัดวางการจัดแสดงของนิทรรศการของพิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

5.3.3.3 ภาพรวมของการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน

เมื่อประกอบรวมการปรับเปลี่ยนอาคารเทศประกันภัยและการจัดวางการจัดแสดงของนิทรรศการของพิพิธภัณฑ์ประชาชนแล้ว สามารถนำไปสู่การออกแบบองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมอื่น ๆ ที่ทำให้ภาพรวมของการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนได้สมบูรณ์มากขึ้น องค์ประกอบที่ได้มีการออกแบบเพิ่ม ได้แก่

ปล่องระบายอากาศที่ส่วนยอดของอาคาร เปลี่ยนผนังทึบเดิมเป็นกระจกใส เพื่อใช้เป็นช่องแสงสำหรับโถงบันไดวนและสามารถต่อเติมเป็นหอชมเมืองได้

ชั้นที่ 6 และชั้นดาดฟ้า ต่อเติมอัฒจันทร์สำหรับให้ประชาชนใช้ในการจัดกิจกรรมรวมตัวต่าง ๆ หรือการใช้งานอเนกประสงค์ และโครงสร้างของอัฒจันทร์ออกแบบโดยประยุกต์ใช้เป็นช่องแสงสำหรับชั้นที่ 5 อีกด้วย ในชั้นนี้สามารถสัญจรเข้าถึงได้เพิ่มเติมจากการเพิ่มลิฟต์สัญจรต่อจากโถงบันไดวน และการสัญจรจากปีกอาคารทั้งสองฝั่ง ได้แก่ ลิฟต์สัญจร ลิฟต์ขนของ และบันไดหนีไฟ

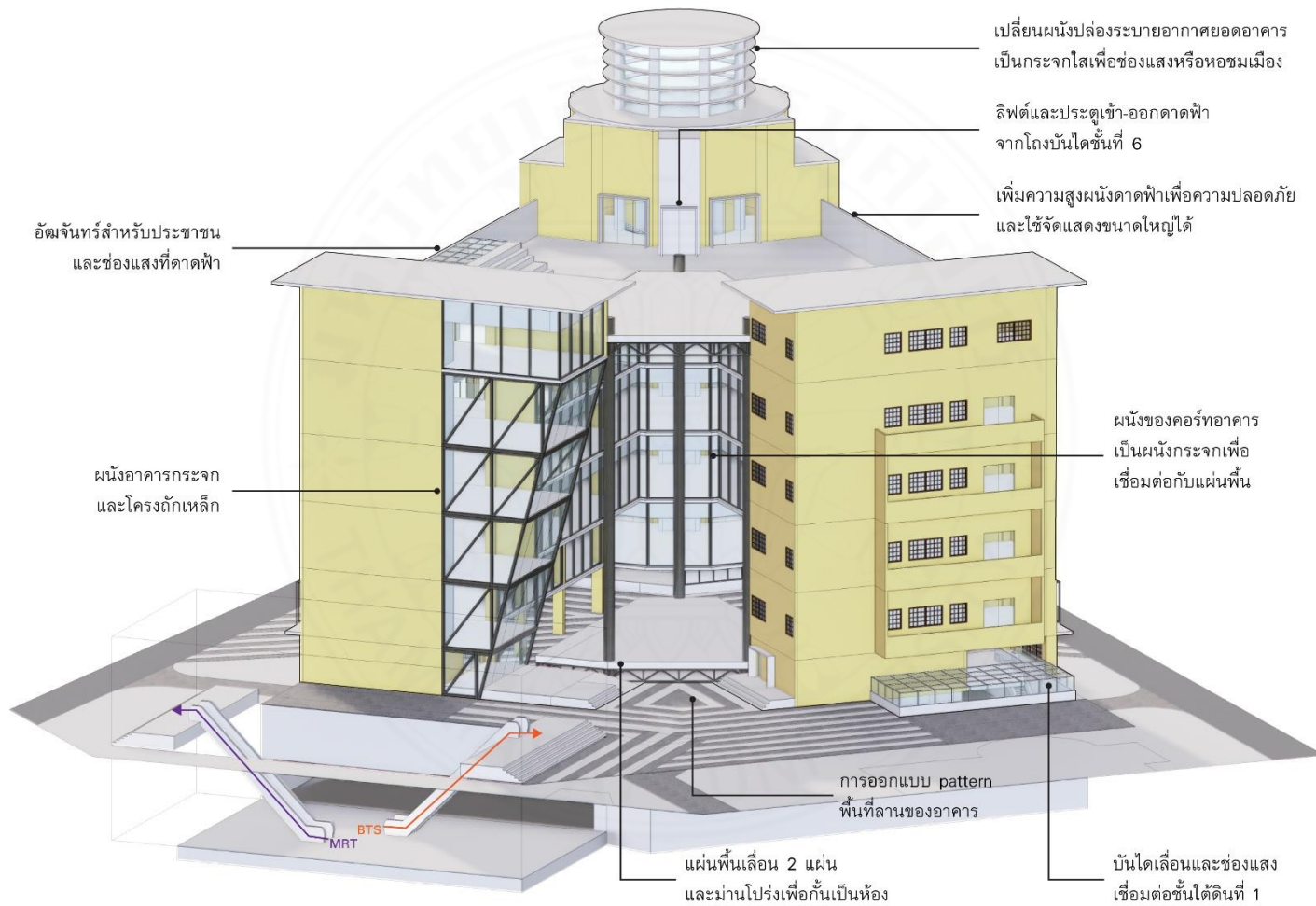
ชั้นที่ 5 มีการเจาะพื้นทำให้เป็นพื้นที่ภายในที่มีช่องโถง (open well) เกิดการเชื่อมต่อภายในระหว่างชั้นที่ 4 และชั้นที่ 5 และทำให้พื้นที่ภายในของชั้นที่ 4 มีบริเวณที่เป็นห้องเพดานสูง ที่ทำให้สามารถจัดแสดงนิทรรศการหมุนเวียนได้อย่างหลากหลายมากขึ้น และชั้นที่ 5 ได้ออกแบบพื้นที่จัดแสดงไว้เป็นนิทรรศการหมุนเวียนขนาด 4x4 - 6x6 เมตร

ชั้นที่ 4 มีการต่อเติมหน้าต่างเดิมฝั่งถนนพระสุเมรุเป็นผนังกล่องกระจกยื่น เพื่อเพิ่มความหลากหลายในการจัดแสดงนิทรรศการและเพิ่มการเชื่อมต่อปฏิสัมพันธ์กับบริเวณถนนพระสุเมรุ และชั้นที่ 4 ได้ออกแบบพื้นที่จัดแสดงไว้เป็นนิทรรศการหมุนเวียนขนาด 4x4 - 6x6 เมตร

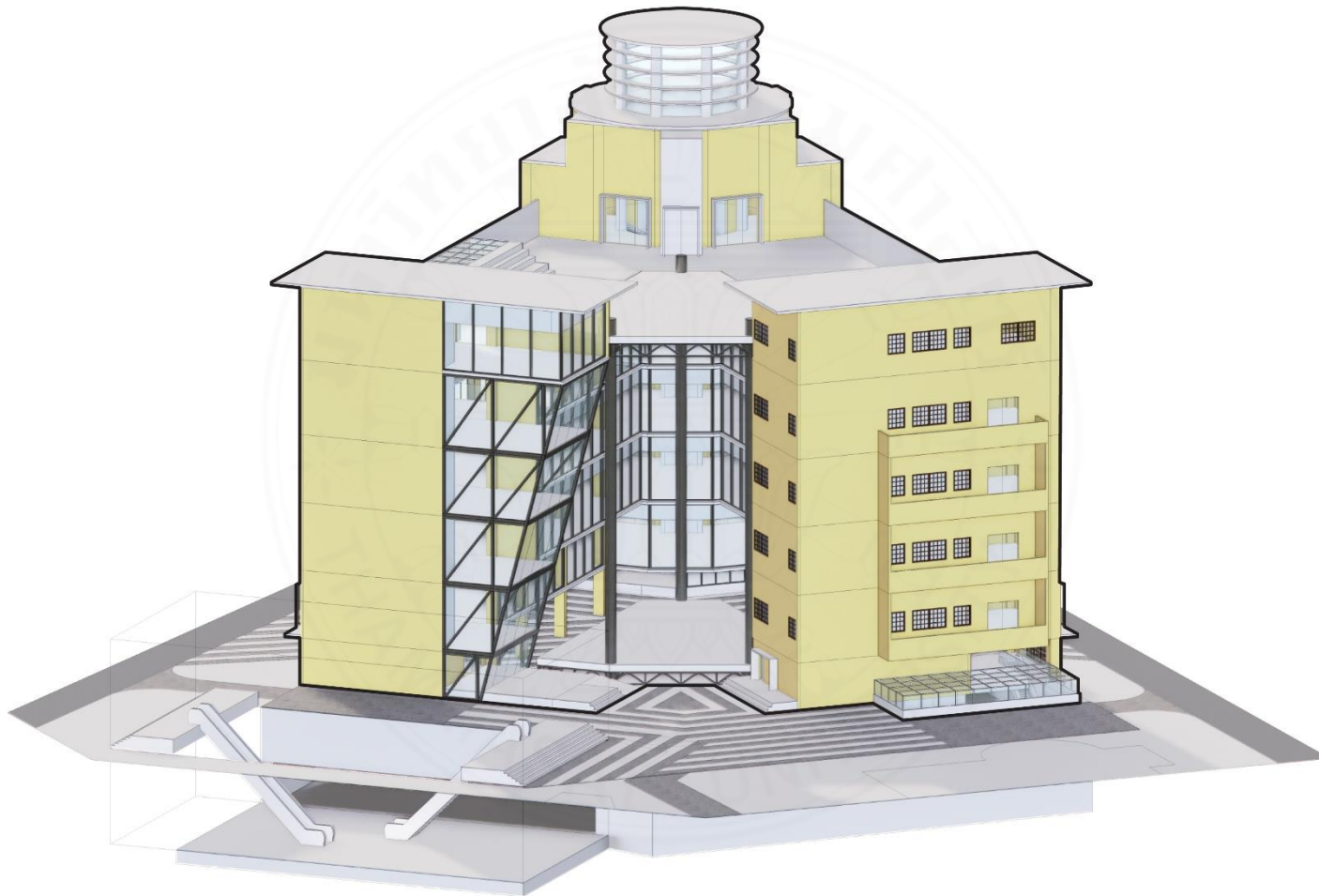
ชั้นที่ 3 ได้ออกแบบพื้นที่จัดแสดงไว้เป็นนิทรรศการถาวรขนาด 4x4 - 6x6 เมตร

ชั้นที่ 2 มีการถอนพื้นเดิมออกบางส่วนในบริเวณที่ติดกับพื้นที่คอร์ทกลางอาคารเพื่อลดความทึบตันของเพดานชั้นที่ 1 เนื่องจากชั้นที่ 1 มีความสูงของอาคารน้อยที่สุด และได้ ออกแบบพื้นที่จัดแสดงไว้เป็นนิทรรศการหมุนเวียนขนาดใหญ่ขนาด 6x6 - 12x12 เมตร และสามารถใช้ออกแบบพื้นที่กิจกรรมภายในอาคารได้เช่นกัน

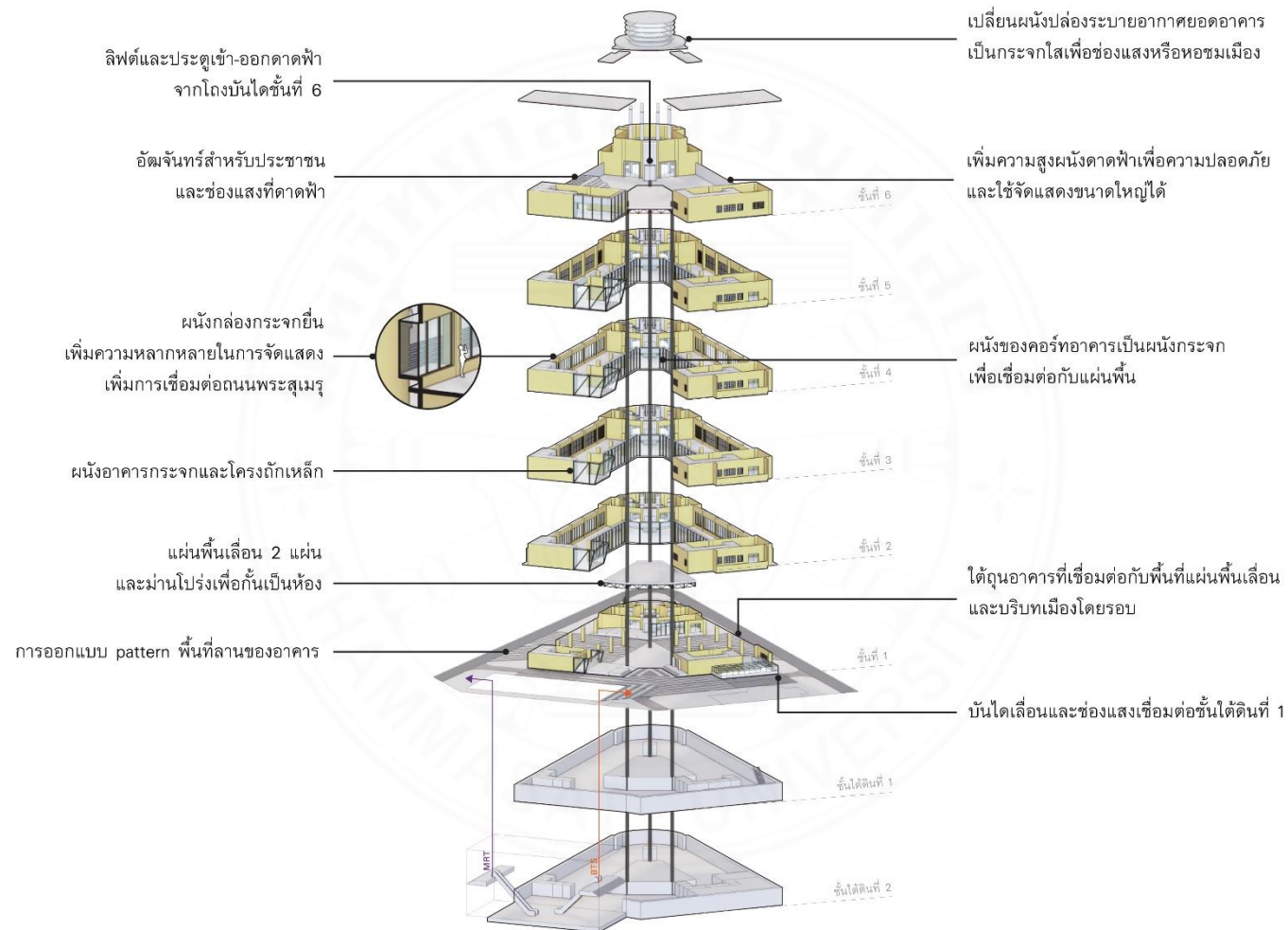
ชั้นที่ 1 ออกแบบให้มีความเป็นใต้ถุนของอาคารเพื่อเพิ่มการเชื่อมต่อกับบริบทเมืองโดยรอบและเป็นพื้นที่รวมตัวขนาดใหญ่ของประชาชนได้ มีการออกแบบลวดลายของพื้น (pattern) ให้นำสายตาเข้าสู่พื้นที่แผ่นพื้นเลื่อนกลางอาคาร ที่ปีกฝั่งถนนราชดำเนินกลางได้มีการเพิ่มบันไดเลื่อนและช่องแสงเพื่อเชื่อมต่อกับชั้นใต้ดินที่ 1

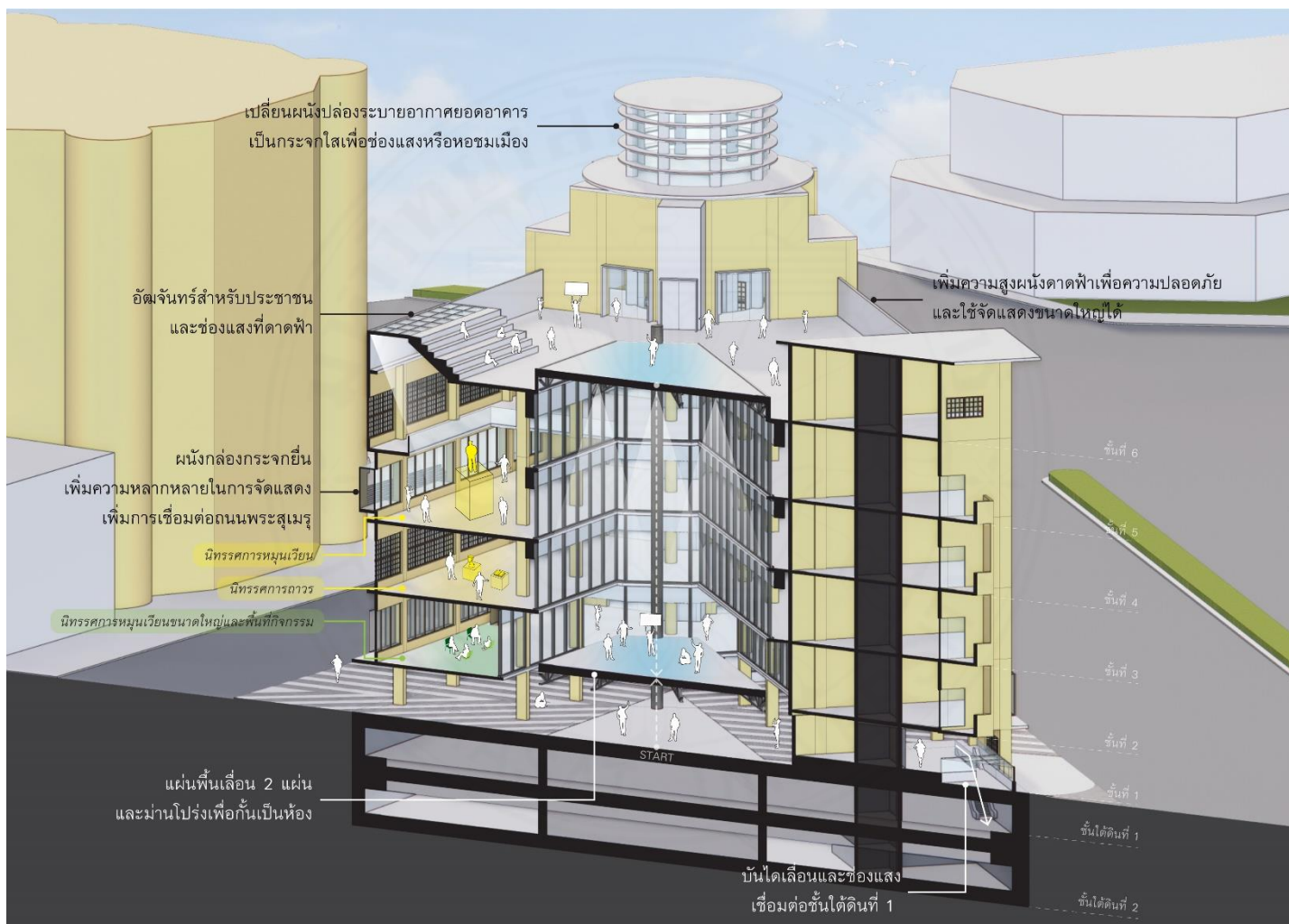
ภาพที่ 5.31 ภาพรวมของการออกแบบพิพิธภัณฑสถานประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 5.31 (ต่อ) ภาพรวมของการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 5.32 รายละเอียดภาพรวมของการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 5.33 รูปตัดแสดงรายละเอียดภาพรวมของการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 5.34 รูปตัดภาพรวมของการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

5.3.4 สรุปการทดลองออกแบบนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516

จากการทดลองออกแบบนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516 ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติใช้แบบทางเลือกว่าเลือกที่ 2 แบบแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type) ซึ่งเป็นแบบทางเลือกที่ใช้กรอบการออกแบบของพิพิธภัณฑสถานเป็นสถาปัตยกรรมที่มีความเป็นพื้นที่ทางสังคม (Social Space) แบบ Lived Space มากกว่า Conceived Space และการใช้การเชื่อมต่อการจัดแสดงและสัญจรแนวคิดในรูปแบบการเชื่อมด้วยแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type) ที่ทำให้สามารถเพิ่มพื้นที่การใช้งานในแต่ละชั้นได้มากขึ้น มีพื้นที่ในการจัดแสดงรูปแบบต่าง ๆ ที่ยืดหยุ่น ใช้การจัดเรียงของพื้นที่แบบเป็นระเบียบ (Uniform) และไม่เป็นระเบียบได้ (Non-uniform) มีความหลากหลายของขนาดและการจัดเรียงพื้นที่ของประชาชน

ผู้วิจัยพบว่าแบบทางเลือกและการทดลองออกแบบนี้สามารถรองรับการจัดแสดงพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทนในแต่ละรูปแบบได้ ขนาดพื้นที่ของอาคารที่เตรียมไว้มีความเพียงพอต่อการจัดแสดงทั้ง 21 รูปแบบ ซึ่งในแต่ละรูปแบบมีความคล้ายคลึงและทับซ้อนกันของการจัดแสดง จึงสามารถใช้พื้นที่ร่วมกันได้ เช่น การติดหรือฉายภาพแทนบุคคลในขนาดใหญ่กว่ามนุษย์ด้วยเทคโนโลยีผนังเป็นจอภาพโปร่งแสง (Transparent LED Screen) นั้นสามารถจัดแสดงร่วมกันได้ในพื้นที่เดียวกันได้

สิ่งที่ต้องคำนึงถึงนอกเหนือจากการจัดเตรียมพื้นที่ตามกรอบการออกแบบแล้วคือ ความเหมาะสมของการจัดแสดงที่จะอยู่ในแต่ละตำแหน่งของอาคาร เช่น การจัดแสดงต้องใช้พื้นที่ขนาดใหญ่และต้องจัดแสดงที่ภายนอกอาคารเท่านั้น แต่ผนังภายนอกอาคารที่สามารถรองรับการจัดแสดงแบบนี้ได้อาจมีไม่มากพอ หรืออยู่ในตำแหน่งที่จำเป็นต้องเป็นช่องเปิดประตู-หน้าต่าง ดังนั้นการคัดเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมสำหรับจัดแสดงก็เป็นประเด็นที่ควรพิจารณา ร่วมกับการออกแบบรายละเอียดของนิทรรศการภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

ภาพที่ 5.35 นิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516 จัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. โดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 5.35 (ต่อ) นิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516 จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 5.35 (ต่อ) นิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516 จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 5.35 (ต่อ) นิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516 จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 5.35 (ต่อ) นิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516 จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

5.4 สรุปผลการทดลองออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน

การทดลองออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนที่ได้ใช้กรอบในการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนของอาคารเทศบาลประจักษ์ที่ได้จากรายละเอียดโครงการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนซึ่งผ่านการวิเคราะห์และจัดทำขนาดของพื้นที่อำนวยความสะดวกของพิพิธภัณฑ์ประชาชนโดยละเอียด ส่วนพื้นที่การจัดเรียงรูปแบบการจัดแสดงพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคล การออกแบบทางเลือกของการเพิ่มพื้นที่ใหม่ รวมทั้งการขยายตัวของการใช้งานพื้นที่พิพิธภัณฑ์ประชาชนในบริบทโดยรอบ จะต้องมีการวิเคราะห์ถึงการออกแบบที่มีความสมดุลกันของความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด Conceived Space กับ Lived Space และความสัมพัทธ์ระหว่างการเพิ่มพื้นที่ใหม่เพื่อการเชื่อมต่อการจัดแสดงและสัญจรแนวตั้ง เพื่อการเมื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางออกแบบทางเลือกได้แล้ว 2 แบบ จะนำไปใช้วิเคราะห์และออกแบบทดลองกับนิทรรศการ 50 ปี 14 ตุลา 2516 เพื่อนำเสนอเป็นตัวอย่างการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน พบว่าต้องพิจารณาการสร้างสมดุลของกระบวนการต่าง ๆ ดังนี้

5.4.1 ความสมดุลของกรอบการออกแบบ

กรอบการออกแบบที่ได้จาก 2 กระบวนการ ได้แก่ 1) ความสมดุลกันของความสัมพัทธ์ระหว่างแนวคิด Conceived Space กับ Lived Space 2) การเพิ่มพื้นที่ใหม่เพื่อการเชื่อมต่อการจัดแสดงและสัญจรแนวตั้ง ความสมดุลของกรอบการออกแบบนี้มีหน้าที่เป็นการออกแบบภาพรวมของพิพิธภัณฑ์ประชาชนว่าจะมีเป้าหมายของการใช้งานอาคารอย่างไรให้เหมาะสมกับการนำเสนอหรือจัดแสดงพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวของประชาชน เช่น กรอบการออกแบบที่เป็น Conceived Space มากกว่า Lived Space เหมาะสมกับพิพิธภัณฑ์ประชาชนที่ประชาชนต้องการใช้พื้นที่ที่ถูกจัดเตรียมไว้ให้ในการจัดแสดง หรือในกรณีที่ประชาชนต้องการจัดแสดงพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยตนเองอย่างยืดหยุ่น หลากหลาย และต้องการใช้พื้นที่ในการจัดแสดงมาก ก็จะเหมาะสมกับกรอบการออกแบบที่เป็น Lived Space มากกว่า Conceived Space

ความสมดุลของตัวเลือกที่สามารถเลือกออกแบบให้เหมาะสมกับความต้องการใช้พื้นที่ของประชาชนจึงเป็นผลสรุปของการสร้างความสมดุลของ 2 กระบวนการนี้

5.4.2 ความสมดุลของกระบวนการทดลองออกแบบตัวเลือก

ในกระบวนการทดลองออกแบบตัวเลือกที่ต้องใช้การหาความสัมพันธ์ของ 2 กระบวนการ ได้แก่ 1) การออกแบบพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ประชาชน กับ 2) ความสมดุลของการออกแบบที่มาจากจาก 2 กระบวนการที่ได้สรุปไปข้างต้น พบว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันของกระบวนการเหล่านี้ ส่งผลให้การวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นที่จำเป็นต่อการออกแบบทางเลือกนั้นมีแนวทางและผลสรุปที่ชัดเจน และสามารถนำไปใช้ออกแบบจริงได้ ทั้งการสามารถวิเคราะห์และสรุปการศึกษาพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทนในแต่ละรูปแบบให้ออกมาอยู่ในรูปแบบของพื้นที่ในทางสถาปัตยกรรม ซึ่งทำให้สามารถตีความและใช้กรอบร่วมกับความสมดุลของกรอบการออกแบบได้ ได้ข้อสรุปที่เป็นรูปธรรมและเป็นเครื่องมือในการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนออกมาได้ 2 แบบทางเลือกที่แตกต่างกัน

กระบวนการทดลองออกแบบตัวเลือกที่มีการคำนึงถึงความสมดุลของแนวคิดกรอบการออกแบบ และกระบวนการที่ทำให้ได้มาซึ่งการออกแบบทางสถาปัตยกรรมนี้จึงเป็นวิธีการที่เหมาะสมในการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยหัวข้อพิพิธภัณฑ์ประชาชน: แนวทางปรับเปลี่ยนการใช้สอยอาคารถนนราชดำเนินกลาง กรณีศึกษา อาคารเทเวศร์ประกันภัยจะใช้การประเมินจากการทดลองออกแบบพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ประชาชน การทดลองออกแบบตัวเลือก (Design Alternative) การเชื่อมต่อของพิพิธภัณฑ์ประชาชนกับบริบทเมืองโดยรอบ และการทดลองออกแบบนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516 พร้อมรายละเอียดโครงการและรายละเอียดการจัดแสดงและกิจกรรมประเมินตามวัตถุประสงค์และทฤษฎีว่าเป็นไปตามคำถามในการวิจัยอย่างไร รายละเอียดของบทสรุปและข้อเสนอแนะจะประกอบไปด้วย

- 6.1 การประเมินการทดลองออกแบบประเมินตามวัตถุประสงค์และทฤษฎี
- 6.2 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะในการวิจัยการประเมินการทดลองออกแบบ

6.1 การประเมินการทดลองออกแบบตามวัตถุประสงค์และทฤษฎี

จะใช้การประเมินจากการทดลองออกแบบประเมินตามวัตถุประสงค์และทฤษฎีว่าเป็นไปตามคำถามในการวิจัยอย่างไร โดยการประเมินจาก 3 แนวคิดที่ใช้ในการออกแบบว่าสามารถนำแนวคิดในการออกแบบมาใช้เป็นกรอบการออกแบบได้อย่างครอบคลุมจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ทำการศึกษา มา โดยการประเมินดังกล่าวจะนำไปสู่การสรุปให้เห็นถึงข้อจำกัดและข้อเสนอแนะในการวิจัย

6.1.1 การประเมินจากวัตถุประสงค์การวิจัย

เป็นการประเมินว่าผลการวิจัยเพื่อการหาแนวทางการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนที่ผ่านการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ตั้งแต่ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการออกแบบ ที่ผ่านการวิเคราะห์และสรุปผลให้เป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญต่อกระบวนการในการออกแบบ ไปจนถึงการทดลองออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนด้วยหนึ่งตัวอย่างนิทรรศการให้บรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ในการวิจัยทั้ง 3 ข้อโดยมีรายละเอียดดังนี้

6.1.1.1 การประเมินจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 คือ เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และศักยภาพของอาคารหลักบนถนนราชดำเนินกลางในการปรับเปลี่ยนเป็นอาคารสาธารณะประเภทพิพิธภัณฑ์

โดยผลการศึกษพบว่าสามารถวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของถนนราชดำเนินกลางและอาคารที่ถูกสร้างขึ้นว่ามีความเป็นประชาธิปไตยในพื้นที่ของถนนราชดำเนินกลางทั้งทางกายภาพ และทางการสื่อความหมาย รวมทั้งอาคารพิเศษประกกันภัย กรณีศึกษาซึ่งเป็นอาคารหลักบนถนนราชดำเนินกลาง เป็นอาคารที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแตกต่างไปจากอาคารอื่น ๆ บนถนนราชดำเนินกลาง มีความเหมาะสมของที่ตั้งแต่ลักษณะทางกายภาพของอาคารในการออกแบบปรับเปลี่ยนเป็นอาคารสาธารณะประเภทพิพิธภัณฑ์ และเป็นพิพิธภัณฑ์ประชาชนที่เป็นพื้นที่ทางสังคมสำหรับการนำเสนอเรื่องราวของประชาชนทั้งปัจเจกและกลุ่ม

6.1.1.2 การประเมินจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 คือ เพื่อจัดทำรายละเอียดโครงการพิพิธภัณฑ์ประชาชนในอาคารพิเศษประกกันภัย ถนนราชดำเนินกลาง

จากการศึกษากรณีศึกษาแนวคิดและการออกแบบการนำเสนอเรื่องราวประชาชน กรณีศึกษาโถงพื้นที่สาธารณะขนาดใหญ่ในอาคารศิลปวัฒนธรรม และกรณีศึกษาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ ทำให้สามารถวิเคราะห์และจัดทำรายละเอียดโครงการในการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนได้ สามารถใช้เป็นกรอบในการออกแบบเพื่อจัดทำแบบทดลอง 2 แบบที่แตกต่างกันของพิพิธภัณฑ์ประชาชน และสามารถใช้ทดลองออกแบบนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516 ได้ออกมาเป็นรูปธรรมให้เห็นถึงลักษณะการจัดแสดงต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกพิพิธภัณฑ์

ภาพที่ 6.1 นิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลา 2516. โดยผู้วิจัย, 2566.

6.1.1.3 การประเมินจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 คือ เพื่อนำเสนอแนวทางการออกแบบพื้นที่พิพิธภัณฑ์ด้วยแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) แนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราวบุคคล (Narrative Environment of People) และแนวคิดการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางการออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน พบว่า สามารถศึกษาได้ถึงความเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กันของแนวคิด และทฤษฎีการออกแบบพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับภาคประชาชนในด้านแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) แนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment) และแนวคิดการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ได้ รวมทั้งจากการศึกษาพัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวทางการเมืองภาคประชาชนที่ได้เคยเกิดขึ้นมาแล้วจำนวนหนึ่งนั้นได้นำไปสู่การรวบรวมศึกษาวิเคราะห์พื้นที่การรวมตัวและพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทน 21 รูปแบบ ที่สามารถสรุปได้เป็นกรอบการออกแบบ แบบทดลองการออกแบบ และรายละเอียดโครงการพิพิธภัณฑ์ประชาชนได้ ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถแสดงให้เห็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมโดยการใช้การทดลองออกแบบนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลาคม 2516 ที่จะพื้นที่สำหรับการนำเสนอเรื่องราวของประชาชนให้ได้ปรากฏขึ้นบนพื้นที่ถนนราชดำเนินกลางนี้มากขึ้นโดยประชาชนเหล่านั้นเอง

6.1.2 การประเมินจากแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบ

เป็นการประเมินผลการทดลองออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนที่ใช้แนวคิดในการออกแบบทั้ง 3 แนวคิด ดังนี้

6.1.2.1 การประเมินจากแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space)

การใช้แนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) ของ Henri Lefebvre พบว่าความสมดุลกันของความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด Conceived Space กับ Lived Space และความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์การเชื่อมต่อพื้นที่ใหม่ที่ส่งผลต่อการจัดวางพื้นที่แสดง เพื่อใช้เป็นกรอบในการทดลองออกแบบเพื่อให้ได้แบบทางเลือก 2 แบบ ได้แก่ แบบทางลาด (Ramp Type) และแบบแผ่นพื้นเลื่อน (Platform Type)

แนวคิดนี้ยังสามารถใช้หลักการเพื่อวิเคราะห์พัฒนาการพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคลด้วยภาพตัวแทนจำนวน 21 รูปแบบได้ คือ การจัดหมวดหมู่ของประเภทพื้นที่ผ่านกรอบความคิดของ “กระบวนการเข้าถึงความรู้ที่ว่าด้วยพื้นที่” ได้แก่ 1) Perceived Space 2) Conceived Space และ 3) Lived Space ซึ่งสามารถนำไปสู่การจัดประเภทของแบบทดลองออกเป็น 2 ประเภทที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ เป็นพื้นที่แบบ Conceived มากกว่า Lived และ เป็นพื้นที่แบบ Lived มากกว่า Conceived และแบบทดลอง 2 แบบนี้สามารถสรุปผลเป็นรายละเอียดโครงการพิพิธภัณฑ์ประชาชนที่นำไปใช้สรุปผลกรอบการออกแบบเพื่อใช้ในการทดลองออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชนและการทดลองออกแบบนิทรรศการ 50 ปี มนุษย์ 14 ตุลาคม 2516

6.1.2.2 การประเมินจากแนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว

(Narrative Environment)

การใช้แนวคิดสภาพแวดล้อมบอกเล่าเรื่องราว (Narrative Environment) ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการผสมผสาน 1) บุคคลที่ถูกบอกเล่าเรื่องราว และ 2) การบอกเล่าเรื่องราว ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นสภาพแวดล้อมที่มีความสำคัญในการเป็นเครื่องมือของการบอกเล่าเรื่องราว ไปจนถึงการเป็นสภาพแวดล้อมที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวในตนเองได้ เป็นส่วนสำคัญที่เป็นผลของการผสมผสานบุคคลกับเนื้อหาให้เป็นรูปธรรมของพื้นที่บอกเล่าเรื่องราวบุคคล เพื่อใช้ในการสรุปสรุปผลเป็นรายละเอียดโครงการพิพิธภัณฑ์ประชาชน และสามารถใช้อย่างเห็นเป็นรูปธรรมของพื้นที่ที่จะถูกออกแบบผ่านการทดลองออกแบบนิทรรศการ 50 ปีมนุษย์ 14 ตุลา 2516 เช่น พื้นที่การจัดแสดงภาพตัวแทนขนาดใหญ่กว่ามนุษย์ที่เหนือหลังคาอาคาร ด้วยการยกตัวอย่างการจัดแสดงภาพตัวแทนประชาชนที่อยู่ในเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 เป็นต้น

6.1.2.3 การประเมินจากแนวคิดการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวก

ในพิพิธภัณฑ์

การใช้แนวคิดการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ทำให้สามารถสรุปผลของกรณีศึกษาโรงพื้นที่สาธารณะขนาดใหญ่ในอาคารศิลปวัฒนธรรม และกรณีศึกษาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ เพื่อสรุปรายละเอียดโครงการพิพิธภัณฑ์ประชาชนที่มีขนาดของพื้นที่ต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการออกแบบผ่านการทดลองออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ทางสัญจร 30% และ พื้นที่เชื่อมต่อ (Transition Area)	ขนาด 2,170 ตารางเมตร
2) ทางหนีไฟ	ขนาด 150 ตารางเมตร
3) ลิฟต์ผู้พิการ	ขนาด 112.50 ตารางเมตร
4) ลิฟต์คนชรา	ขนาด 90 ตารางเมตร
5) ห้องงานระบบ (M&E)	ขนาด 75 ตารางเมตร
6) ห้องน้ำ	ขนาด 150 ตารางเมตร
7) ร้านค้า (Museum Shop)	ขนาด 50 ตารางเมตร
อยู่ชั้นที่ 1 ปีกขวา
8) ห้องวัตถุสะสม (Collection Archive)	ขนาด 50 ตารางเมตร
อยู่ชั้นที่ 6 ปีกขวา

รวมจะใช้พื้นที่ 40% ของอาคาร ขนาด 678 ตารางเมตร
 ส่วนพื้นที่อำนวยความสะดวกภายในพิพิธภัณฑ์ที่ถูกรื้อออกแบบให้อยู่ที่ชั้นใต้ดิน
 เพื่อเชื่อมต่อการเข้าถึงและลักษณะของโครงสร้างต่าง ๆ เช่น โครงสร้างของลิฟต์ งานระบบ จากชั้น
 ใต้ดิน และพื้นที่สนับสนุนอื่น ๆ ที่อยู่ชั้นใต้ดิน ประกอบไปด้วยพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

9) ทางหนีไฟ	ขนาด 25 ตารางเมตร
10) ลิฟต์ผู้พิการ	ขนาด 18.75 ตารางเมตร
11) ลิฟต์ขนของ	ขนาด 15 ตารางเมตร
12) ห้องงานระบบ (M&E)	ขนาด 12.5 ตารางเมตร
13) ห้องน้ำ	ขนาด 25 ตารางเมตร
14) ห้องเครื่องและงานระบบ	ขนาด 180 ตารางเมตร
15) สำนักงานพิพิธภัณฑ์	ขนาด 50 ตารางเมตร

6.2 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะในการวิจัยการประเมินการทดลองออกแบบ

6.2.1 ข้อจำกัดในการวิจัย

ข้อจำกัดในการวิจัยที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
 ในการทดลองออกแบบพิพิธภัณฑ์ประชาชน มีรายละเอียดดังนี้

6.2.1.1 ข้อจำกัดการสำรวจลักษณะกายภาพของพื้นที่อาคารเทศประกันภัย

การสำรวจลักษณะกายภาพของพื้นที่อาคารเทศประกันภัยต้อง
 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจที่จำกัดเนื่องจากไม่ได้รับอนุญาตให้สำรวจและบันทึกภาพภายในอาคาร
 จึงใช้การสำรวจภายนอกอาคารร่วมกับการศึกษาจากวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับอาคารถนนราช
 ดำเนินรูปแบบอื่น 2 เรื่อง เพื่อสนับสนุนแบบทางสถาปัตยกรรมต่าง ๆ เช่น แบบผังพื้น แบบรูปด้าน
 แบบรูปตัด ที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์ทางกายภาพของอาคารเทศประกันภัย และการใช้รูปถ่าย
 ภายในและภายนอกอาคารที่มีการเผยแพร่ออนไลน์ จึงสามารถสนับสนุนแบบทางสถาปัตยกรรมและ
 ขนาดพื้นที่ของอาคารเทศประกันภัยในการวิเคราะห์เพื่อจัดทำรายละเอียดโครงการพิพิธภัณฑ์
 ประชาชน

6.2.1.2 ข้อจำกัดของกระบวนการและผลลัพธ์ในการวิจัย

การทดลองออกแบบได้ดำเนินตามกรอบการวิจัยในการหาคำตอบ
 ทางเลือกที่เหมาะสมในการพัฒนาอาคารเทศประกันภัยให้เป็นพิพิธภัณฑ์ประชาชน ซึ่งแบบทาง
 สถาปัตยกรรมของพิพิธภัณฑ์ประชาชนนี้ยังต้องได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ต่อไป โดยอาจพิจารณา
 ร่วมกับกรอบแนวคิดอื่น ๆ ได้

6.2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

การค้นหาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางการออกแบบพิพิธภัณฑสถานประชาชน ที่ต่อยอดหรือเพิ่มเติมจาก 3 แนวคิดที่ใช้ในวิทยานิพนธ์นี้จะสามารถเพิ่มความหลากหลายของแนวทางการออกแบบพิพิธภัณฑสถานในมุมมองอื่น ๆ เพิ่มเติมจากเป้าหมายการเป็นพื้นที่สำหรับการนำเสนอเรื่องราวของประชาชนให้ได้ปรากฏขึ้นบนพื้นที่ถนนราชดำเนินกลางนี้มากขึ้นโดยประชาชนเหล่านั้นเองได้ สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยแนวทางปรับเปลี่ยนการใช้สอยอาคารถนนราชดำเนินกลาง กรณีศึกษา อาคารเทเวศร์ประกันภัย ให้เป็นพิพิธภัณฑสถาน ได้แก่

1) การใช้กระบวนการอื่น ๆ ในการวิจัยเพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์และการจัดทำแบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบการออกแบบพิพิธภัณฑสถานที่เป็นพื้นที่ทางสังคม เพื่อให้ได้ผลการศึกษาวិเคราะห์สำหรับการทดลองออกแบบเพิ่มเติม

2) การทดลองใช้เครื่องมืออื่น ๆ ในการทดลองออกแบบ เช่น การใช้หลักการและเทคโนโลยีการออกแบบพารามेटริก (Parametric Design) ในการศึกษาความสมดุลของพื้นที่ขนาดเล็กสำหรับจัดแสดงและพื้นที่โถงขนาดใหญ่สำหรับการรวมตัวของผู้คน

3) การเพิ่มแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนอาคารถนนราชดำเนินกลางในประโยชน์ใช้สอยอื่น ๆ ต่อยอดจากการเป็นพิพิธภัณฑสถานที่ยังอยู่ภายใต้ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพได้ เช่น การปรับเปลี่ยนอาคารถนนราชดำเนินกลางให้เป็นโครงการพิพิธภัณฑสถานร่วมกับโครงการเชิงพาณิชย์แบบผสม (Mixed-use) เพื่อรองรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ภาพที่ 6.2 อาคารเทเวศรประกันภัยในปัจจุบันเทียบกับพิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

Tricia., A. (2020). *Narrative Environments and Experience Design: Space as a Medium of Communication (1st ed.)*. New York.

ชาติรี ประกิตนนทการ. (2557). *สถาปัตยกรรมไทยหลังรัฐประหาร 19 กันยา 49*. กรุงเทพฯ; อาน.

ชาติรี ประกิตนนทการ. (2563). *ศิลปะ-สถาปัตยกรรมคณะราษฎร สัญลักษณ์ทางการเมืองในเชิงอุดมการณ์ (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ; มติชน.

ณัฐพล ใจจริง (2565). *ราษฎรปฏิวัติ: ชีวิตและความฝันใหม่ของคนรุ่นใหม่สมัยคณะราษฎร*. กรุงเทพฯ; มติชน.

ณัฐฉิณี กาญจนภรณ์ และชนิดา ลำทวิไพศาล (2565). *พิพิธภัณฑ์ในบทบาทของพื้นที่ทางสังคม: ความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์*. กรุงเทพฯ; คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

พินัย สิริเกียรติกุล. (2563) *สร้างกรุงเทพใหม่: การปรับปรุงถนนราชดำเนินกลาง พ.ศ. 2482-2484*. ใน *วิญญู อาจารย์รักษา (บรรณาธิการ), หลากทันสมัย: สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ; สมาคมสถาปนิกสยามฯ.

ยงธนีสร์ พิมลเสถียร (2563). *หลักคิดด้านคุณค่าของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ; สมาคมสถาปนิกสยามฯ.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2564). *แผนผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อการขับเคลื่อนแผนไปสู่การดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง*. กรุงเทพฯ; กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สันต์ สุวัจนราภินันท์ (2557). *ว่าด้วยทฤษฎีทางสถาปัตยกรรม พื้นที่สาธารณะและพื้นที่ทางสังคม*. กรุงเทพฯ; สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บทความวารสาร

กำธร กุลชล. (2016). *การฟื้นฟูสภาพแวดล้อมบนถนนราชดำเนินกลาง : ประสบการณ์จากภาคปฏิบัติ*. *วารสารหน้าจั่ว ว่าด้วยสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม*, 15, 39-58.

- กำธร กุลชล. (2021). ภาพลักษณ์ อัตลักษณ์ และสัญลักษณ์ของถนนราชดำเนิน. *วารสารหน้าจั่ว ว่าด้วยสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม ปีที่ 35, 2, C67-C77.*
- พินัย สิริเกียรติกุล. (2553) “ณ ที่นี้ ไม่มี "ความเสื่อม" :ถนนราชดำเนิน พ.ศ. 2484-2488”. *วารสารหน้าจั่ว ว่าด้วยสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม, 6, 8-51.*
- พีรศรี โปวาทอง. (2565) *อาคารถนนราชดำเนินกลาง : การออกแบบและรูปแบบสถาปัตยกรรม. สารคดี, 2, 272-287.*
- Thomas W. Gallant. (2009) Levene (Mark) and Roberts (Penny), (Eds.), *The Massacre in History. Crime, Histoire & Sociétés / Crime, History & Societies, 5, 146-148.*

วิทยานิพนธ์

- ลลิตา มีสุข. (2555). *แนวทางการปรับปรุงสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ กลุ่มอาคารราชดำเนิน: กรณีศึกษา อาคารนิทรรศน์รัตนโกสินทร์. (วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์.*
- ธนพล วัฒนจินดาเลิศ. (2560). *แนวทางการปรับปรุงอาคารริมถนนราชดำเนินกลาง ด้านกายภาพสถาปัตยกรรม. (วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์*
- ภักจิรา นุชบัว. (2563). *ประชาปรากฏ: การออกแบบพื้นที่นำเสนอเรื่องราวเคลื่อนที่ถึงผู้ถูกบังคับให้สูญหายในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง.*

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย. (2560). *โครงการรถไฟฟ้าสายสีม่วง ช่วงเตาปูน – ราษฎร์บูรณะ (วงแหวนกาญจนาภิเษก)*. สืบค้นเมื่อ 7 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://www.mrta.co.th/th/projectelectrictrain/bangkok-and-neighborhoods/purplelinesouth/#head5>
- กวิณพร เจริญศรี. (2565). *มทรสพเรื่องนี้ชื่อ 6 ตุลา เผชิญหน้าปีศาจ*. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://pridi.or.th/th/content/2022/10/1290>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). *สรุปใหม่ไลน์ ม็อบ25พฤศจิกายน พื้นที่หน้า ไทยพาณิชย์ วันนี้*. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/politics/909610>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2565). *OKMD ดันศูนย์เรียนรู้ Knowledge & Culture Avenue บนราชดำเนิน บงฯ 900 ล้าน*. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2565, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/1014496>
- เขมภัทร ทฤษฎีคุณ. (2563). *การขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2*. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2565, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/1014496>
- ชาติรี ประกิตนนทการ. (2564). *เปิดแนวคิดฟื้นฟู เมืองเก่ากรุงรัตนโกสินทร์หลังโควิด ก่อนที่ทุกอย่างจะสายเกินไป*. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_402365
- ชาติรี ประกิตนนทการ. (2565). *พิพิธภัณฑ์เมืองกรุงเทพฯ เพื่อทุกคน (1)/พื้นที่ระหว่างบรรทัด ชาติรี ประกิตนนทการ*. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_562641
- ชาติรี ประกิตนนทการ. (2565). *พิพิธภัณฑ์เมืองกรุงเทพฯ เพื่อทุกคน (จบ)/พื้นที่ระหว่างบรรทัด ชาติรี ประกิตนนทการ*. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_564736
- มติชนออนไลน์. (2562). *ย้อนรอยยึดทำเนียบ จำคุก 6 แกนนำพรม*. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2566, จาก https://www.matichon.co.th/politics/news_1364736

- ผู้จัดการออนไลน์. (2565). *สวยโฉบเฉี่ยว เผยภาพแหล่งเรียนรู้แลนด์มาร์กใหม่บนถนนราชดำเนินในอนาคต*. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2565, จาก <https://mgronline.com/travel/detail/9650000022255>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2566). *ประวัติความเป็นมา วันแรงงานแห่งชาติ 1 พ.ค. มีความสำคัญอย่างไร*. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/calendar/1832869>
- สมาคมอสังหาริมทรัพย์ไทย. (2560). *โครงการวางแผนพัฒนาพื้นที่บริเวณถนนราชดำเนินกลาง*. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2565, จาก <https://thairealestate.org/content/detail/376/>
- สถาบันปริดี พนมยงค์. (2560). *ประกาศคณะกรรมการ ฉบับที่ ๑*. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://pridi.or.th/th/libraries/1583202126>
- สถาบันพระปกเกล้า. (2559). *กปปส*. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2566, จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=กปปส>.
- สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์. (2556). *ศึกษาสัญจร พิทักษ์มรดกสยาม โดยสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์*. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก http://www.siamese-heritage.org/trip_modernarchitecture_t.html
- ศวิตา พูลเสถียร เดอะสแตนดาร์ด. (2565). *6 ตุลา เเชิญหน้าปีศาจ ย้อนความทรงจำผ่านฟิล์มของ 2 ช่วงภาพในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์*. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://thestandard.co/2-film-photographers/>
- ศิริโรตม์ คล้ามไพบูลย์. (2563). *ศิริโรตม์ คล้ามไพบูลย์ ก่อนประเทศถึงจุดที่ไม่อาจหวนกลับมาได้อีกต่อไป*. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_359538
- ศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง. (2557). *โครงการวางแผนพัฒนาพื้นที่บริเวณถนนราชดำเนินกลาง (Ratchadamnoen Klang)*. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2565, จาก <https://www.uddc.net/ud-project10>
- ศิลปวัฒนธรรม. (2565). *วาทะ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ เมื่อทูป ศาลาเฉลิมไทย มองสถาปัตยกรรม คณะราษฎร ตำพราม*. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก https://www.silpa-mag.com/quotes-in-history/article_44981
- ศรัญญู เทพสงเคราะห์. (2565). *งานรื่นเริงของพลเมืองในระบอบใหม่ เพื่อชาติและรัฐธรรมนูญ*. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://pridi.or.th/th/content/2022/10/1290>

- อภิญา นนทน์นาท. (2563). *ห้างไทยนิยมผ่านฟ้า*. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_359538
- อภิญา นนทน์นาท. (2563). *ห้างไทยนิยมผ่านฟ้า*. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_359538
- Human Rights Defenders (HRD's). (2018). *For Those Who Died Trying*. สืบค้น เมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://hardstories.org/projects/for-those-who-died-trying>
- Humans of New York. (2010). *Humans of New York*. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://www.humansofnewyork.com/about>
- MA Narrative Environments. (2020). *Narrative Environments and Experience Design: Space as a Medium of Communication (Routledge Research in Design Studies) 2020*. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://narrative-environments.com/researchandpublications/books-and-articles/>
- People's History Museum. (2022). *PHM Story Ideas worth sharing*. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://phm.org.uk/phm-story/>
- Taylor and Francis Group. (2020). *Narrative Environments and Experience Design Space as a Medium of Communication By Tricia Austin*. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780367138073/narrative-environments-experience-design-tricia-austin>

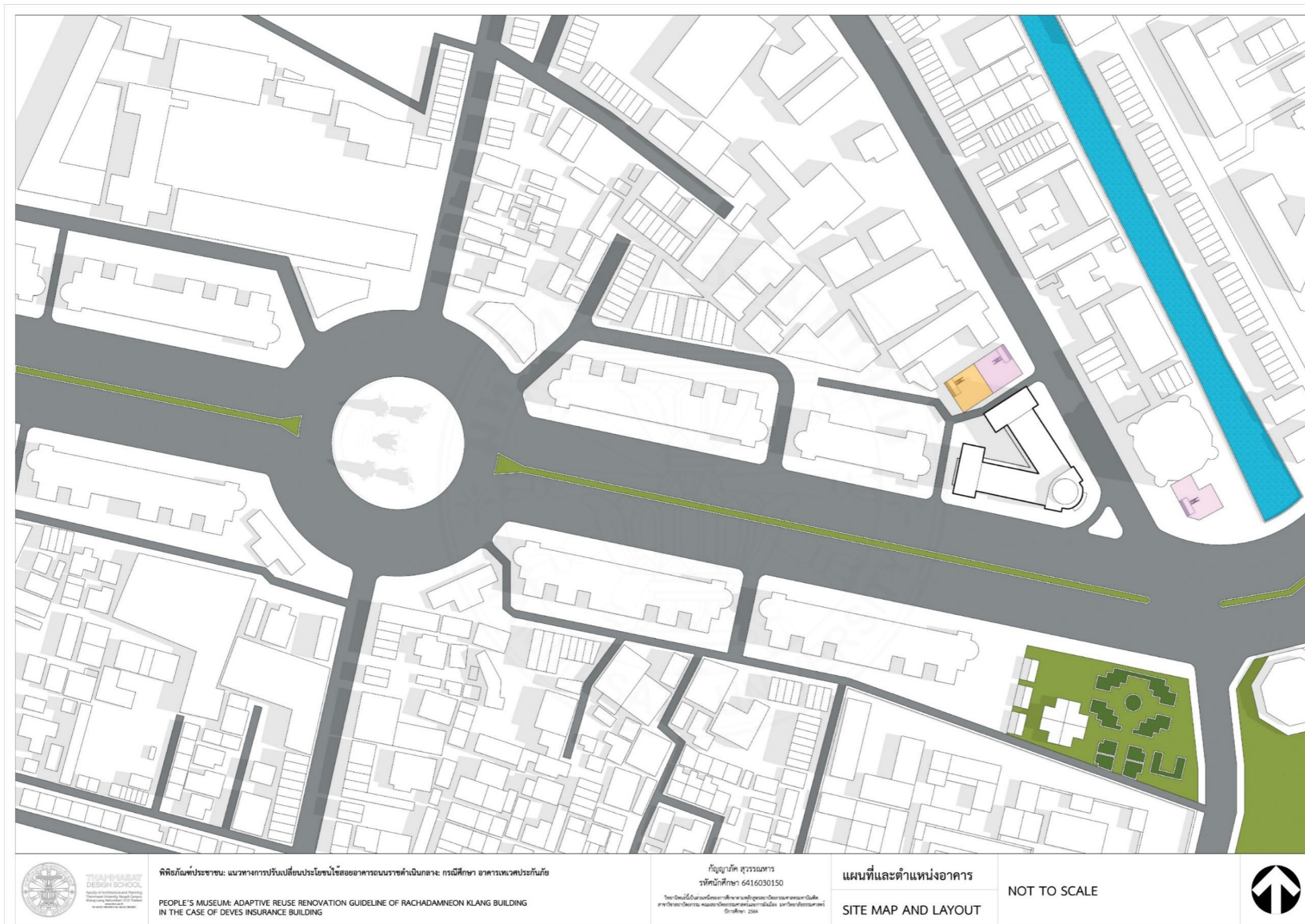

ภาคผนวก

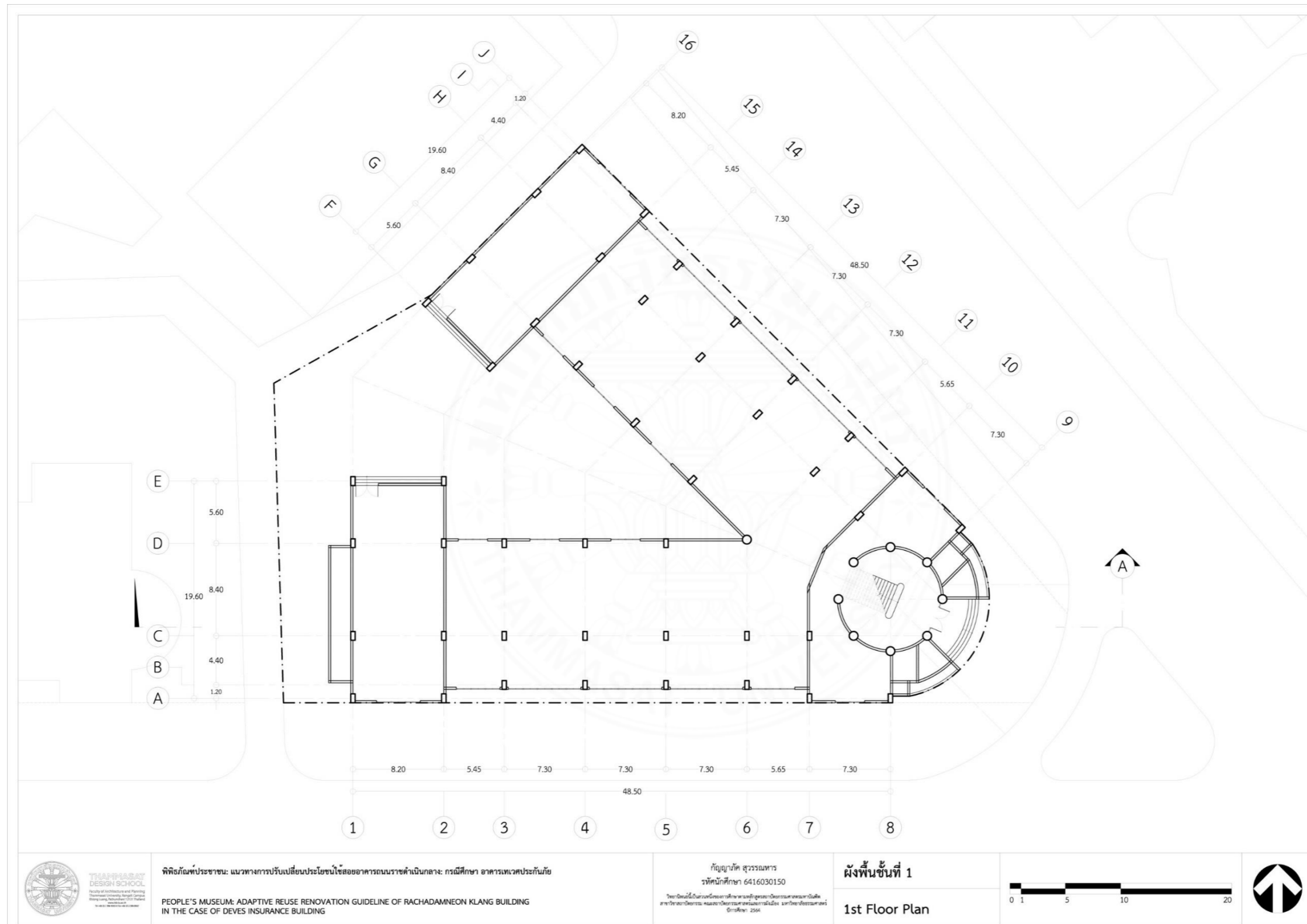
ภาคผนวก ก

แบบสถาปัตยกรรมของอาคารเทเวศร์ประกันภัย ที่สันนิษฐานและตัดแปลงโดยผู้วิจัย

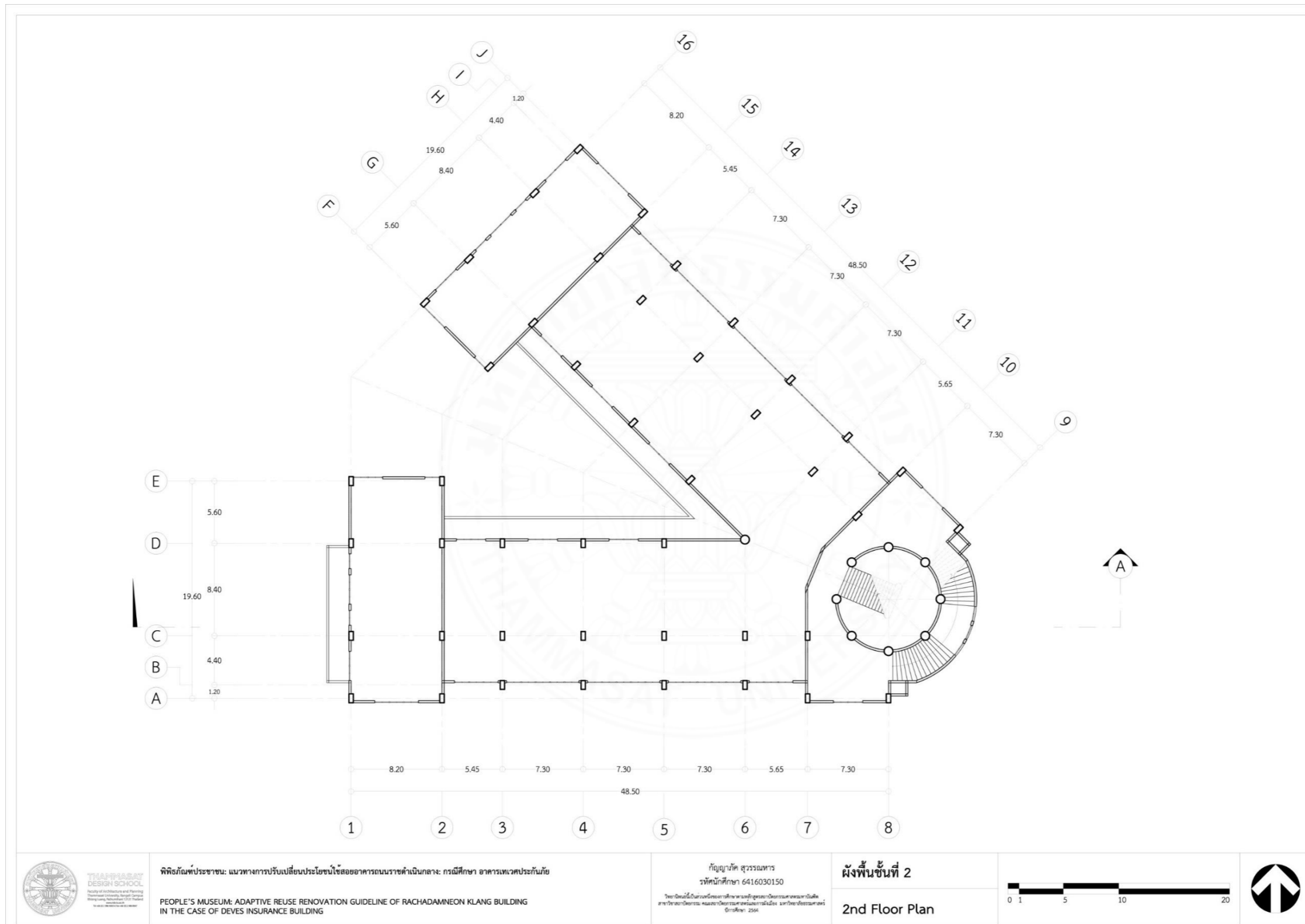

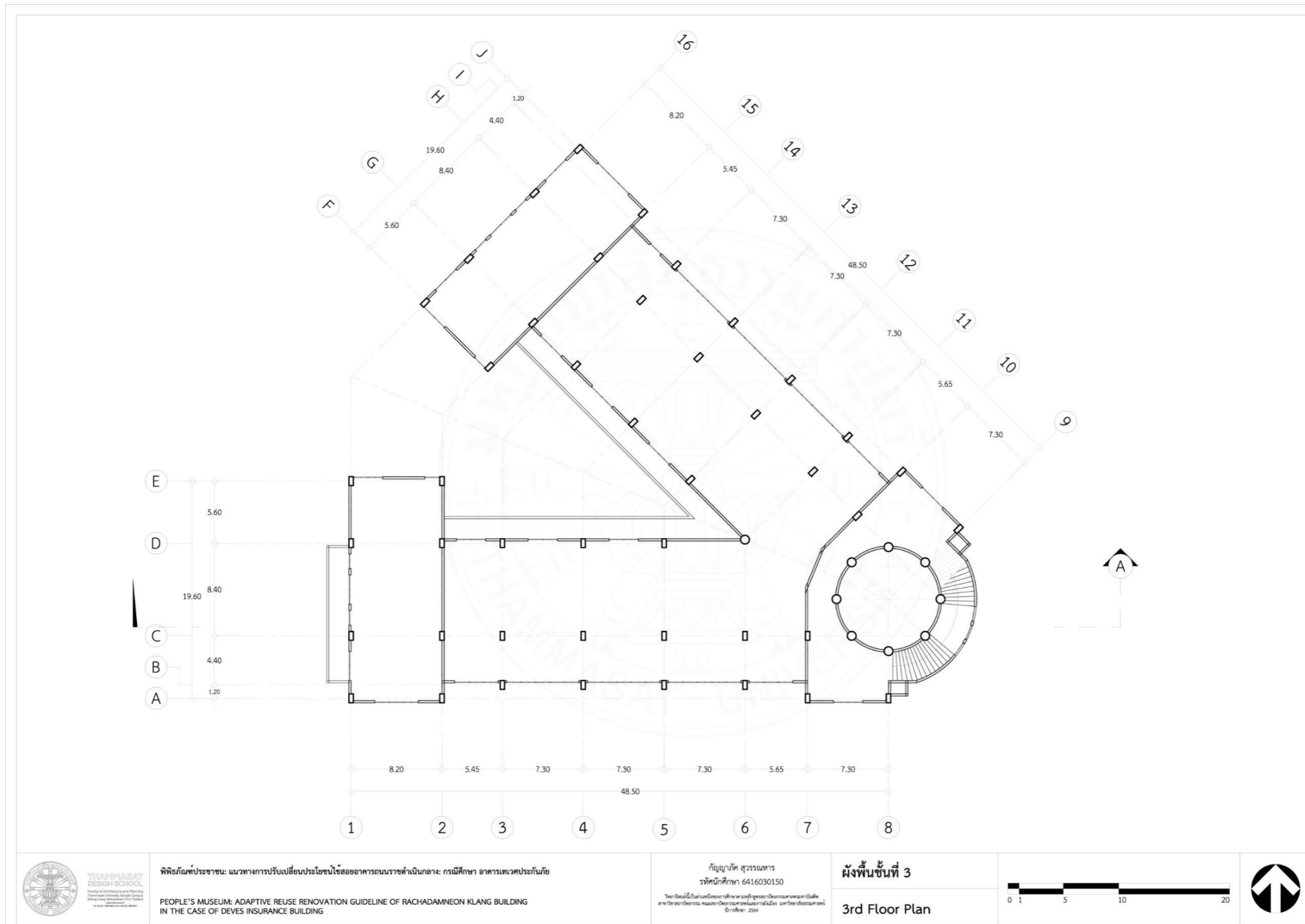
ภาพที่ ก.1 แบบสถาปัตยกรรมของอาคารเทเวศร์ประกันภัย. ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2566.

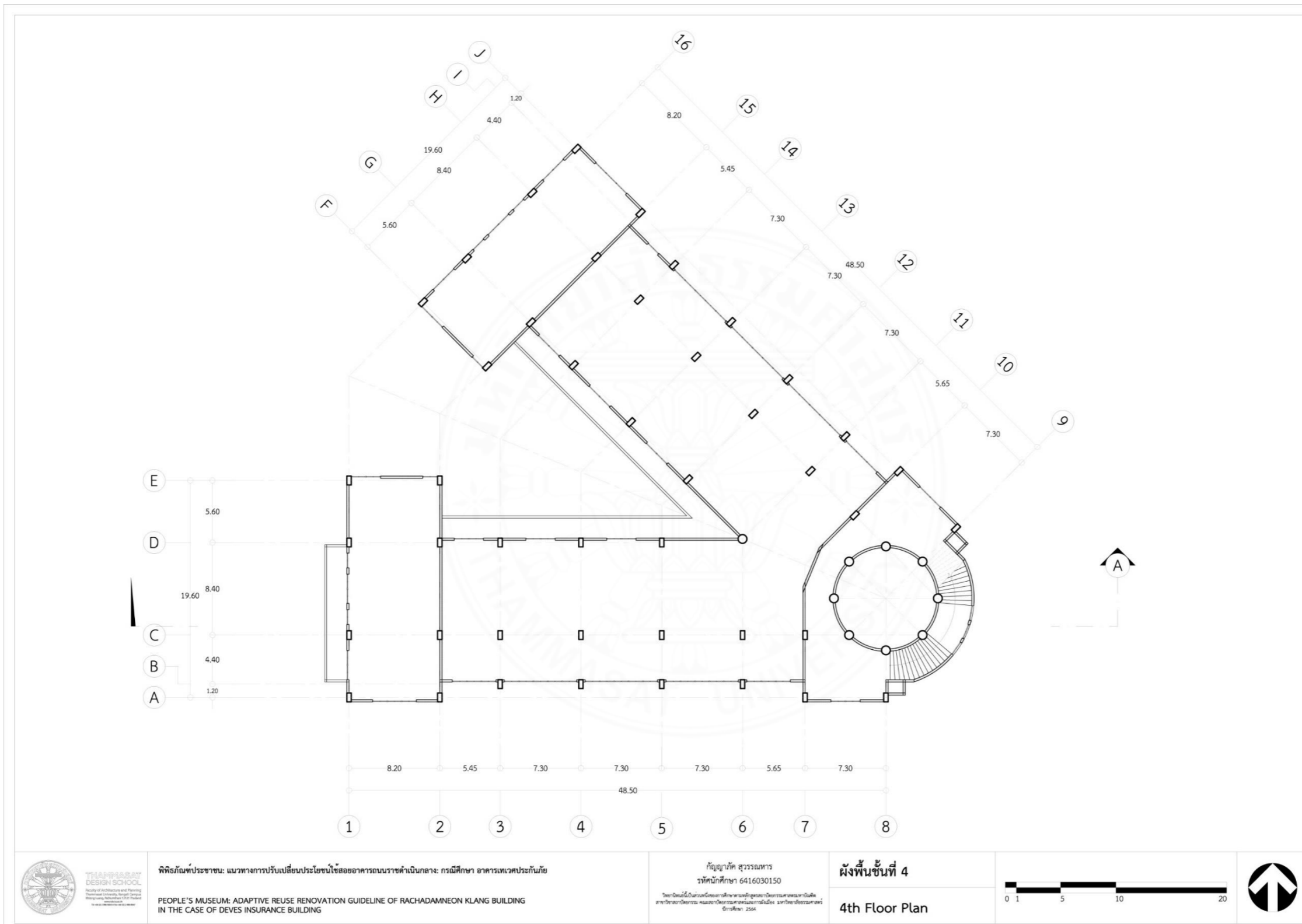
ภาพที่ ก.1 (ต่อ) แบบสถาปัตยกรรมของอาคารเทเวศประกันภัย. ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2566.

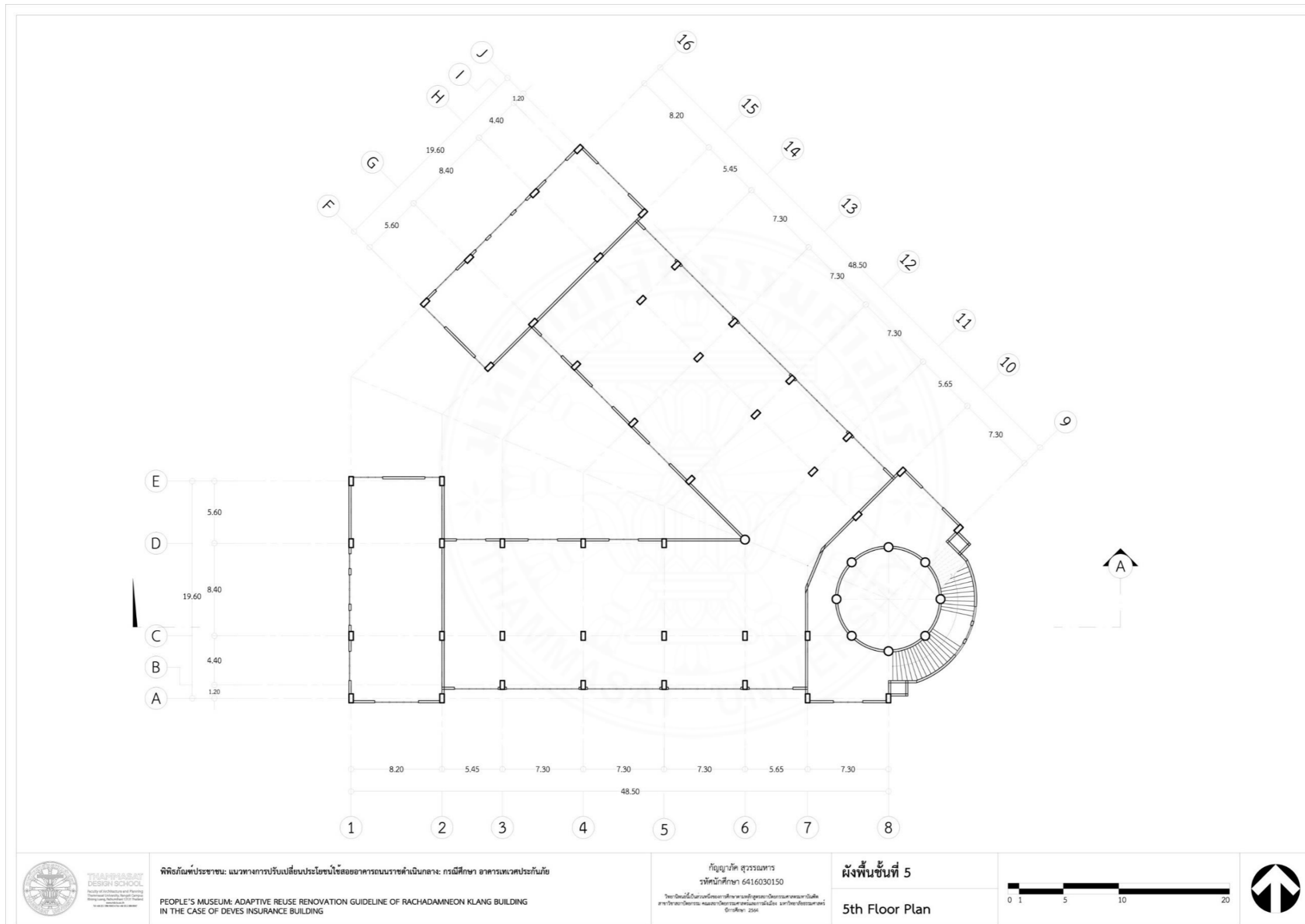
ภาพที่ ก.1 (ต่อ) แบบสถาปัตยกรรมของอาคารเทเวศร์ประกันภัย. ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2566.

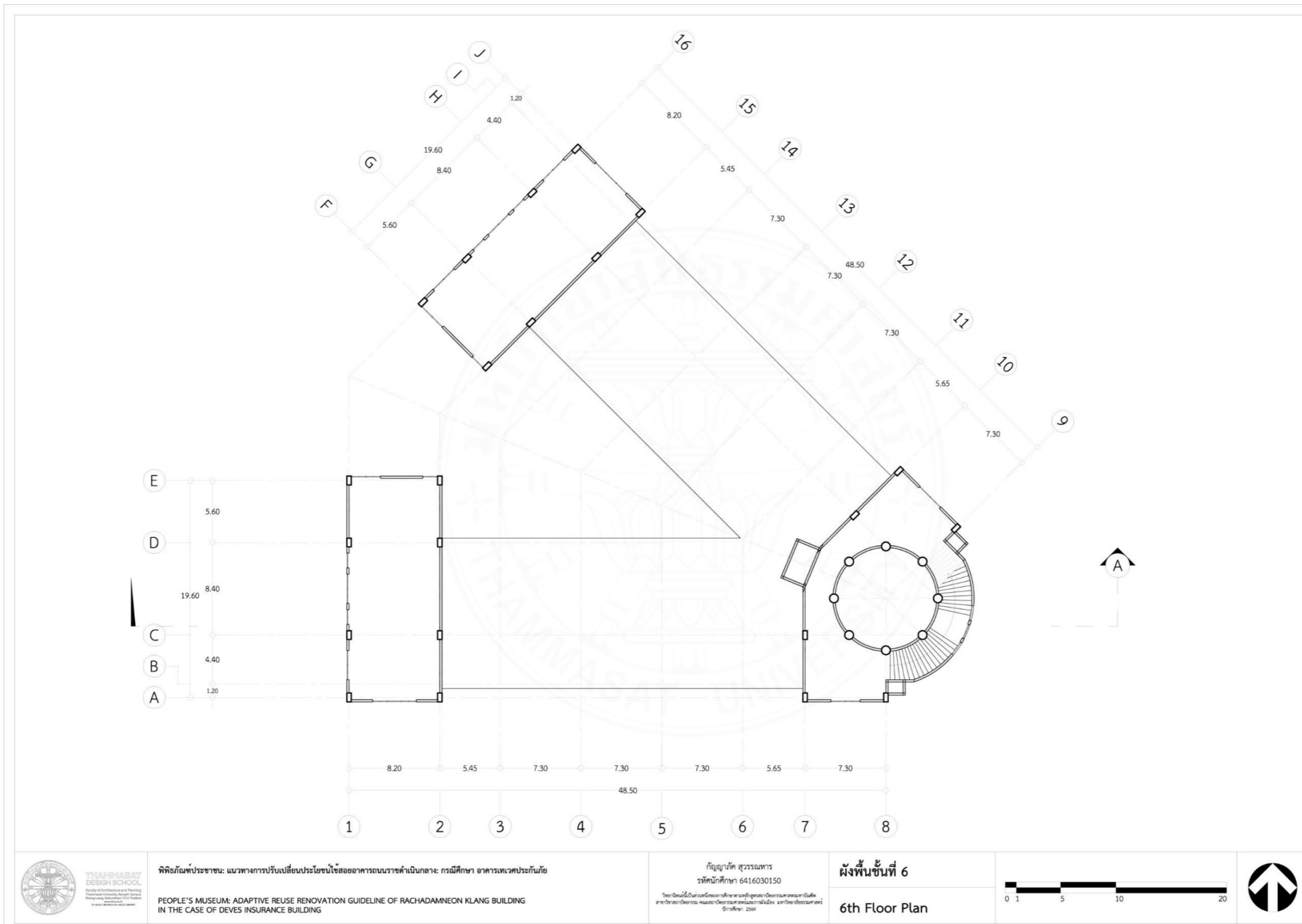
ภาพที่ ก.1 (ต่อ) แบบสถาปัตยกรรมของอาคารเทเวศประกันภัย. ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2566.

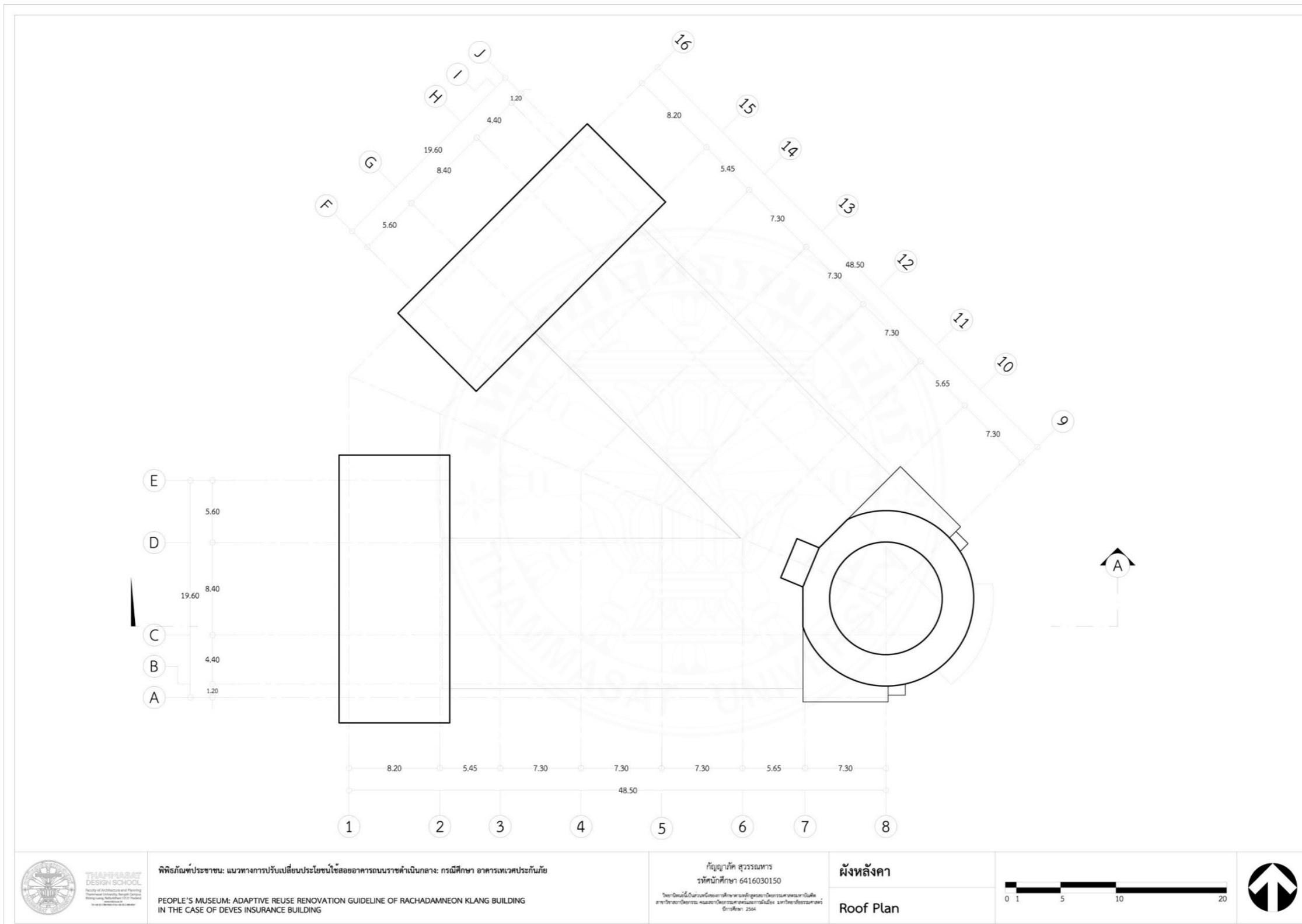
ภาพที่ ก.1 (ต่อ) แบบสถาปัตยกรรมของอาคารเทเวศร์ประกันภัย. ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2566.

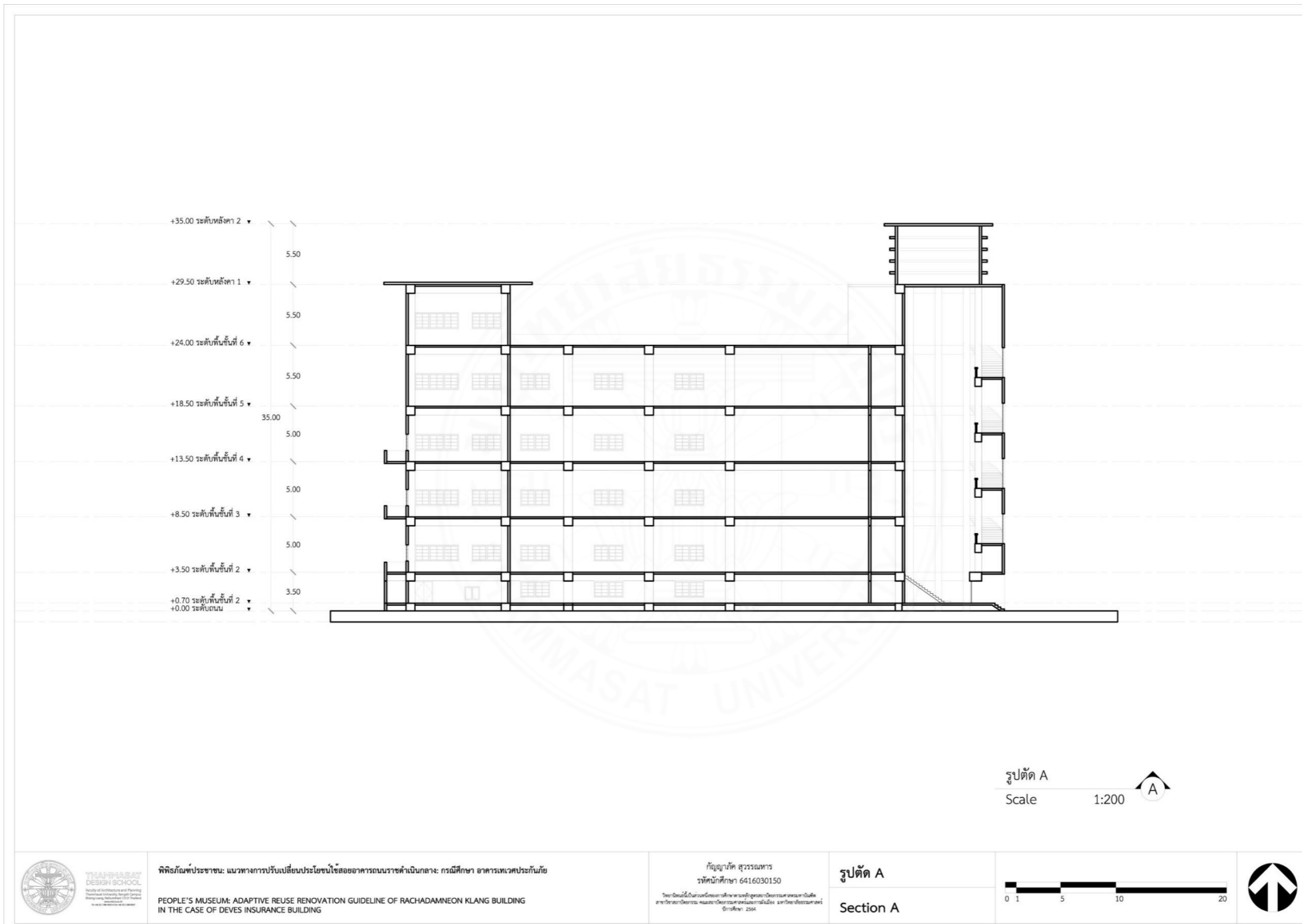
ภาพที่ ก.1 (ต่อ) แบบสถาปัตยกรรมของอาคารเทเวศร์ประกันภัย. ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ ก.1 (ต่อ) แบบสถาปัตยกรรมของอาคารเทเวศร์ประกันภัย. ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ ก.1 (ต่อ) แบบสถาปัตยกรรมของอาคารเทเวศร์ประกันภัย. ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2566.

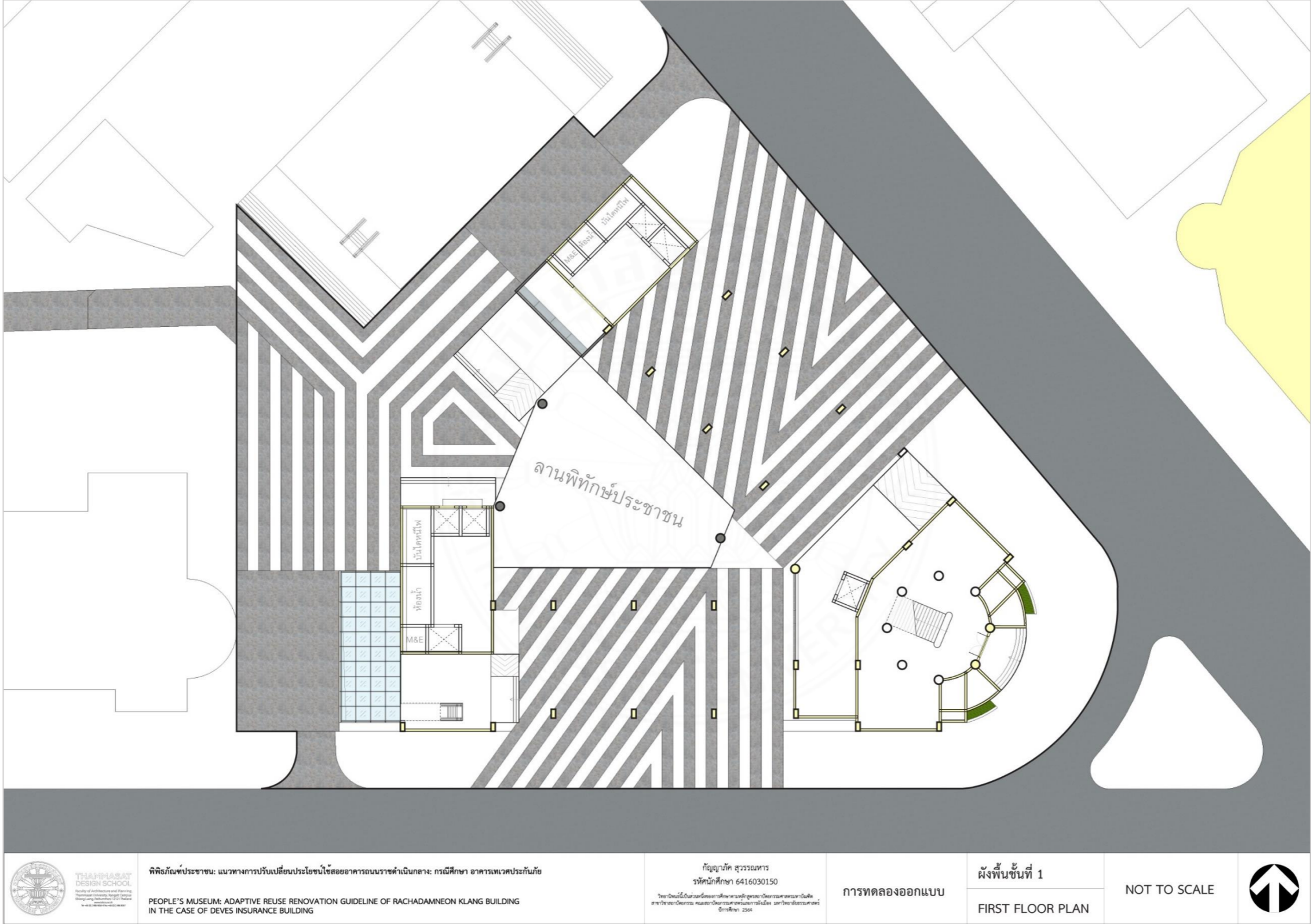
ภาพที่ ก.1 (ต่อ) แบบสถาปัตยกรรมของอาคารเทเวศประกันภัย. ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2566.

ภาคผนวก ข
แบบสถาปัตยกรรมของพิพิธภัณฑ์ประชาชน โดยผู้วิจัย

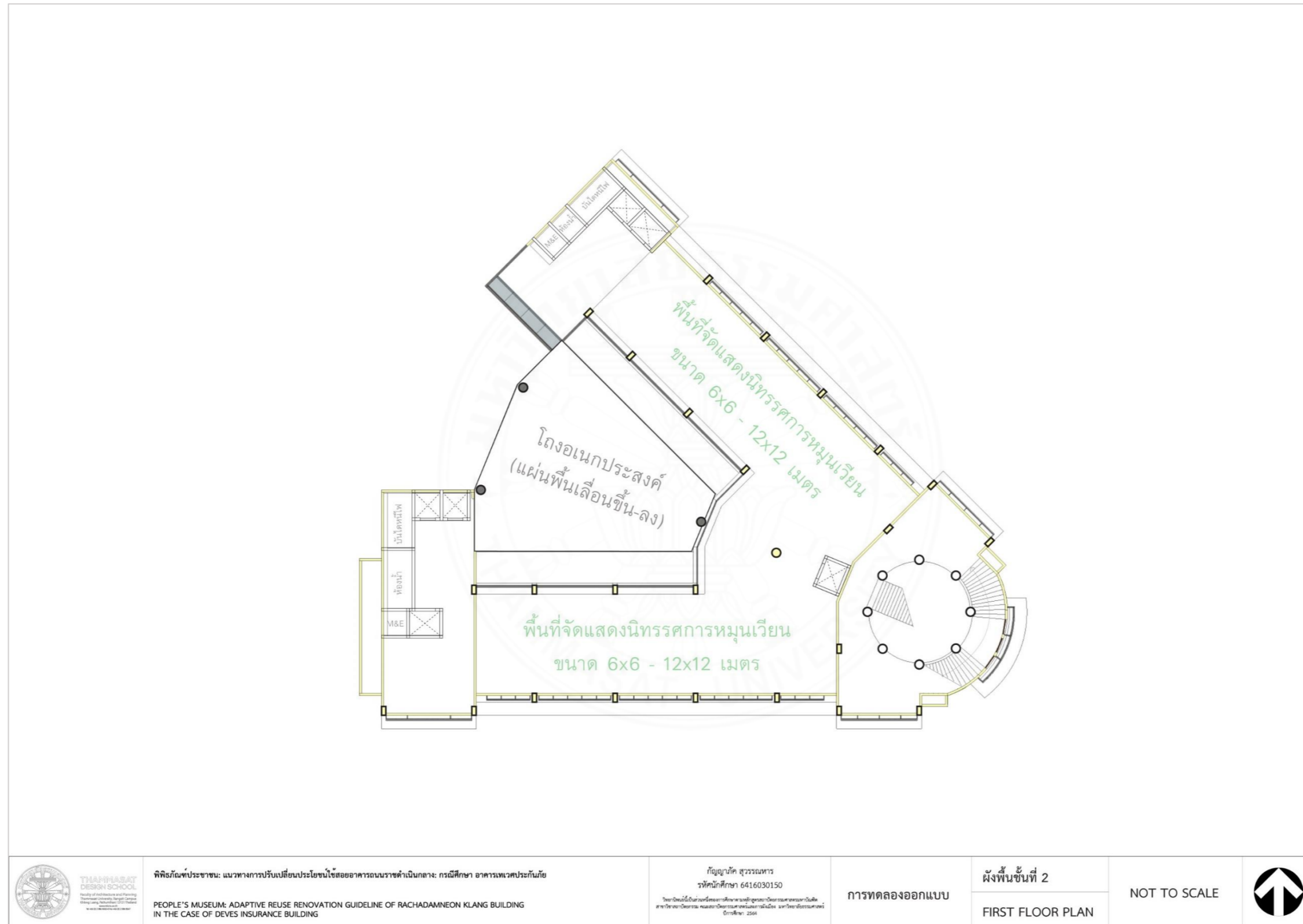

ภาพที่ ข.1 (ต่อ) แบบสถาปัตยกรรมของพิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

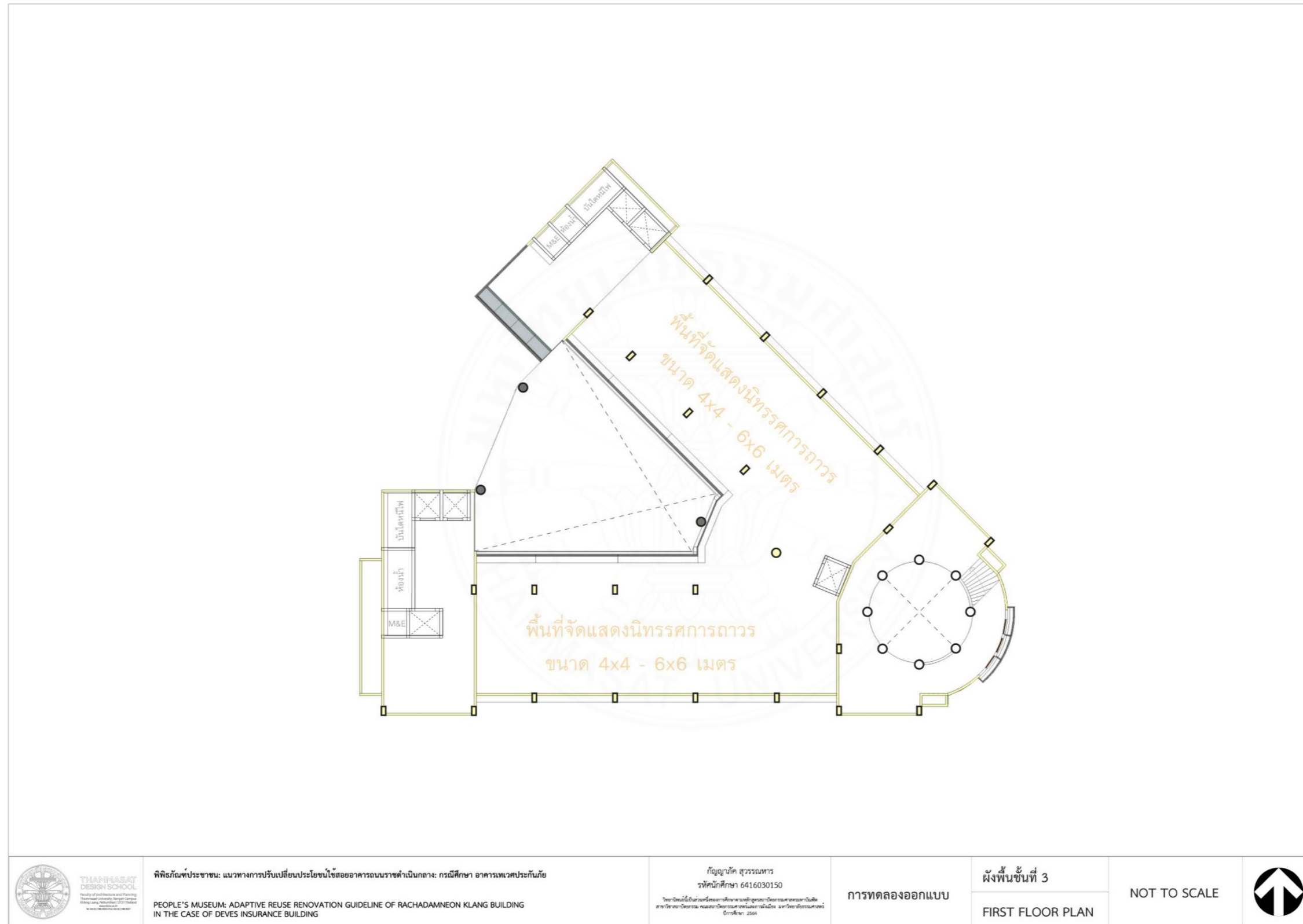

 <p>THAMMASAT DESIGN SCHOOL Faculty of Architecture and Planning Thammasat University, Bangkok, Thailand www.thammasat.ac.th</p>	<p>พิพิธภัณฑ์ประชาชน: แนวทางการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยอาคารธนาคารคำเงินกลาง: กรณีศึกษา อาคารเทเวศร์ประกันภัย PEOPLE'S MUSEUM: ADAPTIVE REUSE RENOVATION GUIDELINE OF RACHADAMNEON KLANG BUILDING IN THE CASE OF DEVES INSURANCE BUILDING</p>	<p>กัญญานันท์ สุวรรณหาร รหัสนักศึกษา 6416030150 รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อการศึกษาและเผยแพร่สู่สาธารณะโดยไม่แสวงหาผลกำไร สงวนลิขสิทธิ์โดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2564</p>	<p>การทดลองออกแบบ</p>	<p>ผังพื้นที่ที่ 1 FIRST FLOOR PLAN</p>	<p>NOT TO SCALE</p>	
---	--	--	-----------------------	---	---------------------	---

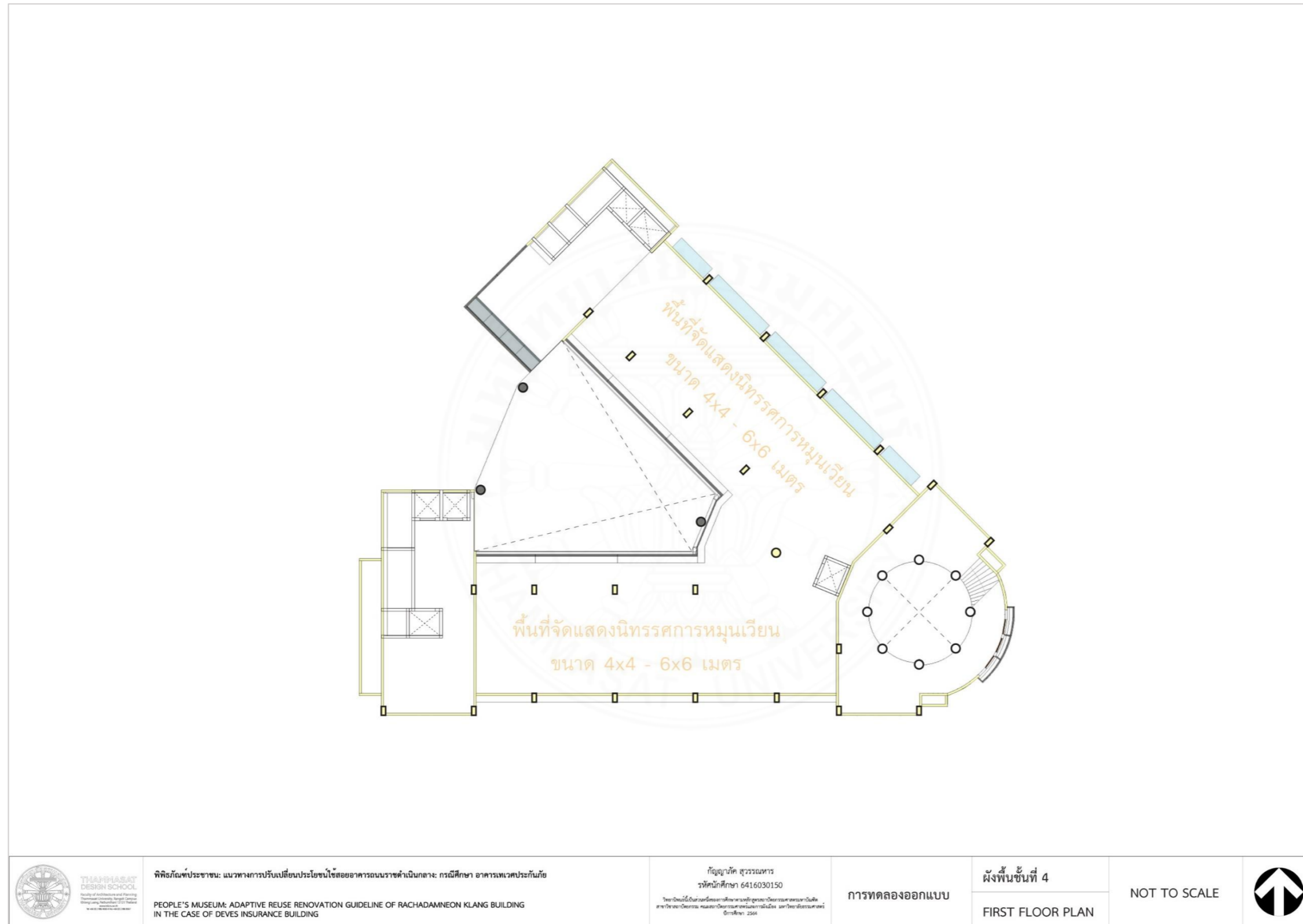
ภาพที่ ข.1 (ต่อ) แบบสถาปัตยกรรมของพิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

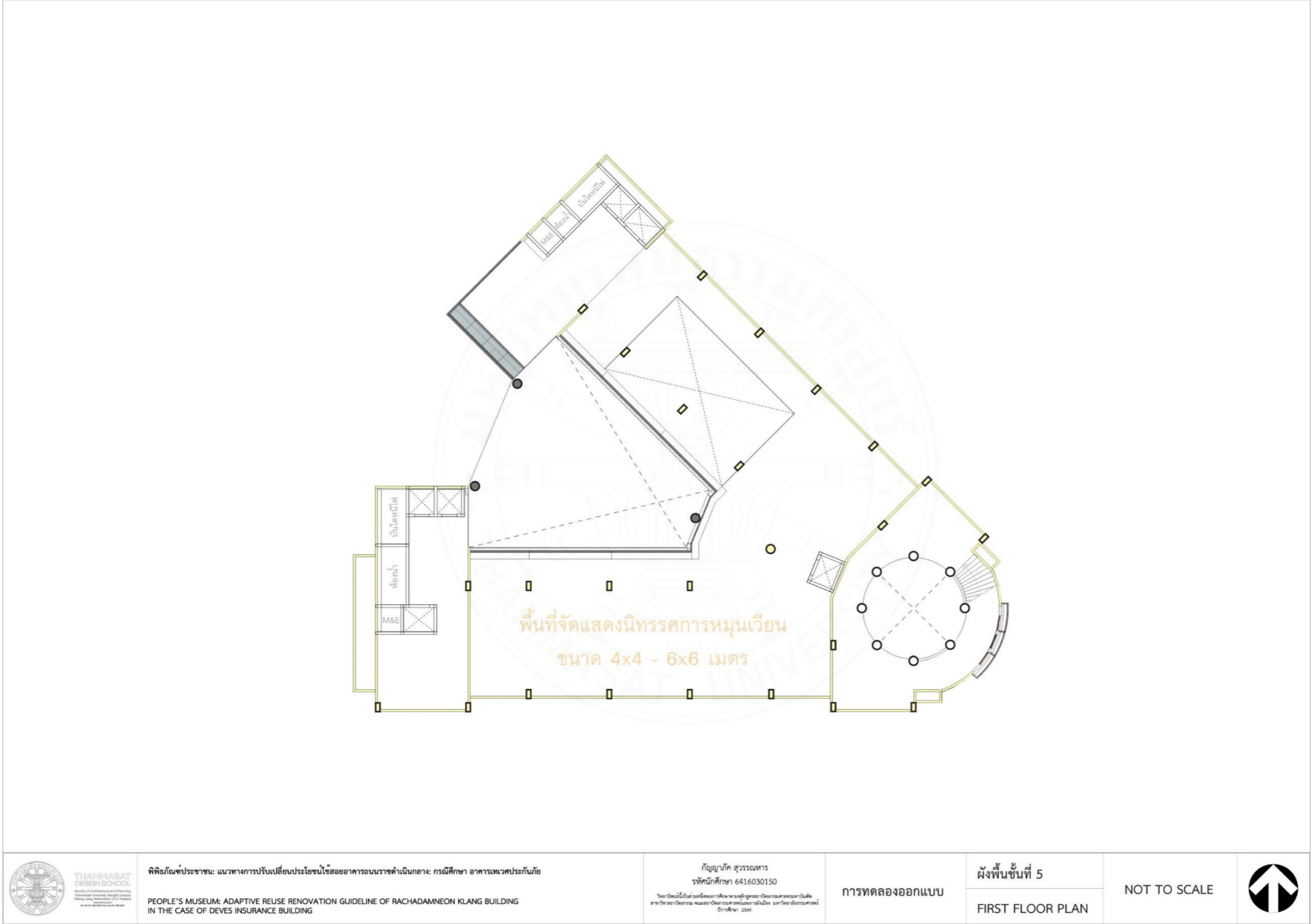
ภาพที่ ข.1 (ต่อ) แบบสถาปัตยกรรมของพิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

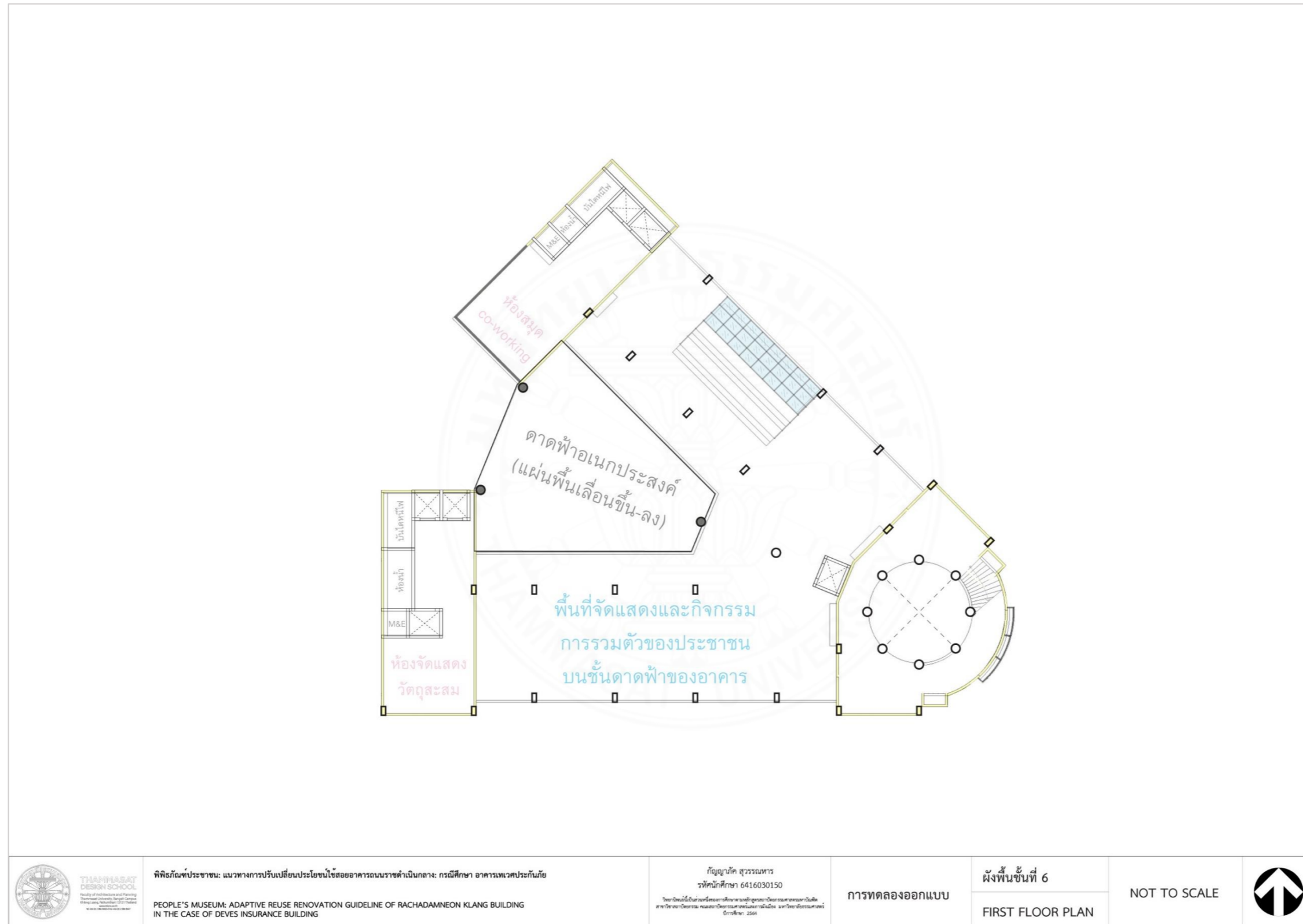
ภาพที่ ข.1 (ต่อ) แบบสถาปัตยกรรมของพิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ ข.1 (ต่อ) แบบสถาปัตยกรรมของพิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ ข.1 (ต่อ) แบบสถาปัตยกรรมของพิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ ข.1 (ต่อ) แบบสถาปัตยกรรมของพิพิธภัณฑ์ประชาชน. โดยผู้วิจัย, 2566.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ

กัญญาภัค สุวรรณหาร

วุฒิการศึกษา

ปีการศึกษา 2563:

วิทยาศาสตร์บัณฑิต (สถาปัตยกรรม)

เกียรตินิยมอันดับสอง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผลงานทางวิชาการ

กัญญาภัค สุวรรณหาร และวิญญู อาจารย์กษา. (2566). การศึกษารูปแบบพื้นที่นำเสนอเรื่องราวและ
รองรับกิจกรรมภาคพลเมืองสำหรับพิพิธภัณฑ์ประชาชน กรณีศึกษา อาคารเทเวศ
ระกัณฑ์ ถนนราชดำเนินกลาง. การประชุมวิชาการ Built Environment Research
Associates Conference ครั้งที่ 14 ประจำปี 2566 (BERAC, 2023). ปทุมธานี:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประสบการณ์ทำงาน

พ.ศ. 2565: นักศึกษาฝึกงาน

บริษัท ARCHITECTS 49 LIMITED